

VEILIGHEID IN DE BOUW

OP WEG NAAR EEN PREVENTIECULTUUR

VEILIGHEID IN DE BOUW

OP WEG NAAR EEN PREVENTIECULTUUR

INHOUD

Voorwoord	7
Inleiding: Veiligheid als brandpunt van onze beroepsactie	8
Stand van zaken die tot nadenken dwingt	11
Hoofdstuk 1: Arbeidsongevallen: een onrustwekkende toestand	16
De grootte van het ongevalsrisico	19
Situering van bouwongevallen	25
De aard van arbeidsongevallen	31
Te trekken lessen	36
Hoofdstuk 2: Een sectoraal beleid ten dienste van preventie	40
De rol van Constructiv	43
De organisatie van preventie en bescherming op het werk	46
Risicobeheer en -evaluatie: de verplichtingen	50
De veiligheidscoördinatie	55
Een kritische academische benadering	59
Hoofdstuk 3: Een kwalitatieve analyse van de preventie	62
Het oordeel van de aannemers	65
Het standpunt van de veiligheidscoördinatoren	69
De visie van de werknemers	70
De mening van de architecten	71
De benadering van de Inspectie	72

Hoofdstuk 4: De ontwikkeling van een veiligheidscultuur in de onderneming	74
Waarom een bedrijfscultuur?	77
Stappen naar een veiligheidscultuur	83
Hoofdstuk 5: Het ontwikkelen van partnerships met focus op veiligheid	92
Het belang van de opdrachtgever	95
Essentieel: de samenwerking met de architect	99
Ontwikkeling van technologie ten dienste van veiligheid	100
Hoofdstuk 6: Opleiding: onmisbaar voor het risicobeheer	102
De veiligheidsopleidingen voor werkenden in de bouwsector	105
Het onderwijs	108
Hoofdstuk 7: De Europese aanpak en de te trekken lessen	110
De invloed van het Europese recht	113
Het nieuwe Europese beleidskader voor gezondheid en veiligheid	115
Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk	117
Hoofdstuk 8: Beroepsactie inzake veiligheid	118
Dagelijkse werking van de confederatie	121
Het actieplan van de confederatie	
Besluit	130
Confederatie Bouw communiceert	134
Confederatie Bouw en haar leden	144

VOORWOORD

De Confederatie heeft resoluut besloten te strijden voor de verbetering van de veiligheid op de bouwplaatsen. Het BouwForum van februari 2018 was daaraan opgedragen, het is het thema van dit nieuwe jaarverslag en het zal het doel zijn van de grote bewustmakingscampagne over preventie waarvoor het startschot tegen het einde van de zomer gegeven zal worden.

Het is voor iedereen evident dat men veilig moet kunnen werken. Het is een voorwaarde voor de gezondheid en het welzijn van werknemers. Het zou dus ook de realiteit moeten zijn voor de ongeveer 200 000 werkenden die iedere dag op de Belgische bouwplaatsen aan de slag zijn.

Maar helaas, dat is niet het geval. De statistieken van de arbeidsongevallen zijn in de afgelopen tien jaar merkkelijk verbeterd, maar ze blijven veel te hoog. De bouwsector neemt op zijn eentje meer dan 10 % van alle arbeidsongevallen in België voor zijn rekening.

Men mag deze cijfers niet toeschrijven aan het noodlot. Arbeidsongevallen kunnen vermeden worden als iedereen, zowel in de bouwbedrijven als bij de anderen die betrokken zijn bij een bouwproces, zijn verantwoordelijkheid voor ieders veiligheid ten volle opneemt.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen zou ons vertrekpunt moeten zijn. Het is dan volkomen natuurlijk om preventie te integreren in de fundamenteën van onze bedrijfscultuur, en er een instrument van te maken voor het dagelijkse beheer van onze bouwplaatsen.

Andere Europese landen tonen ons de weg. Hun resultaten bewijzen dat de bouw zichzelf kan transformeren tot een sector die de risico's van zijn activiteiten veel beter onder controle houdt. Ons gedrag en onze mentaliteit moeten dus verbeteren, en wel zo dat de Belgische bouw aansluiting vindt bij de landen met het minste ongevallen op bouwplaatsen.

De Confederatie wil verandering. Ze roept alle aannemers en hun partners in het bouwproces op om zich actief in te zetten om deze doelstelling te bereiken, en om van onze bouwplaatsen in de nabije toekomst veilige en gezonde werkplaatsen te maken.

We zijn ervan overtuigd dat dit jaarverslag hierbij nuttig zal zijn. Het wijst de weg naar een nieuwe preventiecultuur in de bouw. Het is een rijk document, met informatie en getuigenissen. Het doet heldere vaststellingen, formuleert adviezen en stelt oplossingen voor. Het is met andere woorden een geëngageerd document. Het wil de weg naar een betere preventie banen voor iedereen die overtuigd is dat het tijd wordt om te handelen.

Dit rapport wil impulsen geven voor verandering. Dit rijke studierapport graaft diep en geeft richting. Maar, de echte verandering moet komen van de wil van de aannemers, en van de bouwpartners om zich onverdroten in te zetten voor meer veiligheid in de bouw.

We wensen de lezer van dit rapport een inspirerende lectuur toe, en danken iedereen die zich wil inzetten om samen met de Confederatie de Belgische bouw tegen 2020 bij de best presterende landen inzake veiligheid te brengen!

Paul Depreter
Voorzitter

Robert de Mûelenaere
Gedelegeerd bestuurder

INLEIDING

VEILIGHEID ALS BRANDPUNT VAN ONZE BEROEPSACTIE

Een arbeidsongeval heeft talrijke schadelijke gevolgen. Op de eerste plaats voor de werknemer die er het slachtoffer van is. Zijn gezondheid en fysieke integriteit wordt soms ingrijpend aangetast. Zijn vertrouwen in zijn werkomgeving wordt ondermijnd, en hetzelfde kan gebeuren bij andere werknemers wanneer het ongeval een algemeen gevoel van onveiligheid doet ontstaan. In de onderneming zal dat voelbaar zijn aan de productiviteit.

Een ander kwalijk effect: de gevolgen en de tegemoetkomingen die gepaard gaan met een ongeval brengen kosten mee die zwaar kunnen wegen op de financiële situatie van een onderneming. Net zoals voor kwaliteit geldt dat de kosten van onveiligheid altijd hoger liggen dan de kosten van preventie.

De negatieve invloed van een ongeval kan zelfs de werking van de arbeidsmarkt verstoren. Wanneer een beroepsrisico globaal bekeken hoog is, zal dat het imago van een sector of een onderneming schaden, eventueel tot op het punt dat een ontradend effect ontstaat op jonge werknemers.

Het is duidelijk: arbeidsveiligheid is een cruciaal onderwerp, dat een grote invloed heeft op het beroepsbeleid. We durven opperen dat het onderwerp van dit rapport zonder veel twijfel het belangrijkste is van alle onderwerpen die de studierapporten van de Confederatie in de voorbije jaren behandeld hebben.

Vanzelfsprekend is het niet de eerste keer dat uw beroepsorganisatie het initiatief neemt om na te denken over de arbeidsveiligheid. Rechtstreeks of in samenwerking met andere partners ligt ze aan de oorsprong van talrijke acties die in het afgelopen decennium de veiligheid probeerden te bevorderen.

Maar 2018 is bijzonder. Dit jaar is op initiatief van de Confederatie het startpunt van een veelomvattende bewustmakingsactie over veiligheid in de bouw. Het BouwForum¹ van 22 februari 2018, waarin preventie als aspect van onze maatschappelijke verantwoordelijkheid centraal stond, gaf het startschot. Het illustreerde het belang van een dynamische aanpak van risicopreventie.

Het BouwForum wilde bewustmaken, en dat doel is onbetwistbaar bereikt. Alle deelnemers verlieten de zaal overtuigd van het inzicht dat veiligheid evident een onderdeel van een bedrijfscultuur is. Maar tegelijk beseften velen dat veiligheid een uitdaging is die ze nog niet voluit aangaan. Dit BouwForum was een eerste sterk signaal dat de mentaliteit moet veranderen en dat bouwbedrijven anders tewerk zullen moeten gaan. Het toonde ook aan dat weg nog lang is vooraleer de bouw model kan staan voor goed bestuur op het vlak van veiligheid.

Het BouwForum gaf de aanzet tot een diepgaande denkoefening die in de komende maanden vertaald zal worden met doelgerichte bewustmakingscampagnes gericht op de bouwbedrijven en haar partners.

Dit jaarrapport is dan ook slechts een tussenstap: tussen het BouwForum enerzijds en anderzijds de specifieke acties die moeten resulteren in een nieuwe preventiecultuur met een verlaging van het aantal arbeidsongevallen tot gevolg. Dit rapport geeft een diepgravende beeld van de veiligheid in de bouw, en wijst tevens de weg naar de noodzakelijke veranderingen in de bedrijfscultuur gericht op risicobeheer en -preventie.

¹ De Confederatie organiseert jaarlijks een voor de sector trendbepalend netwerkevenement. Het thema van het BouwForum 2018 was veiligheid in de bouw, met als slogan: "Veiligheid zit in onze genen!"

STAND VAN ZAKEN DIE DWINGT TOT NADENKEN

Het eerste hoofdstuk van dit rapport zoekt een antwoord op de vraag hoe het op dit moment met de veiligheid in de Belgische bouwsector gesteld is. Het maakt een stand van zaken op van de arbeidsongevallen, en dit vanuit verschillende invalshoeken: een analyse van de beschikbare statistieken, de belangrijkste lessen die men daaruit kan trekken, de voornaamste kenmerken van de ongevallen in de sector.

Dit rijkgeschakeerde onderzoek neemt iedere keer twee gezichtspunten in: de situatie in bouw in verhouding tot de andere sectoren, en de situatie van de Belgische bouw in de Europese context.

De frequentiegraad van de arbeidsongevallen in de Belgische bouw daalt al jaren², maar het is frappant dat het aantal ongevallen hoog blijft. Van de 142 000 arbeidsongevallen die in 2016 in de Belgische private sector gebeurden³, neemt de bouw 11 % voor zijn rekening. Daarmee horen we bij de sectoren waarin het ongevalsrisico het grootste is.

Dit zet aan tot nadenken. De veiligheid op de werkvloer is in de loop der tijd een prioriteit geworden in de wereld van de arbeid, getuige de reglementeringen, de instellingen, de structuren, de instrumenten waarmee risico's en preventiemaatregelen geanalyseerd worden.

Het is niet eenvoudig om de beroepsrisico's in de bouw te controleren en te beheersen. Dat weten we, en we weten ook dat er verschillende oorzaken bestaan: de complexiteit van de handelingen tijdens het werk, het bijzondere en atypische karakter van een bouwplaats, en niet te vergeten: het feit dat verschillende activiteiten plaatsvinden op dezelfde werkplek, wat bijkomende risico's genereert.

Maar volstaat dat als verklaring voor de slechte prestaties op het vlak van ongevallen?

Zonder twijfel niet. We kunnen er niet omheen dat de bouwsector in sommige Europese landen zoals Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden op het vlak van preventie veel beter presteert dan de Belgische bouwsector. De statistieken van de arbeidsongevallen ontmaskeren ons land als een zeer middelmatige leerling in de klas. Dit geldt ook voor de Belgische private sector in zijn geheel, maar het geldt nog meer voor de bouw. We bevinden ons aan de onderkant van de Europese middengroep, ver achter de landen met de minste ongevallen in de bouw.

In latere hoofdstukken van dit rapport staan gezaghebbende getuigenissen en adviezen. Ze helpen beter te begrijpen waarom de veiligheid in de Belgische bouw er niet zo goed aan toe is. Maar ook het eerste hoofdstuk bevat al enkele nuttige verklaringen. Op z'n minst nuanceert het de vaststellingen die de naakte cijfers suggereren.

Dit hoofdstuk onderzoekt bijvoorbeeld de belangrijkste karakteristieken van de arbeidsongevallen. Dit staat toe de verbanden te analyseren tussen de aanwezigheid van bepaalde risico's en de omstandigheden.

Bepalend op dat vlak zijn onder meer factoren zoals de aard van de activiteit, de aard van het uitgevoerde werk en de grootte van de onderneming. Ook de data over de aard van de ongevallen, de voornaamste oorzaken en voornaamste gevolgen ervan bevatten belangrijke informatie als we de ongevallen als verschijnsel willen begrijpen en bestrijden.

Dit hoofdstuk vergeet vanzelfsprekend de ongevallen tijdens het woon-werkverkeer niet. Bijna 1 000 van de 15 000 ongevallen in de bouw in 2016, gebeurden op de weg⁴. Het sterftecijfer ligt hoog, want verkeersongevallen zijn verantwoordelijk voor 20 % van de sterfgevallen gelinkt aan een arbeidsongeval.

Een sectoraal preventiebeleid

Net zoals de andere sectoren integreert de bouw in zijn arbeidsprocedures en zijn manier van werken een groot aantal wettelijke voorschriften die risico's willen voorkomen. Deze zijn in de voorbije decennia tot stand gekomen, vooral onder invloed van Europese richtlijnen over veiligheid en gezondheid op het werk.

Belangrijke voorbeelden zijn de principes van het dynamische risicobeheer, zoals de verplichte risicoanalyse, de preventieplannen, de betrokkenheid van de hele hiërarchische lijn en ook de opleiding van alle werknemers. De specifieke regelgeving op de individuele en collectieve beschermingsmiddelen, en de verplichte controle van de machines en het materieel op de werkplek illustreren eveneens dat de wetgever nauw betrokken is bij het preventiebeleid van ondernemingen.

Wat betreft de structuren heeft de sector, net als andere branches, interne en externe diensten voor preventie en bescherming op het werk. De preventieadviseurs in bouwbedrijven zijn opgeleid voor de specifieke risico's in de sector. Iedere keer als de interactie nodig is, werken ze samen met de externe diensten. Ook de vertegenwoordigers van de werknemers worden betrokken bij het risicobeheer in de onderneming, via de tussenkomsten van de syndicale delegatie. In bouwbedrijven neemt die de missie van het comité voor preventie en bescherming op het werk voor haar rekening.

Maar dat is niet alles! De bouw onderscheidt zich van de meeste andere sectoren met een geheel eigen preventiebeleid, dat verder gaat dan wat de wettelijke verplichtingen opleggen. Dit specifieke preventiebeleid is opgebouwd rond twee invalshoeken: enerzijds die van de wetgever, die voor het

² In 2008 gebeurden er in de bouw per miljoen gepresteerde uren nog 40 arbeidsongevallen die leidden tot minstens vier dagen arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval. In 2015 was dat gedaald tot 27.

³ Fedris - Zie hoofdstuk 1 van dit rapport.

⁴ Fedris - Zie hoofdstuk 1 van dit rapport.

risicobeheer in de bouwsector een aantal bijzondere verplichtingen heeft goedgekeurd, en anderzijds de invalshoek van de sociale partners, die zelf de wil betoond hebben om de sector uit te rusten met een preventie-instituut ten dienste van de bouw. Het resultaat daarvan is Constructiv⁵, een sectorale multidisciplinaire instelling die als missies onder meer heeft het welzijn van de werknemers in de sector te bevorderen en alle initiatieven te nemen die de veiligheid op een bouwplaats kunnen vergroten. Van de taken die Constructiv uitvoert voor deze twee doelstellingen vermelden we vooral de bouwplaatsbezoeken, de preventieadviezen op maat van de bouwbedrijven, de organisatie van veiligheidsopleidingen waaronder de VCA-opleidingen, en ten slotte nog de veiligheidscampagnes gericht op thema's of specifieke activiteiten.

De sectorale benadering van de wetgever is hoofdzakelijk ontwikkeld in het kader van de reglementering op de tijdelijke en mobiele werkplaatsen. Een deel daarvan is de verplichte veiligheidscoördinatie in de ontwerpfase van een project en tijdens de uitvoering van de werken op de bouwplaats. Deze belangrijke regelgeving gaat eveneens uit van het Europese niveau. Aan het einde van de jaren negentig heeft ze geleid tot het verschijnen van een nieuwe functie, de veiligheidscoördinator. Zijn specifieke rol is dat hij zich bezighoudt met de preventie van risico's die samenhangen met gelijktijdige of opeenvolgende activiteiten tijdens het realiseren van een bouwwerk.

Hoofdstuk 2 behandelt deze materies in detail. Het zet aan tot een kritische denkoefening over de concrete werking en meerwaarde van deze reglementeringen en structuren voor het vermijden van arbeidsongevallen. Het is niet de bedoeling de gegrondheid van deze regels opnieuw ter discussie te stellen, maar eerder om te onderzoeken of de toepassing en het effect ervan geoptimaliseerd kunnen worden.

Belangrijkste mankementen van de preventie

Deze kritische bedenkingen leiden hoofdstuk 3 in, dat een analyse maakt van de belangrijkste mankementen in de huidige organisatie van de ongevalspreventie.

De spelers op het terrein, dus de aannemers zelf, maar ook de werknemers, de preventieadviseurs en de veiligheidscoördinatoren, hebben in het algemeen een vrij nauwkeurige kijk op het preventiebeleid en op de resultaten die het heeft op de bouwplaats.

Iedere speler in het bouwproces kan immers de effectiviteit van de preventiemaatregelen op een werf beoordelen en, in voorkomend geval, bepalen welke leemten er zijn bij het organiseren van de veiligheid. Luisteren naar de ervaringen van de mensen die dag in dag uit met veiligheid omgaan, is dan ook een goede benadering om de moeilijkheden op het terrein te begrijpen, de tekortkomingen te identificeren en nieuwe denksproten voor betere risicopreventie voor te stellen.

Een bouwplaats is een bijzondere werkplek. De beroepsrisico's van alle ondernemingen die er werken, worden er samengevoegd. De context is er één waarin talrijke onderaannemers ieder de uitvoering van een deel van de werken op de bouwplaats toevertrouwd krijgen. Dat leidt ertoe dat op de bouwplaats van een hoofdaannemer de effectiviteit van hetzelfde preventiebeleid beoordeeld wordt door verschillende aannemers.

⁵ Constructiv is een paritaire instelling van de bouwsector (PC 124), opgericht in de vorm van een Fonds voor bestaanszekerheid. Constructiv is bevoegd voor het beheer van een aantal sociale voordelen, voor beroepsopleiding en voor risicopreventie.

Het debat wordt er des te rijker door, aangezien het aan iedere aannemer toekomt om voor zijn deel van de werkzaamheden actief mee te werken aan het veiligheidsbeleid op de bouwplaats en zijn eigen preventiemaatregelen te treffen.

Vorrang geven aan getuigenissen van de spelers op het terrein, betekent niet dat men de experts in de kou mag laten staan. Vanop een wat grotere afstand doen ze vaststellingen en maken ze analyses die hun opinie over de situatie op de werkvloer van input voorzien. Dit hoofdstuk geeft dus een stem aan de visie van alle spelers die in een of andere hoedanigheid nadenken over de veiligheid op de bouwplaats - en over de mankementen die zich voordoen.

Een bedrijfscultuur gericht op veiligheid

Het BouwForum van februari 2018 leverde de bewijzen: de Belgische bouwsector lijdt onder het gebrek aan een bedrijfscultuur gericht op risicopreventie. Dat is een fundamentele leemte, die zonder twijfel deels de slechte resultaten van ondernemingen op het vlak van de arbeidsongevallen verklaart.

Hoofdstuk 4 focust volledig op die bedrijfscultuur. Bedrijfscultuur, good governance, maatschappelijk verantwoord ondernemen, het zijn allemaal concepten die, al hebben ze allemaal hun eigen betekenis, vertalingen kunnen zijn van dezelfde intentie: de integratie van veiligheid in de werking van de onderneming en in het bewustzijn van iedereen die er werkt.

Het persoonlijke en permanente engagement van de bedrijfsleider voor preventie is volgens iedereen de onmisbare voorwaarde voor de ontwikkeling van de bedrijfscultuur gericht op veiligheid. Een andere essentiële voorwaarde voor het succes van dit voornemen is de betrokkenheid van iedereen, zonder uitzonderingen en op welk niveau ook, die beslissingsbevoegdheid heeft in de onderneming.

Dit hoofdstuk toont aan dat er veel redenen bestaan waarom het management een primordiale rol speelt in de ontwikkeling van een veiligheidscultuur. Maar de betrokkenheid van het management is op zich niet genoeg. Alle werknemers van de onderneming moeten mee instappen in de dynamiek, het correcte gedrag gaan vertonen en accepteren dat ze, iedere keer als het nodig is, een opleiding preventietechnieken zullen volgen.

Op welke fundamenten staat een bedrijfscultuur gericht op veiligheid? Wat zijn de daadwerkelijke kenmerken van een dergelijke cultuur volgens de experts op dit gebied? Vooral daarvoor interesseert dit deel van het rapport zich. Deze benadering heeft vooral een groot belang omdat ze toestaat om onze ondernemingen te helpen wanneer ze informatie en steun zoeken om de stap te zetten naar de integratie van veiligheid in hun eigen cultuur.

Voor de aannemers die zich voorbereiden op deze stap, zijn de getuigenissen van aannemers die hem al gezet hebben vanzelfsprekend zeer nuttig. Het zijn niet alleen waardevolle voorbeelden, ze onthullen ook talrijke oriëntatiepunten in de procedures om te volgen en de stappen om te doorlopen als men de veiligheid beter wil integreren in de bedrijfscultuur.

Tot slot behandelt dit hoofdstuk de kwestie van de goede praktijken die bedrijven hanteren bij hun preventiebeleid. Deze goede praktijken zijn over het algemeen een vertaling van de verankering van de veiligheid in de bedrijfscultuur. In het begin van 2018 voerde de Confederatie een enquête uit over de goede praktijken in de bouwbedrijven, en dit deel van het rapport trekt daaruit de lessen.

Op zoek naar partnerships

In de wereld van de bouw wonen niet alleen aannemers, al vormen zij de centrale kern. Deze wereld wordt ook bewoond door architecten, ingenieurs- en adviesbureaus, producenten van materialen en door een verzameling spelers in meer specifieke domeinen van onze sector.

Zo maken ook de opdrachtgevers en bouwheren deel uit van deze wereld. Precies vanuit hun positie als opdrachtgever kunnen zij rechtstreeks invloed uitoefenen op een reeks beslissingen in de ontwerp- en de uitvoeringsfase van een project, ook op de beslissingen die te maken hebben met veiligheid.

Hoofdstuk 5 benadrukt dat een goede samenwerking van alle bouwpartners zeer belangrijk is voor een optimaal veiligheidsbeleid op bouwplaatsen. Het bevat diverse meningen en getuigenissen over deze partnerships, en presenteert de resultaten van een andere enquête van de Confederatie, deze keer uitgevoerd bij de opdrachtgevers.

Wat blijkt hieruit? Dat op dit vlak België het niveau van samenwerking dat in sommige andere landen in de Europese Unie bestaat, nog niet heeft bereikt. Zo stelt men vast dat de opdrachtgevers in Nederland en het Verenigd Koninkrijk goed begrepen hebben hoe belangrijk hun taak en rol is voor de veiligheid. Ze doen actief mee aan de risicopreventie, en engageren zich sterk door allerlei goede praktijken die ze ontwikkelen. Het gaat hier om een bewuste en duurzame veiligheidscultuur die aanstuurt op samenwerking en het sluiten van partnerships met alle bouwpartners.

In dit hoofdstuk wordt ook gewezen op de grote rol van de technologische evolutie bij een duurzaam preventiebeleid. Wat de technische evolutie en innovaties in de bouw betreft kan men niet om de Wetenschappelijke Centra heen zoals het OCW en het WTCB. Ingezoomd wordt op hun visie, en meer bepaald over de bijdrage die de digitalisering en BIM kunnen betekenen voor meer veiligheid op de bouwplaats.

Opleiding als troef

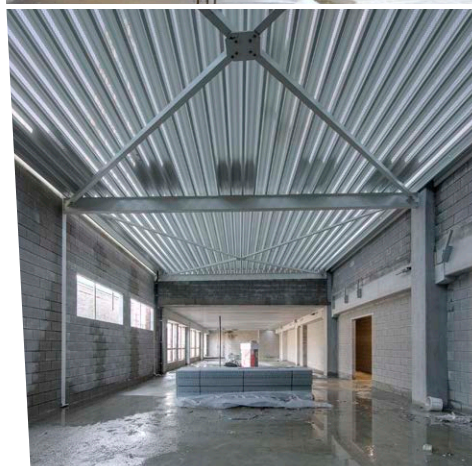
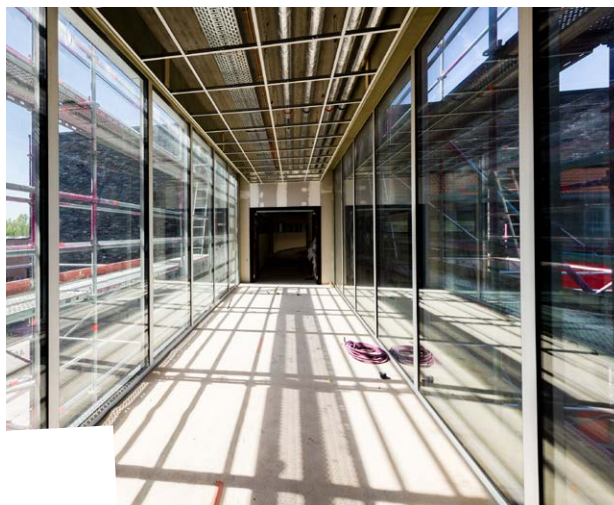
Veiligheidsopleidingen van werknemers zijn wettelijk verplicht, als onderdeel van de toepassing van de principes van het dynamische risicobeheer. Maar daarnaast vormen zij een onmisbaar element van een geslaagde integratie van de veiligheid in de bedrijfscultuur.

Men kan de cruciale kwestie van de opleidingen vanuit verschillende invalshoeken benaderen. Hoofdstuk 6 begint met de statistieken van de bestaande opleidingen, vooral dan de opleidingen die op sector-niveau georganiseerd worden, en maakt een kwalitatieve evaluatie. Daarnaast onderzoekt het de vraag van de opleidingsbehoeften en van de opleidingstools die ter beschikking staan.

Eén vaststelling dringt zich op: de bouwsector zet al lang in op veiligheid bij opleiding van werknemers, en in het algemeen zijn de resultaten hiervan goed. Maar, men moet de inspanningen volhouden en zelfs opdrijven om ambitieuze veiligheidsdoelstellingen te kunnen halen.

Een andere maar minder positieve vaststelling betreft de gebrekkige kennis rond veiligheid bij jongeren. De jongeren die in bouwbedrijven beginnen te werken, hebben nu onvoldoende minimumkennis op het vlak van veiligheid, welk onderwijstraject ze ook gevolgd hebben. En deze vaststelling kan elk opleidingsniveau gemaakt worden, dus ook voor de (burgerlijk) ingenieurs bouwkunde.

Het is dan ook van essentieel belang dat mensen die aangetrokken worden door een bouwberoep zo vroeg mogelijk tijdens hun schoolse of universitaire traject degelijke kennis opdoen over hun toekomstige werkomgeving, en dan vooral op het vlak van de veiligheid op de werkplaats. Dit deel van het rapport erkent de inspanningen die gedaan worden, maar moet ook vaststellen dat ze globaal bekeken nog niet volstaan.

De invloed van Europa

Zoals we al opgemerkt hebben in deze inleiding heeft het Europese recht een bijzonder sterke invloed op onze wetgeving op de veiligheid op het werk. Deze invloed heeft zich niet alleen vertaald in nieuwe procedures of verplichtingen op het vlak van het risicobeheer, maar ook in de verzwaring van verplichtingen die al bestonden.

De kaderrichtlijn *veiligheid en gezondheid op het werk* van 1989⁶ ligt samen met de bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen aan de oorsprong van de Belgische wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, die beter bekend staat als de welzijnswet. Zij vormt de basis voor de organisatie van het preventiebeleid op de werkplek.

⁶ Richtlijn 89/391/EEG van de Raad van 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk.

De Europese benadering is het onderwerp van hoofdstuk 7 van dit rapport. De impact ervan is om verschillende redenen interessant want dit laat toe de context en de oorsprong van talrijke nationale reglementeringen op de veiligheid beter te begrijpen. Daarnaast verrijkt de analyse van de Europese initiatieven ook de denkoefening over een duurzaam risicopreventiebeleid.

Recent is een Europees strategisch kader goedgekeurd voor veiligheid en gezondheid. Dit sluit aan op het nieuwe voornemen van de Europese Commissie om een globaal preventiebeleid te voeren, dat steunt op verschillende instrumenten die over het algemeen niet bindend zijn. Het steunt immers op de werking van OSHA, het Europees Agentschap voor Veiligheid en Gezondheid op het Werk⁷.

Een actieplan

Het laatste hoofdstuk van dit rapport gaat over de verschillende initiatieven die de Confederatie Bouw zal nemen om de integratie van de veiligheid in de bedrijfscultuur te ondersteunen.

Zoals eerder aangehaald gaf BouwForum een eerste aanzet. Het maakte bewust en gaf impulsen voor verandering. Het komt er nu op aan dit verder te zetten en de bouwbedrijven te begeleiden bij hun streven naar een duurzame preventiecultuur.

Daarom heeft de Confederatie een actieplan uitgewerkt met verschillende facetten: na de bouwvak start een grootschalige bewustmakingscampagne gericht op de bouwbedrijven maar ook op alle andere partners die betrokken zijn in het bouwproces.

Daarnaast zullen andere opmerkelijke acties gevoerd worden, zoals het opstellen van een Charter, roadshows, in de verschillende regio's van het land, een Veiligheidsdag,... De Confederatie Bouw wil en zal zich met al haar leden, gewestconfederaties, lokale Confederaties en Beroepsfederaties inzetten om deze noodzakelijke verandering aan te moedigen.

Vanzelfsprekend wordt de belangenverdediging van de aannemers niet over het hoofd gezien. Die zal zich met name richten zijn op de bewustmaking. Sensibilisering van de onderwijswereld, opdat zij de veiligheidsmodules zouden opnemen in alle opleidingsprogramma's. Bewustmaking ook van de opdrachtgevers, die de instrumenten moeten benutten die zij hebben om tot meer samenwerking te komen inzake organisatie van de veiligheid op de bouwplaatsen.

De ideeën en voorstellen uit dit achtste hoofdstuk reiken de middelen aan om de doelstellingen te bereiken die in de besluiten naar voren worden. In het besluit wordt de ambitieuze maar gerechtvaardigde doelstelling dan ook duidelijk geformuleerd: het aantal arbeidsongevallen in de Belgische bouw drastisch verminderen, en onze bouwsector naar de top 5 stuwen van Europese landen met de minste arbeidsongevallen!

⁷ Zie hoofdstuk 7 van dit rapport.

HOOFDSTUK 1

ARBEIDSONGEVALLEN: ONRUSTWEKKEND

ARBEIDSONGEVALLEN: EEN ONRUSTWEKKENDE TOESTAND

Dit hoofdstuk van het rapport komt meteen tot de kern van de zaak: de harde cijfers. Zij tonen glashelder aan dat onze sector zijn inspanningen op het vlak van preventie dringend en fors moet opdrijven.

De lectuur van dit hoofdstuk is niet aangenaam. Hoe men de arbeidsongevallen in de Belgische bouw ook bekijkt, vanuit het standpunt van de aantallen, de gevolgen of de oorzaken, de conclusie moet iedere keer zijn dat het ongevalsrisico voor de arbeiders op onze bouwplaatsen hoog – te hoog – ligt.

Een eerste indicatie daarvan geeft de vergelijking met de andere private nijverheidssectoren in ons land. Maar nog duidelijker blijkt dit uit de vergelijking met de bouwsectoren in de andere landen van de Europese Unie waarvoor betrouwbare statistieken bestaan. Onze bouwsector bevindt zich wat de veiligheid betreft ergens aan de onderzijde van de Europese middengroep. Maar als we de vergelijking maken met de vier best presterende landen, die allemaal een met België vergelijkbaar welvaartsniveau hebben, dan blijkt dat het ongevalsrisico hier bijna drie keer hoger ligt.

Dit toont aan dat het risico in de Belgische bouw geen noodlot is. Verbeterde preventiemaatregelen zijn wel degelijk mogelijk en leiden tot een veiligere werkomgeving. Een nauwgezette analyse van de statistieken suggereert bovendien waar de grootste ruimte bestaat om de risico's te verminderen in de Belgische bouw. De drie prioriteiten die naar voren komen zijn de bouwbedrijven met minder dan 10 werknemers, de ongevallen veroorzaakt door de val van een voorwerp en de ongevallen veroorzaakt door een beweging zonder belasting.

DE GROOTTE VAN HET ONGEVALSRISICO

Er bestaan veel verschillende soorten arbeidsongevallen, meer zeer diverse karakteristieken. Men kan een onderverdeling maken volgens de aard van het ongeval (snijwonde, breuk enzovoort), maar ook volgens de oorzaak (een vallend voorwerp, een werktuig waarover men de controle verliest ...) en vanzelfsprekend ook naargelang de gevolgen (arbeidsongeschiktheid, blijvend letsel of zelfs een sterfgeval).

Nog los van de aard en de gevolgen is ieder arbeidsongeval er een te veel, zeker wanneer het slachtoffer, dat met zijn arbeid bijdroeg aan de gemeenschap, het niet overleeft. Maar tegelijk is een oordeel over de arbeidsveiligheid te eng wanneer het louter gebaseerd is op het aantal ongevallen. Door een zuiver numeriek effect zou men de indruk kunnen krijgen dat werknemers het hoogste risico lopen in de sectoren en landen met de hoogste werkgelegenheid. Daarom worden risico's op een andere manier beschreven, namelijk als de kans dat men een arbeidsongeval heeft. Deze kans wordt berekend uit twee indicatoren; de ene is een maatstaf voor de ongevallen, de andere is een maatstaf voor de blootstelling aan het risico. Het aantal mensen dat in een sector werkt, is een voorbeeld van deze laatste indicator. Een voorbeeld van de eerste is het aantal mensen in die sector die een arbeidsongeval hadden

In de komende bladzijden zal dit studierapport een stand van zaken opmaken van de veiligheid in de bouwsector. Tenzij anders aangegeven gebeurt dat binnen de net geschetste benadering. Toch zullen we beginnen met enkele absolute cijfers. Deze zijn nodig voor een volledig beeld van de veiligheid - en dus ook de onveiligheid - van een baan in de Belgische bouwsector. Eveneens nodig voor dit volledige beeld is enige toelichting bij de beschikbare statistieken.

Talrijke verschillende data

Men verwacht volledigheid van statistieken, zeker als het om arbeidsongevallen gaat. Men verwacht dus dat ieder ongeval erin terechtkomt, ongeacht aard, oorzaak of gevolgen ervan. Maar dat is in werkelijkheid niet het geval. Om misverstanden te vermijden, beschrijven we dus eerst wat er staat in die statistieken waarover we het hebben in dit studierapport.

In België zijn er op de eerste plaats de statistieken van Fedris, het Federaal Agentschap voor Beroepsrisico's. Dit ontstond in 2017 uit de fusie van het Fonds voor Arbeidsongevallen (FAO) en het Fonds voor de Beroepsziekten (FBZ). De statistieken van Fedris hebben de verwachte volledigheid, maar dan met één belangrijke nuance: ze bevatten alleen de cijfers van werknemers in loonarbeid die onder de Belgische sociale zekerheid vallen. Ze bevatten dus geen ongevallen van Belgische zelfstandigen, noch van buitenlandse zelfstandigen of buitenlandse werknemers die naar hier gedetacheerd zijn. Dat is een leemte, aangezien precies deze situatie vaak voorkomt in de bouwsector.

De statistieken van Fedris voor de bouw worden nauwgezet opgevolgd door Constructiv, het preventie-instituut van onze sector. Constructiv is vooral gericht op de veiligheid op de bouwplaats. Het legt de nadruk op de ongevallen van bouwvakarbeiders, en meer specifiek op de zwaarste ongevallen die leiden tot een arbeidsongeschiktheid van meer dan dertig dagen, tot blijvende invaliditeit of tot het overlijden van het slachtoffer.

Ook de statistieken van Eurostat, de statistische dienst van de Europese Unie, gaan over bepaalde types van arbeidsongevallen, namelijk de ongevallen die leiden tot vier of meer dagen arbeidsongeschiktheid, tot blijvende invaliditeit of tot een sterfgeval. De data van Eurostat zijn dus minder volledig dan die van Fedris, aangezien ze geen informatie geven over lichte arbeidsongevallen met minder dan vier dagen arbeidsongeschiktheid. Eurostat zou ook statistieken moeten hebben

over zelfstandigen, maar deze ontbreken al evenzeer voor België als voor talrijke andere Europese landen.

Ook voor de andere landen van de EU ontbreken er soms data bij Eurostat, onder meer wat betreft de opsplitsing van het totale aantal ongevallen in verschillende types. Maar er bestaat nog een fundamenteel probleem. Eurostat streeft wel naar een uniforme methodologie, maar toch kan men de statistieken in de verschillende lidstaten niet zomaar vergelijken. In Griekenland en in enkele lidstaten die na 2000 toetraden, gebeuren volgens Eurostat ongeloofwaardig weinig arbeidsongevallen, minder dan 1 per 1000 werkenden. In bepaalde gevallen ligt het aantal 25 keer lager dan het gemiddelde van de 15 lidstaten die in 1995 de EU vormden.

De methodologie verstrekt geen verheldering over de bron van deze afwijkende resultaten. In dit studieverslag maken we dus alleen vergelijkingen met het Europa van de 15 minus Griekenland⁸. Dit kan arbitrair lijken, maar deze 14 landen hebben een gedeeld statistisch verleden dat verder teruggaat. En wat daarmee wellicht samenhangt: hun statistieken van de arbeidsongevallen vertonen geen enorme divergenties.

In het licht van het voorgaande moeten we twee zeer belangrijke kanttekeningen maken bij de beschikbare statistieken van de arbeidsongevallen.

Ten eerste: er circuleren verschillende cijfers. Voor de Belgische bouw is het ene soms ruwweg het dubbele van het andere. Maar daaruit mag men niet afleiden dat de statistieken fout zijn. Het heeft te maken met andere concepten van het begrip ongeval, waardoor niet evenveel arbeidsongevallen meegeteld worden.

Ten tweede: men moet zeer voorzichtig zijn als men internationale vergelijkingen maakt. Bij voorkeur houdt men het bij het Europa van de 15 minus Griekenland. Bovendien beperkt men de vergelijkingen liefst tot de arbeidsongevallen waarvan werknemers in loondienst het slachtoffer waren.

8 Naast België zijn dat Nederland, Luxemburg, Frankrijk, Italië, Duitsland, Denemarken, Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Portugal, Spanje, Finland, Oostenrijk en Zweden.

Het globale ongevalsrisico in de private sector

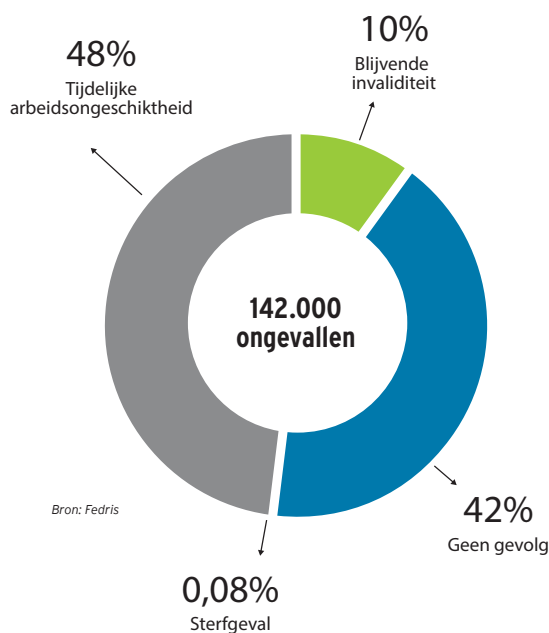
Fedris geeft aan dat in 2016 in de Belgische private sector ongeveer 142 000 van de 3,3 miljoen werknemers in loondienst het slachtoffer werden van een arbeidsongeval.

In het algemeen kan men stellen dat ongeveer 40 % van de arbeidsongevallen in de privésector (om precies te zijn: 42 % in 2016) niet leiden tot arbeidsongeschiktheid. Ongeveer 50 % leidt tot een arbeidsongeschiktheid van kortere of langere duur. De rest (iets meer dan 10 %) heeft ernstigere gevolgen, in hoofdzaak een blijvende invaliditeit. In ongeveer 0,1 % van de gevallen is er sprake van een sterfgeval. In 2016 vielen er bijvoorbeeld 108 doden.

De statistieken maken ook een andere opdeling van de ongevallen mogelijk: de plaats, de aard van het werk van het slachtoffer, de sector. We zien dan het volgende:

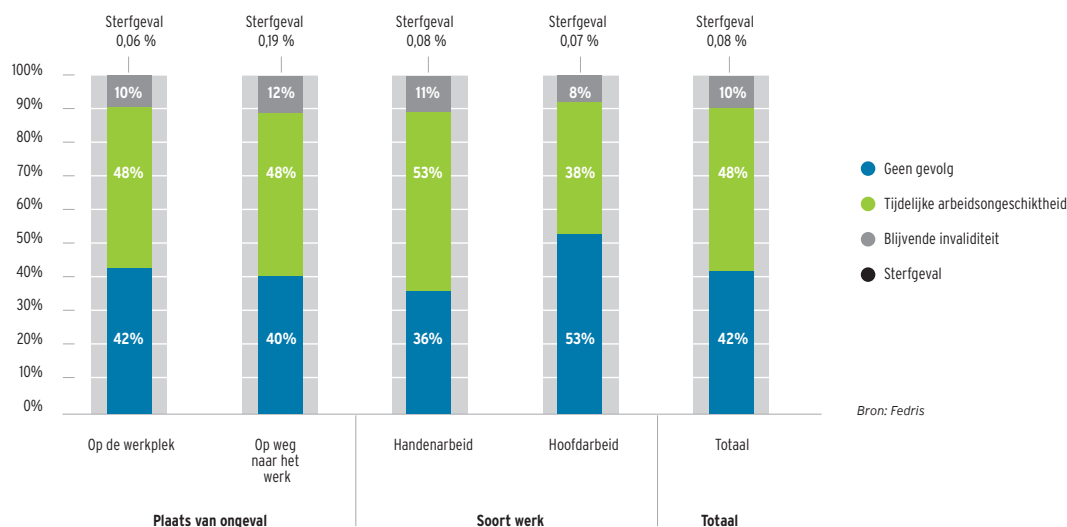
- De overgrote meerderheid van de ongevallen (85 %) vindt plaats tijdens het uitoefenen van de beroepsactiviteit. De resterende 15 % vindt plaats tijdens het woon-werkverkeer.
- De meerderheid van de slachtoffers (ongeveer 70 %) verricht handenarbeid. De resterende 30 % verricht intellectuele arbeid.
- Vaak zijn de gevolgen ernstiger voor een handarbeider dan voor een hoofdarbeider. Er bestaat een correlatie tussen dit gegeven en het feit dat ongevallen vaak ernstiger zijn in de landbouw en de bouw. Deze twee sectoren tellen in verhouding meer handarbeiders dan de andere bedrijfstakken, en zeker dan de dienstensector. Daarnaast lijken de arbeidsongevallen tijdens woon-werkverkeer wat ernstiger dan de ongevallen op de werkplek. Zowel bij handenarbeid als tijdens het woon-werkverkeer komt het minder vaak voor dat een ongeval geen gevolgen heeft. En als er een ongeval gebeurt, leidt het vaker tot blijvende invaliditeit of een sterfgeval.

Verdeling van de arbeidsongevallen in België op basis van de gevolgen*

* Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

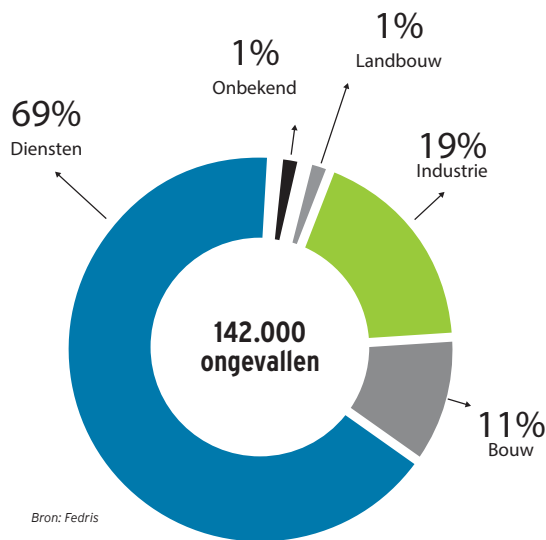
Verdeling van de arbeidsongevallen naar gevolg in België*

* Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

Als we sectoren vergelijken, dan zien we dat de dienstensector goed is voor ongeveer 70 % van de arbeidsongevallen van werkenden in loondienst. Op dit punt bestaat er vanzelfsprekend een link met het feit dat de Belgische economie hoofdzakelijk een diensteneconomie is. 78 % van de loontrekkenden in de private sector is actief in de dienstensector. Hierbij moeten we opmerken dat het aandeel van de dienstensector in de arbeidsongevallen lager ligt dan in werkgelegenheid. Het aandeel van de industrie en de bouw ligt echter hoger (de industrie telt 15 % van de loontrekkenden in de Belgische private sector, de bouw 6 %).

Sectorale verdeling van de arbeidsongevallen in België*

* Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

De verhouding tussen werkgelegenheid en arbeidsongevallen is een eerste indicatie dat de bouwsector, en in mindere mate de industrie, een hoger risico vertonen op arbeidsongevallen dan de dienstensector.

Maar voor we dieper ingaan op de arbeidsongevallen in de bouw, loont het de moeite om te kijken naar de plaats van België in de Europese rangschikking van de veiligheid op het werk. Daarvoor moeten we de cijfers van Eurostat gebruiken, en niet die van Fedris. Zoals eerder al opgemerkt, gaan deze over de arbeidsongevallen met een arbeidsongeschiktheid van vier of meer dagen, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval.

Om de positie van België in de Europese rangschikking exact te bepalen, moet het risico op een arbeidsongeval gekwantificeerd worden. Het instrument dat hiervoor bij uitstek de maatstaf vormt, is de frequentiegraad. Deze geeft de verhouding tussen het aantal ongevallen van loontrekkenden en de uren die zij geïmplementeerd hebben. Om het in actuariële termen uit te drukken: de frequentiegraad geeft de verhouding weer tussen het aantal gerapporteerde schadegevallen en de blootstelling aan het risico. Hij komt dus overeen met een risicograad.

Op die manier uitgedrukt is het risico op een arbeidsongeval in België een beetje hoger dan het gemiddelde risico in de andere West-Europese landen. De Belgische score bevindt zich in een middengroep, in de buurt van Denemarken, Italië, Finland en Spanje. Boven deze middengroep staat de top 4 van landen waar de veiligheid op het werk het hoogst is: Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Aan de staart van het peloton volgen dan Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Oostenrijk en Portugal.

Merk op dat het risico op een arbeidsongeval in ons land lager ligt dan in buurlanden zoals Duitsland, Frankrijk en Luxemburg. Het ligt evenwel 2,2 keer hoger dan het gemiddelde in de top 4.

Meer dan 15.000 ongevallen in de Belgische bouw

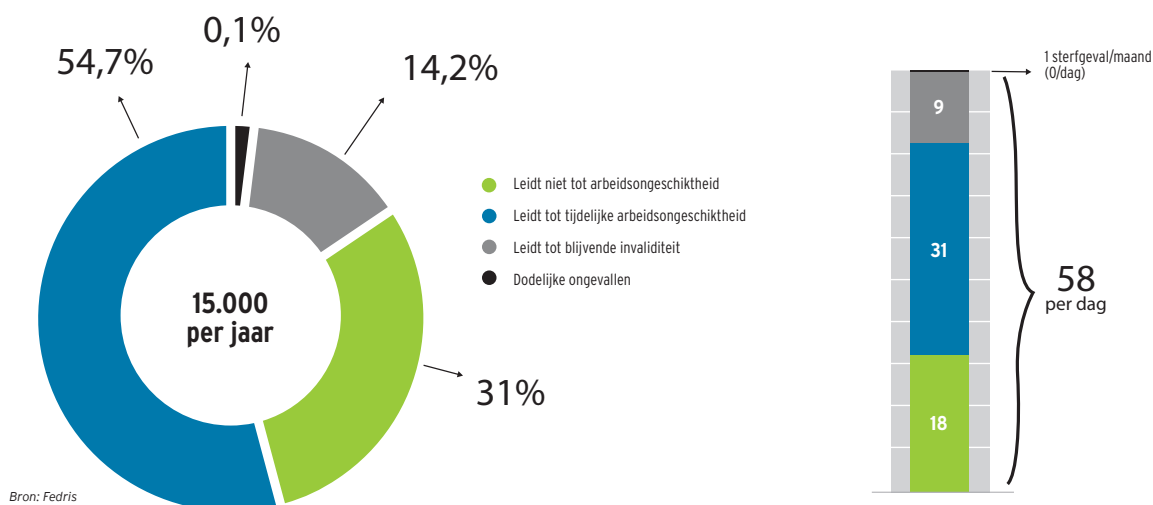
Het voorgaande was een bondig overzicht van de Belgische situatie, maar het bracht al enkele interessante aandachtspunten voor de Belgische bouw aan het licht. In 2016 vond 11 % van de 142 000 Belgische arbeidsongevallen in onze sector plaats. Iets concreter: de loontrekkenden in de bouw waren het slachtoffer van 15 000 arbeidsongevallen.

Op het BouwForum 2018 van de Confederatie werd een ander cijfer gepresenteerd. Maar daar lag de nadruk op de veiligheid op de bouwplaats, dus tijdens de eigenlijke bouwwerkzaamheden. In de 15 000 waarvan net sprake zitten ook een kleine 1 000 ongevallen tijdens woon-werkverkeer (875 in 2016 om exact te zijn).

Toch gaat het om een onderschatting van het totale aantal ongevallen in de bouw. Dit cijfer houdt alleen rekening met de ongevallen van de loontrekkenden in onze sector. Uitzendkrachten, zelfstandigen en gedetacheerde buitenlanders op onze Belgische bouwplaatsen zijn eveneens het slachtoffer van arbeidsongevallen, maar worden niet meegeteld.

In 2016 telde Fedris 826 arbeidsongevallen alleen al onder de uitzendkrachten tewerkgesteld door bouwondernemingen. Jammer genoeg bestaat er geen officiële bron voor de arbeidsongevallen van bouwzelfstandigen en gedetacheerde buitenlandse arbeidskrachten. Maar het lijkt geen twijfel dat ook deze talrijk zijn.

Verdeling van de bouwongevallen in België op basis van de gevolgen*

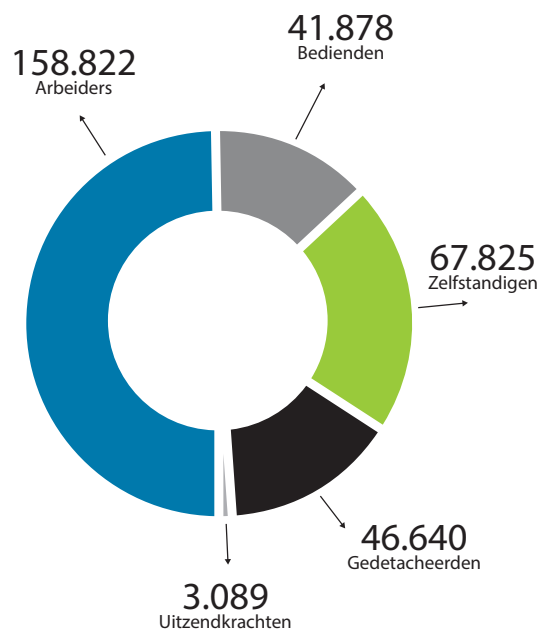
* Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

De Confederatie heeft berekend welke werkgelegenheid beschikbaar was voor bouwwerkzaamheden in 2016. Ze hield daarbij niet alleen rekening met de loontrekkenden die op bepaalde specifieke momenten⁹ ingeschreven waren voor bouwactiviteiten, maar ook met de zelfstandigen, uitzendkrachten en gedetacheerde werkkrachten die op dezelfde datums ingeschreven waren. De berekening toonde aan dat het aantal zelfstandigen en gedetacheerden equivalent was met meer dan de helft (57 %) van het aantal loontrekkenden.

Gecombineerd met de informatie over het aantal ongevallen van loontrekkenden, suggereert dit resultaat dat ongeveer 8 500 zelfstandigen en gedetacheerden in 2016 het slachtoffer waren van een arbeidsongeval, tenminste als we ervan uitgaan dat ze hetzelfde risico lopen als de loontrekkenden in onze sector.

Deze beschouwingen zijn eerder benaderend en wellicht erg inexact. Maar ze benadrukken nog maar eens welke inzet de veiligheid in de Belgische bouw heeft. Het aantal bouwongevallen is hoog. Het ligt zeer waarschijnlijk boven de 20 000 per jaar als alle werkkrachten meegeteld worden. Dat heeft vanzelfsprekend te maken met de hoge werkgelegenheid in onze sector, maar evenzeer met de risicograad. En precies doordat de bouwwerkgelegenheid zo groot is, zal de kleinste verandering van de risicograad leiden tot een stijging of een daling van het aantal ongevallen die in de honderden en zelfs in de duizenden loopt.

Beschikbare werkgelegenheid voor bouwactiviteiten in 2016

Bronnen: Constructiv, INR, RSVZ en eigen berekeningen

⁹ De laatste dag van ieder kwartaal van het jaar.

Hoger risico in de bouw

Beschouwingen over de risicograad in de bouw, en dus impliciet over de noodzaak om deze samen met het aantal ongevallen te verlagen, vergen een nadere analyse.

Maar vóór we deze kunnen uitvoeren, moeten we onderzoeken welke impact ze ondervindt van het gebrek aan informatie over de ongevallen van uitzendkrachten, zelfstandigen en gedetacheerden. Dit gebrek maakt een aantal analyses vanzelfsprekend onmogelijk. Het valt niet te achterhalen in welke mate deze vormen van werkgelegenheid een andere risicograad vertonen of welke invloed ze hebben op het globale ongevalsrisico, alle vormen van werkgelegenheid samen. We zijn dus veroordeeld tot een analyse die alleen gebaseerd is op het ongevalsrisico van de loontrekkenden. Een troost is dat zij nog altijd de meerderheid vormen. Bovendien hebben we voor hen alle informatie voor een correcte analyse. Zoals eerder opgemerkt is de risicograad de verhouding tussen het aantal schadegevallen en de blootstelling aan het risico. In de praktijk wordt een frequentiegraad berekend als de verhouding tussen het aantal ongevallen van loontrekkenden en het aantal uren dat ze gepresteerd hebben. Deze berekening wordt niet scheefgetrokken door het gebrek aan informatie over de andere vormen van werkgelegenheid. Mocht de berekening vertrekken van het totale aantal gepresteerde uren in de bouw, uitzendkrachten, zelfstandigen en gedetacheerden inbegrepen, dan zou er wel sprake zijn van scheeftrekking.

Een onderzoek van de arbeidsongevallen in België wijst uit dat de risicograad in de bouwsector bij de hoogste is. Kijken we naar alle ongevallen, dan staan we op de achtste plaats in een lijst van iets meer dan

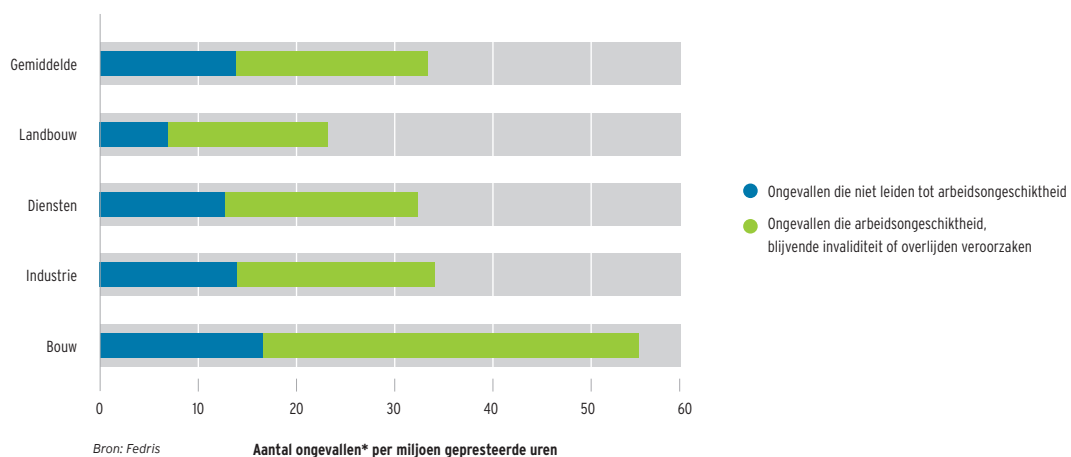
tachtig sectoren. Volgens de cijfers van Fedris voor 2016 gebeuren er ongeveer 55 bouwongevallen per miljoen gepresteerde uren¹⁰. Het zijn er minder dan 35 in alle andere grote economische sectoren, ook in de nijverheid in haar geheel.

Gelukkig hebben niet al die ongevallen ernstige gevolgen. In de bouw leidt ruim een derde bijvoorbeeld niet tot arbeidsongeschiktheid. Maar daartegenover staat dat 15 % leidt tot blijvende invaliditeit of, wat nog erger is, het overlijden van het slachtoffer. De resterende 50 % van de arbeidsongevallen in onze sector leidt tot een arbeidsongeschiktheid van kortere of langere duur.

Als we de risicograad van alle arbeidsongevallen samen combineren met de gegevens over de gevolgen, komen we tot een onderverdeling van de frequentiegraad. De 55 ongevallen per miljoen gepresteerde uren in de bouw bestaan uit 17 ongevallen zonder gevolgen, een tiental met een arbeidsongeschiktheid van minder dan vier dagen en ten slotte 27 die leiden tot een langere arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval¹¹. Aan de hand van deze cijfers kunnen we een link leggen tussen de statistieken van Fedris en de minder gedetailleerde statistieken van Eurostat. Dit staat ons toe om de plaats van de Belgische bouw te bepalen in een internationale vergelijking van de veiligheid op het werk.

Opnieuw bevindt België zich in een middengroep, en opnieuw is de Belgische risicograad hoger dan het gemiddelde van het Europa van de 15 (minus Griekenland). In het oog springt dat we ver onder de beste leerlingen van de klas staan (opnieuw Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk). Hun risicograad in de bouwsector is meer dan twee keer lager dan de onze.

Frequentiegraad van de ongevallen in België*

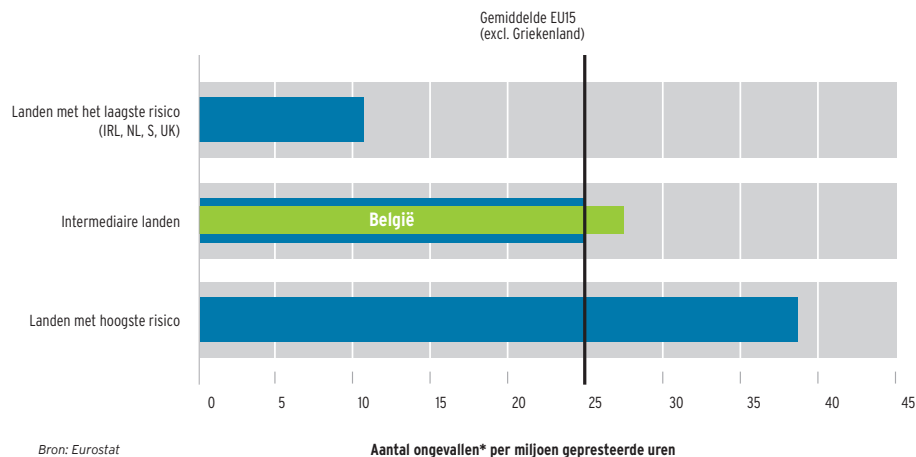

*Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

¹⁰ Dit cijfer slaat niet alleen op de ongevallen die leiden tot arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval maar ook op de ongevallen die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid.

¹¹ We maken hier het onderscheid tussen de arbeidsongevallen met minder dan vier dagen arbeidsongeschiktheid enerzijds, en de ongevallen met vier of meer dagen arbeidsongeschiktheid of met ernstigere gevolgen anderzijds. Deze cijfers zijn het resultaat van een vergelijking van de statistieken van Fedris met de statistieken van Eurostat voor België.

Frequentiegraad van de bouwongevallen in Europa*

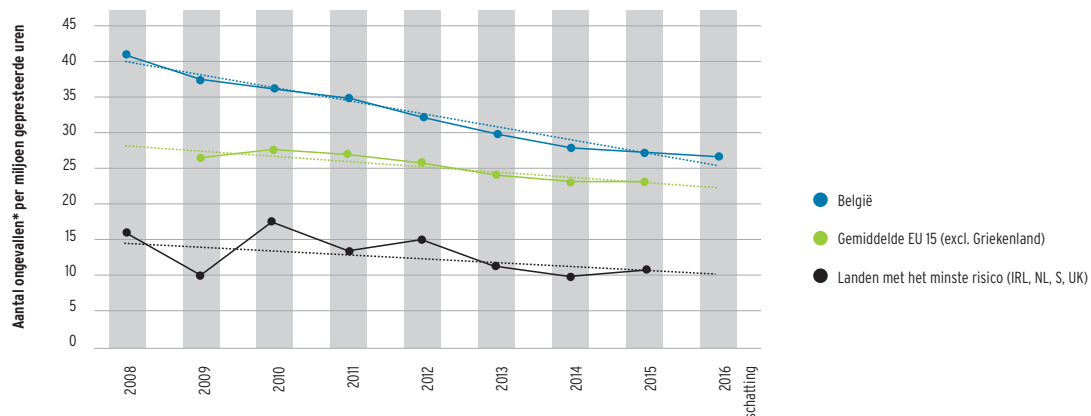
*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid van werk ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

Deze resultaten, en de resultaten van de gehele private sector, maken duidelijk dat de Belgische bouwsector twee kenmerken heeft die ongunstig zijn voor de veiligheid op het werk. Het eerste kenmerk heeft betrekking op onze sector. De Europese statistieken tonen aan dat de risicograad in de bouw 2,3 keer hoger ligt dan het gemiddelde van de private sector. Het tweede ongunstige kenmerk is een Belgisch fenomeen. In alle sectoren samen ligt het risico op een arbeidsongeval ongeveer 2 % hoger in ons land dan het gemiddelde in het Europa van de 15 (minus Griekenland). Dat Belgische fenomeen kan de hoge risicograad in de Belgische bouwsector overigens niet verklaren. Die is geen 2 % maar ongeveer 10 % hoger dan het gemiddelde in West-Europa.

Vooruitgang, maar niet genoeg

Gelukkig bewijzen de statistieken dat de risicograad in de Belgische bouwsector in een dalende trend zit. In acht jaar tijd ging hij met ongeveer 35 % achteruit. Een positieve evolutie, maar niet meteen een signaal dat de veiligheid in de bouw haar achterstand op het Europese gemiddelde of de best presterende landen snel aan het inhalen is. Ook in deze landen neemt de risicograad af, en dat terwijl ze een grote voorsprong hebben. Als de Belgische trend het tempo van de voorbije jaren aanhoudt, mogen we misschien hopen dat we rond 2020 het gemiddelde in West-Europa bereikt hebben. Maar vóór het einde van het volgende decennium zullen we de top 4 niet ingehaald hebben.

Frequentiegraad van de bouwongevallen*

Bron: Eurostat

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben

SITUERING VAN BOUWONGEVALLEN

De beschikbare statistieken van de bouwongevallen maken verschillende onderverdelingen mogelijk, onder meer volgens de omstandigheden, de aard, de gevolgen en de oorzaken. Over enkele van deze karakteristieken hebben we het al gehad. Maar een verfijndere analyse zal ons een bijkomend inzicht geven in de bouwongevallen in België. Op die manier kan men de aandachtspunten identificeren die van belang zijn als men de ongevallen wil terugdringen.

Uit de statistieken over arbeidsongevallen die Eurostat heeft ontwikkeld, kan men een reeks lessen trekken over de omstandigheden van een ongeval. De statistische dienst van de EU stelt een verdeling voor naargelang:

- de arbeidsplaats tijdens het ongeval (de gewone werkplek, een tijdelijke werkplek, tijdens een verplaatsing, een mobiele werkplek enzovoort);
- de aard van het werk (in de landbouw, de industrie, de dienstverlening enzovoort);
- de karakteristieken van de plaats van het ongeval (landbouwzone, industriële vestiging, bouwplaats, een dienstgebouw enzovoort);
- de fysieke aspecten van de activiteit (werken met machines of hardwerktuigen, het besturen van voertuigen of machines, het hanteren van voorwerpen enzovoort);
- de deelsector (de oprichting van gebouwen, civieltechnische werken, gespecialiseerde activiteiten).

In de praktijk zijn de statistieken van Eurostat niet altijd zo gedetailleerd als wenselijk is. De gepubliceerde cijfers voor ons land maken bijvoorbeeld slechts een onderverdeling naargelang de arbeidsplaats, de aard van het werk en de deelsector.

De statistieken van Fedris voor België geven daarbovenop bijkomende informatie over de link tussen ongeval en arbeid. Ze vermelden ook of het ongeval gebeurde tijdens het werk of tijdens het woon-werkverkeer. Daarnaast vertellen ze meer over de aard van de werknemer: arbeider of bediende.

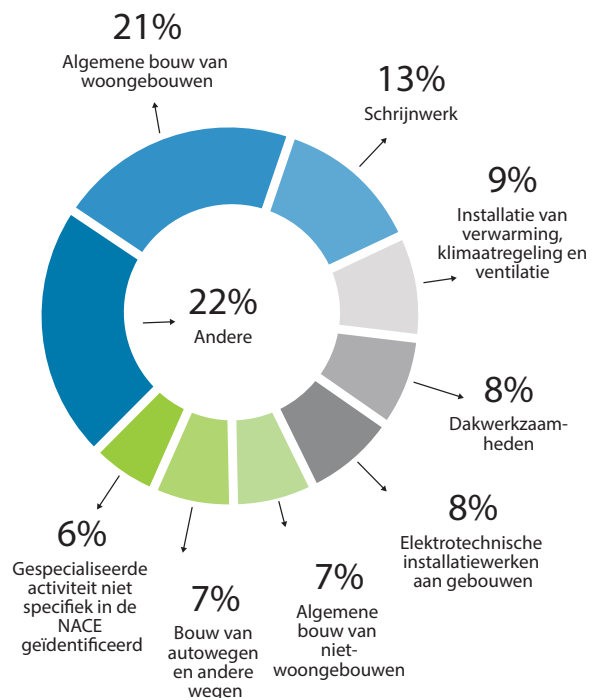
De deelsector

In het vorige hoofdstuk maakten we de vergelijking tussen de ongevalsrisico's in de private sector in zijn geheel en in de bouwsector. In dit hoofdstuk gaan we verder waar we toen ophielden, en onderzoeken we of er een link bestaat tussen de deelsectoren van de bouw en het risico op een werkongeval.

Uit de cijfers van Fedris voor ons land - die veel gedetailleerder zijn dan de statistieken van Eurostat - kan men onmiddellijk drie conclusies trekken.

De eerste vaststelling is dat de ongevallen zich grotendeels voordoen in een beperkt aantal deelsectoren. NACE¹² definieert 36 deelsectoren in de bouw, en een tiental daarvan is goed voor ongeveer 80 % van de ongevallen. Het gaat hoofdzakelijk om de algemene bouw van residentiële en niet-residentiële gebouwen, schrijnwerk, HVAC en elektrotechniek, dakwerken en wegenbouw.

Verdeling van de bouwongevallen per deelsector*

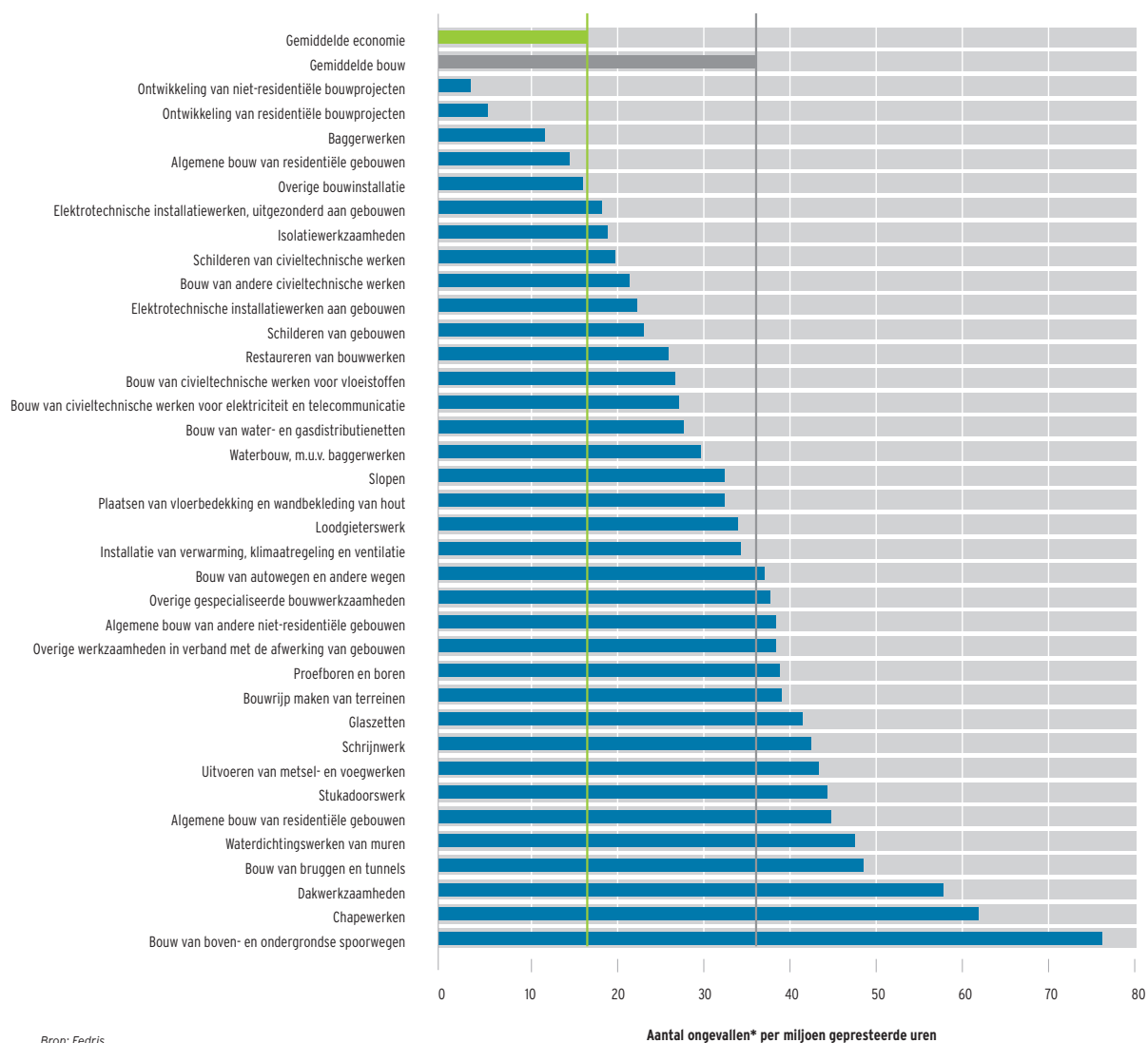
* Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, (cijfers 2016)

¹² De officiële Europese lijst met omschrijvingen van activiteiten.

Tweede vaststelling: in vrijwel alle deelsectoren van de bouw ligt het risico op een ongeval hoger dan het gemiddelde voor de private sector in zijn geheel.

Derde vaststelling ten slotte: er bestaan vrij grote verschillen tussen de ongevalsrisico's van verschillende activiteiten. In bepaalde deelsectoren ligt het risico opvallend hoog. Dat geldt in het bijzonder voor de werken aan spoorwegen, de dakwerken en de chapewerken.

Frequentiegraad van bouwongevallen in België*

*Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, (cijfers 2016)

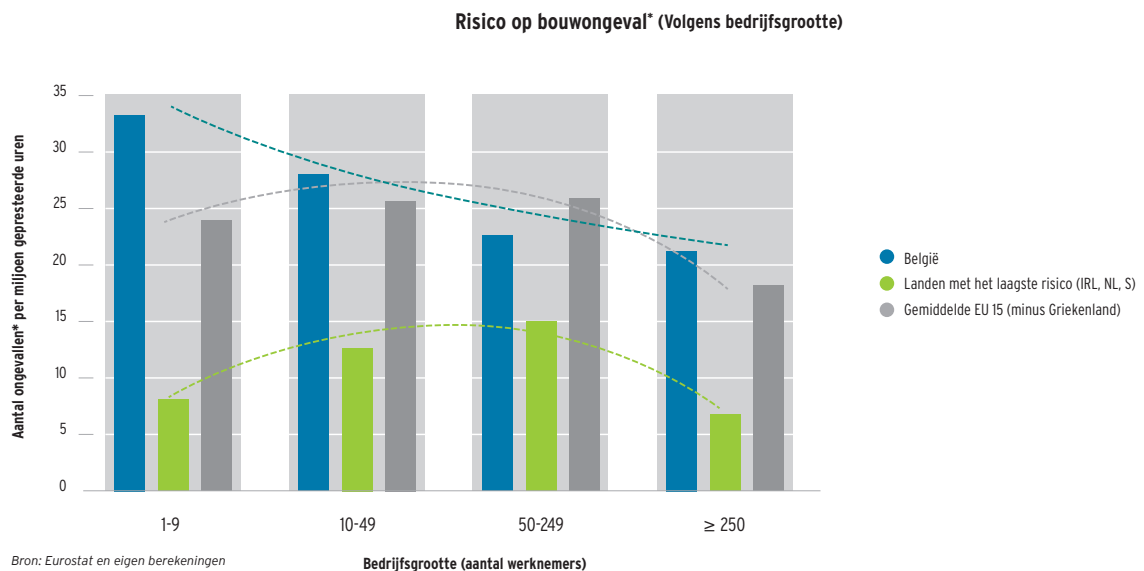
Bedrijfs grootte

Niet alleen de link tussen de sector en risico is interessant. Men kan zich ook de vraag stellen of er een verband bestaat tussen het risico en een ander kenmerk van de onderneming waar het ongeval zich voordeed, namelijk de bedrijfs grootte.

Men kan twee belangrijke vaststellingen afleiden uit de gegevens van Eurostat (die zoals eerder opgemerkt gaan over ongevallen met vier of meer dagen arbeidsongeschiktheid, met een blijvende invaliditeit of met een sterfgeval).

Op de eerste plaats blijkt dat het risico in de Belgische bouwsector hoger ligt dan het Europese gemiddelde¹³. Bovendien is het merkbaar hoger dan het risico in de landen met de veiligste bouwsector, en dat voor alle bedrijfs grootten.

Een tweede vaststelling is dat het ongevalsrisico in België duidelijk omgekeerd evenredig is met de bedrijfs grootte: hoe kleiner het bedrijf, hoe hoger het risico ligt. Dat is niet het geval in de landen met de veiligste bouwsector¹⁴, en we zien dit verschijnsel ook niet als we kijken naar de gemiddelden voor de EU¹⁵.

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

In de best presterende landen ligt het risico het hoogste in bouwbedrijven met 50 tot 250 werknemers, en het laagste zowel in de grootste als in de kleinste ondernemingen.

Voor de volledigheid merken we nog op dat de statistieken van Fedris een lichtjes verschillend beeld schetsen (in tegenstelling tot Eurostat vermeldt Fedris ook de ongevallen met minder dan vier dagen arbeidsongeschiktheid). Volgens Fedris ligt het risico in bouwbedrijven met

minder dan 10 werknemers lager dan in bedrijven met 10 tot 50 werknemers. Dat verschijnsel is nog sterker aanwezig in bedrijven met minder dan 5 werknemers. Voor deze twee categorieën van kleinere ondernemingen liggen de resultaten dicht bij het gemiddelde.

De vergelijking met Eurostat suggereert dat vooral het risico op een ongeval met een korte arbeidsongeschiktheid lager ligt in bedrijven met minder dan 10 werknemers dan in bouwbedrijven met 10 tot 50 werknemers.

¹³ Deze vergelijking slaat op de landen die in 1995 de EU vormden minus Griekenland en voor zover de onderverdeling in bedrijfs grootten beschikbaar was. Concreet werden de volgende tien landen meegenomen: Duitsland, Oostenrijk, Spanje, België, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal en Zweden.

¹⁴ De best presterende landen zijn Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Het VK is niet meegenomen in de berekening omdat voor dat land de onderverdeling in bedrijfs grootten niet beschikbaar is.

¹⁵ Opnieuw slaat dit gemiddelde op de landen in het Europa van de 15 (minus Griekenland) waarvoor deze informatie beschikbaar was.

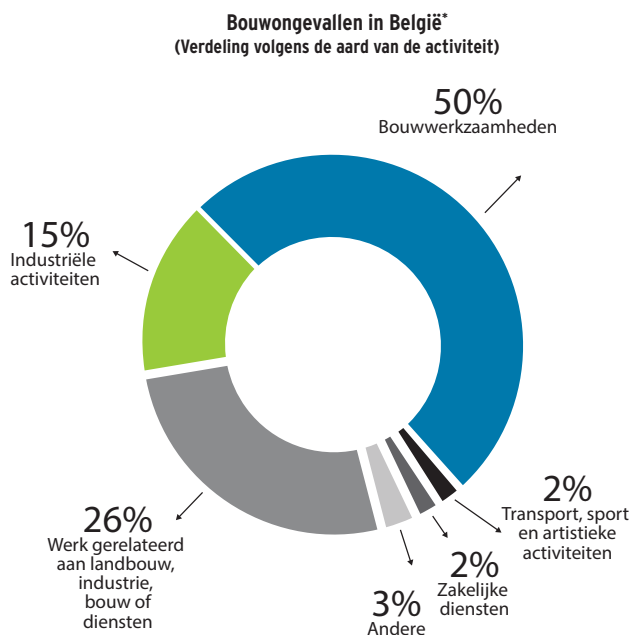
De aard van het werk

Naast de bedrijfsgrootte en de deelsector beschrijft ook de aard van het werk de omstandigheden van een ongeval. Het wekt geen verbazing dat de statistieken laten zien dat de slachtoffers van een bouwongeval hoofdzakelijk bouwwerkzaamheden uitvoerden. Ongeveer 75 % van de slachtoffers voerden bouwwerken in de enge zin van het woord uit (grondverzet, bouw, renovatie of sloop) of activiteiten daarmee verbonden (plaatsing, montage, demontage, onderhoud, herstelling enzovoort¹⁶).

Toch valt op dat ongeveer 25 % van de ongevallen geen verband houdt met de typische, net opgesomde bouwactiviteiten. Dat is een interessante vaststelling. Ze brengt in herinnering dat we het hier eigenlijk hebben over ongevallen van loontrekkenden in dienst van bouwbedrijven. De meerderheid daarvan is inderdaad aan de slag op een bouwplaats, maar niet iedereen. Een niet te verwaarlozen aandeel werkt in een atelier of heeft een administratieve baan.

Het wekt dus geen verbazing dat ongeveer 15 % van de ongevallen in de bouwsector gebeuren tijdens industriële werkzaamheden en 3 % tijdens administratieve werkzaamheden.

Helaas is het onmogelijk om deze analyse van de bouwongevallen te herhalen voor de vier landen met de veiligste bouwsector. De nodige statistieken zijn niet beschikbaar. Wel kunnen we vaststellen dat in een van deze vier, namelijk het Verenigd Koninkrijk, er een gelijkaardige verdeling bestaat tussen ongevallen gelinkt aan bouwwerken (gerelateerde activiteiten inbegrepen) en ongevallen gelinkt aan andere activiteiten.

Bron: Eurostat

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

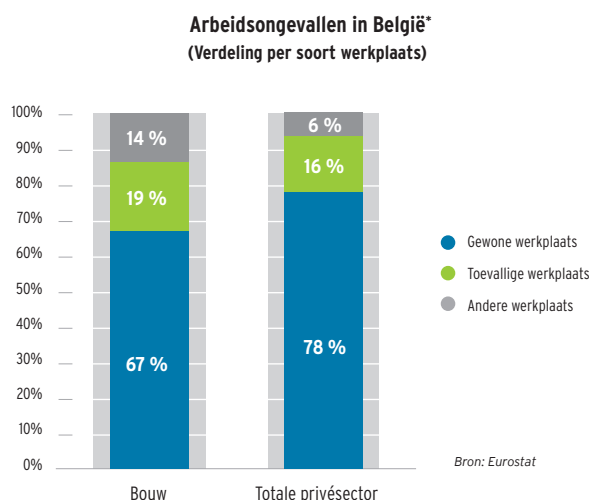
De arbeidsplaats

De onderverdeling volgens de aard van de arbeidsplaats biedt eveneens weinig mogelijkheden om een vergelijking te maken tussen de Belgische situatie en de best presterende landen. Slechts voor een van deze vier landen, namelijk Nederland, zijn hierover statistieken beschikbaar. En het is niet zeker dat men deze kan vergelijken met de Belgische statistieken.

De definities van de categorieën van arbeidsplaatsen laten de mogelijkheid open dat de interpretaties verschillen in deze twee landen, wat een vergelijking zou scheeftrekken. Deze definities lijken overigens niet aangepast aan de bouw, waar de activiteiten divers zijn en niet altijd gelinkt aan een vaste arbeidsplaats.

De definities maken een onderscheid tussen een "gebruikelijke werkplek of lokale eenheid" en een "occasionele of mobiele werkplek of onderweg voor rekening van de werkgever". Het tweede deel suggereert een onderscheid tussen de gebruikelijke bedrijfseenheid en daarbuiten, en men zou verwachten dat het laatste van toepassing is op de meerderheid van de werknemers in de bouw. De statistieken voor ons land en de meerderheid van de landen in de EU geven nochtans het tegendeel aan. De verklaring zou kunnen zijn dat men een werkplek op een langdurige bouwplaats niet beschouwt als een mobiele werkplek. Voor een werkplek op een bouwplaats die een jaar duurt is dat waarschijnlijk het geval, maar voor een bouwplaats van een maand is het dubbelzinniger.

Hoe dan ook, de statistieken geven aan dat in ons land en in de meeste andere Europese landen de slachtoffers op het moment van een arbeidsongeval aan de slag zijn op een "gewoonlijke" werkplek, of het nu gaat om werknemers in de bouwsector of de private sector. De statistieken geven evenwel ook aan dat slachtoffers in de bouwsector vaker dan in andere sectoren aan de slag zijn op een werkplek die als occasioneel beschouwd wordt.

Bron: Eurostat

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

¹⁶ Deze activiteiten zijn verbonden met bouwwerken, maar niet exclusief daarmee. Toch mag men redelijkerwijze veronderstellen dat de overgrote meerderheid van de mensen die een dergelijke activiteit uitoefenen op het moment van een ongeval, dat deden als onderdeel van bouwwerken in de enge zin van het woord.

Ongevallen onderweg

In de voorgaande alinea's onderzochten we aspecten van de omstandigheden van ongevallen die te maken hebben met de activiteit, dus met het werk zelf.

Maar arbeidsongevallen vinden niet alleen plaats tijdens het uitvoeren van werk, verre van. Ook ongevallen tijdens woon-werkverkeer worden beschouwd als arbeidsongevallen. Dit verdient bijzondere aandacht. De oorzaak van een ongeval op weg naar het werk is in principe onafhankelijk van de kenmerken van dat werk, tenzij het een invloed heeft op de aard van de verplaatsing.

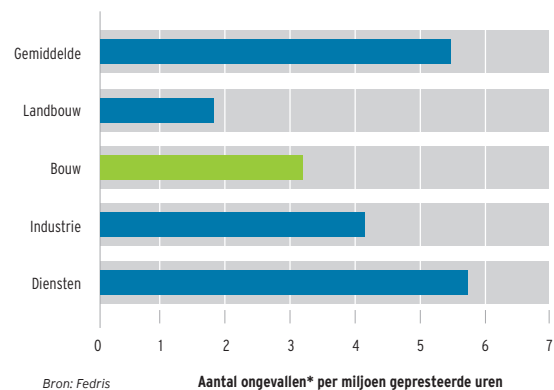
We herhalen hier even dat van de 15 000 arbeidsongevallen die Fedris in 2016 registreerde in de bouw, een kleine duizend plaatsvonden tijdens het woon-werkverkeer (875 om precies te zijn). Bovendien waren deze ongevallen tijdens verplaatsingen verantwoordelijk voor een vijfde van de ongevallen met een sterfgeval in onze sector.

Deze vaststelling werpt een ander licht op de relatie tussen het ongevalsrisico en de typische kenmerken van bouwactiviteiten. Maar het loont de moeite te onderzoeken of de kenmerken van een baan in de bouw een impact hebben op dat ongevalsrisico tijdens verplaatsingen.

Wat blijkt? Een werknemer in de bouw loopt een lager dan gemiddeld risico op een ongeval tijdens woon-werkverkeer. Dat kan verbazing wekken. Bouwarbeiders leggen dagelijks vaak grote afstanden af naar de bouwplaats. Maar we mogen niet vergeten dat deze verplaatsingen vaak georganiseerd worden door de werkgever en dat bouwvakkers zich vaak in groep verplaatsen, en niet ieder in een individueel voertuig. Eén enkel voertuig loopt een lager risico op een ongeval op de weg dan verschillende voertuigen samen. We kunnen veronderstellen dat dit lagere risico meer invloed heeft dan een ander verschijnsel, namelijk dat er meer slachtoffers kunnen zijn als het voertuig van een team bouwvakkers dan toch een ongeval heeft.

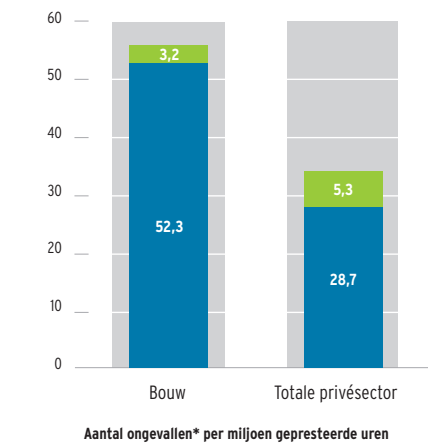
In de bouw ligt het ongevalsrisico op de weg dus lager dan het gemiddelde van alle sectoren. Maar tegelijk ligt het totale ongevalsrisico hoger. Nemen we deze twee feiten samen, dan moeten we het volgende besluiten: het verschil tussen het ongevalsrisico in de bouw en het gemiddelde van alle private sectoren wordt nog groter als we alleen naar het eigenlijke werk kijken dat wordt uitgevoerd. Het risico dat een bouwwerknemer een ongeval heeft tijdens de uitvoering van zijn werk, ligt meer dan 80 % hoger dan het gemiddelde van de hele private sector.

Frequentiegraad arbeidsongevallen "woon-werkverkeer" in België*

*Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

Frequentiegraad arbeidsongevallen in België*

Bron: Fedris

- Tijdens de uitvoering van het werk
- Tijdens het woon-werkverkeer

*Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016

Arbeiders en bedienden

De statistieken van Fedris maken het niet alleen mogelijk om de ongevallen tijdens het eigenlijke werk te analyseren. Ze maken daarnaast het onderscheid tussen arbeiders en bedienden.

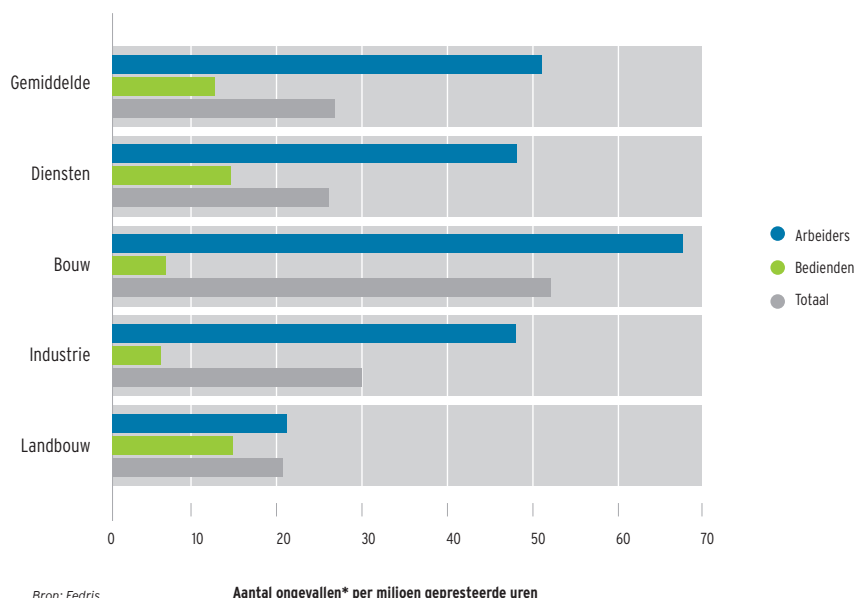
Zoals kon verwacht worden, blijkt de kans op een ongeval veel hoger te liggen voor arbeiders dan voor bedienden. Ze is bijna vier keer groter, en zelfs meer dan vijf keer als we kijken naar de ongevallen die leiden tot arbeidsongeschiktheid, blijvende invaliditeit of een sterfgeval.

De risico's voor de bedienden in de bouw wijken bovendien minder dan de risico's voor de arbeiders af van de andere sectoren. Men kan nu opmerken dat bediendebanen meer uniformiteit vertonen dan arbeidersbanen, die vaker de specifieke kenmerken van hun sector hebben. Maar ook voor de bedienden bestaan er wel degelijk verschillen tussen de bouw en de andere sectoren. Het risico dat een bouwbediende een ongeval heeft, is bijna twee keer kleiner dan het gemiddelde voor de bedienden van alle private sectoren samen.

Omgekeerd lopen de arbeiders in de bouw een risico dat hoger ligt dan het gemiddelde voor de arbeiders in alle sectoren samen. In het algemeen is het meer dan 30 % hoger, maar dat gaat naar 50 % als we kijken naar de ongevallen die leiden tot arbeidsongeschiktheid, blijvende invaliditeit of een sterfgeval.

Zoals we al opmerkten, ligt het ongevalsrisico tijdens het werk zelf voor bouwarbeiders en -bedienden samen 80 % hoger dan het gemiddelde van de private sector. Dat is veel, en de verklaring daarvoor bestaat uit twee elementen. Om te beginnen is de bouw meer dan de private sector in zijn geheel een arbeiderssector. Arbeiders lopen in het algemeen een hoger risico op een arbeidsongeval. En daar komt dan nog eens bovenop dat het ongevalsrisico voor bouwarbeiders groter is dan voor de gemiddelde arbeider.

Frequentiegraad van ongevallen voorkomend tijdens het werk in België*

**Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die niet leiden tot arbeidsongeschiktheid of die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2016*

DE AARD VAN ARBEIDSONGEVALLEN

Het is belangrijk om te weten in welke omstandigheden arbeidsongevallen gebeuren, zoals de deelsector en de activiteit. Maar een belangrijke karakteristiek is vanzelfsprekend ook de aard van het ongeval.

Van op afstand bekeken lijkt er soms weinig verschil te bestaan tussen een ongeval tijdens het werk en in het privéleven. Op beide plaatsen kan men vallen, zich stoten of zich verbranden. Het is evident dat een verfijndere analyse nodig is om inzicht te krijgen in de specifieke risico's van de bouwsector.

De statistieken van Fedris voor de hele economie zijn opgesplitst in een vijftigtal verschillende types arbeidsongevallen. Deze zijn gegroepeerd in negen overkoepelende categorieën. Zes daarvan zijn goed voor ruim 90 % van de arbeidsongevallen, niet alleen in ons land maar ook in de andere landen van de EU. Dit laatste leiden we af uit de gegevens van Eurostat, die, we herhalen het, slaan op ongevallen die leiden tot vier of meer dagen arbeidsongeschiktheid, tot een blijvende invaliditeit of tot een sterfgeval.

De meest voorkomende types ongevallen

De statistieken geven aan dat ongevallen ten gevolge van een botsing met een onbeweeglijk voorwerp (een val of een stoot) het meeste voorkomen in de Belgische bouw. Ze worden gevolgd door de wonden veroorzaakt door een contact met een snijdend, puntig, hard of ruw voorwerp. Elk van deze groepen ongevallen is goed voor ongeveer een kwart van de ongevallen.

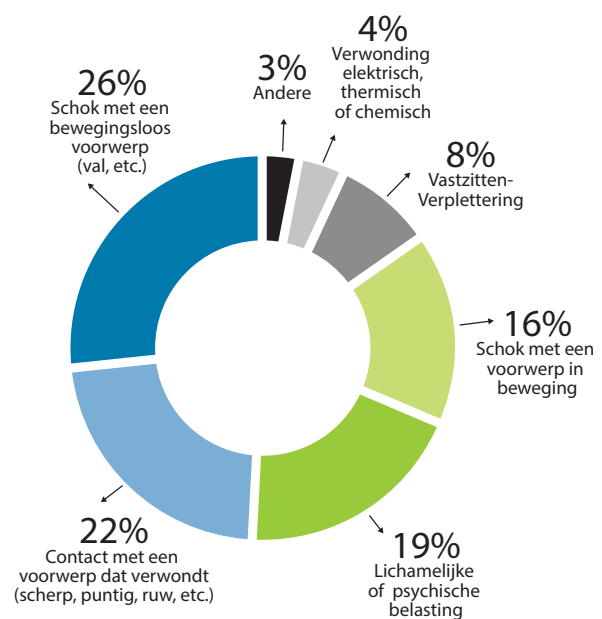
Ongevallen veroorzaakt door fysieke belasting (hoofdzakelijk van het bewegingsapparaat) of door psychische belasting komen minder voor, net zoals een stoot door een bewegend voorwerp (iets wat valt of zwaait of rondgeslingerd wordt, een bewegend voertuig ...).

Komt het minst voor: de categorie van ongevallen veroorzaakt door elektrocuties of door contact met gevaarlijke stoffen of hoge temperaturen (brandwonden). Deze groep is verantwoordelijk voor minder dan 5 % van alle ongevallen in de bouw. De verplettingen (doorgaans onder een voorwerp of tussen twee voorwerpen) gebeuren twee keer vaker en zijn dus goed voor ongeveer 10 %. Daarmee blijven deze ongevallen minder frequent dat de botsingen met beweeglijke of met onbeweeglijke voorwerpen, de snijwonden en de letsels aan het bewegingsapparaat.

Een vergelijking van deze cijfers met de Belgische economie in haar geheel brengt verschillen aan het licht, waarvan er enkele misschien onverwacht zijn.

Ongevallen in de bouwsector hebben minder vaak een link met fysieke of psychische belasting dan in de hele economie, en van die twee ligt psychische belasting hoogstwaarschijnlijk het minst frequent aan de oorsprong van een ongeval in onze sector. Vooral psychische belasting veroorzaakt minder ongevallen. Maar omgekeerd bestaat er vaker een verband met botsingen (van een bewegende persoon met een onbeweeglijk voorwerp, of van een onbeweeglijke persoon met een bewegend voorwerp). Daarnaast zijn er vaker contacten met snijdende, puntige, harde of ruwe voorwerpen.

Aard van de bouwongevallen in België*

Bron: Eurostat

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

Een beetje onverwacht, en interessant om te weten, is dat het aandeel ongevallen veroorzaakt door een beet of een schop niet verwaarloosbaar klein is in de gehele economie. Het bedraagt daar 3 %, terwijl het in de bouwsector minder dan een half procent is.

Ook interessant zijn de verschillen tussen België en de top 4 van landen met de veiligste bouwsector: Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Deze landen hebben een merklijk kleiner aandeel ongevallen die veroorzaakt worden door snijwonden, verplettering of problemen met het bewegingsapparaat. Omgekeerd is daar het aandeel van de botsingen met onbeweeglijke voorwerpen groter, net als het aandeel van oorzaken die in een restcategorie terechtkomen. Deze ongevallen kan men niet gemakkelijk terugdringen. Ze zijn intrinsiek verbonden met elke vorm van activiteit, en ze komen ook vaak voor in het privéleven.

Het voorgaande betekent overigens niet dat een werknemer in de Belgische bouw een lager risico loopt dat hij valt of botst met een onbeweeglijk voorwerp. Het betekent alleen dat als een bouwvakker een ongeval heeft in België, het minder vaak een botsing is met een onbeweeglijk voorwerp. Die "als" is belangrijk. Het risico op een bouwongeval ligt namelijk bijna drie keer hoger in ons land dan in de vier landen met de hoogste bouwveiligheid¹⁷.

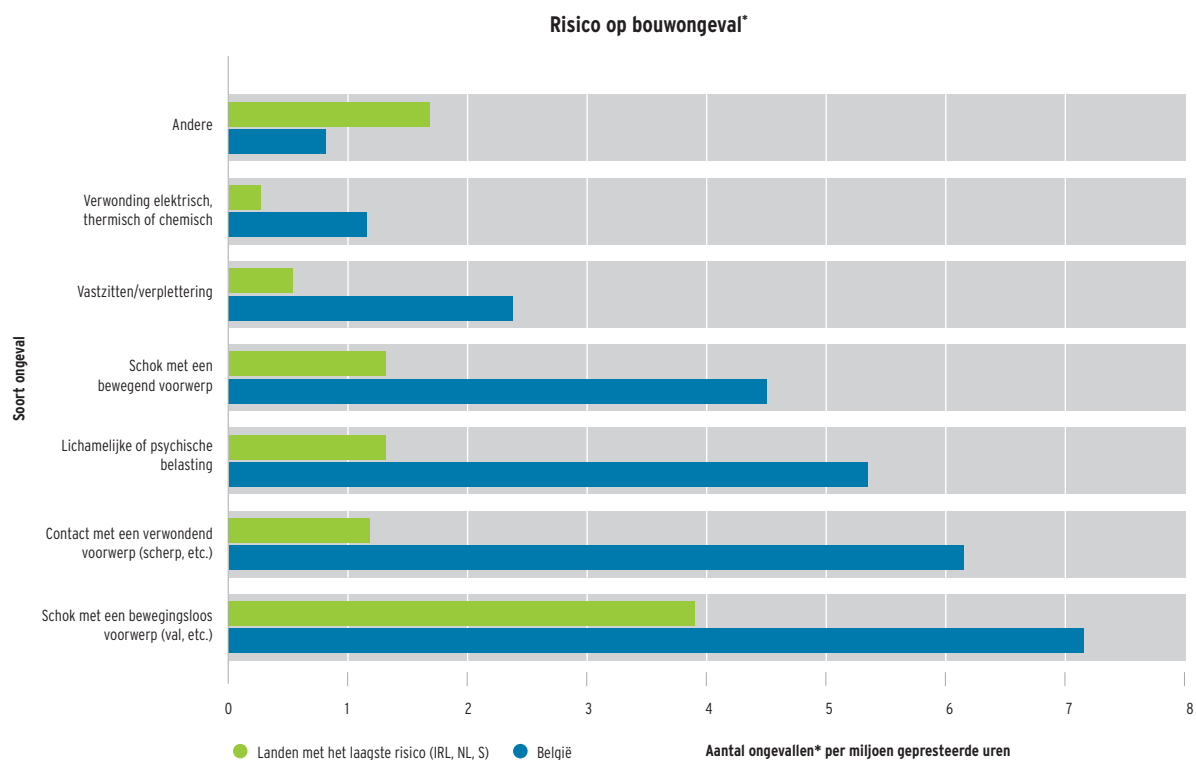
Niet alleen het globale ongevalsrisico is groter in de Belgische bouw dan in de vier voorbeeldlanden. Het is bovendien groter voor ieder van de grote categorieën van ongevallen.

De oorzaken

We vertellen niets nieuws als we zeggen dat ongevallen zeer veel verschillende oorzaken kunnen hebben. De statistieken van Fedris onderscheiden een vijftigtal oorzaken, die gegroepeerd zijn in negen overkoepelende categorieën.

De statistieken van Eurostat, die details bevatten per activiteiten-sector en per land, verwijzen eveneens naar deze negen overkoepelende oorzaken. We kunnen dus twee vergelijkingen maken: deze tussen de bouw in België en het buitenland, en deze tussen de Belgische bouw en de andere Belgische sectoren.

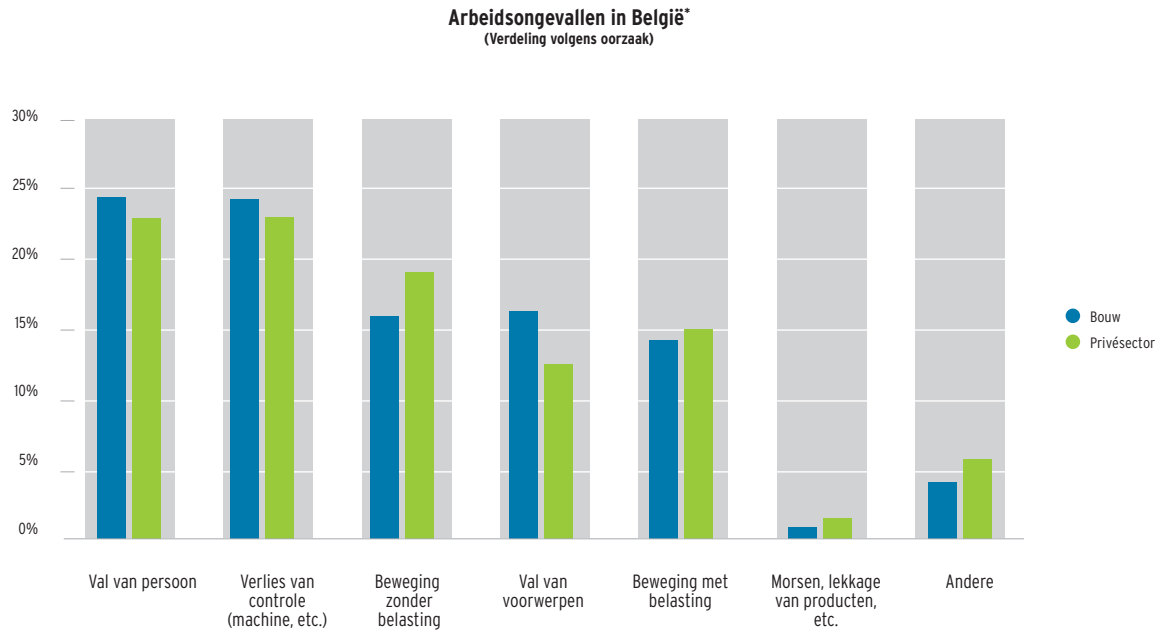
We geven de gebruikelijke waarschuwing: Eurostat vermeldt de ongevallen die leiden tot vier of meer dagen arbeidsongeschiktheid, tot een blijvende invaliditeit of tot een sterfgeval. Vertrekkende van deze basis stellen we vast dat ongeveer de helft van de arbeidsongevallen in de bouw veroorzaakt wordt door een val van het slachtoffer of door een verlies van controle (van een toestel, een werktuig, een voertuig of een machine). De ongevallen die het gevolg zijn van een beweging met belasting zijn goed voor ongeveer 15 %. Hetzelfde geldt voor een beweging zonder belasting en voor een vallend voorwerp. Slechts vijf categorieën zijn dus nodig om de oorzaak te beschrijven van 95 % van de ongevallen in de bouw.

Bron: Eurostat en eigen berekeningen

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

¹⁷ Per miljoen gepresteerde uren gebeuren er in de Belgische bouw 27,3 ongevallen die leiden tot een arbeidsongeschiktheid van vier of meer dagen, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval. In de veiligste landen zijn dat 10,5 ongevallen.

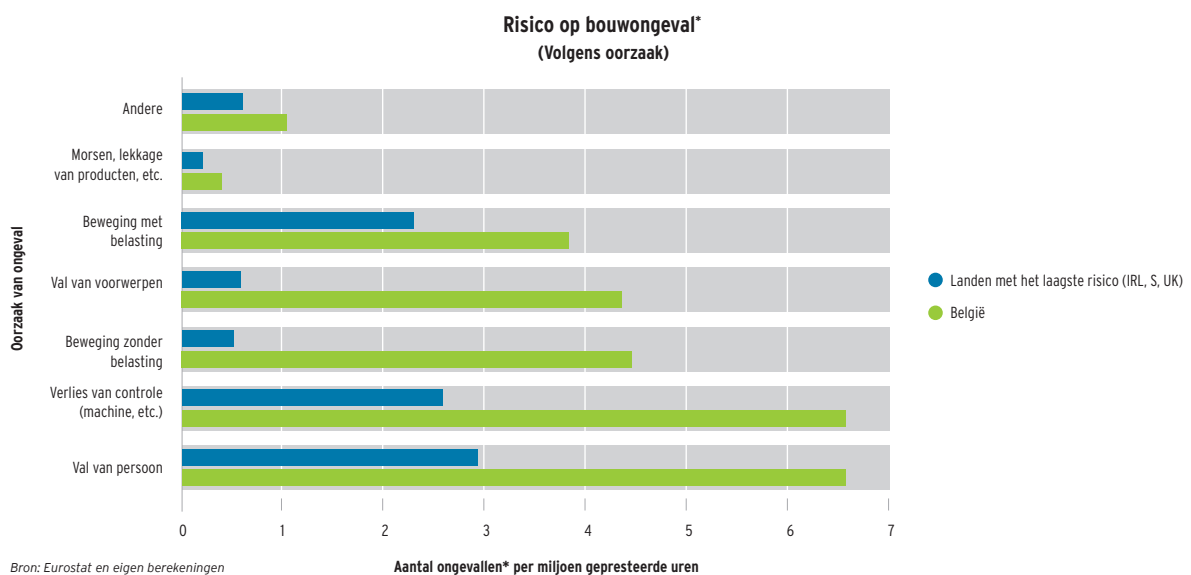
Bron: Eurostat

* Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

Als we de statistieken van Eurostat verder analyseren, zien we weinig verschillen tussen de bouw en het gemiddelde van de hele private sector. Op het eerste gezicht is dat vreemd. Het ongevalsrisico ligt immers veel hoger in de bouw. Men zou kunnen veronderstellen dat de specifieke sectorale kenmerken¹⁸ ook leiden tot verschillen in de oorzaken van ongevallen. Maar dit is niet het geval, toch niet wat betreft de overkoepelende oorzaken. We zien dit niet alleen in de Eurostat-statistieken voor ons land; deze observatie wordt bevestigd door de andere Europese landen, vooral de landen met de laagste risico's op een arbeidsongeval.

Een vergelijking van de Belgische data met de voorbeeldlanden¹⁹ brengt enkele opmerkelijke verschillen aan het licht. Het aandeel van de arbeidsongevallen veroorzaakt door een vallend voorwerp of door een beweging zonder fysieke belasting ligt merkbaar lager dan in België. Dat geldt zowel voor de bouwsector als voor de hele private sector. Andere oorzaken, hoofdzakelijk een val of een beweging met fysieke belasting, vormen dan weer een groter aandeel.

Als we het globale ongevalsrisico combineren met de verdeling over de oorzaken, blijkt dat in ons land alle potentiële oorzaken een duidelijk hoger risico op een ongeval met zich meebrengen.

Bron: Eurostat en eigen berekeningen

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

18 In de bouwsector is het aandeel arbeiders in de werkgelegenheid groter dan in de private sector in zijn geheel; andere nijverheidsstakken zijn vaak gericht op serieproductie, terwijl in de bouw projecten vaak uniek zijn enzovoort.
19 We maken de vergelijking met Ierland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Voor Nederland beschikken we niet over opgesplitste cijfers wat de oorzaak van arbeidsongevallen betreft.

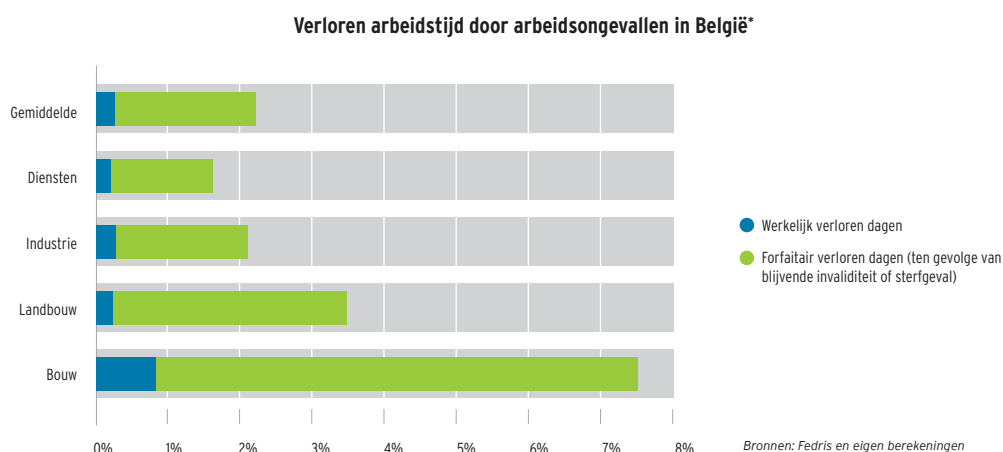
De gevolgen

De laatste manier waarop we in dit hoofdstuk de arbeidsongevallen karakteriseren, is met de gevolgen.

Van de 15 000 bouwongevallen die Fedris in 2016 in België registreerde, had een derde geen gevolgen. Daarmee wordt bedoeld dat ze niet leidden tot arbeidsongeschiktheid, blijvende invaliditeit of het overlijden van het slachtoffer. Geen ongeval is vanzelfsprekend beter dan wel een ongeval, maar het is verheugend dat een dergelijk groot aandeel van de arbeidsongevallen in de bouw licht genoemd mag worden. Maar helaas ligt het aandeel zwaardere ongevallen hoger in de bouw dan in de hele private sector.

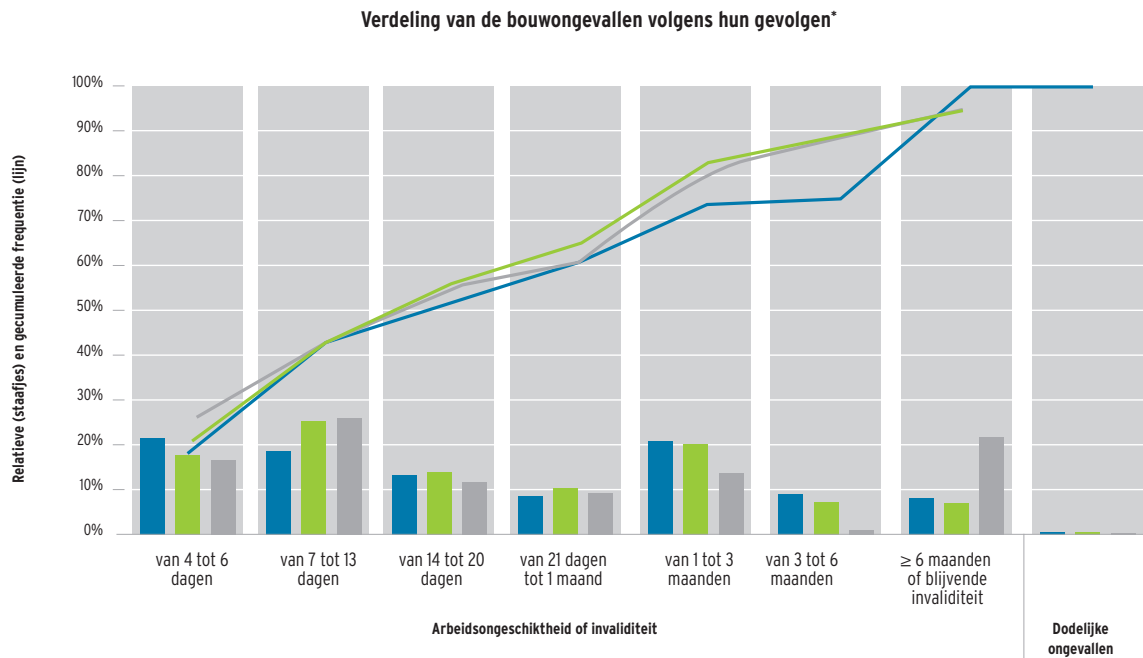
Deze eenvoudige vaststelling suggereert dat de bouwongevallen gemiddeld ernstiger zijn dan de ongevallen in de hele private sector. Dat wordt bevestigd door de statistieken 2016 van Fedris over de arbeidsongevallen. 0,2 % van de arbeidsongevallen in de bouw leidt tot het overlijden van het slachtoffer. In de hele private sector is dat 0,1 %. Als een ongeval leidt tot tijdelijke arbeidsongeschiktheid, dan duurt deze in de bouw 33 dagen en in de private sector is zijn geheel slechts 27 dagen. Bovendien leidt een arbeidsongeval in de bouw gemiddeld tot 1,3 % blijvende invaliditeit. In de hele private sector is dat slechts 1 %.

We kunnen voor de bouw berekenen tot hoeveel dagen afwezigheid de arbeidsongevallen met arbeidsongeschiktheid geleid hebben in 2016. Het resultaat bedraagt bijna 1 % van de totale arbeidstijd gepresteerd in dat jaar. We kunnen daaraan de ongeschiktheid toevoegen die forfaitair geteld wordt voor een blijvende invaliditeit (de graad van invaliditeit maal 75 dagen) en voor een sterfgeval (7 500 dagen). Het aantal forfaitair en reëel verloren dagen samen bedraagt dan 7,6 % van de arbeidstijd in de bouw in 2016²⁰. Dat is merkkelijk veel meer dan in de andere sectoren. De verklaring is dat zowel het globale ongevalsrisico als de ernst van de ongevallen groter zijn dan het gemiddelde van de hele private sector.

*Arbeidsongevallen van werknemers uit de privésector die een arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, (cijfers 2016)

²⁰ Dit is een sprekend cijfer. Wie de link wil leggen met de cijfers gepubliceerd door Fedris en anderen, moet het interpreteren als een vulgariseerde versie van de reële ernstgraad en de globale ernstgraad. Deze beschrijven het aantal verloren arbeidsdagen per duizend gepresteerde uren. Voor de reële ernstgraad neemt men de reële verloren dagen, voor de globale ernstgraad de reële en de forfaitair verloren dagen. Voor de precieze definitie verwijzen we naar de website van Fedris of naar de regelgeving op de interne diensten voor preventie en bescherming op het werk.

Bron: Eurostat en eigen berekeningen

● Landen met de minste ongevallen (IRL, NL, S, UK) ● Gemiddelde ● België

*Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

De statistieken van Eurostat bevatten geen arbeidsongevallen zonder gevolgen noch ongevallen met een arbeidsongeschiktheid van minder dan vier dagen. Maar we kunnen er toch uit afleiden dat de arbeidsongevallen in de Belgische bouw gemiddeld ernstiger zijn dan het gemiddelde van het Europa van de 15 (minus Griekenland).

Kenmerkend voor België is dat 60 % van de arbeidsongevallen met een arbeidsongeschiktheid van meer dan een maand uiteindelijk resulteert in een arbeidsongeschiktheid van meer dan zes maanden of in een blijvende invaliditeit. In andere landen bedraagt dat percentage slechts 20 %. In de vier landen met de beste veiligheid in de bouw zijn de arbeidsongeschiktheden van korte duur (minder dan twee weken) gemiddeld gezien korter dan in de andere landen. In het ideale geval konden we deze eenvoudige analyse aanvullen met de statistieken van het aantal verloren arbeidsdagen, zoals we gedaan hebben voor België. Maar in tegenstelling tot Fedris geeft Eurostat deze cijfers niet.

TE TREKKEN LESSEN

De stand van zaken die we opgemaakt hebben, schetst een duidelijk beeld van de veiligheid en dus ook van de onveiligheid van een baan in de Belgische bouwsector. Hij schetst ook waar de Belgische bouw staat in vergelijking met de hele private sector en met het buitenland. Hetzelfde kunnen we zeggen over de belangrijkste kenmerken van de arbeidsongevallen in de bouw.

Uit de vergelijkingen komen een aantal sterke punten, maar helaas ook een groter aantal zwakke punten van de Belgische bouw naar voren. Wie de veiligheid wil vergroten, zal daaruit de lessen moeten trekken.

(On)veiligheid, een vrijwel algemeen kenmerk

Een eerste vaststelling is dat goede prestaties op het vlak van veiligheid doorgaans een algemeen kenmerk zijn. Omgekeerd zijn ook slechte prestaties een algemeen kenmerk. Merk bijvoorbeeld op dat niet alleen de bouwsector in ons land een hoger ongevalsrisico heeft dan het Europese gemiddelde. Een hoger risico is inderdaad een kenmerk van onze hele economie. Het gaat in zekere zin om een Belgisch kenmerk waarop we niet bepaald trots hoeven te zijn.

Omgekeerd zien we dat de landen met de beste bouwveiligheid (Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden) ook in het algemeen het laagste risico op arbeidsongevallen vertonen. Een laag ongevalsrisico is dus in zekere zin een kenmerk van deze landen. Ze kunnen dienen als voorbeeld op het vlak van arbeidsveiligheid.

Vergeleken met België benaderen deze landen het probleem in het algemeen op een efficiëntere manier. Kijken we specifiek naar de bouw, dan bewijst het onderzoek van een hele reeks karakteristieken van arbeidsongevallen dat het risico in die landen lager ligt dan in België voor bijna alle aspecten van het risico. Dat geldt zeker voor de bedrijfs-grootte, het type ongeval en de oorzaak.

Als we de veiligheid in de Belgische bouw willen verbeteren en willen opklimmen naar het niveau van de voorbeeldlanden, zullen we dus min of meer alle aspecten van het risico moeten aanpakken. We moeten onze algemene benadering veranderen. We moeten van veiligheid een hoofdbekommernis maken, en de mentaliteit van alle betrokkenen veranderen.

Dat is een uitdaging. Als je kijkt naar onze rangschikking op het vlak van verkeersveiligheid en ons alcoholgebruik achter het stuur, dan krijg je niet de indruk dat veiligheid een spontane reflex is van de Belgische burger²¹.

Soms een lager, meestal een hoger risico

Zoals we al meermaals aangaven, is de Belgische bouw risicovoller dan gemiddeld, zowel in vergelijking met de hele economie als met het buitenland. Maar onze analyses toonden ook aan dat de sector in staat is om op sommige punten goed te presteren. Dat mag zeker benadrukt worden. De arbeidsveiligheid van de bedienden ligt hoger in de Belgische bouw dan in de Belgische economie in haar geheel. De werknemers in de sector lopen eveneens minder het risico op een ongeval tijdens het woon-werkverkeer. Sommige ongevalsrisico's liggen dus lager dan het gemiddelde in onze sector. Maar tegelijk ligt het globale ongevalsrisico hoger. Dat wil zeggen dat de bouw voor een hele reeks risico's slecht scoort.

De ernstige risico's

Het ongevalsrisico lijkt vooral hoog te liggen voor arbeiders die hun activiteit uitoefenen. Zij moeten dus een bijzonder aandachtspunt vormen. Het feit dat de veiligheid voor bedienden en tijdens het woon-werkverkeer hoger ligt, verandert daar niets aan.

De karakteristieken van de arbeidsongevallen in de bouw vertonen verschillende opvallend hoge risicofactoren. Er bestaat dus in feite een reeks bijzondere aandachtspunten.

Zeken in de volgende drie deelsectoren is bijzonder waakzaamheid nodig:

- Werken aan spoorweginfrastructuur, dakenwerken en chapewerken.
- Bouwbedrijvne met minder dan 10 werknemers
- Oorzaken bij het vallen van het slachtoffer en het verlies van controle over een voertuig, een werktuig, een machine enzovoort.

21 Do we care about road safety? E-Survey of Road users' Attitudes, 2018.

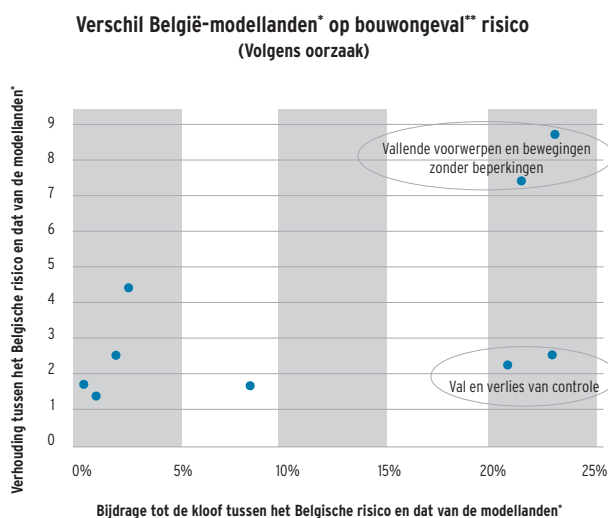
Doelstellingen die voorrang verdienen

Deze aandachtspunten dringen zich op vanwege de grootte van de risico's voor de werknemers die ermee verbonden zijn. Een verlaging van deze risico's zal ongetwijfeld bijdragen aan de verbetering van de globale veiligheid in de bouw. Maar in welke mate? Zal deze verlaging volstaan om met onze sector snel een niveau te bereiken dat de vergelijking met de vier best presterende landen kan doorstaan?

Het antwoord hangt af van de mate waarin deze risico's bijdragen aan het totale verschil tussen deze vier landen en België.

Wat de oorzaken van ongevallen betreft, stellen we vast dat een val (van het slachtoffer, niet van een voorwerp) 20 % van dat totale verschil verklaart. Idem voor een andere oorzaak, het controleverlies over een machine, een werktuig enzovoort. Deze twee oorzaken verklaren dus een flink deel van het verschil tussen de totale ongevalsrisico's in de bouw. Mochten we het risico op een val en op controleverlies kunnen verminderen, dan zou België dichterbij de vier voorbeeldlanden komen.

Maar wat is het potentieel op dit vlak? Het is kleiner dan op het eerste gezicht lijkt. De risico's verbonden aan deze twee oorzaken van arbeidsongevallen liggen twee tot drie keer hoger in ons land. Dat is veel, maar het verschil is nog groter voor oorzaken als de val van een voorwerp en een beweging zonder belasting. Deze dragen eveneens in grote mate bij aan de kloof tussen de bouw in België en in de vier best presterende landen. Het daarmee verbonden risico ligt maar liefst acht keer hoger in ons land.

* Landen met het laagste risico (IRL, NL, S, UK)

** Arbeidsongevallen van werknemers die een arbeidsongeschiktheid ≥ 4 dagen, een blijvende invaliditeit of de dood tot gevolg hebben, cijfers 2015

Deze laatste twee oorzaken lijken dus een prioriteit als men de veiligheid in de bouw wil verbeteren. Hun risico's liggen zo hoog dat er veel ruimte bestaat voor vooruitgang. Bovendien zal vooruitgang voor deze twee oorzaken sterk bijdragen aan een verbetering van de veiligheid in het algemeen.

We kunnen een gelijkaardige analyse maken van de link tussen het ongevalsrisico en de bedrijfsgrootte. Daaruit blijkt dat ongeveer de helft van de kloof tussen de bouw in België en in de voorbeeldlanden te wijten is aan het hogere risico in bouwbedrijven met minder dan 10 werknemers. Daar komt bij dat de kloof tussen de risico's in België en in de voorbeeldlanden het grootste is voor deze bedrijfsgrootte.

Ook bouwbedrijven met minder dan 10 werknemers lijken dus een prioriteit als we de veiligheid in de bouw willen verbeteren. Ook daar bestaat veel ruimte om de risico's te verminderen, en een vermindering zal in hoge mate bijdragen aan een betere veiligheid in het algemeen.

We hebben net aangestipt dat drie deelsectoren bijzondere aandacht verdienen. Maar vormen ze ook een prioriteit als het doel is de globale veiligheid in de bouw snel te verbeteren? Een antwoord op die vraag zou een analyse vergen van het verband tussen deze deelsectoren en het ongevalsrisico. Maar zoals al opgemerkt, is zulke analyse op dit moment niet mogelijk. De statistieken van Eurostat bevatten niet voldoende details voor de deelsectoren.

Drie prioriteiten komen in het vizier als men de veiligheid in de Belgische bouw wil verbeteren:

- een val van een voorwerp;
- een beweging zonder belasting;
- de bouwbedrijven met minder dan 10 werknemers.

Twee van deze prioriteiten hebben te maken met de oorzaken van ongevallen. Voor alle drie de prioriteiten bestaat er veel ruimte om de risico's te verminderen. Bovendien zal een vermindering in hoge mate bijdragen aan een verbetering van de veiligheid.

Groot besparingspotentieel

Tot nu toe hebben we het nog niet gehad over de financiële aspecten van arbeidsongevallen. De reden is evident: er is geen discussie mogelijk over de noodzaak om de veiligheid in onze sector te verbeteren. Elk ongeval is er een te veel. En dat geldt des te meer omdat andere landen bewijzen dat men deze ongevallen kan vermijden.

De verbetering van de veiligheid in de bouw sluit doorgaans aan op het beleid van een bedrijf om de beroepsrisico's te verminderen en het welzijn op het werk te verhogen. Maar de kenmerken van de ongevallen in de bouw - en dan vooral de gevolgen ervan - suggereren dat een verbeterde veiligheid ook op een ander vlak voordelen heeft, namelijk de rendabiliteit.

De arbeidsongevallen in de bouw leiden tot afwezigheden die in 2016 overeenkwamen met 7,6 % van de totale gepresteerde arbeidstijd (we rekenen de forfaitaire arbeidsongeschiktheden mee die toegekend worden in geval van een blijvende invaliditeit of een sterfgeval).

Dit suggereert dat arbeidsongevallen aanzienlijke kosten met zich meebrengen. Er zijn enerzijds de uitkeringen voor de verloren arbeidsdagen. Anderzijds zijn er de kosten van de gezondheidszorg die de slachtoffers nodig hebben. Het merendeel van deze kosten wordt niet rechtstreeks door de werkgever betaald. Maar onrechtstreeks betaalt hij toch, want hij moet de premies van de verplichte arbeidsongevallenverzekering betalen.

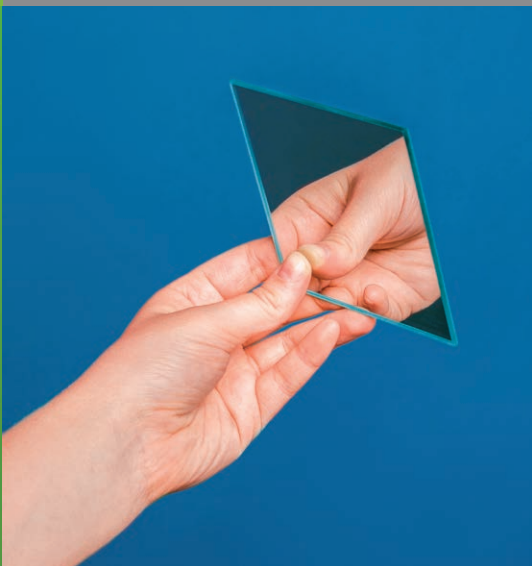
De zogenaamde S-waarde wordt in bepaalde omstandigheden gebruikt als een maat voor de loonkosten in onze sector. Deze S-waarde gaat ervan uit dat de kosten van de arbeidsongevallenverzekering overeenkomen met 10 % van het uurloon van de arbeiders. In deze omstandigheden kan men opperen dat de loonkosten met 2,5 % zouden afnemen als men de arbeidsongevallen in de bouw met 50 % vermindert²².

In de bouw bedraagt de loonmassa van de gewone verloning van de arbeiders € 3,6 miljard. Er zou dus een besparing van € 180 miljoen op de loonkosten mogelijk zijn, mocht onze sector komen tot een halvering van de arbeidsongevallen van bouwarbeiders die leiden tot arbeidsongeschiktheid, een blijvende invaliditeit of een sterfgeval.

²² Voor deze berekening zijn we uitgegaan van twee veronderstellingen. Een: als het ongevalsrisico met 50 % vermindert, dalen de premies voor arbeidsongevallen ook met 50 %. Twee: de sociale lasten bedragen 95 tot 106 % van de loonkosten zonder deze lasten, naargelang de aard van de activiteit en de grootte van de onderneming.

HOOFDSTUK 2

EEN SECTORAAL PREVENTIEBELEID

EEN SECTORAAL BELEID TEN DIENSTE VAN PREVENTIE

De regelgeving op het welzijn en de gezondheid op de arbeidsplaats geldt voor alle ondernemingen met werknemers. Maar de bouwsector bevindt zich in een zeer specifieke situatie. Zo telt hij een hoog aantal kleine ondernemingen. De overgrote meerderheid van de bouwbedrijven heeft minder dan 10 werknemers. De regelgeving stelt eisen die een zware belasting vormen voor een bedrijfsleiding die in onze sector vaak uit één persoon bestaat en slechts kan rekenen op beperkte administratieve ondersteuning.

Daar komt bij dat ook de typische werkplek in onze sector, namelijk de bouwplaats, een bijzondere aard heeft. Een groot aantal verschillende beroepen en specialisaties met uiteenlopende kenmerken voeren er werkzaamheden uit. Vaak doen zij dit bovendien op hetzelfde moment, wat niet alleen het aantal risico's verhoogt maar ook hun aard kan beïnvloeden. De risico's die gepaard gaan met de activiteit van één aannemer, die bijvoorbeeld met chemische producten werkt, kunnen risico's worden voor alle werknemers op de bouwplaats, ook als hun specifieke activiteit hen normaal niet in aanraking brengt met deze producten.

Zowel de wetgever als de sociale partners van het bouwbedrijf hebben dit beseft. Daardoor is een sectoraal beleid ontstaan op het vlak van veiligheid, gezondheid en welzijn. Het wordt gekenmerkt door specifieke regelgeving, maar ook door de oprichting van Constructiv, een bijzonder preventie-instituut dat de bouwbedrijven ondersteunt met zeer diverse initiatieven.

DE ROL VAN CONSTRUCTIV

Constructiv is een dienstverlenende organisatie van en voor de bouwsector, die een belangrijke rol speelt bij de veiligheid en het welzijn in bouwbedrijven. De organisatie staat op twee pijlers, *Building your Benefits* en *Building on People*. De eerste pijler is verantwoordelijk voor de toekenning van aanvullende sociale voordelen en de ondersteuning van de strijd tegen sociale fraude en oneerlijke concurrentie. Relevanter voor dit dossier is *Building on People*, de pijler die instaat voor de bevordering van de veiligheid op bouwplaatsen en het welzijn op het werk, en daarnaast ook voor het competentiebeheer en de instroom in de sector.

Deze organisatie is opgericht door de sociale partners van het bouwbedrijf en krijgt zijn opdrachten van paritair comité 124. De dienstverlening richt zich tot de bouwbedrijven en hun arbeiders, maar ook tot de sectorale werkgevers- en werknemersorganisaties: de Confederatie Bouw, de vakbonden ... De organisatie neemt talrijke initiatieven²³, maar in dit studierapport beperken we ons tot het thema veiligheid en welzijn.

Door de zeer brede en diepe werking is Constructiv een bijzondere organisatie, maar uniek in de strikte zin van het woord is ze niet. Voor het paritair subcomité van de elektriciens PSC 149.01 vervult Volta een gelijkaardige functie²⁴. Volta werkt met Constructiv samen op verschillende vlakken.

Opdrachten

Een van de kerntaken van Constructiv als sectorale preventie-instelling is welzijnsadvies verlenen aan de werkgevers en werknemers van bouwbedrijven. Dit gebeurt hoofdzakelijk naar aanleiding van de bouwplaatsbezoeken die de welzijnsadviseurs van deze sectorale instelling afleggen. Ze stellen de tekortkomingen vast en bespreken die ter plaatse met de werkgever, de werknemers en hun vertegenwoordigers, en in sommige gevallen met de directie of de preventieadviseur.

Na het werkbezoek worden de vaststellingen verwerkt in de Preventie-atlas. De werkgevers krijgen een verslag met adviezen om de tekortkomingen aan te pakken.

Constructiv is ook bekend vanwege zijn veiligheidscampagnes. De meest recente begon in 2015 en was gewijd aan veilig werken op hoogte. Deze campagnes zijn acties van lange duur. Ze hebben een duidelijk doel, in het geval van werken op hoogte een vermindering met 15 % van de ongevallen bij werken op daken en op gevelsteigers. Vaak bestaan deze campagnes uit twee fasen: een preventieve sensibiliseringsgolf, eventueel gevolgd door een handhavingsgolf. De sensibiliseringsgolf van de campagne Veilig werken op hoogte liep tot het einde van 2017.

Om de evolutie van de arbeidsongevallen in de bouwsector van naderbij te kunnen volgen, heeft Constructiv indicatoren ontwikkeld. Het steunt daarvoor op data van de kruispuntbank van de sociale zekerheid. Deze data worden verwerkt in drie parameters, de *Frequentiemeter Arbeidsongevallen* (FA), de *Verletmeter Arbeidsongevallen* (VA) en de *Globale*

Verletmeter (GV). Deze parameters maken het mogelijk om de sectorale trends op het vlak van welzijn in beeld te brengen²⁵. De instelling heeft bovendien een benchmarkingtool ontwikkeld. Bouwbedrijven kunnen daarmee hun positie op het vlak van welzijn vergelijken met de gemiddelden van de hele sector, hun deelsector en hun regio.

Ook op het vlak van competentiebeleid worden activiteiten ontwikkeld. Deze zijn gericht op werknemers, studenten en scholieren, maar ook op de leerkrachten en op de intreders in de sector. Voor deze laatste heeft Constructiv bijvoorbeeld een opleiding basisveiligheid ontwikkeld.

Om dit alles in goede banen te leiden, heeft de organisatie in 2016 een Technisch Competentiecentrum (TCC) opgericht. In zijn werking heeft het bijzondere aandacht voor de integratie van de vaktechnische en de veiligheidsaspecten. Het TCC staat in voor de actualisering van bestaande beroepscompetentieprofielen en de aanmaak van nieuwe. Deze vormen de basis voor de opmaak van kwalificatiedossiers, onderwijs- en opleidingsprogramma's en de handboeken die het TCC opstelt.

Het TCC staat in voor de kwaliteitsbewaking en opvolging van opleidingscentra. Daarnaast organiseert het ook zelf VCA-examens en staat het in voor de ontwikkeling van andere sectorale persoonscertificeringen.

Constructiv maakt gebruik van alle beschikbare communicatiekanalen. Het publiceert dossiers over veiligheid en welzijn op het werk, onder meer voor startende ondernemingen. Er is de online bibliotheek *BuildingYourLearning*, preventiefiches, toolboxfiches ... Deze hebben zeer diverse onderwerpen gaande van kwartsstof over psychosociale risico's en gehoorbeschermingsmiddelen tot het werken in besloten ruimtes.

²³ Voor meer informatie is www.constructiv.be een uitstekend startpunt. Men vindt er onder meer de jaarverslagen van de organisatie.

²⁴ Zie www.volta-org.be. De organisatie is ontstaan uit de samenwerking van Vormelek, Tecnolec en het Fonds voor Bestaanszekerheid. Volta is dus niet helemaal vergelijkbaar met Constructiv, want het overkoepelt ook een technologisch kenniscentrum, het voormalige Tecnolec.

²⁵ Men mag deze parameters niet verwarren met de frequentiegraad, de werkelijke ernstgraad en de globale ernstgraad die Fedris berekent.

Belangrijkste resultaten

De communicatie, de adviezen, het beleidsvoorbereidend werk van Constructiv overstijgen de louter theoretische benadering, doordat ze stevig gegrond zijn in de realiteit van de bouwplaats. Deze organisatie heeft immers - en dat is uniek - een zeer nauw contact met de werkvloer.

In 2017 werden 11 061 bouwplaatsbezoeken afgelegd, meer dan de helft in ondernemingen met minder dan 20 werknemers. De ondernemingen met minder dan 5 werknemers waren goed voor een kwart van de bezoeken. Deze bouwplaatsbezoeken resulteerden in 5 210 adviesverslagen, die 58 740 concrete adviezen voor de bouwbedrijven bevatten.

Bovendien werd in 2 276 gevallen een bedrijf bezocht om het algemene preventiebeleid te optimaliseren. Constructiv hanteert dus een dubbele aanpak: enerzijds concrete vaststellingen doen, en anderzijds een focus op het algemene beleid van een onderneming. Het welzijn wordt niet alleen reactief maar ook proactief bevorderd.

Niets illustreert dit beter dan de belangrijkste realisaties van Constructiv. We beperken ons in dit rapport tot het jaar 2017²⁶. Hierdoor bereiken we weliswaar geen volledigheid, maar er ontstaat niettemin een goed overzicht van de rol die de organisatie speelt in de bouwsector op het vlak van veiligheid en welzijn.

De Preventieatlas werd geüpdatet met meer dan 200 nieuwe adviezen, onder meer over asbest. Tijdens de campagne Veilig werken op hoogte werden in de tweede helft van 2017 meer dan 400 bouwplaatsen bezocht. Dit resulteerde in 16 gerichte actieplannen, op de eerste plaats voor een doelgroep van 80 bedrijven.

Zoals opgemerkt is de sensibiliseringsgolf van de campagne Veilig werken op hoogte intussen afgerond. Op basis van de opgedane kennis werden specifieke preventiefiches, opleidingen, checklists en andere tools ontwikkeld. De relevante opleidingen werden aangepast. Er werd een code van goede praktijk ontwikkeld voor het gebruik en de montage van steigers, en eveneens een sectorale certificering voor steigerbouwers.

Constructiv heeft ook actiegevoerd in de deelsector van de natuursteenbewerking. Meer dan 100 bedrijven werden bezocht, en ongeveer 750 adviezen verstrekt. De actie leidde bovendien tot de uitwerking van 4 aangepaste preventiefiches.

In april 2016 werkte deze preventie-instelling samen met de Unie van Aannemers van Spoorwegwerken (UASW) aan de ontwikkeling van een preventie- en sensibiliseringscampagne. De eerste fase werd in september 2017 afgerond met de lancering van de Campagne Spoorwegen.

Vorig jaar werd ten slotte beslist om in het najaar van 2018 te beginnen met een sensibiliserende actie over asbest. Deze zal niet alleen gericht zijn op werknemers en werkgevers, maar ook op particulieren, leerlingen, zelfstandigen ... kortom, iedereen die in de nabijheid van asbestwerkzaamheden komt of deze uitvoert.

Ook het Technisch Competentiecentrum ontwikkelde een breed spectrum van activiteiten in 2017. We belichten hier eerst enkele elementen die betrekking hebben op de regelgeving. Verderop in dit hoofdstuk zullen we zien dat die aan de risicoanalyse een belangrijke rol geeft in het preventiebeleid. Het TCC stelde hiervoor dus een infofiche op, specifiek gericht op bouwbedrijven. Een ander aspect van de filosofie van de regelgeving is dat ze geschikte collectieve veiligheidsvoorzieningen vergt. Persoonlijke beschermingsmiddelen mogen niet ingezet worden als een manier om de eisen gesteld aan de collectieve beveiliging te verlagen. Het TCC stelde dus een checklist collectieve beschermingsmiddelen op.

Daarnaast zijn er talrijke realisaties van het TCC die eerder gericht zijn op specifieke risico's of specifieke deelsectoren van de bouw. We vermelden bijvoorbeeld de preventiefiches en/of toolboxfiches voor een aantal welzijns- en veiligheidsaspecten bij wegenwerken, het geactualiseerde *Handboek gas*, de toolboxfiche *Manueel hanteren van lasten* en de attesten voor betonmixerchauffeurs en betonpompbedieners.

Sinds 1 oktober 2016 worden de VCA-examineringen administratief verwerkt binnen het TCC. Het totale aantal deelnemers aan de examens verdubbelde van 5 798 in 2016 naar 11 248 in 2017. Vanaf 1 januari 2018 worden de VCA-examens enkel nog online afgenomen.

Partnerships

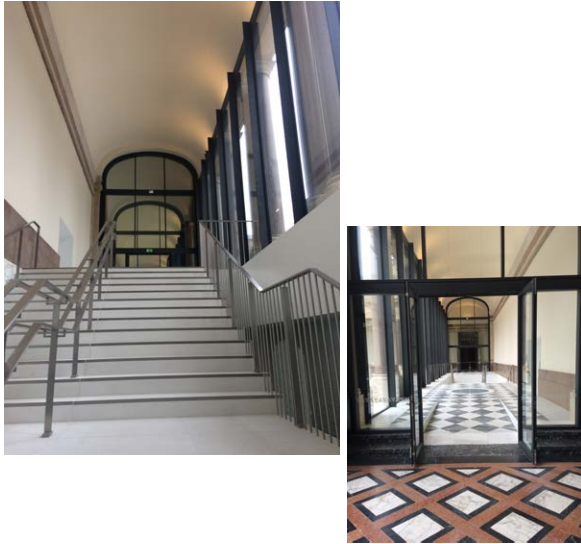
Via Constructiv is de bouwsector zeer nauw betrokken bij een grote reeks initiatieven die de veiligheid en het welzijn in onze sector bevorderen. Aangezien het hier gaat om een complexe problematiek, werkt de organisatie daarvoor samen met talrijke en zeer diverse Belgische en internationale partners.

Op de eerste plaats zijn dat de individuele werknemers en werkgevers in onze sector, maar ook de organisaties die de werknemers en werkgevers vertegenwoordigen in PC 124. Daarnaast is er de nauwe samenwerking met de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (WASO) als het om veiligheid en welzijn gaat. De komende asbestcampagne is mee het gevolg van wederzijds overleg tussen onze sectorale instelling en Fedris, het Federaal agentschap voor beroepsrisico's.

Constructiv is een partner voor de gewestelijke en gemeenschapsoverheden, een interactie die verloopt via de regionale oriëntatiegroepen van Building on People. Deze hebben de taak om de initiatieven van gewesten en gemeenschappen af te stemmen op de sectorale doelstellingen.

In april 2016 sloten de sociale partners in de bouw een convenant inzake welzijn op het werk in de bouwsector met vice-eersteminister en minister van Werk Kris Peeters en met de FOD WASO. De deelnemers willen met deze unieke samenwerking belangrijke vooruitgang boeken op het vlak van het welzijn op het werk in de bouwsector. Centraal hierbij staan het verstrekken van technische informatie, sensibiliseringsacties, campagnes, vorming en opleiding. Bovendien richtten de partijen een begeleidingscomité op voor welzijn van werknemers in de bouw-

26 Zie het jaarverslag 2017 van Constructiv.

sector. Daarin zitten ook vertegenwoordigers van andere organisaties die actief zijn op het vlak van welzijn op het werk, zoals de Externe Diensten voor Preventie en Bescherming op het Werk, de arbeidsongevallenverzekeraars enzovoort.

Op vraag van de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk (HRPBW) werkt Constructiv mee aan het opstellen van de nationale strategie inzake welzijn 2016-2020. Deze voert het strategisch EU-kader uit voor gezondheid en veiligheid op het werk. De instelling overhandigde de top vijf van acties die prioriteit moeten krijgen in de bouwsector: de responsabilisering van de opdrachtgever op een tijdelijke of mobiele bouwplaats, de verbetering van de toepassing van de welzijnsreglementering bij onderaanneming, de verbetering van de communicatie met buitenlandse werknemers, de uitwerking van opleidingen en sensibilisering over asbest en tot slot de integratie van welzijn in opleidingen. Op basis van de prioriteiten van diverse economische sectoren zullen de algemene prioriteiten voor de jaren 2018, 2019 en 2020 vastgelegd worden.

Talrijke partnerships van Constructiv draaien rond opleiding. De Vlaamse sociale partners van de bouwsector vormen samen met de onderwijspartners en de Vlaamse overheid het Sectoraal Partnerschap Bouw. Hierin worden onder andere afspraken gemaakt over het erkennen van ondernemingen en het opstellen van proeftrajecten in het kader van duaal leren. Constructiv ontwikkelt het aanbod aan opleidingen voor de mentoren, die duale leerlingen begeleiden in de ondernemingen.

In het Waalse Gewest zal het alternerend leertraject opgevolgd worden door Sectorale Coaches. Deze hebben als missie de opstart van een

alternerend leertraject te faciliteren, bijvoorbeeld door leerjongeren of leerbedrijven te zoeken. In een volgende fase stellen zij de erkenningsdossiers op voor alternerende opleidingen en leggen deze ter goedkeuring voor aan de Waalse sociale partners.

Het TCC van de organisatie beheert een uitgebreid machinepark. In samenwerking met scholen en opleidingscentra zoals de VDAB wordt dit gebruikt voor opleidingen. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan veiligheid.

Wat de toestroom van nieuwe werknemers betreft, vermelden we nog de regionale initiatieven, zoals de Sectorale Arbeidsbemiddeling Bouw (SAB) in samenwerking met de VDAB in Vlaanderen, Construcity in Brussel en de Toeleidingsadviseurs Onderwijs in Wallonië.

Aan het voorgaande kan men een lange lijst toevoegen. We vermelden hier nog de samenwerking met POBOS (over psychosociale begeleiding na een ernstig arbeidsongeval), de samenwerkingsverbanden met Agoria, het VBO, de Arbeitsamt, de VDAB, de Forem, BeSaCC, Bib.co en VCCS (de verenigingen van veiligheidscoördinatoren), Federale Verzekering, Prevent, Febelsafe ...

Ten slotte is Constructiv een actieve partner in diverse internationale netwerken, waaronder ISSA-C (*ISSA Construction Section*²⁷), ILO (de *International Labour Organization*) het Belgische *Focalpoint* van OSHA (*Occupational Safety and Health Administration*) en het internationale VCA-platform. Constructiv werkt bovendien mee aan de uitwerking van projecten van internationale werkgevers- en werknemersorganisaties en andere organisaties.

27 ISSA is de *International Social Security Organisation*.

DE ORGANISATIE VAN PREVENTIE EN BESCHERMING OP HET WERK

Constructiv is wellicht het beste voorbeeld van de manier waarop de bouwsector zelf zijn eigen specifieke veiligheids- en welzijnsproblemen aanpakt. Maar dit alles gebeurt vanzelfsprekend binnen een uitgebreid wettelijk kader, en ook dat erkent op bepaalde punten de eigenheid van onze sector.

De Belgische wet- en regelgeving²⁸ op de veiligheid en de gezondheid heeft de invloed ondergaan van het Europese niveau, onder meer wat betreft het algemene preventiebeleid, de veiligheidscoördinatie en de beschermingsmaatregelen in het geval van specifieke werksituaties.

In dit hoofdstuk bespreken we kort de belangrijkste elementen. Voor meer details over de rol van Europa verwijzen we naar hoofdstuk 7 in dit rapport. We stippen hier wel even aan dat ons land soms verder is gegaan dan wat Europa vraagt. Zo heeft de Belgische wetgever een vrij ruim concept van welzijn ingevoerd. Daarmee heeft hij het toepassingsgebied van de regelgeving op gezondheid en veiligheid uitgebreid tot domeinen van het risicobeheer zoals de psychosociale belasting, de ergonomie en de hygiëne.

Het is de werkgever die de eindverantwoordelijkheid heeft voor het welzijn en dus voor de veiligheid van de werknemers op de werkvloer. Hij is dus de hoofdrolspeler, maar hij speelt niet solo. De werkgever kan zich en moet zich soms laten bijstaan door andere spelers om zijn preventiebeleid te voeren. Het welzijnsbeleid op de werkvloer moet gezien worden als een *dynamische interactie* tussen verschillende welzijnsdisciplines en -actoren. Een belangrijke rol op dat gebied spelen de interne en externe preventiediensten, de preventieadviseur, het comité voor preventie en bescherming op het werk en de veiligheidscoördinator.

De interne dienst voor preventie en bescherming op het werk (IDPB)

De werkgever moet een preventiestructuur invoeren, met onder andere een interne dienst voor preventie en bescherming op het werk (IDPB). Daartoe beschikt hij over minstens één preventieadviseur.

De preventieadviseur vervult zijn opdracht volledig onafhankelijk van de werkgever en de werknemers. Hij heeft voornamelijk een adviserende rol, want de werkgever stippelt het welzijnsbeleid uit en draagt de eindverantwoordelijkheid voor het welzijn van de werknemers. De leden van de hiërarchische lijn moeten ervoor zorgen dat het geplande beleid daadwerkelijk wordt uitgevoerd, maar ook op de werknemers rust de verplichting mee te werken aan het uitstippelen van dit beleid.

Zoals opgemerkt is de preventieadviseur in principe onafhankelijk, maar in ondernemingen met minder dan 20 werknemers mag de werkgever zelf de functie van preventieadviseur uitoefenen. Vanaf 20 werknemers moet de werkgever iemand van zijn werknemers aanduiden als preventieadviseur. De preventieadviseur mag geen zelfstandig statuut hebben. Hij moet een arbeidsovereenkomst hebben met de werkgever en dus deel uitmaken van het personeel van de onderneming.

De IDPB en de preventieadviseur hebben als taak de werkgever, de leden van de hiërarchische lijn en de werknemers te helpen bij het beheer van het welzijnsbeleid in de onderneming, en bij het opsporen van de risico's op arbeidsongevallen en beroepsziekten. De dienst moet zijn opdrachten uitvoeren op basis van een multidisciplinaire benadering, met aandacht voor zeven domeinen²⁹.

Als de IDPB niet alle hem toevertrouwde taken zelf kan vervullen, moet de werkgever een beroep doen op een erkende externe dienst voor preventie en bescherming op het werk (EDPB, zie verderop). Vóór hij een EDPB inschakelt, legt de werkgever dit voor aan het comité voor preventie en bescherming op het werk (CPBW, zie verderop), dat een voorafgaand advies geeft.

De regelgeving verdeelt bouwbedrijven in vier groepen naargelang het aantal werknemers dat ze hebben. Deze indeling heeft een tweevoudige bedoeling. Enerzijds bepaalt ze welke vorming de preventieadviseurs gekregen moeten hebben, anderzijds legt ze de opdrachten en taken vast die vervuld moeten worden door de interne en/of de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk.

Voor bouwbedrijven met minder dan 20 werknemers is er geen specifieke vorming voorzien voor de preventieadviseurs. In grotere bouwbedrijven moet de preventieadviseur voldoende kennis hebben van de welzijnswet. Hij moet ook de nodige technische en wetenschappelijke kennis hebben om zijn taken te vervullen³⁰. In bouwbedrijven met 50 of meer werknemers wordt een verplichte aanvullende vorming opgelegd aan de preventieadviseur.

²⁸ De voor dit hoofdstuk 2 relevante wetgeving staat in de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk (de "welzijnswet"), en in het koninklijk besluit van 25 januari 2001 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. Dit koninklijk besluit werd later verschillende keren gewijzigd.

²⁹ Deze zeven domeinen worden opgesomd door de welzijnswet. Verderop in dit hoofdstuk komen we hierop terug.

³⁰ Deze kennis heeft betrekking op de technieken omtrent risicoanalyse; de coördinatie van preventieactiviteiten; de maatregelen omtrent hygiëne op de arbeidsplaatsen; de organisatie van de eerste hulp en dringende verzorging en de maatregelen bij ernstig en onmiddellijk gevaar; de collectieve arbeidsbetrekkingen; de verslaggeving

Comité voor preventie en bescherming op het werk - syndicale afvaardiging

In elke onderneming die gewoonlijk 50 of meer werknemers in dienst heeft, moet een comité voor preventie en bescherming op het werk (CPBW) opgericht worden. Maar de bouwsector heeft een bijzondere structuur, onder meer gekenmerkt door de mobiliteit van de bouwplaatsen en de arbeiders. Het blijkt in de praktijk moeilijk een CPBW op te richten volgens de gebruikelijke procedure, namelijk de sociale verkiezingen.

Daarom werd in de bouwsector een bijkomend protocol gesloten. Daarin staat duidelijk dat de syndicale afvaardiging bouw - die in bouwbedrijven met minstens 30 werknemers kan opgericht worden - de bevoegdheden uitoefent van het CPBW (net zoals de bevoegdheden van de ondernemingsraad overigens)³¹.

De syndicale afvaardiging die optreedt als CPBW, heeft hoofdzakelijk de opdracht actief bij te dragen tot alles wat wordt ondernomen om het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk te bevorderen. Ze zal daartoe alle middelen in kaart brengen en voorstellen, en concreet houdt dit in:

- een voorafgaand advies uitbrengen, niet alleen over maatregelen in verband met het beleid van de onderneming maar ook over de preventiemaatregelen, over de EDPB en over de diensten waarop een beroep wordt gedaan, zoals de externe dienst voor preventie en bescherming en de externe dienst voor technische controles (EDTC, zie verderop);
- een voorafgaand akkoord geven in de gevallen die bepaald worden door de welzijnsregelgeving. Een voorbeeld is het ontslag van een preventieadviseur;
- voorstellen doen omtrent het welzijnsbeleid;
- een afvaardiging aanduiden die zich onmiddellijk ter plaatse begeeft wanneer er een ernstig ongeval of incident gebeurd is, maar ook wanneer er ernstige risico's zijn waarbij de schade dreigend is;
- initiatiefrecht inzake de vervanging van een preventieadviseur.

Daarnaast heeft de syndicale afvaardiging die optreedt als CPBW een aantal specifieke taken. Ze werkt voorlichtingsmiddelen en maatregelen uit en laat deze toepassen voor het onthaal, de informatie en de vorming van de werknemers. Ze onderzoekt de klachten van de werknemers. Ze is betrokken bij de opdrachten van de EDPB die in de onderneming worden uitgeoefend en onderhoudt relaties met de inspectie.

De werkgever moet alle nodige inlichtingen aan de syndicale afvaardiging of het CPBW verstrekken, zodat deze met kennis van zaken adviezen kunnen uitbrengen.

De externe diensten voor preventie en bescherming op het werk

De wet van 4 augustus 1996 op het welzijn op het werk voorziet in de oprichting van externe diensten voor preventie en bescherming op het werk (EDPB).

Opdrachten

De externe preventiedienst stelt zijn gespecialiseerde ervaring en vaardigheden ter beschikking van de interne preventiedienst, telkens wanneer deze niet zelf bepaalde taken en -opdrachten kan vervullen. De externe preventiedienst heeft dus een aanvullende functie ten opzichte van de werking van de interne preventiedienst in de onderneming.

Het is de bedoeling dat een EDPB de risico-evaluatie en de risicobeheersing enerzijds en het medisch toezicht anderzijds op een geïntegreerde wijze kan behandelen. De externe dienst vormt dus één entiteit, waarin alle disciplines vertegenwoordigd zijn.

De intensiteit van de EDPB activiteiten hangt af van de aanwezige multidisciplinaire welzijnsexpertise en knowhow in de onderneming zelf. De niet aanwezige welzijnsdisciplines binnenshuis zullen moeten uitbesteed worden aan de EDPB. Beide preventiediensten zijn complementair aan elkaar bij het beheren van het gehele pakket van welzijnsdomeinen.

In het algemeen zal in grote ondernemingen het optreden van de interne dienst intensiever zijn, terwijl in kleinere ondernemingen de interne dienst zicht eerder zal beperken tot het signaleren en detecteren van problemen.

Er zijn minimumtarieven gedefinieerd voor de EDPB. Ondernemingen met personeel betalen een jaarlijkse forfaitaire bijdrage die afhangt van het aantal werknemers.

Evaluatie van de externe preventiediensten

Het is duidelijk dat het niet ontbreekt aan wettelijke verplichtingen, structuren en organisatievormen die de veiligheid en het welzijn in onze sector zouden moeten bevorderen en garanderen. Minder evident is of dit alles de veiligheid op de best mogelijke manier bevordert. Met andere woorden: wat is de meerwaarde, zowel voor de werkgever als voor de werknemer? Zeker wat betreft de externe diensten voor preventie en bescherming op het werk bestaat daarover geen eensgezindheid onder de betrokkenen.

³¹ In bouwondernemingen waar geen syndicale afvaardiging en geen CPBW bestaat, nemen de werknemers zelf rechtstreeks deel aan de behandeling van de vraagstukken inzake veiligheid en welzijn op het werk.

Het debat hierover is voornamelijk een uitloper van de discussie over een nieuwe wettelijke tariefregeling die enkele jaren geleden gevoerd werd. Die tariefregeling is er sinds 2016, maar het ruimere debat is nog aan de gang. Voor de werkgevers is de grootste zwakte van de huidige regeling op de EDPB dat ze te weinig nadruk legt op de gewenste resultaten, en te veel op de verplichte handelingen, die soms een betwistbare meerwaarde hebben. Het tweede pijnpunt voor de werkgevers is dat de huidige regeling te weinig maatwerk mogelijk maakt.

We plaatsen hier de twee standpunten tegenover elkaar, enerzijds het standpunt van Co-Prev³² (de sectororganisatie van de EDPB) en anderzijds dat van de Belgische werkgevers³³. Het is bij dat laatste standpunt dat de Confederatie zich aangesloten heeft.

De visie van de EDPB

Door hun multidisciplinaire samenstelling en werking kunnen de EDPB de bouwondernemingen integraal benaderen met aandacht voor alle welzijnsdomeinen (arbeidsveiligheid, arbeidsgeneeskunde, psychosociale aspecten op het werk, ergonomie, arbeidshygiëne). Dit is een fundamenteel verschil met andere adviseurs die telkens slechts gespecialiseerd zijn in één bepaald aspect van het preventiebeheer of die komen adviseren zonder de bedrijfscontext te kennen.

Op deze manier is de EDPB optimaal uitgerust om bouwbedrijven te helpen bij de opbouw en invulling van een planmatig en structureel preventiebeleid dat zowel het voorkomen of verminderen van arbeidsongevallen en beroepsrisico's, als het verbeteren van het algemeen welbevinden van de werknemers tot doel heeft.

Wat is de toegevoegde waarde van een EDPB? Het aanzienlijk taken- en opdrachtenpakket van de EDPB is wettelijk vastgelegd en omschreven. In de praktijk zijn er verschillende mogelijkheden. Men kan bij een EDPB bijvoorbeeld terecht met vragen over persoonlijke beschermingsmiddelen, over werken bij koud of warm weer en over de specifieke hinder bij het werken met gevaarlijke producten of stoffen die irritaties veroorzaken.

Een EDPB kan een aannemer ook op de juiste weg zetten, met een model voor de uitvoering van een risicoanalyse, met instructiekaarten of met een model van een indienststellingsverslag. Een kleine bouwonderneming kan de EDPB opdracht geven om dit uit te werken.

Naast de wettelijk voorziene gezondheidsonderzoeken kan de EDPB de veiligheid en gezondheid op andere manieren opvolgen, met specifieke opleidingen, toolboxmeetings, optionele gezondheidsscreenings, motivatiesessies voor een gezonde levensstijl, arbeidshygiënische metingen ...

Als een inspecteur Toezicht Welzijn op het Werk vaststelt dat de onderneming op bepaalde punten niet in orde is, dan kan de EDPB deze helpen regulariseren.

Het inschakelen van een EDPB is niet alleen louter een wettelijke verplichting. De EDPB is eigenlijk een onmisbare partner voor elke bouwondernemer.

De visie van de werkgevers

Werkgevers dragen inzake veiligheid een belangrijke verantwoordelijkheid. Preventie moet aangepakt worden op een geïntegreerde en systematische manier, waarbij elementen als techniek, personeelsbeleid, arbeidsorganisatie, innovatie, arbeidsomstandigheden, sociale betrekkingen en omgevingsfactoren in aanmerking komen. Het gaat hierbij niet alleen om een verantwoordelijkheid die juridisch verankerd is in de welzijnswet, maar ook om een morele verantwoordelijkheid ten aanzien van medewerkers, klanten en de directe omgeving.

De huidige werking van het preventiebeleid met zijn verplichte beroep op externe diensten biedt onvoldoende antwoord op de huidige en toekomstige uitdagingen waarmee de bedrijven worden geconfronteerd³⁴.

Het VBO pleit resoluut voor een nieuw welzijnsbeleid dat volledig afstapt van een systeem van verplichte aansluiting, verplichte forfaitaire bijdragen en een wettelijk bepaald aanbod. Dit nieuwe beleid rust op een benadering die naar een grotere meerwaarde voor de bedrijven en hun werknemers streeft, en die van de volgende principes vertrekt:

- De werkgever draagt de eindverantwoordelijkheid. Bedrijven moeten aantonen welk beleid ze voeren en wat hun resultaten zijn op het vlak van het welzijn van hun werknemers. Ze moeten hiervoor de nodige kosten dragen en de nodige financiering voorzien³⁵;
- De deskundigheid moet aanwezig zijn binnen de onderneming volgens de omvang en complexiteit van de onderneming en de risico's verbonden aan de werkzaamheden. Ze moet, daar waar nodig, aangevuld worden met externe deskundigheid. De deskundigheid dient optimaal aangewend te worden voor preventie;
- De werkgever moet de mogelijkheid krijgen om op de markt de beste partner(s) inzake externe deskundigheid te zoeken. De externe diensten zijn in die benadering een van de mogelijke en zelfs bevoorrechte partners³⁶;
- Is er een gekwalificeerde preventieadviseur in de onderneming, dan kan men de aard en omvang van externe expertise volledig aan de keuze van de onderneming overlaten. Is die niet aanwezig, dan zouden de dienstverleners een concreet aanbod moeten uitwerken op een bepaalde termijn en tegen een bepaalde kostprijs.

De dienstverlening moet aansluiten bij de noden/vragen van de onderneming en maatwerk mogelijk maken. Het verplichte periodieke gezondheidstoezicht zoals we dat nu kennen biedt bijvoorbeeld een veel te beperkte meerwaarde. De focus dient te liggen op de zogenaamde meerwaardeonderzoeken, (spontane raadpleging, werkherleving, re-integratie, aanwerving), op de aanwezigheid van de arbeidsgeneeskunde op de werkvloer en op de deelname aan de risicoanalyse voor wat de gezondheidsaspecten betreft.

³² Deze tekst is gebaseerd op een document dat ons werd bezorgd door Carl Briké (adviseur Co-Prev vzw).

³³ De tekst over het standpunt van de werkgevers is gebaseerd op een document van 10 december 2017, dat werd besproken op de werkgroep van de commissie Sociale Aangelegenheden en de commissie Arbeidsveiligheid en Gezondheid op het Werk van het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO). Het werd opgesteld door Kris De Meester (eerste adviseur VBO).

³⁴ De noodzakelijke toegevoegde waarde kan vaak niet bereikt worden, want de diensten zijn niet volledig in orde met hun wettelijke verplichtingen. Bovendien draagt minstens een deel van de geleverde prestaties niet bij tot een beter welzijnsbeleid.

³⁵ Het is niet de taak of rol van de wetgever, inspectie of sociale partners om zich uit te spreken over de kosten of financiering van de dienstverlening. Zij dienen zich te bekommeren om de toegevoegde waarde en de kwaliteit van de dienstverlening. De financiering/betaling van een prestatie geleverd door een externe deskundige of dienst is volgens en na levering van prestaties.

³⁶ Er kan overwogen worden om een kwaliteitslabel of certificaat in te voeren voor externe dienstverleners. Door de dienstverlening van externen transparant en inzichtelijk te maken voor zowel de werkgevers, de werknemers als de overheid, kan een goed kwaliteitsniveau verzekerd worden.

Externe dienst voor technische controles

De Belgische wetgeving eist periodieke controles van machines, installaties, arbeidsmiddelen en persoonlijke beschermingsmiddelen. De frequentie varieert: om de drie maanden, om het jaar ... Ze moeten uitgevoerd worden door erkende externe instellingen, de externe diensten voor technische controles (EDTC).

Het doel van deze controles is om de conformiteit met de wetgeving te controleren en gebreken op te sporen die een invloed kunnen hebben op de veiligheid en het welzijn van de werknemers.

De preventiediensten van de verzekeraars

Een externe veiligheidspartner voor de bouwbedrijven zijn ten slotte ook de verzekeraars. Het is in hun beider belang om arbeidsongevallen te voorkomen, vanzelfsprekend vanuit een maatschappelijk bewustzijn maar ook vanwege de financiële consequenties: de verzekeringspremies die omhooggaan voor de werkgever, de uitbetalingen die de verzekeraar moet doen.

Een verzekeraar als Federale Verzekering³⁷ biedt dus diensten aan op het vlak van preventie. Als een bouwbedrijf bij hen een verzekering afsluit, ontstaat een partnership, dat ondersteuning omvat op dit gebied. Deze ondersteuning wordt geactiveerd op één voorwaarde, met name de zekerheid dat er binnen het bedrijf een visie is op het vlak van preventie. De CEO en de directeur moeten al een preventiebeleid vastgelegd hebben. Zodra aan deze voorwaarde voldaan is, wordt er samen aan een actieplan gewerkt op vraag of initiatief van Federale Verzekering.

Het actieplan bestaat uit coaching, zowel voor het management als voor de arbeiders op de werf. Federale Verzekering stelt dat 85 % van de slachtoffers van een arbeidsongeval weet met welke handeling ze dat arbeidsongeval hadden kunnen voorkomen. Deze kennis moet omgezet worden in een natuurlijke reflex.

De begeleiding werkt als streefdoelen vastgelegd worden samen met de klant. De bereikte resultaten hiervan, gemeten over een bepaalde periode, geven een duidelijk beeld van de verandering van het gedrag binnen het bedrijf.

³⁷ Deze tekst is gebaseerd op de bijdrage van Patrick Michel (directeur Schadegevallen Niet-leven bij Federale Verzekering) aan het BouwForum 2018 van de Confederatie.

RISICOBEBEHEER EN -EVALUATIE: DE VERPLICHTINGEN

De welzijnswet en haar uitvoeringsbesluiten zeggen dat de werkgever de nodige maatregelen moet treffen om het welzijn van zijn werknemers na te streven. De wet somt op limitatieve wijze zeven doelstellingen op die de werkgever zo goed mogelijk moet nastreven. Deze welzijnsdomeinen zijn:

- de arbeidsveiligheid;
- de bescherming van de gezondheid van de werknemer op het werk;
- de psychosociale belasting veroorzaakt door het werk (en in het bijzonder geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag);
- de ergonomie;
- de arbeidshygiëne;
- de verfraaiing van de werkplaatsen;
- de maatregelen van de onderneming inzake leefmilieu, wat betreft hun invloed op de vorige punten.

Zoals eerder in dit hoofdstuk opgemerkt, gaat dit verder dan de veiligheid en de fysieke gezondheid van werknemers in de strikte zin van het woord. Maar dit neemt niet weg dat deze twee domeinen zeer belangrijk zijn.

Hoe moet men deze zeven doelstellingen nastreven? Op dat punt vertrekt de regelgeving van twee algemene principes. Het is eerste stelt dat een werkgever een structurele en planmatige aanpak moet hanteren bij het organiseren van de preventie in zijn onderneming; het tweede dat hij een dynamisch risicobeheersingssysteem moet instellen. Planmatig wil dus niet zeggen rigide of onbuigzaam. De regelgeving erkent dat de risico's in een onderneming kunnen evolueren en dat men lessen kan trekken. De preventie moet daarop afgestemd zijn.

Risicoanalyse en preventieplannen

Onder invloed van de Europese regelgeving is onze veiligheids-wetgeving deels een *doelstellingenreglementering*. Centraal staan dus de doelstellingen en het te bereiken resultaat. De regelgeving schrijft niet in detail voor welke middelen de werkgever moet invoeren om een veilige werkplek te garanderen. Ze formuleert slechts enkele algemene vereisten en voorwaarden, zonder alles expliciet te omschrijven.

Dit wil zeggen dat de werkgever zelf op basis van een risicoanalyse moet bepalen welke arbeidsmiddelen hij zal gebruiken om zijn werknemers gepast te beschermen tegen onveilige situaties. De structurele planmatige aanpak van de preventie, waarvan de risicoanalyse een element is, komt tot uitdrukking in het vijfjaarlijks globaal preventieplan, dat op zijn beurt wordt uitgewerkt en geconcretiseerd in het jaarlijks actieplan.

OiRA, een online tool voor risicoanalyse

Sinds 2015 stelt de bouwsector een online tool voor risico-beoordeling ter beschikking van bouwbedrijven, OiRA genaamd. Het gebruik is gratis. Met OiRA kan een aannemer een correcte risico-inventaris en risicoanalyse opmaken. Dit instrument kwam er dankzij een samenwerking met Prevent, het Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk (EU-OSHA) en de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO).

OiRA kan gebruikt worden door iedereen die potentiële risico's op het gebied van gezondheid en veiligheid op de werkplek wil analyseren.

De tool is echter in eerste instantie opgezet voor kleinere ondernemingen. Het steunt hen bij het analyseren van risico's op de werkplek, het documenteren van de risicoanalyse en het opstellen van een actieplan op maat van de onderneming.

Na het doorlopen van de activiteiten van het bedrijf en de eraan verbonden risico's, stelt de tool een document met concrete actiepunten op. De werkgever kan deze aanwenden voor de preventiemaatregelen om de risico's binnen het bedrijf uit te schakelen of te verminderen.

Het vijfjaarlijkse globale preventieplan

Het globaal preventieplan is de beleidsverklaring van de werkgever voor een termijn van vijf jaar. Het is een schriftelijke neerslag van het algemeen dynamisch risicobeheersingssysteem. Dit geschrift moet een aantal punten omvatten zoals de risico's, de preventiemaatregelen, de doelstellingen en middelen, en de verantwoordelijkheden die iedereen heeft³⁸.

De kern waar alles om draait in het globaal preventieplan is de risicoanalyse en de daaruit voortvloeiende preventiemaatregelen. De risicoanalyse bestaat uit drie stappen: het inventariseren, het analyseren en het evalueren van de risico's. Aan de risico's kent men een bepaalde weging toe, en op basis daarvan neemt men dan de nodige preventiemaatregelen. Het globaal preventieplan wordt door de werkgever opgesteld in overleg met de leden van de hiërarchische lijn en de interne en externe preventiedienst.

Bij het opmaken van een risicoanalyse en een veiligheidsplan moet men bepaalde principes respecteren. Daarbij onder meer risico's vermijden, niet te vermijden risico's evalueren en indijken met gepaste preventiemaatregelen, risico's collectief aan de bron proberen te bestrijden met bijkomend eventueel persoonlijke beschermingsmiddelen.

Het veiligheidsplan van de onderneming is zoals aangegeven niet statisch. Het moet iedere keer na evaluatie aangepast worden wanneer incidenten of ongevallen hebben plaatsgevonden, en wanneer de onderneming gebruikmaakt van nieuwe werktechnieken, nieuw gereedschap of machines.

Het jaarlijkse actieplan

Eveneens in samenwerking met de leden van de hiërarchische lijn en de preventiediensten stelt de werkgever elk jaar aan de hand van het globaal preventieplan een jaarlijks actieplan op³⁹. Het jaarlijks actieplan is eveneens een schriftelijk document waarin de preventieactiviteiten worden geconcretiseerd. Het wordt opgesteld voor het komende dienstjaar en bevat de prioritaire doelstellingen van het preventiebeleid, de ongevallen en incidenten die zich voordeden, de verantwoordelijkheden die iedereen heeft enzovoort. Men moet er ook het jaarverslag aan toevoegen van de interne preventiedienst en de adviezen van het comité⁴⁰.

Het belang van het globale preventieplan en het jaarlijkse actieplan is niet beperkt tot de interne aangelegenheden van een individuele onderneming. Deze documenten zijn onontbeerlijk wanneer een veiligheidscoördinator betrokken is bij een project of wanneer een aannemer een beroep doet op een onderaannemer.

Het interne noodplan

De werkgever heeft ook de verplichting om een intern noodplan op te stellen wanneer de noodzaak hiertoe blijkt uit de risicoanalyse. Dit noodplan bevat de maatregelen in geval van een noodsituatie: alarm, evacuatie, veiligheidsoefeningen, EHBO enzovoort.

Het preventiebeleid op de bouwplaats

Een bouwplaats wordt gekenmerkt door een dagelijks wisselende arbeidsomgeving. Een bouwwerkgever moet dan ook zijn veiligheidsbeleid en zijn werkmethoden en -technieken afstemmen en aanpassen aan de specificiteit en kenmerken van een welbepaalde bouwplaats. Elke onderneming moet dan ook veel aandacht schenken aan de identificatie en analyse van de risico's die aan de uitvoering van haar werkzaamheden op een bouwplaats zijn verbonden. De werkgever zal eventueel zijn veiligheidsplan moeten aanvullen en versterkte collectieve of bijkomende persoonlijke bescherming moeten voorzien en ter beschikking stellen wanneer zijn (basis)veiligheidspreventie onvoldoende is aangepast aan de eigenheid van een specifieke werkomgeving.

³⁸ Zie art. 10 KB 27 maart 1998. Concreet gaat het om de identificatie van de gevaren en het evalueren van de risico's; de preventiemaatregelen; de prioritaire doelstellingen; de activiteiten en opdrachten om deze doelstellingen te bereiken; de organisatorische, materiële en financiële middelen; de opdrachten, verplichtingen en middelen van alle betrokken personen; de wijze waarop het globaal preventieplan wordt aangepast aan de gewijzigde omstandigheden; de criteria voor de evaluatie van het beleid inzake het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk.

³⁹ Niet te verwarren met het jaarverslag van de interne dienst voor preventie en bescherming op het werk.

⁴⁰ Zie art. 11 KB 27 maart 1998. Concreet gaat het om de prioritaire doelstellingen in het kader van het preventiebeleid van het volgend dienstjaar; de middelen en methoden om deze doelstellingen te bereiken; de opdrachten, verplichtingen en middelen van alle betrokken personen; de aanpassingen die moeten aangebracht worden aan het globaal preventieplan ingevolge gewijzigde omstandigheden, de ongevallen, en incidenten die zich in de onderneming hebben voorgedaan; het jaarverslag van de interne preventiedienst van het voorbije jaar; de adviezen van het comité voor preventie en bescherming tijdens het voorbije jaar.

De verplichtingen van de bouwpartners

Tenzij het gaat om een kleiner werk, is een aannemer zelden de enige die betrokken is bij de uitvoering van een bouwproject. Hij werkt vaak samen met een ontwerper en een studie- en adviesbureau. Maar typisch voor de bouwsector is vooral dat talrijke aannemers aan hetzelfde project werken, al dan niet in onderaanneming en al dan niet gelijktijdig.

De preventie in dergelijke situaties heeft van de wetgever bijzondere aandacht gekregen. Zo is er de verplichte veiligheidscoördinatie, die specifiek is voor tijdelijke en mobiele werkplaatsen, en dus voor onze sector. Maar ook los van de veiligheidscoördinatie staan er specifieke voorschriften in de wet die een aannemer moet naleven wanneer hij met onderaannemers werkt.

De hoofdaannemer

Terbeschikkingstelling van werknemers is verboden op enkele duidelijk omschreven uitzonderingen na. De onderaannemers voeren hun werk dus volledig zelfstandig uit, en hun werknemers werken onder hun gezag. In principe geldt dat ook voor preventie- en veiligheidsmaatregelen. Toch heeft de hoofdaannemer bepaalde verplichtingen die rechtstreeks of onrechtstreeks te maken hebben met de veiligheid van de werknemers van de onderaannemer.

Ten eerste moet de hoofdaannemer vooraf het preventiebeleid van zijn onderaannemer nakijken. Hij moet een onderaannemer weren - dus geen contract met hem sluiten - van wie hij kan weten dat deze de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften niet naleeft.

Indien, na evaluatie, de hoofdaannemer beslist in zee te gaan met de onderaannemer zal de hoofdaannemer met zijn onderaannemer een schriftelijke overeenkomst sluiten. Daarin moet de onderaannemer zich verbinden tot de naleving van de verplichtingen inzake het welzijn van de werknemers, ook deze die te maken hebben met de specifieke aard van de bouwplaats. De overeenkomst moet daarnaast bepalen dat de opdrachtgever het recht heeft zelf de nodige maatregelen te treffen wanneer de onderaannemer nalatig is geweest.

Als de onderaannemer tijdens de uitvoering van de werken zijn verplichtingen niet of gebrekkig nakomt, moet de opdrachtgever zelf de nodige maatregelen treffen, na ingebrekestelling van de onderaannemer.

De hoofdaannemer moet de veiligheids- en gezondheidsvoorschriften doen naleven door de onderaannemer. Hij moet ook ervoor zorgen dat de onderaannemer aan de coördinatieopdracht en aan de acties van de veiligheidscoördinator meewerkt.

De regelgeving geldt zowel voor onderaannemers met personeel als voor zelfstandige onderaannemers.

De onderaannemer

De onderaannemer moet aan de opdrachtgever de nodige informatie geven over de risico's eigen aan zijn werkzaamheden. Hij moet zijn medewerking verlenen aan de coördinatie en de samenwerking. Gaat het om een onderaannemer met personeel, dan heeft hij vanzelfsprekend alle verplichtingen van een werkgever op het vlak van veiligheid en preventie.

Hoe vind je een veilige onderaannemer?

Een aannemer die wil weten of een onderaannemer veilig werkt, kan naar talrijke indicaties kijken. Er is om te beginnen de reputatie. Van sommige onderaannemers is bekend dat ze niet zorgzaam omspringen met de veiligheid. Op zich volstaat de reputatie niet als motief om de samenwerking met een bedrijf te weigeren, maar het is een factor om rekening mee te houden.

Het is ook aanbevolen dat men de controle van het preventiebeleid van een potentiële onderaannemer zeer grondig uitvoert. De kwaliteit van de veiligheidsplannen en de risicoanalyse zegt veel over de vraag of de onderaannemer de gepaste preventie maatregelen heeft genomen om de risico's verbonden aan zijn activiteit in te dijken.

Een aannemer kan daarnaast zelf de veiligheid van zijn onderaannemers beoordelen aan de hand van eigen criteria, eventueel met de hulp van zijn preventieadviseur of externe preventiedienst.

Verhelderend is het benchmarkingverslag van Constructiv. Men kan van potentiële onderaannemers vragen dat zij dit voor hun bedrijf laten opmaken. Als de frequentiemeter of de verletmeter arbeidsongevallen al enkele jaren fors boven het sectorgemiddelde ligt, dan kan hieruit afgeleid worden dat deze bouwonderneming onveilig werkt.

Dit benchmarkingverslag heeft het voordeel dat het objectief en ondubbelzinnig is. Maar er bestaat nog een ander objectieve indicatie: heeft de onderaannemer de inspanning gedaan om een of meer betrouwbare veiligheidscertificaten en -labels te verwerven? Verderop in dit hoofdstuk gaan we dieper in op de rol die dergelijke certificaten kunnen spelen.

De verplichtingen van de werknemers

We sluiten dit onderdeel over de verplichtingen af met de werknemer. Ook hij draagt verantwoordelijkheid voor de veiligheid en het welzijn, van hemzelf en van anderen.

Iedere werknemer moet in zijn doen en laten op de arbeidsplaats, overeenkomstig zijn opleiding en de door de werkgever gegeven instructies, naar zijn beste vermogen zorg dragen voor zijn eigen veiligheid en gezondheid en deze van de andere betrokken personen.

Dit houdt onder meer in dat hij op de juiste wijze gebruik maakt van machines, toestellen, gereedschappen, gevaarlijke stoffen, vervoermiddelen en andere middelen. Bovendien moet hij de persoonlijke beschermingsmiddelen die hem ter beschikking zijn gesteld, correct gebruiken.

Hij mag de specifieke veiligheidsvoorzieningen van machines, toestellen, gereedschappen, installaties en gebouwen niet willekeurig uitschakelen, veranderen of verplaatsen. Hij moet deze veiligheidsvoorzieningen op de juiste manier toepassen.

De werknemer heeft een vorm van informatieplicht. Hij moet de werkgever en de interne dienst voor preventie en bescherming op het werk onmiddellijk op de hoogte brengen van iedere werksituatie waarvan hij redelijkerwijs kan vermoeden dat deze ernstig en onmiddellijk gevaar voor de veiligheid en de gezondheid met zich meebrengt. Hij moet daarnaast elk vastgesteld gebrek in de beschermingssystemen melden.

Bovendien moet de werknemer bijstand verlenen aan de werkgever en de interne dienst voor preventie en bescherming op het werk, zodat zij hun preventiewerk kunnen doen en aan alle verplichtingen tegemoetkomen.

De rol van labels en certificaten

De petrochemie is een bedrijfstak die om verschillende redenen een groot belang hecht aan veiligheid. Als er een ongeval gebeurt, kan het zeer ernstige financiële, gezondheids- en milieugevolgen hebben, niet alleen voor de onderneming en haar werknemers, maar ook voor de omliggende bedrijven, de omwonenden en de hele omgeving.

Het is dus wellicht geen toeval dat precies in de petrochemie VCA ontwikkeld werd, de VGM Checklist Aannemers, waarbij VGM staat voor Veiligheid, Gezondheid en Milieu⁴¹. VCA was oorspronkelijk een systeem om bedrijven werkzaam in de petrochemische industrie te beoordelen en de veiligheid van hun werkwijze te certificeren. Intussen wordt het gebruikt in allerlei verschillende nijverheidstakken, met daarbij de bouwsector maar ook sommige technische diensten en werktuigbouwkundige activiteiten zoals industriële steigerbouw en onderhoudswerken. Zowel bedrijven als individuen kunnen het VCA-certificaat behalen, op verschillende niveaus⁴².

VCA is uitgegroeid tot een schoolvoorbeeld van een veiligheidscertificering. Ook in de bouwsector voegen opdrachtgevers (of hoofdaannemers) het soms bij de eisen die ze stellen aan (onder)aannemers. Het certificaat wordt immers pas toegekend na een objectief onderzoek door een erkende, onafhankelijke certificatie-instelling. Dat verhoogt de kans dat het uitbestede werk uitgevoerd wordt zonder dat veiligheid, gezondheid en milieu in gevaar komen.

Verbeterde versie VCA

Uit de praktijk is gebleken dat een dergelijk veiligheidscertificaat op gezette tijdstippen bijgestuurd moet worden. Op 2 april 2018 is dus VCA 2017/6.0 van kracht geworden, ter vervanging van versie 5.1. uit 2008⁴³.

Opvallend, en relevant voor dit rapport, is dat de nieuwe VCA een grotere en meer gerichte betrokkenheid vraagt van de directie, maar ook van de medewerkers. Veiligheid staat nog meer centraal. Er is bovendien meer aandacht voor de praktijk. Zo worden voor alle niveaus van de bedrijfs-VCA toolboxmeetings opnieuw verplicht. De betrokkenheid wordt ook vergroot doordat voortaan ook medewerkers werkplekininspecties mogen uitvoeren onder begeleiding van een leidinggevende.

De administratieve belasting is verminderd, en tegelijk is er meer ruimte voor maatwerk gekomen. Daarnaast legt de nieuwe VCA-versie meer nadruk op de duidelijkheid en de betrouwbaarheid in de hele keten. Zo is de positie van de zelfstandigen verduidelijkt. Onderaannemers die ingeschakeld worden, moeten ofwel een VCA hebben ofwel moet de aannemer ze zelf toetsen op een uitgebreidere lijst van veiligheidsaspecten dan vroeger het geval was.

Ten slotte stippen we nog aan dat er nu geen verschillen meer zijn tussen de Belgische en de Nederlandse VCA.

Het potentieel van certificaten voor een verbetering van de veiligheid

In hoofdstuk 6 van dit rapport, dat gewijd is aan de relatie tussen veiligheid en opleiding, zullen we zien dat VCA-opleidingen steeds populairder worden in onze sector. Maar VCA is niet het enige certificaat of daarmee verwante attest of label in de bouwsector dat probeert bij te dragen aan de veiligheid. Een bekend ander voorbeeld is het Veiligheidsinformatieblad (VIB, in het Engels MSDS of *Material Safety Data Sheet*) dat informatie geeft over het veilige gebruik van bepaalde stoffen en mengsels.

Gezien de grote complexiteit van bouwprojecten en de hoge specialisatiegraad die vaak nodig is voor de uitvoering van specifieke bouwtaken, bestaat er zonder twijfel nog ruimte voor bijkomende veiligheidscertificaten. De sector zelf is op dat punt soms vragende partij. Zo is de vereniging van Belgische stellingbouwbedrijven (VSBB) in de cluster van de Complementaire Bedrijven in de Confederatie de

41 Zie ook www.vca.be. De ontwikkeling van VCA vond plaats in Nederland, maar sinds 1999 bestaat er ook een Belgische VCA-structuur. Deze is operationeel onder de koepel van de vzw BeSaCC-VCA.

42 Zo bestaat er een apart certificaat voor operationeel leidinggevend. Voor bedrijven bestaat er VCA* (minder dan 35 werknemers en nooit hoofdaannemer), VCA** (soms hoofdaannemer en/of meer dan 35 werknemers) en ten slotte VCA Petrochemie.

43 Dit korte hoofdstuk is gebaseerd op een bijdrage van Kris De Meester (VBO).

drijvende kracht achter de creatie van een persoonscertificatie voor steigerbouwers.

De vraag is dan welk potentieel deze labels en certificaten hebben, en aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om dat potentieel te kunnen ontplooiën. De bouwsector beschikt over de erkende certificatie-instelling BCCA vzw, de *Belgian Construction Certification Association*. Deze heeft rijke ervaring met de meest diverse certificaten en labels in onze sector, en we hebben ons bij het schrijven van dit rapport dus tot haar gewend om meer helderheid te creëren⁴⁴.

De betekenis van een veiligheidscertificering of -label.

Een certificering vormt een kader waarbinnen de veiligheid op een genormaliseerde wijze aangepakt kan worden. Het certificaat wordt toegekend door een onafhankelijke partij, en bevestigt het vertrouwen dat een bouwbedrijf de vooropgestelde normen of normatieve specificaties naleeft. Daarnaast moeten de wettelijke vereisten vanzelfsprekend systematisch nagekomen worden.

In het geval van veiligheid wil dit zeggen dat men aan de hand van audits, inspecties of competentietesten gaat vaststellen of het bedrijf zijn engagementen nakomt. Cruciaal zijn dus het engagement en het initiatief van de bedrijven, de kennis ter zake en de motivering van de medewerkers. In veel gevallen zal het bedrijf zelf oplossingen bedenken naargelang de specifieke risico's.

De niveaus waarop certificering kan bijdragen aan de veiligheid.

Het eerste niveau is dat van producten, procedés en technologieën. Bouwbedrijven gebruiken deze, maar produceren ze doorgaans niet zelf en staan ook niet in voor de uitvoeringsvoorwaarden. Een productcertificatie beschermt in deze omstandigheden de onderneming. Ze toont de geschiktheid en de betrouwbaarheid van de producten aan.

Maar ook de certificering van de competentie, de bedrijfsprocessen en de managementsystemen kan de risico's beperken. In een certificering kan men de gehele verwerkingsdocumentatie opnemen, en ook de veiligheidsregels bij het gebruik van apparatuur. Dit kan gaan van het transport, over de plaatsingsmethodes op de bouwplaats, tot beschermingsmaatregelen.

De competentie van personen op alle niveaus is vanzelfsprekend essentieel. De certificering zal het accent leggen op opleiding, het onderhouden van kennis en op examens op alle niveaus. Maar personen moeten ook gemotiveerd worden om de veiligheidsmaatregelen vrijwillig en correct toe te passen. De hele hiërarchie is hierin belangrijk.

Op het niveau van de onderneming ten slotte kan een certificering ertoe bijdragen dat de processen niet alleen afgestemd zijn op veiligheid maar ook toegepast worden. Zo zullen doelstellingen geformuleerd moeten worden, en moet er een interne opvolging en beoordeling zijn.

De voorwaarden waaraan een certificering met reële meerwaarde voor de veiligheid moet voldoen.

Een certificering moet voldoende flexibel zijn om in te spelen op de gewijzigde vereisten, taken en oplossingen van de gecertificeerde.

De methodes die een onderneming hanteert om een certificering te verkrijgen én te behouden moeten relevant zijn, naargelang de toepassing en het type onderneming. Het kan mogelijk zijn dat een onderneming, naast de opleiding nodig om de certificatie te verkrijgen, een beroep moet doen op externe vorming en begeleiding.

Een certificatie zal meer met audits kunnen werken die de conformiteit gewoon bevestigen wanneer een bedrijf proactief is, zelf processen bedenkt en deze vrijwillig toepast. Dit zal de externe kosten beperken.

Maar het volume van de controle zal toenemen en de kosten zullen stijgen als een onderneming niet vrijwillig de nodige initiatieven neemt of kan nemen. Kleine bedrijven kunnen vaak moeilijk vermijden dat ze in die situatie terechtkomen. Bij hen zal een certificatie-instelling meer met steekproeven op het terrein moeten werken.

De rol van de bouwpartners, en dan vooral de opdrachtgevers, in het potentieel van certificering.

De openbare opdrachtgevers zouden naast de wettelijk verplichte eisen ook eisen moeten stellen naargelang hun bouwplaatsen.

Private opdrachtgevers zouden normatieve eisen moeten stellen, met andere woorden: veiligheid als de "normale norm", zodat men de naleving langs verschillende kanalen kan afdwingen.

Een wettelijk kader voor besteksvoorschriften zou wellicht nuttig kunnen zijn. De wet op de overheidsopdrachten maakt dit mogelijk.

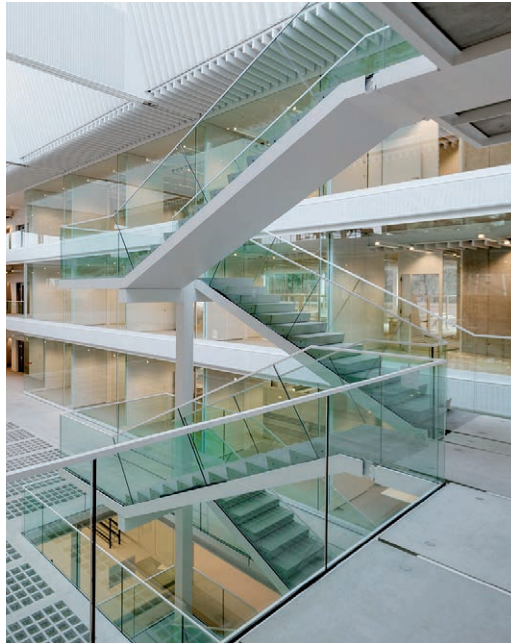
De realisatie van het potentieel van certificering in een bouwsector die steeds internationaler wordt.

In de Belgische bouwsector wordt een aanzienlijk deel van de werken tegenwoordig uitgevoerd door buitenlandse bedrijven en werknemers. Indien de wetgever een kader definieert voor veiligheidseisen door bestekschrijvers, zal dit automatisch opgelegd worden aan buitenlandse bedrijven en ontstaat een *level playing field*.

Men kan het opmaken van een veiligheidsdossier opleggen aan de aannemer, dat voorgelegd wordt aan een controle-instelling. Voor gecertificeerde bedrijven kan men de controle beperken door te werken met steekproeven. Zo zullen automatisch een soort autocontrole en een groter engagement ontstaan.

Moderne digitale controlemethoden kunnen dit proces transparanter en goedkoper maken.

⁴⁴ Wat volgt in dit hoofdstuk is gebaseerd op een bijdrage van Benny De Blaere (directeur BCCA). Zie ook www.bcca.be.

DE VEILIGHEIDSCOÖRDINATIE

De reglementering op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen voert een verplichte veiligheidscoördinatie in voor alle bouwwerken die door minstens twee aannemers tegelijk of achtereenvolgens worden uitgevoerd. Zodra de bouwwerken worden uitgevoerd door ten minste twee verschillende aannemers geldt met andere woorden automatisch de coördinatieverplichting ongeacht de aard, de omvang, de oppervlakte, de risicograad of de kostprijs van de werken. De verplichting geldt zowel voor de ontwerpfase van een bouwwerk (de veiligheidscoördinatie-ontwerp) als voor de uitvoeringsfase van de werken op de bouwplaats (de veiligheidscoördinatie-verwezenlijking). De co-activiteit en de interactie van meerdere aannemers creëert immers een bijkomende laag van risico's op bouwplaatsen.

De coördinatieplicht is het gevolg van beslissingen op het Europese niveau. Ze wordt toegevoegd aan de bestaande verplichtingen inzake risicopreventie op de arbeidsplek. De coördinatie vervangt dus niet de wettelijke verplichtingen omtrent veiligheid en gezondheid, onder meer binnen de ondernemingen, maar vult ze aan om de risicopreventie op bouwplaatsen nog efficiënter te maken.

Men moet de rol van de coördinator dus scheiden van de opdrachten van de andere personen die meewerken aan de organisatie van de risicopreventie op bouwplaatsen, zoals de aannemers, de preventieadviseurs of de opdrachtgevers.

De veiligheidscoördinator moet de projectleiders en ontwerpers informatie en advies geven, zodat men rekening houdt met de principes van risicopreventie. Hij moet hen alle daarvoor noodzakelijke technische hulp verschaffen. De veiligheidscoördinatie heeft op de eerste plaats betrekking op preventiemaatregelen die te maken hebben met collectieve beschermingsmiddelen. Nog al te vaak heerst het misverstand dat de veiligheidscoördinatie gaat over veiligheidsschoenen, beschermingsbrillen en dergelijke. Maar deze vallen onder de verantwoordelijkheid van elke werkgever afzonderlijk, hoewel de veiligheidscoördinator eventueel buitengewone individuele beschermingsmiddelen kan voorstellen.

Belangrijk: de tussenkomst van een veiligheidscoördinator ontslaat de aannemers niet van de verplichting om samen te werken met de andere aanwezige aannemers om de veiligheid op de bouwplaats te waarborgen.

De verplichtingen van de coördinator-ontwerp

Het opnemen van de risicopreventie in het bouwontwerp is een van de voornaamste doelstellingen van de reglementering op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen. Het is aan deze doelstelling dat de reële draagwijdte van de opdracht van de veiligheidscoördinator-ontwerp wordt getoetst.

De coördinator-ontwerp heeft als hoofdtaak ervoor te zorgen dat een aantal aspecten van het project de grootst mogelijke veiligheid vertonen: het ontwerp, de uitvoeringsplannen en de planning van de werken die de ontwerper vraagt. Hij gaat daarvoor na of dit alles specifieke risico's met zich meebrengt, en of de geschikte preventiemaatregelen voorgesteld worden.

In dit kader stelt hij een veiligheids- en gezondheidsplan op. Daarin staan regels voor de bouwplaats in kwestie. Het vermeldt ook welke momenten zo belangrijk zijn voor de veiligheid en de gezondheid dat de coördinator-verwezenlijking op de bouwplaats moet zijn. Als het ontwerp gewijzigd wordt, moet de coördinator-ontwerp het veiligheids- en gezondheidsplan eventueel aanpassen.

Hij overhandigt aan de tussenkomende partijen die elementen van het plan die voor hen relevant zijn. Hij gaat na of de bij de offertes gevoegde documenten overeenstemmen met het plan, en geeft de opdrachtgevers hierover advies.

De coördinator-ontwerp opent ook al het postinterventiedossier, houdt het bij en vult het aan. Ten slotte overhandigt hij aan de opdrachtgever het veiligheids- en gezondheidsplan, het postinterventiedossier en, als dat er is, het coördinatiedagboek.

De verplichtingen van de coördinator-verwezenlijking

De coördinator-verwezenlijking coördineert de samenwerking op de bouwplaats tussen de verschillende aannemers. Die moet er onder meer toe leiden dat alle partijen het veiligheids- en gezondheidsplan op de bouwplaats toepassen en naleven, en dat de samenwerking tussen de aannemers op het gebied van veiligheid en gezondheid wordt verbeterd.

Hij past indien nodig het veiligheids- en gezondheidsplan aan en maakt de elementen van het aangepaste veiligheids- en gezondheidsplan over aan de tussenkomende partijen voor zover deze elementen hen aanbelangen. Eventueel houdt hij ook het coördinatiedagboek bij en vult het aan.

Hij vult het postinterventiedossier aan op basis van het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan, met de elementen die voor latere werkzaamheden aan het bouwwerk van belang zijn.

Bij de voorlopige oplevering van de werken – of als die er niet is, bij de oplevering – geeft hij het geactualiseerde veiligheids- en gezondheidsplan, het postinterventiedossier en eventueel het geactualiseerde coördinatiedagboek aan de opdrachtgever. De overdracht moet vastgesteld worden in een proces-verbaal dat bij het postinterventiedossier wordt gevoegd.

De andere tussenkomende partijen

De veiligheidscoördinatie wijzigt fundamenteel een aantal plichten en verantwoordelijkheden van verscheidene partijen in het bouwproces. Veiligheid en gezondheid zijn niet meer alleen de zaak van de (individuele) aannemer. Ze vallen onder een collectieve verantwoordelijkheid en iedereen heeft een rol te spelen.

De opdrachtgever

De organisatie van de veiligheidscoördinatie is de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever. Hij moet de veiligheidscoördinatoren aanstellen⁴⁵ en de verplichtingen vervullen die daaruit voortvloeien, zoals het toezicht op het werk van de coördinatoren. Hij is verantwoordelijk voor de organisatie van de coördinatie en moet er eveneens voor zorgen dat de verschillende partijen hun medewerking verlenen.

De ontwerper

De architect moet actief meewerken aan de opdracht van de coördinator-ontwerp, en zijn volledige medewerking verlenen bij de aanpassing van het ontwerp aan de preventiemaatregelen die de coördinator vraagt. Als hij voldoet aan de voorwaarden in de reglementering kan de architect trouwens zelf de veiligheidscoördinator zijn van zijn projecten. De reglementering definieert bovendien enkele omstandigheden waarin hij als taak heeft de coördinator aan te stellen.

De aannemer

De aannemer moet deelnemen aan de uitvoering van de coördinatie op de bouwplaatsen waarop hij werkzaam is. Deze verplichting komt grotendeels neer op het zorgvuldig naleven van het veiligheids- en gezondheidsplan. Bovendien heeft de aannemer de mogelijkheid om aan de opdrachtgever en aan de veiligheidscoördinator uitvoeringswijzen voor te stellen die op het gebied van preventie een betere waarborg bieden dan de oorspronkelijke voorstellen.

De aannemer moet overigens nog steeds voldoen aan de veiligheidsreglementeringen die staan in de welzijnswet, de codex Welzijn enzovoort. Hij moet het specifiek preventiebeleid voortzetten dat in zijn onderneming van kracht is.

⁴⁵ Voor werken gelijk aan of groter dan 500 vierkante meter. Voor bouwwerken van minder dan 500 vierkante meter worden de coördinatoren door de andere tussenkomende partijen aangesteld (de architect en de aannemers).

Een evaluatie van de veiligheidscoördinatie

Het is duidelijk dat de principes van de veiligheidscoördinatie een meerwaarde bieden om bouwplaatsen veiliger te maken. Het is zeker positief om al tijdens de ontwerpfase na te denken over de risico's en gevaren die zich later kunnen voordoen op de bouwplaats zelf. Een deskundige en creatieve veiligheidscoördinator zal er ook voor zorgen dat het collectieve veiligheidsgebeuren op een bouwplaats in goede banen wordt geleid. Ten slotte is het in kaart brengen in het post-interventiedossier van de risico's en gevaren die zich later kunnen voordoen zeer nuttig bij latere renovatie- en herstellingswerken.

Maar talrijke leden hebben al aan de Confederatie laten weten dat het de reglementering ontbreekt aan nuancering. Het blijft volgens deze leden al te vaak bij het opstellen van documenten, die in de praktijk weinig of geen toegevoegde waarde hebben voor de preventie, vooral niet voor kleinere en eenvoudige werken met weinig veiligheidsrisico's.

Hoe evalueren de veiligheidscoördinatoren hun functie zelf? Voor dit rapport vroeg de Confederatie daarover de opinie van Jean-Pierre Van Lier (voorzitter VC-CS) en Vincent Meulemeester (voorzitter BIB.co)⁴⁶. Er werden hen een aantal stellingen en vragen voorgelegd.

De veiligheidscoördinatie functioneert niet zoals het hoort.

Onze gesprekspartners wijzen erop dat de veiligheidscoördinatie meer dan vijftien jaar na haar creatie, nog altijd volop evolueert. Maar dat ze bijdraagt aan de risicopreventie kan volgens hen niet ontkend worden. De statistieken van de ongevallen gaan de goede richting uit, net als de veiligheidscultuur van de actoren, hoewel deze evolutie vanzelfsprekend het resultaat is van verschillende factoren, waarbij ook de evolutie in de bouwbedrijven zelf. Toch zien zowel Vincent Meulemeester als Jean-Pierre Van Lier pijnpunten:

- zelfs inspecteurs van de FOD WASO denken soms dat de veiligheidscoördinator in de ontwerpfase alle veiligheidsmaatregelen oplegt voor de uitvoeringsfase. Dat klopt niet. Het veiligheids- en gezondheidsplan moet toegespitst zijn op de coördinatie, niet op het bouwproces zelf. De partijen die tussenkomen moeten de maatregelen nemen, niet de veiligheidscoördinator;
- hiermee verwant: men verwacht de rol van de veiligheidscoördinator met die van de preventieadviseur, die de werkgever bijstaat;
- de veiligheidscoördinator wordt soms beschouwd als een controleur op de bouwplaats die slechte punten geeft. Hij zou beschouwd moeten worden als een partner, die een gezonde visie heeft op de veiligheid en op de verplichtingen van de betrokkenen. Hij duidt de risico's die het gevolg zijn van opeenvolgende of gelijktijdige activiteiten van verschillende tussenkomende partijen op een tijdelijke of mobiele bouwplaats.

In het geval van kleine bouwplaatsen zoals de verbouwing van een badkamer en dergelijke, stelt zich inderdaad een probleem van proportionaliteit. Het optreden van een externe veiligheidscoördinator is dan problematisch. Maar het probleem is hier de wetgeving, niet de coördinatie zelf.

Het identificeren van de interveniërende partijen is niet altijd eenvoudig. Wie is bijvoorbeeld de bouwdirectie belast met het ontwerp? Als het gaat om een ontwerp voor een projectontwikkelaar speelt de architect op dat vlak soms een moeilijk te duiden rol.

Hoe komt het dat de veiligheidscoördinatie niet optimaal functioneert?

Overkoepelend is de vaststelling dat de ware functie en rol van de veiligheidscoördinator onvoldoende bekend zijn. Een veiligheidscoördinator heeft een raadgevende rol voor de opdrachtgever. Hij heeft een resultaatverbintenis voor een aantal documenten, het veiligheids- en gezondheidsplan, het post-interventiedossier, de rapportering van werkbezoeken. Maar wat betreft de veiligheid heeft hij een *middelenverbintenis*. Het resultaat moet nagestreefd worden door de uitvoerders. Dit is nog te weinig bekend.

Opnieuw delen Jean-Pierre Van Lier en Vincent Meulemeester een aantal vaststellingen. Zo wordt de veiligheidscoördinator soms te laat aangesteld, waardoor de veiligheidscoördinatie-ontwerp soms zelfs niet bestaat.

In bepaalde gevallen neemt de veiligheidscoördinator ook te veel opdrachten aan. Daardoor kan hij de kritieke fases op de bouwplaats niet systematisch opvolgen. Dat heeft te maken met de lage kostprijs van de veiligheidscoördinatie waarbij geen erkenning aan de toegevoegde waarde van een ervaren coördinator wordt gegeven. Er zijn te weinig werkbezoeken of ze zijn te kort, in overeenstemming met een marktprijs die te laag is.

Er zijn verbeteringen mogelijk in het systeem.

Volgens BIB.co zou de wet moeten evolueren naar een integratie van de preventie en de coördinatie in de ontwerpfase. Er zou ook een link moeten komen tussen de toekenning van een bouwvergunning en de voorafgaande aanduiding van de coördinator. Dat zou vermijden dat de coördinator afwezig is tijdens de ontwerpfase. Andere verbeteringsmogelijkheden zijn volgens Vincent Meulemeester:

- het overhandigen en traceren van documenten zou strikter moeten gebeuren;
- men zou moeten vragen dat de coördinator voor de bouwbedrijven en de opdrachtgever maandelijks een globaal advies formuleert over de veiligheid op de bouwplaats;
- men zou de elektronische aanwezigheidsregistratie moeten verplichten op alle bouwplaatsen, met de registratie van iedereen die aanwezig is, compleet met de tijdstippen dat ze arriveerden en weggingen, om het aantal overuren te beperken;
- men zou de verplichting moeten invoeren dat de coördinator meewerkt aan het opstellen van de rapporten die de omstandigheden van een ongeval beschrijven.

⁴⁶ VC-CS is de nationale beroepsvereniging van veiligheidscoördinatoren; BIB.co het Belgisch Instituut van de veiligheidscoördinatoren. Zie ook www.vccs.be en www.bib-co.com.

Opvallend is dat het artikel 30 in de wetgeving op de veiligheidscoördinatie algemeen ongenoegen opwerkt. In deze context is de opdrachtgever eerst verplicht is om een veiligheids- en gezondheidsplan toe te voegen aan het bijzonder bestek, de prijsaanvraag of de contractuele documenten⁴⁷.

De kandidaten moeten vervolgens in hun offerte beschrijven hoe zij bij de uitvoering rekening zullen houden met dat plan. Ze moeten ook een aparte prijsberekening toevoegen in verband met de door het veiligheids- en gezondheidsplan bepaalde preventiemaatregelen en -middelen. De coördinator-ontwerp onderzoekt vervolgens of het voorstel van de kandidaten overeenstemt met het veiligheids- en gezondheidsplan en geeft hierover een - niet bindend - advies aan de opdrachtgever.

Vincent Meulemeester merkt op dat men artikel 30 vaak vergeet of niet correct toepast. Jean-Pierre Van Lier wijst op een ander probleem: de evaluatie gevraagd van de coördinator-ontwerp is moeilijk of zonder voorafgaandelijke planning van de werken quasi onmogelijk. Men kan tijdens de ontwerpfase de bijkomende kosten zelden correct schatten.

Een certificatie van coördinatoren, op basis van een referentieel dat de kwaliteit garandeert, zou een stap vooruit zijn.

Onze beide gesprekspartners erkennen dat er zich soms problemen voordoen op het vlak van de kwaliteit van de veiligheidscoördinator. Maar hun oplossingen verschillen.

BIB.co is van oordeel dat de functie van veiligheidscoördinator voldoende omkaderd is door de wet. De organisatie ziet niet in wat een certificering daaraan zou kunnen toevoegen. Maar het is juist dat de wetgeving het nu mogelijk maakt om veiligheidscoördinator te zijn zonder veel specifieke ervaring. Men zou iedere nieuwe coördinator kunnen verplichten een stage te volgen bij een gespecialiseerde coördinator. Die zou voldoende ervaring moeten hebben, minimum vijf jaar voor niveau A en tien jaar voor niveau B. De stage zou minstens een jaar moeten duren voor niveau B en minstens 2 jaar voor niveau A.

Ook VC-CS ziet niet hoe een louter niet-bindend referentieel de veiligheid zou verhogen. Maar de organisatie wenst wel een evolutie naar meer kwaliteit en meer regulering van het beroep. Ze pleit voor de oprichting van een instituut waar veiligheidscoördinatoren zich moeten registreren. Dit instituut zou een controle moeten uitvoeren van de kwalificaties, steunend op vijf pijlers: de basisopleiding, specifieke opleidingen, de jaren ervaring, de verplichte beroepsaansprakelijkheidsverzekering en, eveneens belangrijk, de voortgezette opleiding. Wie voldoet, zou een administratieve certificatie moeten krijgen. Een dergelijk instituut moet een aanspreekpunt zijn voor klachten en moet bij tekortkoming of ontsparing bij de uitoefening van de veiligheids- en gezondheidscoördinatie regulerend optreden. Dit moet leiden tot een efficiëntere en meer doeltreffende veiligheidscoördinatie.

Zijn de aannemers mee verantwoordelijk als de veiligheidscoördinatie niet optimaal functioneert?

Gezien vanuit het standpunt van de coördinatoren, blijkt de relatie met de aannemers verre van ideaal te zijn. De aannemers zouden soms een gebrek aan appreciatie vertonen voor de toegevoegde waarde van de

coördinator. Vincent Meulemeester stelt bijvoorbeeld vast dat men de coördinator niet systematisch betreft bij de voorbereiding van de bouwplaats, hoewel hij kan bijdragen aan de organisatie van co-activiteit, van de opslagzones, de hef- en hijstoestellen, het verkeer van de mensen op de bouwplaats ... Bovendien wordt de veiligheidscoördinatie over het hoofd gezien bij sommige beslissingen tijdens de uitvoering.

Jean-Pierre Van Lier klaagt dan weer aan dat aannemers niet genoeg informatie geven over de planning, en niet genoeg communiceren over risico's die een weerslag kunnen hebben op de andere partijen. Men laat het veiligheids- en gezondheidsplan links liggen, speelt het niet door aan de onderaannemers en betreft hen niet bij de veiligheidscoördinatie. Buitenlandse onderaannemers vormen op dat punt een grote uitdaging.

Onze gesprekspartners stellen daarnaast een aantal meer algemene mankementen vast:

- de preventiemaatregelen worden niet voldoende toegepast;
- soms is er niemand van de hoofdaannemer aanwezig op de bouwplaats, waardoor men zich de vraag kan stellen wie de coördinatie dan uitvoert;
- aannemers zouden moeten investeren in performante uitrusting en hun personeel bewustmaken van goede preventiepraktijken;
- ze zouden de budgetten voor preventiemaatregelen in de aanbestedingsdocumenten moeten respecteren;
- ze tolereren lange ketens van onderaanneming.

Veiligheid is een onderdeel van een bedrijfscultuur.

Het is duidelijk dat voor de coördinatoren veiligheid een aspect van een bedrijfscultuur is. Jean-Pierre Van Lier stelt zelfs dat een veiligheidscultuur de coördinatie omvat. De veiligheidscoördinator legt geen regels op, maar een cultuur is meer dan opleggen. Op dat punt staat de bouwsector helaas nog niet op het niveau van heel veel andere sectoren. De moeilijke relatie tussen aannemer en veiligheidscoördinator is misschien een signaal dat de veiligheidscultuur nog niet concreet wordt tijdens de uitvoering.

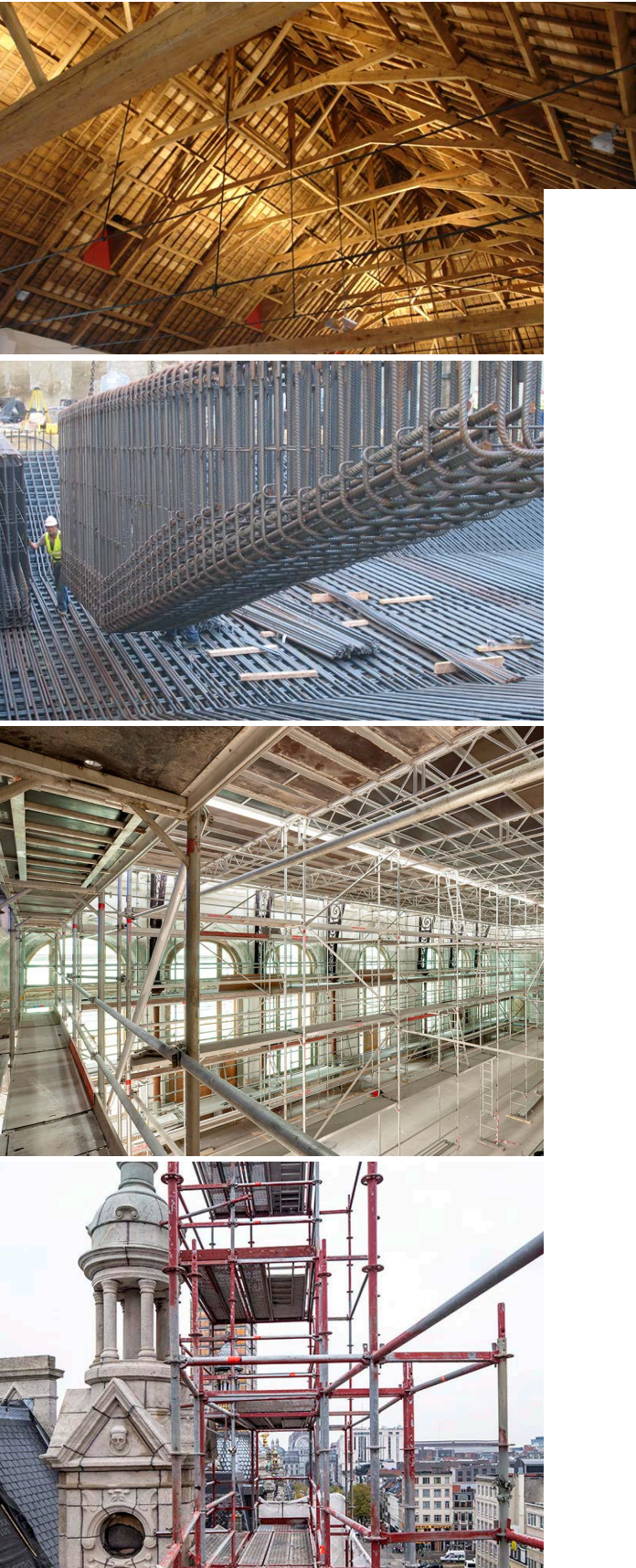
Voor Vincent Meulemeester is een veiligheidscultuur in een onderneming het engagement van de bedrijfsleiding om te streven naar nul ongevallen, en om daarvoor ook de middelen vrijmaken, met heldere rolverdelingen en verantwoordelijkheden. Een dergelijke cultuur omvat een dynamisch risicobeheerssysteem waarbij alle medewerkers in de onderneming betrokken worden, met een geschikt onthaal van nieuwe medewerkers, opleidingen, op gezette tijdstippen audits enzovoort.

Volgens hem identificeert een bedrijf met een veiligheidscultuur de gevaren in een zo vroeg mogelijke fase, en evalueert het permanent de risico's waaraan de werknemers blootgesteld worden, met technieken als de Last Minute Risk Analysis (LMRA), het bijhouden van ervaringen ...

Maar eveneens vereist een veiligheidscultuur de trots dat men deel uitmaakt van een bouwsector, waarin goede praktijken erkend worden, bijvoorbeeld innovaties op het vlak van de preventie. Maar eveneens: respect voor de werknemers, bijvoorbeeld op het vlak van hygiëne, en transparantie over de geleverde prestaties op de bouwplaats.

⁴⁷ Bij overheidsopdrachten bestaan er uitzonderingen op de wijze van toepassing van dit artikel 30, maar we laten die hier buiten beschouwing.

EEN KRITISCHE ACADEMISCHE BENADERING

Uit het voorgaande kunnen we twee dingen besluiten. Eén: de veiligheidscoördinatie is nog voor verbetering vatbaar. Twee: de wetgeving op veiligheid en welzijn is zeer veelomvattend. Alle vereisten, instrumenten en structuren nodig voor een veilige bouwplaats zijn gedefinieerd. Aan de goede intenties en de diepgang van deze wetgeving kan men niet twijfelen.

We moeten dit hoofdstuk dus afsluiten met een vraag. Waarom ligt het aantal ongevallen in de Belgische bouw dan nog zoveel hoger dan in landen met een vergelijkbare welvaart, zoals Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden⁴⁸? Het lijkt niet waarschijnlijk dat de onvolmaaktheden van de veiligheidscoördinatie de verklaring kunnen leveren.

In hoofdstuk 4 van dit verslag gaan we dieper in op de aspecten van de bedrijfscultuur in onze sector die nog moeten verbeteren om aansluiting te vinden bij deze vier landen. In dit hoofdstuk blijven we bij de wet- en regelgeving. Mogen we veronderstellen dat deze uiteindelijk nog gebreken heeft die niet meteen zichtbaar zijn? Gaat ze nog niet ver genoeg? Of gaat ze te ver, en is ze zo complex geworden en heeft ze zoveel structuren en verplichtingen gecreëerd dat ze niet meer effectief is?

Voor een evaluatie van de wetgeving vroegen we advies aan Othmar Vanachter, emeritus professor Arbeidsrecht aan de faculteit Rechtsgelerendheid van de KU Leuven. De veiligheid op de werkvloer is zijn hele academische carrière lang altijd één van zijn aandachtspunten geweest. Hij zit in het redactiecomité van de Nieuwsbrief Arbeidsveiligheid van Wolters Kluwer, waarin hij ook een column publiceert.

⁴⁸ Zie hoofdstuk 1 voor de gedetailleerde analyse van de statistieken.

Professor Vanachter, wat is volgens u de oorzaak van het relatief hoge aantal arbeidsongevallen in de Belgische bouwsector?

Othmar Vanachter: “Er bestaat meer dan één reden. Het werk op een bouwplaats brengt intrinsiek meer risico's mee. Daarnaast telt de Belgische bouwsector zeer veel kleine ondernemingen. Aandacht voor arbeidsveiligheid komt daar minder naar voren.”

“Dan is er nog een fenomeen: hoe kapitaalsintensiever een onderneming, hoe groter de aandacht voor de arbeidsveiligheid. En hoe arbeidsintensiever, hoe minder aandacht voor veiligheid. Dat lijkt contradictorisch, maar je ziet het bijvoorbeeld in de petrochemie, de petroleumindustrie en - het extreemste geval - in kerncentrales. Zeer kapitaalsintensief en bijzonder veel aandacht voor veiligheid. Ooit heb ik hierover een seminarie georganiseerd met studenten, en we ontdekten dat in Doel de verantwoordelijke voor veiligheid de tweede in commando was.”

“En ten slotte wordt in de bouw zeer veel met onderaannemers gewerkt. Een werkgever tolereert bij een onderaannemer soms praktijken die hij nooit zou accepteren van zijn eigen werknemers.”

Moet onze regelgeving verbeterd worden?

Othmar Vanachter: “Aan verschillen in de regelgeving op de arbeidsveiligheid zou het niet mogen liggen dat België het minder goed doet dan sommige andere Europese landen. De regelgeving in de lidstaten van de EU is op de fundamentele punten gelijklopend, want gebaseerd op dezelfde Europese richtlijnen.”

“Maar ik stel wel vast dat weinig preventieve werking uitgaat van onze reglementering op de arbeidsongevallen. En dat komt doordat er

slechts zeer zelden een schuldige bepaald moet worden wanneer er een arbeidsongeval gebeurt. Het slachtoffer wordt vergoed, wie ook verantwoordelijk was voor het ongeval.”

“Ik heb het hier niet over het woon-werkverkeer, want dan ligt de situatie anders. Maar als het gaat om ongevallen tijdens de uitvoering van het eigenlijke werk, dan verzekert de werkgever geen fout, hij verzekert een risico. De arbeidsongevallenverzekeraar betaalt, maar mag zich niet keren tegen de werknemer noch tegen de werkgever, zelfs niet als een zware fout begaan werd. De verzekeraar kan dat alleen als er sprake was van een opzettelijke fout, maar dat komt zelden voor.”

“De algemene beginselen van de burgerlijke aansprakelijkheid vallen weg bij arbeidsongevallen. Er is wel een strafrechtelijke aansprakelijkheid mogelijk, maar daarop doet men niet dikwijls een beroep. Eén van de grote uitzonderingen was de gasontploffing in Ghislenghien in 2004.”

“Voor zover mij bekend leiden zeer weinig arbeidsongevallen tot een strafrechtelijke veroordeling. Ook van deze veroordelingen gaat dus weinig preventieve werking uit. Het valt trouwens op dat er vaker rechtszaken voorkomen als een zelfstandige betrokken was bij een arbeidsongeval. In een dergelijk geval moet er wel een schuldige aangeduid worden vóór hem een schadevergoeding toegekend wordt. De normale beginselen van de burgerlijke aansprakelijkheid gelden dan wel.”

Zou het beter zijn om die burgerrechtelijke aansprakelijkheid in te voeren bij arbeidsongevallen?

Othmar Vanachter: “Ik ben niet tegen de huidige regeling. Het is goed dat men op de eerste plaats denkt aan het slachtoffer. Als hij iedere

keer een burgerrechtelijke zaak zou moeten aanspannen, zou hij vaak aan het kortste eind trekken. Hij zou schuld moeten kunnen bewijzen. Dat is vaak moeilijk en bovendien gaat hij zelf ook niet altijd vrijuit. Het kan zeer lang duren vóór er een uitspraak is. En ten slotte valt een slachtoffer vaak zonder inkomen. Het systeem is goed, maar ik herhaal: er gaan weinig preventieve prikkels van uit.”

Moet men de bestaande regelgeving beter doen nakomen?

Othmar Vanachter: “Er is meer preventie nodig. Nu arriveert de inspectie nog te vaak na een ongeval. Er is zeer zelden vervolging vóór een ongeval. Op het vlak van preventie heeft de bouwsector een goed initiatief: Constructiv. Misschien moeten die inspanningen nog opgedreven worden.”

“Onlangs heb ik een column geschreven over een dodelijk ongeval in een asfaltbedrijf. Het ging om een werknemer die een asfaltmixer aan het herstellen was toen die machine vanop een afstand werd ingeschakeld voor een schoonmaak. De werknemer heeft het niet overleefd, en de werkgever is strafrechtelijk vervolgd en veroordeeld.”

“Er kwam aan het licht dat er geen risicoanalyse gemaakt was. Die had dit ongeval kunnen voorkomen. Maar de werkgever is niet rechtstreeks veroordeeld omdat hij de regelgeving op de arbeidsveiligheid niet nakwam. Hij is veroordeeld voor onvrijwillige slagen en verwondingen met de dood tot gevolg.”

“Een strafrechter is doorgaans geen specialist arbeidsrecht. Het is ook niet evident om de regelgeving op de arbeidsveiligheid af te dwingen in de rechtbank. Bij arbeidsongevallen bestaat er meestal alleen een strafrechtelijke optie, maar voor het strafrecht is de regelgeving dikwijls te vaag. Wat is dat, een dynamisch risicobeheerssysteem?

Wanneer werd het niet in acht genomen?”

“Specialisten arbeidsrecht vind je wel in arbeidsrechtbanken. In het verleden heb ik ervoor gepleit om die correctionele bevoegdheid te geven. Maar dat kan niet in de huidige samenstelling met lekenrechters. Deze kunnen niet betrokken worden bij een correctionele veroordeling.”

“We zitten hier met de situatie dat de regelgeving streng en veeleisend is, maar dat men soepel is in de toepassing. Ik zou niet tegen een soepelere regelgeving zijn die streng wordt toegepast.”

Wie is volgens u de hoofdverantwoordelijke voor preventie?

Othmar Vanachter: “De werkgevers overtuigen is de beste preventie. Er bestaan geen excuses voor aannemers die beweren dat ze niet op de hoogte zijn van onveilige situaties of onveilig gedrag van hun werknemers. Niet toevallig legt de regelgeving de nadruk op de verantwoordelijkheid van de hiërarchische lijn, van werkgever over management tot ploegbaas. Een werkgever móét weten wat er aan de hand is.”

“Een belangrijk preventie-instrument is een goed arbeidsreglement, waarin de verplichtingen van de werknemer op het vlak van veilig werken ondubbelzinnig vermeld staan.”

“Er schort ook iets aan de opleiding van toekomstige leidinggevenden. Ingenieurs Bouwkunde krijgen aan deze universiteit een cursus over de reglementering op de arbeidsveiligheid. Maar daarin ligt te weinig nadruk op preventie. En ten slotte verwijt ik de vakbonden soms een gebrek aan aandacht voor deze problematiek. Ik heb vaak de indruk dat ze bij sociale verkiezingen hun beste mensen naar voren schuiven voor de ondernemingsraad, niet voor het comité. De vakbonden hebben veel aandacht voor welvaart, en minder voor welzijn.”

HOOFDSTUK 3

KWALITATIEVE ANALYSE VAN DE PREVENTIE

EEN KWALITATIEVE ANALYSE VAN DE PREVENTIE

Het eerste bewees aan de hand van globale Belgische en Europese statistieken dat de Belgische bouwsector een grote achterstand in te halen heeft, vóór hij het veiligheidsniveau bereikt van de bouw in de best presterende landen in de Europese Unie. Het tweede schetste de regelgeving, de structuren en instellingen die het preventieve kader scheppen waarin bouwbedrijven werken, en onderzocht daarvan de sterke en zwakke punten.

In dit hoofdstuk zet dit rapport een eerste stap naar de werkvloer, met als centrale vraag: waarom gebeuren er relatief veel ongevallen op de Belgische bouwplaatsen?

Maar vóór we verdergaan, is een toelichting nodig bij de benadering die dit rapport zal hanteren. In de academische literatuur vindt men modellen om ongevallen te analyseren, bijvoorbeeld het *Accident Root Causes Tracing Model*⁴⁹. Dit ARCTM reikt een methode aan om de basisoorzaak van een ongeval op te sporen.

Het zou ongetwijfeld ideaal zijn om de mankementen op het vlak van preventie te onderzoeken aan de hand van een dergelijke wetenschappelijke methode. Maar verschillende factoren maken dit in de praktijk onmogelijk. Het grootste obstakel is dat men in de hele Belgische bouwsector rigoureus dezelfde wetenschappelijke analyse-methode zou moeten gebruiken, wat niet het geval is. Een methode als het ARCTM is bovendien gecompliceerd en vergt een gedetailleerde kennis van alle omstandigheden van een individueel ongeval⁵⁰. Deze kennis is niet beschikbaar voor het geheel van de Belgische bouwsector.

Om deze redenen geeft dit hoofdstuk de voorkeur aan een kwalitatieve benadering. Het vertrekt van de concrete ervaringen en observaties van de voornaamste “actoren op het terrein”: de veiligheidscoördinatoren, de architecten, de vertegenwoordigers van de werknemers, de inspectiediensten en vanzelfsprekend ook de aannemers zelf.

Het is dus niet de bedoeling om te onderzoeken welk aandeel van de bouwbedrijven voor- of tegenstander is van iets. Het gaat om een *exploratie*; een verkenning van het veiligheidslandschap om zoveel mogelijk invalshoeken te ontdekken die kunnen leiden tot nuttige lessen.

49 Zie Tariq S. Abdelhamid, John G. Everett, *Identifying Root Causes of Construction Accidents*, Journal of Construction Engineering and Management (2000), 126 (1), 52-60.

50 Alleen al voor een beknopte grafische voorstelling van de procedure die men moet doorlopen, is een volledig blad nodig.

HET OORDEEL VAN DE AANNEMERS

Om te achterhalen welke visie de aannemers hebben op de mankementen op het vlak van risicopreventie, is voor dit rapport een virtuele focusgroep ondervraagd langs digitale weg. Daarbij is het selectie criterium gehanteerd dat in deze bedrijven al een verhoogd veiligheidsbewustzijn aanwezig is, en de bedrijfsleiding zich geëngageerd heeft voor de veiligheid en voor een sterke veiligheidscultuur. Het is redelijk om te veronderstellen dat men in dergelijke bedrijven nauwgezet de risico's en de onvolmaaktheden opspoorde.

De grootste risico's

De eerste vraag die werd voorgelegd aan de virtuele focusgroep ging na welke vijf grootste risico's zij bespeuren in de activiteiten van hun onderneming op de bouwplaats. Op één na vermelden alle deelnemers als eerste risico het werken op hoogte en het daarmee gepaard gaande gevaar dat een persoon een val maakt. De uitzondering is een deelnemer die als eerste risico "steigers" vermeldt, maar ook een steiger brengt een inherent risico op een val met zich mee.

Dit sluit perfect aan op de vaststelling die al eerder in dit rapport gemaakt werd⁵¹: een botsing met een onbeweeglijk voorwerp (een val of een stoot) is volgens de statistieken het meest voorkomende ongeval in de Belgische bouw.

Men zou dus van oordeel kunnen zijn dat dit antwoord te verwachten viel en weinig informatief is. Maar men mag iets anders niet uit het oog verliezen: het bevestigt dat de deelnemers aan de focusgroep een zekere mate van representativiteit hebben voor de globale bouwsector. Men zou dit laatste in vraag kunnen stellen, mochten zij de statistieken tegengesproken hebben door een compleet ander risico op een te plaatsen.

Bovendien blijkt uit dit antwoord dat valgevaar een erg universeel risico is, waarmee bouwbedrijven met uiteenlopende activiteiten geconfronteerd worden. Sommige aannemers vermelden buiten de categorie "val van hoogte" die bijna overal op een staat, bij de grootste risico's ook "struikelen, voet omslaan" en "struikelgevaar bij het zich verplaatsen op de werf".

De andere risico's die de deelnemers opsommen, vertonen meer diversiteit, maar in grote lijnen komen de observaties van de aannemers overeen met de statistische analyse. De grootste risico's die deze analyse ontdekt in de statistieken zijn over het algemeen ook de risico's die de aannemers het meeste opsommen, zij het niet noodzakelijk in dezelfde volgorde: verpletteringen; letsels aan het bewegingsapparaat; letsels veroorzaakt door een snijdend, puntig, hard of ruw voorwerp. Ook een stoot door een bewegend voorwerp (bijvoorbeeld een vallend voorwerp) wordt regelmatig vermeld.

Ten slotte zijn er ook een aantal risico's die voor een bepaalde onderneming groot blijken te zijn, maar die minder algemeen vernoemd worden. De reden is ongetwijfeld dat ze veroorzaakt worden door de specifieke specialisatie van de onderneming. Een bedrijf dat veel

restauranties doet, vermeldt bijvoorbeeld "instorting na een windstoot of een storm". Andere voorbeelden zijn "blootstelling aan stof en gevaarlijke producten"; "instorting bouwsleuven en -putten - werken in de diepte"; "elektrocute/ontploffing - werken in de buurt van gevaarlijke ondergrondse leidingen"; en "verstikking - werken in besloten ruimtes".

Opvallend is wel dat een aantal aspecten die een verband hebben met de arbeidsorganisatie als risicovol ervaren worden. Het feit dat verschillende (onder)aannemers tegelijk aan de slag zijn, creëert volgens de deelnemers aan de focusgroep inderdaad gevaren, net als de circulatie van machines en voertuigen en een gebrek aan netheid op de bouwplaats. Dit brengt ons bij het volgende punt.

Het grootste potentieel voor verbetering tijdens de uitvoering op de bouwplaats

Als de deelnemers aan de focusgroep gevraagd wordt wat er op de eerste plaats verbeterd moet worden op het vlak van risicobeheersing in de praktijk op de bouwplaats, dan geven ze diverse antwoorden. Maar het grootste deel daarvan kan men groeperen in vier thema's:

- het gebruik van collectieve en persoonlijke beschermingsmiddelen;
- de organisatie op de bouwplaats;
- de kennis nodig om veilig te werken;
- en ten slotte de daadkracht van de leidinggevenden in de ruime zin van het woord.

Beschermingsmiddelen

De reactie van de deelnemers suggereert sterk dat de bouwsector nog een weg af te leggen heeft vóór de persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen hun preventieve functie volledig kunnen vervullen. Dit is een alarmerende vaststelling, want brillen, helmen, handschoenen, steigers, leuningen en andere beschermingsmiddelen zijn essentiële componenten van het risicobeheer in de bouw. Maar werknemers dragen de persoonlijke beschermingsmiddelen niet, ze dragen ze niet altijd, of ze dragen de verkeerde middelen. Het komt ook voor dat men de veiligheidsinrichtingen van machines niet gebruikt.

51 Zie hoofdstuk 1 punt 3.

Ook de toepassing van de collectieve beschermingsmiddelen kampt met problemen. Geheel tegen de geest van de welzijnswet in, geeft men op bouwplaatsen soms de voorkeur aan persoonlijke in plaats van collectieve beschermingsmiddelen. Daarnaast zouden steigers veiliger moeten zijn.

De organisatie op de bouwplaats

Een tweede domein waarop veel verbetering mogelijk is volgens de virtuele focusgroep, is de organisatie op de bouwplaats. Orde, netheid, een goede verlichting, een goede organisatie van de verticale en horizontale bewegingen van mensen en voorwerpen ... Deze zijn nog niet evident genoeg.

Om de veiligheid te verhogen, zouden aannemers hun werkzaamheden beter moeten coördineren, ook los van de eigenlijke veiligheidscoördinatie. Maar dit vergt dat zij en vooral de hoofdaannemer een globaal overzicht van de bouwplaats hebben, dat er een goede communicatie is tussen de tussenkommende partijen en dat men vooraf nadenkt over de werkwijze om taken uit te voeren. Gevaren op de bouwplaats worden ook niet voldoende opgemerkt en opgespoord. Al deze punten zijn voor verbetering vatbaar, aldus de deelnemers aan de focusgroep.

Kennis

De uitvoerders hebben niet altijd genoeg kennis van de uitvoeringstechnieken om veilig te werken met machines, om met lasten om te gaan en om mobiele arbeidsmiddelen zonder gevaar in te zetten.

Leiderschap

Het vierde grote thema dat de focusgroep bespreekt, is het leiderschap in de ruime zin van het woord, van directie tot werfleider. Op dat vlak kan en moet de bouwsector het beter gaan doen. Het ontbreekt nu soms aan een veiligheidsbewustzijn en -cultuur in de onderneming. Leidinggevendens treden niet altijd op wanneer het zou moeten om de veiligheid te garanderen. Door de hoge uitstroom is het tegenwoordig helaas moeilijk om competente leidinggevendens te vinden.

Een apart probleem is de relatie met de onderaannemers, waarop de directie meer toezicht zou moeten houden.

Respect

De vier aandachtspunten die net besproken werden, zijn volgens de aannemers verreweg het belangrijkste. Bij de punten die we nog niet vermeld hebben, is er toch een dat in het oog springt en verschillende keren vermeld wordt: het gebrek aan respect. De attitude van de werknemers moet beter. Een bouwplaats kan niet net en ordelijk zijn, als men de regels op dat vlak niet naleeft.

De onderliggende oorzaken

Wat zijn nu de onderliggende oorzaken van de gesignaleerde systematische preventieproblemen? In de antwoorden op deze vraag komen een aantal thema's terug die de aannemers in het vorige onderdeel ook al aangaven. Dit geldt vooral voor de thema's kennis, organisatie van de bouwplaats en bedrijfsleiding.

Dit is logisch. Een aspect van de bouwactiviteit dat voor verbetering vatbaar is, zal waarschijnlijk ook de oorzaak zijn van problemen. Maar in dit onderdeel graven de deelnemers aan de virtuele focusgroep wat dieper.

Wat de kennis betreft, wijst men er bijvoorbeeld op dat uitvoerders niet alleen een gebrek hebben aan kennis van veilige uitvoeringstechnieken. Ze weten ook te weinig over de risico's. Hetzelfde is overigens waar voor leidinggevendens. Preventie krijgt te weinig aandacht in de opleiding van bachelors en ingenieurs.

Bijtscholing in de onderneming zou dit kennisgebrek kunnen opvangen, maar zoals we dadelijk zullen zien, ligt de werkdruk tegenwoordig zo hoog dat de onderneming moeite heeft om daarvoor tijd vrij te maken. Constructiv probeert wel te informeren, maar de informatie dringt onvoldoende door tot de werkvloer.

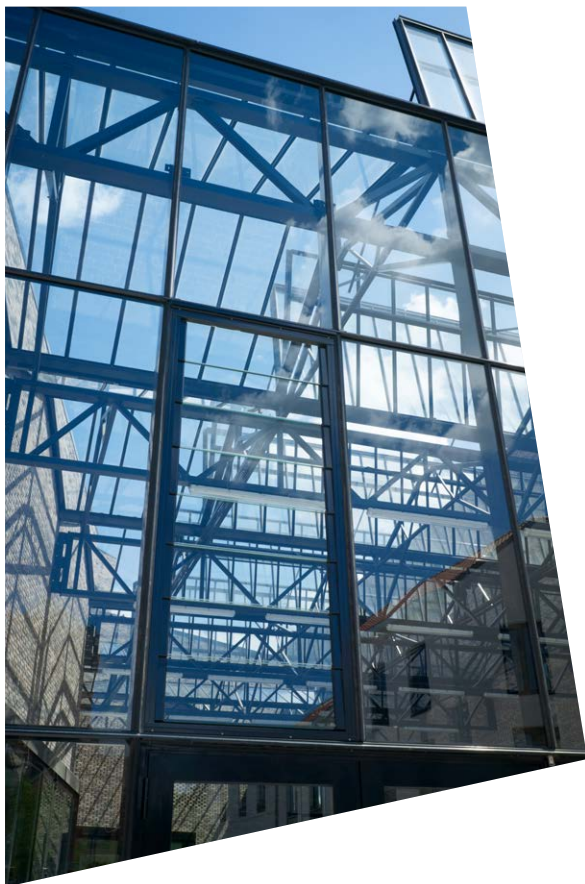
Ingenieurs en bachelors zijn ook op een ander vlak niet voldoende voorbereid door hun opleiding. Ze hebben niet geleerd hoe ze moeten omgaan met de talrijke verschillende culturen die tegenwoordig op onze bouwplaatsen werken. Nochtans hebben buitenlandse arbeidskrachten volgens de focusgroep doorgaans niet hetzelfde veiligheidsbewustzijn als Belgische werknemers, en ze beschikken lang niet altijd over de vereiste persoonlijke beschermingsmiddelen en opleidingen.

Bij de bedrijfsleiding ziet men als dieperliggende oorzaak het feit dat een veiligheidscultuur slechts zeer langzaam verworven wordt. Iemand stipt aan dat in veel bedrijven de directie en het topmanagement hun veiligheidsfilosofie verworven hebben in de jaren zeventig en tachtig.

Termijnen en planning

Maar wat het sterkste naar voren komt, is dat de uitvoeringstermijnen die bouwbedrijven opgelegd krijgen niet bevorderlijk zijn voor het opzetten van een goed preventiebeleid. De al te korte termijnen – iemand noemt ze “infernaal” – bemoeilijken de planning en de coördinatie van de bouwfasen. Verwant hiermee is wellicht de opmerking die iemand maakt dat er vaak te veel mensen gelijktijdig werken op een werf waar te weinig plaats is.

De termijnen laten weinig tijd om na te denken, wat de optimale veiligheid van het bouwproces niet bevordert. Het is niet eenvoudig om in die omstandigheden een omvattende werkvoorbereiding klaar te stomen. Het organiseren van veiligheid vraagt immers tijd: de bouwplaats op-

ruimen, collectieve beschermingsmiddelen plaatsen, risico's in de mate van het mogelijke verwijderen ... Maar de tijd is in de praktijk zeer krap.

Opdrachtgever en veiligheidsbudget

De aannemers in de focusgroep merken op dat bouwbedrijven niet alleen binnen zeer strikte termijnen moeten werken, ze moeten dat ook doen binnen strikte budgetten. De opdrachtgevers voorzien in hun bestekken nog te weinig een aparte post voor veiligheid, en de eisen op dat vlak zijn te vaag omschreven. De prijsdruk stimuleert het inzetten van de goedkoopste arbeidskrachten, terwijl het dagelijkse toezicht op hen geschrapt wordt.

De werknemers

Ten slotte willen we nog aanstippen dat de aannemers ook in dit onderdeel wijzen op de verantwoordelijkheid van de werknemers. Teams waken niet over elkaar, men is weinig alert voor risico's, de routine doet de aandacht verslappen, men is verstrooid. Belangrijk is hier dat de deelnemers aan de focusgroep dit als een onderliggende oorzaak beschouwen. De aannemers suggereren met andere woorden dat de aangehaalde problemen een onderdeel zijn van een dieperliggende mentaliteit of attitude. Er zal wellicht ook bij de werknemers een ware mentaliteitsverandering nodig zijn, om de veiligheid in onze sector duurzaam te verhogen.

Mogelijke oplossingen

Er heerst een zeker gevoel van urgentie in de focusgroep. Het is tijd dat de bestaande gebreken van het risicobeheer en de preventie in onze bouwbedrijven uit de weg geholpen worden. Zoals iemand zegt:

“De maatschappij en de nieuwe generaties verdragen minder en minder risico's, de bouwsector zal deze trend noodgedwongen moeten volgen.”

De voorgaande kwalitatieve analyse van tekorten en oorzaken suggereert al een deel van mogelijke oplossingen. In het algemeen is men het erover eens dat er in bouwbedrijven een veiligheidscultuur zou moeten groeien. De voorstellen die de virtuele focusgroep doet, zullen in vele gevallen dus niet verbazen:

- goed beschreven veiligheidseisen in de bestekken, met een apart budget (niet alleen tussen opdrachtgever en hoofdaannemer, maar ook tussen hoofd- en onderaannemer);
- meer gunnen op projectbeheersing, veiligheid en kwaliteit, en minder op de laagste prijs;
- geen uitvoeringstermijnen meer die te krap zijn;
- bewustmaking van alle betrokkenen (werknemers, aanbestedende overheden, architecten, de gewone klanten ...);
- betere planning van de bouwfasen;
- meer en permanente opleiding voor werknemers;
- meer veiligheidscontrole op de bouwplaats, zeker van de buitenlandse onderaannemers (het is niet de controle door de inspectiediensten die hier bedoeld wordt);
- onderaannemers die onveilig werken op een blacklist plaatsen;
- jongeren al vroeg een veilige arbeidscultuur bijbrengen, bijvoorbeeld met stages;
- op het belang van veiligheid blijven hameren, dag in dag uit. Herhaling loont.

Hoewel er vaak eensgezindheid bestaat over deze punten, is er ook sprake van een meningsverschil in de focusgroep, over de bestaande hulp en instrumenten die aannemers ondersteunen bij hun veiligheidsbeleid. Men komt zowel de mening tegen dat zelfs hoofdaannemers meer ondersteuning nodig hebben, als de mening dat het aanbod aan instrumenten ruim is.

In essentie zijn er twee interpretaties van deze schijnbare tegenstrijdigheid mogelijk. Men kan dit beschouwen als een indicatie dat er over de bestaande instrumenten meer en efficiënter informatie verspreid zou moeten worden. Het zou ook kunnen dat het aanbod een goede kwaliteit heeft, maar dat er oningevulde noden blijven bestaan als het om veiligheid gaat.

Tot slot wordt ook het belang van veiligheidscertificaten vermeld. De daarmee gepaard gaande verplichtingen scherpen de veiligheidsattitude aan bij arbeiders én leidinggevendenden, maar het is vanzelfsprekend de bedrijfsleiding die het initiatief moet nemen.

Handhaving door de inspectiediensten

Zoals emeritus professor Othmar Vanachter opmerkt aan het einde van vorig hoofdstuk, hebben we op het vlak van preventie en veiligheid een wetgeving die strikt is, maar eerder soepel toegepast wordt. Moeten de inspectiediensten méér en harder optreden?

Het blijkt, niet geheel onverwacht, een controversieel thema te zijn in de virtuele focusgroep. De opinies gaan van “is voor niks goed” tot “zeer belangrijk – gebeurt veel en veel te weinig.”

Sommigen pleiten voor een lik-op-stukbeleid naar Nederlands model: “geen helm op de werf = € 50 boete voor betrokkene, onmiddellijk te betalen”. Anderen argumenteren dat er voor meer veiligheid een mentaliteits- en gedragsverandering nodig is, en boetes en straffen hieraan weinig bijdragen. Zij vinden dat men pas kan straffen wanneer men hervalt in de vastgestelde fouten of manifeste onwil vertoont.

Maar ondanks de tegenstellingen kunnen verschillende lessen getrokken worden uit de reacties in de focusgroep:

- het inspectiebeleid kan alleen een positief effect hebben als het coherent is;
- Bij controles zou de voorkeur moeten gaan naar informatie en ondersteuning eerder dan naar repressie. Een inspecteur moet meer gezien worden als een kans op een nuttige dialoog over maatregelen om de preventie te verbeteren.
- inspecteurs moeten kennis van zaken hebben en de reële oorzaken van problemen kennen;
- bouwplaatsen alleen stilleggen als er een zeer grondige reden bestaat.

Er wordt ook opgemerkt dat het treffen van sancties niet het eerste doel van een inspectie zou mogen zijn. Een inspectie is een kans op een dialoog over corrigerende maatregelen of over veilig werken in het algemeen.

Ten slotte is er de relatie tussen hoofd- en onderaannemer. Opnieuw signaleert de focusgroep wrijvingen op dit gebied. Volgens enkele deelnemers zou de inspectie de onderaannemer die onveilig werkt rechtstreeks moeten straffen, en niet de hoofdaannemer.

Er wordt ook geopperd dat bij overheidsopdrachten de aansprakelijkheid van de aanbestedende overheid uitgebreid zou moeten worden.

Interne handhaving

Om de bevraging van de virtuele focusgroep af te ronden, is er gepeild naar het interne sanctiebeleid in de ondernemingen van de deelnemers.

In het algemeen geeft men de voorkeur aan dialoog, bewustmaking en voorlichting. Enkele deelnemers geven liever bonussen voor veilig

werk dan straffen voor onveilig werk. Een coherent intern sanctiebeleid opzetten, ligt overigens niet voor de hand.

Verschillende leden aarzelen niet om financiële sancties te treffen tegen werknemers of hen te ontslaan, als het gaat om zware nalatigheden of vrijwillige overtredingen van het veiligheidsbeleid.

Interessant is de rol die een veiligheidscertificering kan spelen. Zij kan een onderneming dwingen om strikter te werk te gaan in haar sanctiebeleid. Sommige bouwbedrijven moeten voor hun activiteit een VCA-Petrochemie hebben, en kunnen zich niet veroorloven dit certificaat te verliezen. Personeelsleden die de VCA-vereisten systematische verwaarlozen, en die na waarschuwingen en evaluaties geen vooruitgang vertonen op dit gebied, lopen een grote kans dat ze uit het bedrijf verwijderd worden.

We moeten hier terugkomen op de eerder gemelde tijdsdruk als gevolg van te korte invoeringstermijnen. Die heeft nadelige gevolgen voor een aangepaste preventie en is nadelig voor een coherente sanctiebeleid. Zolang er geen ongeval gebeurd is men minder geneigd op te treden tegen een werknemer die de veiligheidsvoorschriften negeert maar, die economisch bekeken zeer productief is.

HET STANDPUNT VAN DE VEILIGHEIDSCOÖRDINATOREN

Dit rapport vroeg niet alleen het oordeel van de aannemers maar ook dat van de veiligheidscoördinatoren over de voornaamste tekortkomingen op het vlak van risicobeheer en veiligheidsbeleid in bouwbedrijven⁵².

Gezien het verbeteren van de veiligheid tijdens co-activiteit op de bouwplaats hun belangrijkste functie is, wekt het geen verbazing dat zij zich vooral uitspreken over aspecten die daarmee te maken hebben. Maar globaal bekeken zijn er geen contradicties tussen hun observaties en ervaringen, en die van de aannemers. Integendeel: op verschillende punten zijn die gelijklopend.

De aanwezigheid van buitenlandse onderaannemers is volgens hen een van de grootste uitdagingen voor de veiligheid. Meer in het algemeen wordt verwezen naar het feit dat er soms een waterval van onderaanneming voorkomt, die op de bouwplaats werknemers introduceert met een gebrekkige opleiding op het vlak van risico's en veiligheid. Soms beheersen deze buitenlandse werknemers geen van onze landstalen.

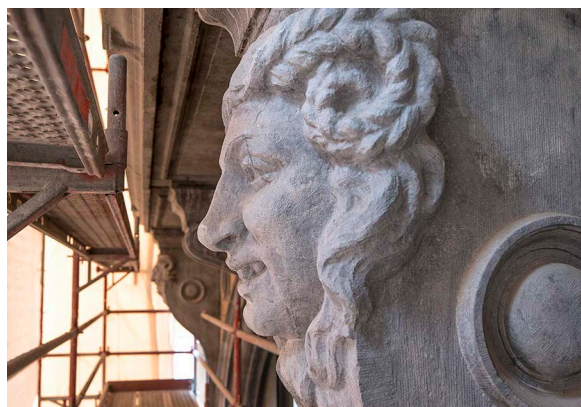
Ook van de zijde van de veiligheidscoördinatoren wordt opgemerkt dat niet alleen de prijs maar ook de veiligheid een criterium zou moeten zijn bij de keuze van onderaannemers.

Maar men merkt daarnaast op dat het onderaannemers soms ontbreekt aan begeleiding op de bouwplaats. Zo zijn de werfleiders soms niet goed op de hoogte van de specifieke kenmerken van het project, omdat ze te veel projecten moeten beheren.

Samenhangend met de co-activiteit, blijken volgens de coördinatoren verschillende aspecten van de organisatie van de bouwplaats een probleem te vormen. Het gaat dan om zaken als een moeilijke toegang van de bouwplaats of een ongeschikte werkzone, maar ook om een gebrek aan planning. De zeer korte termijnen die bouwbedrijven moeten naleven, worden ook door de coördinatoren met de vinger gewezen.

Bij de concreter risico's die men vaststelt, staan werken op hoogte en het gebruik van steigers bovenaan. Volgens de veiligheidscoördinatoren wordt de wetgeving die het gebruik van steigers en andere middelen voor werken op hoogte regelt, nog altijd niet correct toegepast⁵³. Men bespeurt hier een trend: hoe kleiner een bouwbedrijf is, hoe minder goed de toepassing.

Ook het gebruik van chemische producten, en het werken in een stofrijke omgeving worden als veel voorkomende risico's geduid.

⁵² Dit onderdeel is gebaseerd op de bijdragen van Vincent Meulemeester, Jean-Pierre Van Lier (zie ook hoofdstuk 2) en Arnaud Hubert (Arnaud Hubert Coördination).

⁵³ Koninklijk besluit van 31 augustus 2005 betreffende het gebruik van arbeidsmiddelen voor tijdelijke werkzaamheden op hoogte.

DE VISIE VAN DE WERKNEMERS

De werknemers van bouwbedrijven zijn onmisbare partners op weg naar een veiligheids- en preventiecultuur in de sector. Hun active medewerking aan het verbeteren van de veiligheid is essentieel. Daarzonder kan de Belgische bouw geen aansluiting vinden bij de Europese voorbeeldlanden met de minste arbeidsongevallen op de bouwplaats. Ze nodigt alle betrokkenen uit om hun verantwoordelijkheid te nemen en hun eigen specifieke bijdrage tot dit doel te leveren, vanzelfsprekend met respect voor elkaars eigenheid.

Voor dit rapport is dus ook een reactie gevraagd aan de vakbonden. We kunnen daaruit afleiden dat voor de arbeiders in de bouw een veilige, gezonde en ergonomische omgeving een absolute prioriteit is⁵⁴. Een voorwaarde daarvoor is meer veiligheid op de bouwplaats. Om de arbeiders daarvan bewust te maken, ontwikkelen de vakbonden een maximum aan materiaal.

Ze vernemen van hun afgevaardigden evenwel dat de situatie op het terrein niet ideaal is. Bij de factoren die de onveiligheid verhogen, vernoemen ze onder meer:

- de weersomstandigheden, op de weg en op de bouwplaats;
- de signalisatie op de bouwplaats;
- de stress;
- de tijdsdruk;
- het werken met Belgische en buitenlandse onderaannemers.

Het samenwerken met buitenlandse gedetacheerde werknemers heeft volgens de vakbondsafgevaardigden een invloed op het risico. Dit heeft te maken met communicatie en meer bepaald met het feit dat buitenlanders vaak geen enkele van onze landstalen goed spreken of begrijpen.

Maar er is meer: de sociale interactie ontbreekt steeds vaker op de bouwplaats. Dat is ongunstig, want de ook de algemene sfeer tussen de bouwvakkers onderling speelt mee als het om veiligheid gaat. Een mix van nationaliteiten, talen en culturen kan ongetwijfeld een verrijking zijn, maar ook een voedingsbodem vormen voor gevaarlijke situaties, wanneer het de samenwerking negatief beïnvloedt.

In het algemeen signaleren de vakbonden dat het veiligheidsbeleid van een bouwbedrijf niet altijd doordringt tot iedere onderaannemer. Het eigen personeel moet zich houden aan tal van procedures en instructies, maar de onderaannemers voeren dit niet altijd correct uit.

Soms kunnen problemen in overleg met de preventieadviseur opgelost worden. Maar een frustratie voor de vakbonden is dat er ook zaken onbesproken blijven. Een preventie- en welzijnsbeleid vergt continue planning en aandacht. Het moet een dagelijkse bekommernis zijn voor alle betrokken actoren: ieder arbeidsongeval is en blijft er een te veel. Gebeurt er toch één, dringt een diepgaande analyse zich op, want de gevolgen voor het slachtoffer zijn ingrijpend.

⁵⁴ Dit onderdeel is gebaseerd op de bijdragen van Brahim Hilami en Justin Daerden. De eerste is federaal secretaris van de Algemene Centrale Bouw van het ABVV, de tweede federaal secretaris van ACV Bouw-Industrie & Energie.

DE MENING VAN DE ARCHITECTEN

Architecten zijn op de eerste plaats verantwoordelijk voor het ontwerp van een constructie en voor de controle van de conformiteit van werken. Als dusdanig zijn zij niet rechtstreeks bevoegd of verantwoordelijk voor de preventie tijdens de bouwprocessen.

Maar ze werken wel nauw samen met de veiligheidscoördinator in de ontwerpfase. Daardoor hebben ze een bepaalde invloed op de uitvoeringswijze en de arbeidsomstandigheden op de bouwplaats. Gezien hun rol in dit kader, zijn zij geprivilegieerde waarnemers van het preventiebeleid op de bouwplaatsen. Dit deel van het rapport luistert naar hun stem⁵⁵.

Het ernstigste risico dat ontwerpers zien op bouwplaatsen is - alweer - het gevaar op een val. Maar verheugend is de vaststelling dat volgens de architecten de veiligheid vooruitgegaan is in de voorbije jaren. Dit wordt onder meer toegeschreven aan de invoering van de veiligheidscoördinatie.

Al moet hierbij een kanttekening gemaakt worden: de vooruitgang is er vooral op grote bouwplaatsen, waar de veiligheid tegenwoordig vaak voldoet. De kleine bouwplaatsen hebben in het algemeen nog moeite om aan ernstig, efficiënt risicobeheer te doen. Dit hangt vaak samen met de bijkomende kosten en de bijkomende tijd die een goed veiligheidsbeleid vergt. Dit probleem stelt zich zeker wanneer de opdrachtgever in rechtstreeks contact staat met de uitvoerende aannemer. Om te besparen, oefent hij dan niet zelden druk uit om veiligheidsvoorzieningen zoals steigers te laten vallen.

De ontwerpers zijn van oordeel dat veiligheid en risicobeheer van in de ontwerpfase aspecten zijn van een bouwproject. Bepaalde ontwerpen maken het niet eenvoudig om de werken veilig uit te voeren. In principe speelt de veiligheidscoördinator-ontwerp hierin een belangrijke rol. In samenwerking met de ontwerper maar met wederzijds respect voor ieders verantwoordelijkheden en verplichtingen, kan in de ontwerpfase een globale veiligheidsvisie op het project gecreëerd worden. Daarbinnen kan men nieuwe denksporen ontwikkelen, die de architect helpen om met de veiligheid in het achterhoofd materialen, technieken en architecturale elementen te kiezen.

In het beste geval zal dit niet alleen de risico's verminderen, maar uiteindelijk ook tot besparingen leiden. Deze ideale situatie blijkt evenwel niet altijd voor te komen. Veel architecten hebben de ervaring dat de veiligheidscoördinatie-ontwerp vaak een papieren functie is. De coördinator zorgt ervoor dat de verplichte documenten in orde zijn. Dit is jammer, want een gebrek aan anticipatie, niet alleen op het niveau van de uitvoering maar ook op het niveau van het ontwerp, vermindert de veiligheid. En opnieuw stelt dit probleem zich meer op kleinere bouwplaatsen ...

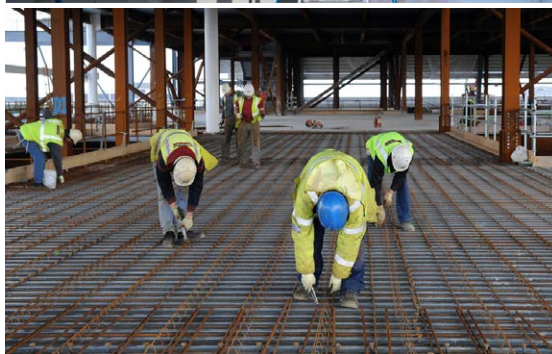
Men stipt ook aan dat de rol van de architect bij het risicobeheer verder gaat dan de uitvoeringsfase. Veel ontwerpkeuzes hebben ook een impact op de veiligheid van het onderhoud. Maar bij opdrachten voor particulieren bestaat daarvoor geen wettelijk kader. Zij hebben bijvoorbeeld niet de verplichting om een levenslijn te laten installeren⁵⁶. Bij de uitvoering laat de particuliere opdrachtgever die ingreep vaak vallen omdat hij de meerkosten niet wil betalen.

In het algemeen zijn de ontwerpers van oordeel dat een goede samenwerking van architect, veiligheidscoördinator en aannemer bevorderlijk is voor de veiligheid. Maar er blijft nood bestaan aan bewustmaking, en dan vooral van de opdrachtgever. De verschillende aspecten van het risicobeheer kunnen niet zomaar gescheiden worden.

⁵⁵ Dit onderdeel van het rapport is gebaseerd op de bijdragen van Amaury Gérard (partner Assar Architects) en van het NAV (Netwerk Architecten Vlaanderen).

⁵⁶ De metalen kabel op (platte) daken waaraan werknemers zich kunnen vastklikken om vallen te voorkomen.

DE BENADERING VAN DE INSPECTIE

De Algemene Directie Toezicht Welzijn op het Werk in de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg (FOD WASO) is de officiële naam van wat beter bekend staat als “de inspectie”. De ADTWW heeft als hoofddoel het welzijn van de werknemers op het werk op permanente wijze te verbeteren, en er ervoor te zorgen dat de beleidslijnen inzake welzijn worden nageleefd. De inspectie krijgt daarin niet alleen een repressieve maar ook een raadgevende en preventieve rol⁵⁷.

De inspecteurs worden geacht een groot deel van hun tijd te besteden aan inspectiebezoeken op het terrein, waar ook zij vaststellingen doen over het risicobeheer en de veiligheid. Maar zij bezoeken vanzelfsprekend niet alleen bouwplaatsen en de algemene resultaten van hun werk geven dus geen informatie over de situatie in bouwondernemingen.

Daarom focust dit rapport op de zogenaamde Bliksemacties die de ADTWW sinds 2013 organiseert in de bouwsector. De inspectie hanteert deze als een manier om bouwbedrijven ertoe aan te zetten de verplichtingen inzake veiligheid en gezondheid op de werf na te leven. Tijdens een Bliksemactie voeren arbeidsinspecteurs de hele dag inspecties uit op bouwplaatsen in het hele land.

In 2013 werd op drie dagen verspreid over het jaar een Bliksemactie gehouden, met in totaal ongeveer 1200 controles van werkgevers in de bouw. De meest voorkomende inbreuk had betrekking op de bescherming tegen vallen, wat gezien de statistieken van de arbeidsongevallen en de ervaringen van de aannemers te verwachten was.

In 47 % van de gevallen werden de activiteiten stopgezet; in 18 % van de gevallen werden schriftelijke of mondelinge opmerkingen gemaakt. In 2013 was de strategie om nog geen processen-verbaal van overtredingen op te stellen. Er werden tijdens deze campagne dus geen gerechtelijke stappen ondernomen.

In 2015 volgde een nieuwe Bliksemactie, die ongeveer 350 werkgevers controleerde. Amper 20 % van hen bleek in orde te zijn. In 50 % van de gevallen werden de activiteiten stopgezet; in 30 % van de gevallen werd een schriftelijke waarschuwing uitgeschreven. In 5 gevallen werd een proces-verbaal ter attentie van het gerecht opgesteld.

⁵⁷ Zie ook www.werk.belgie.be, de website van de FOD WASO.

Een derde Bliksemactie vond ten slotte plaats in het najaar van 2017. We beschikken voor dat jaar niet over volledige gegevens voor het hele land, maar opnieuw wijst alles erop dat slechts een minderheid van de bouwplaatsen volledig in orde was.

Men moet enigszins voorzichtig zijn met de interpretatie van deze cijfers. Ze kunnen niet zomaar veralgemeend worden om het globale veiligheidsbeleid van de bedrijven in de bouwsector te evalueren.

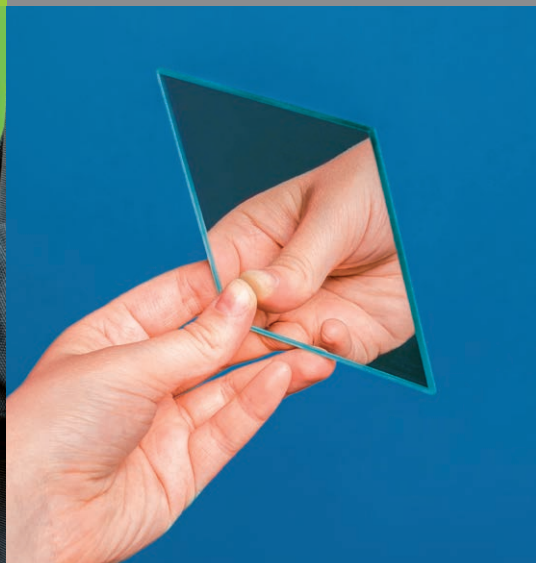
Een eerste nuance die aangebracht moet worden, is dat een Bliksemactie niet gericht is op veiligheid en risicobeheer in het algemeen. Zeker in 2013 en 2015 legden de arbeidsinspecteurs de nadruk op zware inbreuken die tot ernstige of zelfs dodelijke ongevallen kunnen leiden: valgevaar, afbraakwerken, steigerbouw en het gebruik van steigers, uitgravingen ...

Daarnaast lag de nadruk in 2013 op de kleine bouwplaatsen. Het is mogelijk en zelfs waarschijnlijk dat daar een relatief groot aandeel kleinere bedrijven aan de slag was, en zoals in dit rapport al verscheidene keren is opgemerkt, vertonen die vaak een hoger dan gemiddeld risico. En ook los daarvan kunnen we selection bias niet uitsluiten, want het is ons niet bekend hoe de inspectie uiteindelijk de bedrijven geselecteerd heeft die een bezoek kregen tijdens een Bliksemactie. Ten slotte kennen we de exacte criteria niet waarop de inspectie zich baseerde om haar beslissingen te nemen.

Toch kan men er niet omheen: deze resultaten zijn alarmerend, ook als er sprake zou zijn van een zekere *selection bias*. Het is mogelijk dat de percentages waarvan sprake in 2013 niet accuraat weergeven welk aandeel van de bouwplaatsen zo onveilig is dat men de activiteiten zou moeten stopzetten. Maar de vaststelling blijft dat men blijkbaar in amper drie dagen een kleine 600 werkgevers aantrof die hun werknemers niet in veilige omstandigheden lieten werken.

Een lichtpunt is misschien dat de inspectiediensten naar eigen zeggen in 2013 op de derde dag van de Bliksemactie een lichte verbetering vaststelden. De twee vorige dagen in dat jaar hadden de werkgevers blijkbaar iets bewuster gemaakt van de problemen, met als gevolg dat ze meer of betere preventiemaatregelen getroffen hadden.

Na deze Bliksemacties heeft de Confederatie samen met haar vereniging van de dakwerkers gedetailleerde feedback gevraagd aan de inspectiediensten. Deze zou zeer nuttig zijn voor verdere sensibiliseringsinitiatieven, maar de reactie van de inspectie is tot nu toe zeer beperkt gebleven.

HOOFDSTUK 4

EEN VEILIGHEIDSCULTUUR

DE ONTWIKKELING VAN EEN VEILIGHEIDSCULTUUR IN DE ONDERNEMING.

Laten we het even hebben over verkeersveiligheid vooraleer de veiligheidscultuur in de bouw aan te kaarten. We scoren op dat gebied veel minder goed dan landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau als Duitsland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. In de publieke discussie hierover valt een zekere berusting op. In februari 2018 nog verscheen een interview met Tom Roelants, administrateur-generaal van het Agentschap Wegen en Verkeer van het Vlaamse Gewest. De kop van het artikel? “Veiligheid altijd en overal prioriteit geven is geen goed idee.”⁵⁸

In onze sector verzet de Confederatie Bouw zich krachtig tegen een dergelijk fatalisme. Veiligheid moet in de bouw altijd een prioriteit zijn. Toch bestaat er een analogie met het verkeer. Het is duidelijk dat het gebrek aan veiligheid op onze wegen gelinkt is aan bredere maatschappelijke fenomenen. Deze overstijgen de concrete omstandigheden van een ongeval of de toestand van een of ander gevaarlijk kruispunt. We zullen het aantal verkeersslachtoffers niet kunnen terugdringen zolang weggebruikers stilzwijgend aanvaarden dat de slachtoffers de prijs zijn die betaald moet worden voor mobiliteit. Er is een culturele omslag nodig.

Ook onze sector heeft nood aan een sterkere cultuur als het op veiligheid aankomt. Hoe we dit kunnen bereiken, is het onderwerp van dit hoofdstuk.

⁵⁸ Verschenen op de web-versie van De Standaard, 24 februari 2018.

WAAROM EEN BEDRIJFSCULTUUR?

Onze sector werkt in een complexe context. Aannemers moeten talrijke, soms op het eerste gezicht tegenstrijdige belangen in evenwicht houden. De prijs moet laag zijn, maar de kwaliteit hoog. Een project moet zo snel mogelijk afgerond zijn, desnoods met nacht- en weekendwerk langs voorbijrazende auto's. Maar tegelijk moet iedereen op ieder moment veilig kunnen werken. De cultuur waarin onze aannemers werken, is met andere woorden niet alleen aan hen te wijten. Maar zoals al opgemerkt, is de Confederatie van oordeel dat hieruit geen berusting mag volgen. Aannemers kunnen hun deel van de verantwoordelijkheid opnemen. Dat vraagt volgens ons twee stappen. Enerzijds een nuchtere blik op de plaats die onze bedrijven innemen in de maatschappij, en anderzijds de creatie van een specifieke, op onze sector afgestemde veiligheidscultuur, die op de eerste plaats een bedrijfscultuur moet zijn. Een dergelijke bedrijfscultuur kan er niet komen zonder het engagement en de inzet van de bedrijfsleiding.

Bekeken door een maatschappelijke bril

Letsels en ongevallen op de werkvloer zijn om talrijke redenen nadelig. Ze zijn dat op de eerste plaats voor de slachtoffers. In het beste geval houden ze er geen fysieke gevolgen op de langere termijn aan over, maar zelfs dan is het mogelijk dat ze psychologische gevolgen onderkennen: minder zelfvertrouwen en motivatie, een minder positieve houding tegenover het werk, wantrouwen ten opzichte van de werkgever. Is het ongeval ernstiger, dan bestaat het risico dat het slachtoffer er een blijvende invaliditeit aan overhoudt en zijn leven drastisch verstoord wordt. In het ergste geval sterft hij.

Ook voor de aannemer is een ongeval nadelig. Op de eerste plaats omdat ook hij een mens is en niet onbewogen blijft als iemand die zich inzet voor de onderneming een letsel oploopt. Maar daarnaast zijn er ook de economische, organisatorische en psychologische gevolgen. Ongevallen leiden doorgaans tot de tijdelijke of langdurige afwezigheid van het slachtoffer. Zijn training en ervaring zijn niet meer beschikbaar. De arbeid moet op een andere manier georganiseerd worden, de voortgang van het werk wordt onderbroken of vertraagd, en in bepaalde gevallen moet de bouwplaats stilgelegd worden. De productiviteit daalt en de kosten stijgen, eventueel ook voor de verzekering. De onderneming kan een slechte naam krijgen en minder aantrekkelijk worden, niet alleen voor opdrachtgevers maar ook voor potentiële werknemers. In de onderneming zelf zal een ongeval vaak leiden tot demotivatie van de andere werknemers. Als zij getuige waren van het ongeval, kunnen zij er traumatische herinneringen aan over houden.

Over de jaren zijn dus wetten en regels opgesteld. Zij willen niet alleen de fysieke veiligheid en gezondheid op de werkplek garanderen, maar behandelen daarnaast de psychosociale gezondheid en aspecten van welzijn.

Intussen hebben deze wetten en regels een aanzienlijk volume bereikt. Een typisch voorbeeld is het gebruik van steigers. Het koninklijk besluit op de arbeidsmiddelen⁵⁹ bevat daarover negen artikelen. Deze gaan onder meer over opleiding, risicopreventie, veiligheidsmaatregelen, de toelaatbare belasting, de toegangswegen, de montage, de bevoegd-

heden en zelfs enkele technische aspecten. Gezien de omvang van de regelgeving, en gezien het feit dat men hoe dan ook verplicht is de wet na te leven, zou men het standpunt kunnen innemen dat hiermee de zaak geregeld is: meer hoeft een aannemer niet te doen om veilig te (laten) werken.

Precies deze reactie wordt in vraag gesteld door het maatschappelijk verantwoord ondernemen of MVO⁶⁰. In essentie vertrekt deze filosofie van twee basisideeën. Eén: ondernemingen kunnen verder gaan dan louter de regels naleven. Twee: ondernemingen horen niet alleen naar zichzelf te kijken door een economische bril. Ze moeten ook naar zichzelf kijken met de ogen van de maatschappij en van het leefmilieu. Om het iets formeler uit te drukken: MVO is:

“... een continu verbeteringsproces waarbij ondernemingen vrijwillig en op systematische wijze economische, milieu- en sociale overwegingen op een geïntegreerde manier in de gehele bedrijfsvoering opnemen, waarbij overleg met de stakeholders, of belanghebbenden, van de onderneming deel uitmaakt van dit proces.”⁶¹

MVO erkent dat het doel van een onderneming is om financieel gezond en winstgevend te zijn, maar streeft naast *Profit* ook naar de verbetering van *People* en *Planet*. Bij het MVO bestaat er geen contradictie tussen *Profit* enerzijds en *People* en *Planet* anderzijds. Integendeel: deze filosofie gaat ervan uit dat de toepassing van MVO kan leiden tot een verbeterde concurrentiepositie, meer geëngageerde werknemers en kostenbesparingen.

Als we door een maatschappelijke bril naar onze sector kijken, dan moeten wij ervan overtuigd zijn dat het hoge aantal ongevallen op de werkvloer niet langer aanvaardbaar is voor de samenleving, en in het bijzonder niet voor de jongeren. Zij zullen niet blijven accepteren dat ze merkbaar meer risico's lopen op een bouwplaats dan op andere werkplekken.

Veiligheid en gezondheid op het werk zijn essentiële componenten van het beheer van een bedrijf dat zich bewust is van zijn rol in de samenleving. Ze vormen een convergentiepunt voor verschillende MVO-principes. Een werkongeval heeft evidente negatieve effecten op het slachtoffer, maar ook op de samenleving, om te beginnen

⁵⁹ Koninklijk besluit van 31 augustus 2005 betreffende het gebruik van arbeidsmiddelen voor tijdelijke werkzaamheden op hoogte.

⁶⁰ Zie bijvoorbeeld de introductie bij ISO 26000, de *Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties* (2011).

⁶¹ Uit het MVO-Sectorpaspoort - Hulp middel voor het opstellen van een duurzaamheidsverslag in de bouwsector van Constructiv (2014).

het gezin van het slachtoffer (People), en op de onderneming die een werkkraft verliest, de arbeidsorganisatie moet aanpassen, haar reputatie beschadigd weet en moet afrekenen met gedemotiveerd personeel (Profit).

In welke mate een onderneming aan maatschappelijk verantwoord ondernemen doet, kan men bepalen aan de hand van een groot aantal formeel gedefinieerde indicatoren⁶². Verschillende daarvan zijn van rechtstreeks belang voor de veiligheid in onze sector: het letsel dat een ongeval veroorzaakt; het aantal dagen afwezigheid door letsels, beroepsziekte en ziekteverzuim; de opleidingen die werknemers volgens op het vlak van veiligheid enzovoort.

Het goede nieuws is dat de bouw op dit gebied niet stilstaat. De sectororganisatie Constructiv verzamelt gegevens hierover, assisteert bouwbedrijven met opleiding en voorlichting, en heeft tools ontwikkeld waarmee aannemers bepaalde van deze indicatoren kunnen opvolgen. Het slechte nieuws is dat er sprake is van een merkwaardige paradox. We hoorden op het vlak van MVO namelijk bij de voorlopers. Een studie uit 2004⁶³ stelde vast dat MVO-doelstellingen in Vlaanderen het vaakst opgenomen werden in de missies van ondernemingen in de bouwsector, van openbare besturen, van gemeenschapsvoorzieningen en van de gezondheidszorg. Maar tegelijk moeten we vaststellen dat de bouw voor de veiligheid allesbehalve bij de voorlopers hoort.

Management neemt het voortouw

Hoe kan onze sector veiliger worden? Een bouwproces heeft talrijke partners: de opdrachtgever, de ontwerpers en studiebureaus, de hoofdaannemer en de onderaannemers, het management en de werknemers van deze bouwbedrijven, en ten slotte de overheid die het regelgevend kader voor deze activiteiten schept.

Maar de ervaringen van de aannemers maken duidelijk dat de bouw het aantal ongevallen niet zal kunnen terugdringen zonder het volgehouden engagement van een overtuigde bedrijfsleiding. Dat slaat op het hele management, maar op de eerste plaats slaat het op de top: de CEO, de gedelegeerd bestuurder, de bedrijfsleider van de bouw-kmo, die een stuwende rol moeten spelen en het voorbeeld geven. We citeren enkele ondubbelzinnige visies.⁶⁴

“Met heel het management hebben we maatregelen genomen. De eerste was dat er geen enkele vergadering meer is bij CFE, geen enkel directiecomité, zelfs geen enkele raad van bestuur, die niet begint met het hoofdpunt van de agenda: de veiligheid. Het is hierbij uitermate belangrijk dat de top van het management het voorbeeld geeft.”

RENAUD BENTÉGEAT
gedelegeerd bestuurder CFE

“Op strategisch vlak streven wij naar nul opmerkingen, nul incidenten en nul ongevallen. We betrekken de hele hiërarchie erbij. De werfleiders, de directeur, ikzelf, de managers, de bestuurders, wie dan ook, op hun eigen werf of die van een collega, ze zijn betrokken.”

DAMIEN MAGÉRAT
gedelegeerd bestuurder Jacques Delens

⁶² Deze indicatoren zijn afkomstig uit de G4-richtlijn voor duurzaamheidsverslaggeving. Dit is de wereldwijde standaard voor duurzaamheidsverslaggeving, opgesteld door het Global Reporting Initiative (GRI). Zie ook het MVO-Sectorpaspoort van Constructiv (2014).

⁶³ De Vos, A., Buyens, D. & De Stobbeleir, K. (2004). *Panel Survey of Organizations in Flanders (PASO)*, editie 2004.

⁶⁴ De citaten van aannemers in dit hoofdstuk komen uit hun bijdrage aan het BouwForum 2018 van de Confederatie.

“Het is vanzelfsprekend dat je als werkgever het voorbeeld moet geven. En dat gaat ook over zaken als zelf een ordelijk kantoor hebben, of een correcte loonadministratie.”

KAREL DERDE
gedelegeerd bestuurder Derde Construct

“Veiligheidscultuur heeft te maken met voor elkaar zorgen, zeker in een familiale onderneming zoals die van ons. En dat begint bij mij, de bedrijfsleider. Ik moet zorg dragen voor mijn mensen.”

BOB VAN POPPEL
gedelegeerd bestuurder Van Poppel

Het voorgaande weerspiegelt concrete ervaringen en overtuigingen, maar het gaat niet om een louter subjectief aanvoelen. De ervaring in onze bedrijven wordt ondersteund door de wetenschap. Er bestaat inderdaad een link tussen bedrijfsleiding en veiligheid. Zwak veiligheidsmanagement is een van de basisoorzaken van letsels en arbeidsongevallen⁶⁵. Dat wordt bevestigd door verschillende studies.

*“Het belangrijkste doel van dit onderzoek was het bepalen van de correlatie tussen het veiligheidsengagement van het management en de frequentie van bouwgerelateerde letsels en ziekten. Om dit doel te bereiken werd een enquête uitgewerkt en gestuurd naar een willekeurige steekproef uit de top 500 Amerikaanse bouwbedrijven. De resultaten wijzen op een duidelijke statistische correlatie tussen het veiligheidsengagement van het management en het aantal letsels en ziekten.”*⁶⁶

*“Het engagement van het management moet zichtbaar zijn, als wordt verwacht dat hun ondergeschikten in de komst van veiligheidsprogramma's geloven en erop vertrouwen (...) Het management moet geschikte middelen uittrekken om het programma te financieren (...) Alle werknemers zouden aangemoedigd moeten worden om zonder nadelige gevolgen of beledigingen hun mening uit te spreken en aanbevelingen te doen.”*⁶⁷

Verderop in dit hoofdstuk 4 gaan we dieper in op de vraag wat een veiligheidsbeleid in een onderneming kan inhouden, en presenteren we de goede praktijken die onze leden toepassen op dit gebied. Daaruit komt opnieuw naar voor dat er geen garanties bestaan voor de effectiviteit van een dergelijk beleid zonder de intense betrokkenheid van de bedrijfsleider en het management. Maar ook los van concrete praktijken bestaan er nuchtere, doorslaggevende argumenten waarom het engagement van het management essentieel is.

- In de onderneming moeten de nodige **middelen** vrijgemaakt worden voor de veiligheid⁶⁸. Het is de bedrijfsleiding die deze kan toekennen.
- Een veiligheidsbeleid moet steunen op een aangehouden engagement op de lange termijn dat verankerd is in de bedrijfsorganisatie. Het heeft weinig zin om na een ongeval of een letsel de meest strikte eisen op te leggen, om vervolgens de aandacht te laten verslapen zolang het goed gaat - tot er zich weer een ongeval voordoet en de cyclus met zijn ups en downs herbegint. Geen enkele onderneming, hoe groot of klein ook, vindt een dergelijke benadering acceptabel als het gaat om kwaliteit of productiviteit. Er bestaan geen goede redenen om deze toch acceptabel te vinden als het gaat om veiligheid.
- Men kan in zekere mate de attitude van werknemers wijzigen met opleidingen, voorlichting, vergaderingen en dergelijke. Maar een gewijzigde attitude leidt niet noodzakelijk tot gewijzigd gedrag. Dat gedrag wordt immers bepaald door verschillende factoren, zoals de concrete arbeidsomstandigheden. Geschikte arbeidsomstandigheden voor veiligheid vragen het ingrijpen van de bedrijfsleiding, die daarnaast toezicht moet uitoefenen op het gedrag en de nodige gedragsveranderingen.

⁶⁵ Tariq S. Abdelhamid, John G. Everett, Identifying Root Causes of Construction Accidents, Journal of Construction Engineering and Management (2000), 126 (1), 52-60.

⁶⁶ Osama Abudayyeh, Tycho K. Fredericks, Steven E. Butt, Areen Shaarc, An investigation of management's commitment to construction safety, International Journal of Project Management 2006, Volume 24, Issue 2, 167-174.

⁶⁷ Rizwan U. Farooqui, Syed M. Ahmed, Yanming Zheng, Salman Azhar, A Strategic Construction Safety Program - Benefits and Guidelines for Implementation, Sixth LACCEI International Latin American and Caribbean Conference for Engineering and Technology, 2008.

⁶⁸ Deze samenvatting is gebaseerd op Marsh, T.W., Davies, R., Phillips, R.A., Duff, A.R., Robertson, I.T., Weyman, A & Cooper, M.D., The Role of Management Commitment in Determining the Success of a Behavioural Safety Intervention, Journal of the Institution of Occupational Safety & Health (1998), 2(2), 45-56.

- Om te komen tot verbeterd veiligheidsgedrag kunnen incentives een rol spelen, maar ook disciplinaire maatregelen. In de context van een bouwbedrijf zijn deze beide op de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de leiding. Merk overigens op dat het niet eenvoudig is om een geschikte disciplinaire maatregel te definiëren. Deze moet van dien aard zijn dat hij inderdaad het gedrag bijstuurt of tenminste een bijsturing stimuleert. Daarnaast moeten demotiverende effecten vermeden worden. In het ideale geval gaan werknemers veilig werken vanuit een constructieve, positieve ingesteldheid, en niet omdat ze bang zijn voor sancties.
- Een doeltreffend veiligheidsbeleid vergt bovendien dat doelstellingen geformuleerd worden, zowel op individueel niveau als voor de onderneming in haar geheel. Deze moeten tot tastbare resultaten leiden die bij voorkeur gemeten kunnen worden. En ten slotte is er op gezette tijdstippen een evaluatie en eventueel een bijsturing van het veiligheidsbeleid nodig. Opnieuw is dit een verantwoordelijkheid van de bedrijfsleiding.

Fundamenten van een cultuur

“Het veiligheidsklimaat in de groep had evenwel de sterkste koppeling op het vlak van ongevallen en letsels.”⁶⁹

Zodra de bedrijfsleider en het management zich geëngageerd hebben, is de vraag hoe men vervolgens de stap zet naar meer veiligheid.

In deze is het interessant om na te gaan waarom er eigenlijk ongevallen gebeuren. Hierover bestaan in de wetenschappelijke literatuur verschillende theorieën. We willen daarover geen oordeel vellen – dat is aan de wetenschappers – maar ze belichten elk verschillende relevante aspecten⁷⁰. In het *Multiple Causation Model*⁷¹ gaat men er bijvoorbeeld van uit dat een ongeval doorgaans een gevolg is van een keten van oorzaken. Een arbeider valt van een ladder die niet in goede staat is. Maar waarom heeft niemand gezien dat er een probleem was met de ladder? Waarom wordt het materiaal niet gecontroleerd voor het naar de bouwplaats gaat? Was de arbeider voldoende getraind om het probleem zelf te ontdekken?

Er bestaan ook theorieën die de nadruk leggen op menselijke fouten. Sommige leggen de nadruk op het individu, dat de neiging heeft om risicogedrag te vertonen. Andere verruimen de context en wijzen erop dat het werk zo georganiseerd kan zijn dat het geen rekening houdt met het feit dat een menselijke fout die tot een ongeval leidt, altijd mogelijk is. Drie factoren spelen in dit laatste een rol. Eén: de taak vraagt te veel van de psychologische of fysieke capaciteiten van een werknemer; twee: de werknemer heeft niet de correcte reactie op die *overload*; en drie: hij maakt een menselijke fout, omdat hij niet beter wist of omdat hij besloot het risico toch te nemen.

We kunnen hieruit besluiten dat ongevallen een complex fenomeen zijn – ook al lijkt de concrete oorzaak op het eerste gezicht duidelijk. Dit leidt tot de vraag of een verzameling veiligheidsregels wel volstaat. Ze moeten ook effectief toegepast worden om het gewenste effect te hebben. Veilig werken moet met andere woorden een evidentie zijn en er moet een positieve attitude

“Mij viel meteen het verschil op met wat ik had gezien in Frankrijk. Daar bestond er een echte veiligheidscultuur, met strenge veiligheidsmaatregelen door de grote bouwbedrijven, die stoelden op één principe: strenge betuigeling – ook met celstraffen – van bedrijfsleiders die te laks waren en uiteindelijk hun personeel in gevaar brachten. Ik was geschokt dat er maar één activiteit was binnen CFE waar veiligheid belangrijk was. Dat was bij DEME”

RENAUD BENTÉGEAT
gedelegeerd bestuurder CFE

⁶⁹ Michael S. Christian, Jill C. Bradley, J. Craig Wallace, Michael J. Burke, *Workplace Safety: A Meta-Analysis of the Roles of Person and Situation, Factors, Journal of Applied Psychology* (2009), Vol. 94, No. 5, 1103-1127.

⁷⁰ Een uitgebreidere analyse vindt men in Tariq S. Abdelhamid, John G. Everett, *Identifying Root Causes of Construction Accidents, Journal of Construction Engineering and Management* (2000), 126 (1), 52-60.

⁷¹ Petersen, D. (1971). *Techniques of safety management*, McGraw-Hill, New York.

tegenover de regels bestaan. Niet toevallig hanteert de wetenschappelijke literatuur in deze context frequent de uitdrukkingen “veiligheidscultuur” en “veiligheidsklimaat”.

Het woord “cultuur” heeft verschillende definities ⁷², maar we hanteren het hier in de volgende betekenis: een geheel van kennis, overtuigingen, morele opvattingen en gewoonten; aangeleerd gedrag dat gedeeld wordt door een samenleving of een deel daarvan.

De bedrijfscultuur vormt het fundament waarop men een effectief veiligheidsbeleid kan bouwen. Maar bedrijfsleiders met ervaring in onze buurlanden komen helaas tot de vaststelling dat het idee van een veiligheidscultuur in de Belgische bouwsector - althans tot voor kort - nog niet algemeen doorgedrongen was (zie het citaat van Renaud Bentégeat).

Maar op welke fundamenten staat deze veiligheidscultuur dan? Het belangrijkste fundament is ongetwijfeld de vaste wil van de bedrijfsleiding om in de onderneming een dergelijke cultuur te doen bloeien. Maar experts bevestigen dat daarnaast verschillende andere elementen aanwezig moeten zijn ⁷³.

- Om te beginnen moeten de werknemers en het management zichzelf kunnen terugvinden in de algemene normen en waarden van de onderneming, waarvan veiligheid een fundamenteel aspect is. Een veiligheidscultuur is dus een onderdeel van een coherente algemene bedrijfscultuur. In een bedrijf dat er niet in slaagt de lonen correct uit te betalen, kan men niet verwachten dat de werknemers zich aangesproken voelen als men vraagt dat ze veilig en correct werken.
- In een veiligheidscultuur heersen respect en vertrouwen, en worden goede resultaten gewaardeerd, zodat men er trots op kan zijn. Er is grote openheid, zowel van de zijde van de werknemers als van de zijde van de bedrijfsleiding.
- Zijn deze voorwaarden vervuld, dan kan men de noodzakelijke betrokkenheid stimuleren. Het kan dan gaan om de betrokkenheid van de werknemers bij het bepalen van de prioriteiten op het vlak van veiligheid en risicobeheer. Maar het gaat evenzeer om de betrokkenheid van het management bij het concrete werk dat de werknemers op de bouwplaatsen uitvoeren. Anders geformuleerd: “Veiligheid op je werf gebeurt buiten, op de werf. Veiligheid doe je niet op kantoor. Je moet hier op de werf aanwezig zijn en je moet de mensen kenbaar maken dat veiligheid een prioriteit is” (Marc Ruys, hoofd Preventie, Milieu & Kwaliteit bij Vanhout).
- Betrokkenheid vraagt een open communicatie over zaken als het veiligheidsniveau in de onderneming en over de problemen die er bestaan. Iedereen heeft het recht dat een relevante opmerking of opinie ernstig wordt genomen.
- In een sterke veiligheidscultuur krijgen de mensen bovendien de ruimte om zich te ontwikkelen op veiligheidsgebied. Er heerst geen klimaat dat mensen stimuleert om fouten zoveel mogelijk te verzwijgen, integendeel: zelfs als er geen negatieve gevolgen waren, kan men erover praten. Op deze wijze kan men oplossingen zoeken die gelijkaardige fouten in de toekomst vermijden.

Ten slotte is de vraag die in een veiligheidscultuur in eerste instantie gesteld wordt **niet wie, maar waarom**. De training, opleiding en voorlichting stimuleren de participatie van iedereen.

Hierbij moet opgemerkt worden dat een bouwbedrijf niet leeft op een eiland. De bedrijfscultuur is ingebed in een bredere maatschappelijke cultuur. Die komt op verschillende manieren het bedrijf binnen. Zo brengen de werknemers haar mee naar de werkvloer. Maar we wijzen hier nog even kort op een andere vertegenwoordiger van deze bredere cultuur: de **opdrachtgever**. Als hij veiligheid, welzijn en gezondheid niet op prijs stelt en er geen prijs voor wil betalen, dan zal een bedrijfscultuur daarvan de negatieve invloed ondervinden. In België is de petrochemische nijverheid een voorbeeld van een opdrachtgever die hoge veiligheidseisen stelt. Of zoals Renaud Bentégeat (CFE) het stelt:

“Het is frappant te zien hoeveel aandacht de veiligheid krijgt zodra het om een klant gaat voor wie veiligheid cruciaal is, bijvoorbeeld in de petrochemie. Daar zijn er nooit problemen op de werf.”

De opdrachtgever kan, en hoort, een actieve rol te spelen bij de preventie van risico's op de bouwplaats. Hij is van dusdanig belang, dat we daarop dieper ingaan in het volgende hoofdstuk.

⁷² Zie onder meer de Stanford Encyclopedia of Philosophy.

⁷³ Deze samenvatting is onder meer gebaseerd op de ervaringen van experts als Roger De Gruyter, Gerd-Jan Frijters, Mark Hoppenbrouwers en Marc Ruys. Zie bijvoorbeeld hun bijdragen aan <https://hseworld.wolterskluwer.be/nl/nieuws/veiligheid/veiligheidscultuur-1-voelen-betrokken-werknemers-zich-beter-op-het-werk/>.

De visie van de experts

Marc Hoppenbrouwers en Filip Coumans zijn twee Belgische autoriteiten op het vlak van de veiligheid in ondernemingen ⁷⁴. Hun ervaring wijst uit dat veiligheid inderdaad meer is dan een verzameling maatregelen, maar belangrijk is ook dat er geen receptenboek bestaat voor een veiligheidscultuur.

Hoppenbrouwers beschrijft een veiligheidscultuur als “de maturiteit van de veiligheid en de gezondheid in uw bedrijf.” ⁷⁵ Een blauwdruk hiervan bestaat niet. Men kan goede praktijken kopiëren, maar aannemers moeten zelf hun veiligheidscultuur op maat van hun bedrijf creëren. Dit is eens te meer een aanwijzing dat de bedrijfsleider en het management het voortouw moeten nemen, aangezien alleen zij het overzicht hebben om te bepalen wat “op maat van de onderneming” concreet betekent.

Dit laatste is niet evident, want in een organisatie kunnen verschillende veiligheids-culturen bestaan, want er bestaan verschillende motieven om veilig te werken:

- een financiële motivatie: men wil de kosten vermijden die een ongeval met zich meebrengt;
- een sociale motivatie: men wil menselijk leed vermijden;
- een juridische motivatie: men wil rechtszaken vermijden;
- een commerciële motivatie: men wil imagoschade vermijden.

Deze veiligheidsculturen moeten geïntegreerd worden. Filip Coumans wijst op een belangrijk gevolg: een bedrijfsleider en het management moeten een evenwicht creëren tussen talrijke belangen, die soms met elkaar in conflict komen: er is de veiligheid, maar er is ook de tijdsdruk en de kostendruk.

Daarnaast mag men de attitude van de partners en de klanten van de onderneming niet uit het oog verliezen. Marc Hoppenbrouwers stipt aan dat het cliënteel op zeven punten een beoordeling van een onderneming kan maken. Twee daarvan zijn rechtstreeks gelinkt aan veiligheid: de organisatie van een onderneming, en het leiderschap. Een onderneming die het leiderschap niet heeft om een veilige werkomgeving te organiseren en een veiligheidscultuur te doen leven, zal niet de indruk geven dat ze goed beheerd wordt.

De integratie van al deze aspecten vergt zowel een top-down- als een bottom-up-benadering. Deze laatste is evident belangrijk: als men zelf ideeën naar boven kan brengen, en deze geïmplementeerd worden, dan is de kans veel groter dat men gaat handelen volgens het idee. Maar het is de bedrijfsleiding die de bottom-up-bijdragen van de werknemers aan de veiligheid mogelijk moeten maken. Dit vraagt volgens Filip Coumans een mentaliteitswijziging bij de leidinggevenden, die moeten beseffen dat “alles wat zij doen rechtstreeks of onrechtstreeks een impact heeft op wat er gebeurt op het terrein.”

Concrete gedragswijzigingen kunnen er alleen komen als “de leidinggevenden de omgeving creëren, het goede voorbeeld geven.” Werknemers spiegelen zich immers aan deze omgeving: een slordige bouwplaats zet aan tot nonchalance, ook op het vlak van veiligheid. Gelukkig is het omgekeerde ook waar, aldus Marc Hoppenbrouwers. “Een goed georganiseerde werkplek zet aan tot veiligheid”.

Ten slotte wijst Filip Coumans er nog op dat drie elementen onmisbaar zijn voor een veiligheidscultuur. Het eerste is kennis, en dat wil zeggen opleiding. Daarnaast is er coaching, om de kennis om te zetten in gedrag. En ten slotte is er regelmatige feedback, om van gedrag een gewoonte te maken. Als men dat punt kan bereiken, dan kan men de cultuur in de onderneming veranderen.

“Ik hoor soms excuses.
‘Marc, jij kunt het goed uitleggen,
maar als ik investeer in veiligheid en
mijn concurrenten niet,
dan prijs ik mezelf uit de markt.’
Of ... ‘Veiligheid is wel verschrikkelijk
duur. Al die speciale kleding en
persoonlijke beschermingsmiddelen.’
Of het strafste wat ik ooit gehoord
heb: ‘Wij hebben geen ongevallen,
dus waarom zou ik investeren in
veiligheid?’”

MARC HOPPENBROUWERS
occupational Health & Safety Counsel
Brussels Airport Company

“Het probleem is niet zozeer
dat bedrijven niet weten welke
handelingen belangrijk zijn. Wat ze
neigen te vergeten is na te denken
over hoe hun mensen deze moeten
uitvoeren.”

FILIP COUMANS
partner Safety & Risk ERM

⁷⁴ Marc Hoppenbrouwers is hoofd Health & Safety van Brussels Airport Company, de uitbater van Brussels Airport. Filip Coumans is partner van Environmental Resources Management (ERM), een wereldwijde dienstverlener op het vlak van het milieu, gezondheid, risico's, duurzaamheid en sociale consultancy.

⁷⁵ Dit is gebaseerd op de bijdragen van Marc Hoppenbrouwers en Filip Coumans aan het BouwForum 2018 van de Confederatie. www.bouwforumconstruction.be

STAPPEN NAAR EEN VEILIGHEIDSCULTUUR

In de wetenschappelijke literatuur vindt men opsommingen van de aspecten waarmee men rekening moet houden bij het opbouwen van een veiligheidsbeleid. Eén van deze opsommingen noemt zeven punten⁷⁶:

- focus op de overtuigingen, de houding en het engagement van werknemers;
- ga ervan uit dat ieder ongeval en ieder letsel onaanvaardbaar en vermijdbaar is;
- een krachtig engagement van het management;
- kijk naar de hele keten en naar alle stakeholders;
- zet een managementsysteem op om risico's op bouwplaatsen te herkennen, te beoordelen en om de gepaste respons te geven;
- helderheid over wie verantwoordelijk is, en beloning voor veilig gedrag;
- bouw kennis over veiligheid op, en houd de geleerde lessen bij.

Andere wetenschappelijke artikels⁷⁷ vermelden bijkomende aspecten, zoals een uitgeschreven en veelomvattend plan, een analyse van iedere werkplek, frequente inspecties van de werkplaatsen en een snelle reactie als de werkomstandigheden veranderen.

Aandachtspunten

Een aandachtspunt dat onze aannemers ook vermelden is het belang van een positief beeld. Dat zal "de mensen sneller engageren om mee te doen en het beleid mee uit te dragen" (Bob Van Poppel). Men is het erover eens dat een veiligheidsbeleid alleen nut heeft "als het van de vloer op ondersteund wordt en dat alle goeie ideeën van de mensen op de vloer komen" (Karl Neyrinck).

Eveneens zijn de ergonomie, de inrichting en de netheid van de bouwplaats van belang, met duidelijke circulatiezones, plaatsen waar men zonder gevaar kan laden en lossen, en goed afgebakende tijdelijke opslagplaatsen. Een goed veiligheidsprogramma reageert snel op nieuwe risico's die ontstaan. Het garandeert een goede informatiedoorstroming en een goede samenwerking, vooral met de andere aannemers die aan de slag zijn op hetzelfde moment. Het houdt bovendien rekening met het feit dat niet iedereen perfect Nederlands, Frans of Duits spreekt, want er zijn steeds meer gedetacheerde buitenlandse werkrachten op onze bouwplaatsen.

Voor de doelstellingen van het veiligheidsprogramma is de benchmarking van Constructiv interessant. Deze staat toe om de eigen onderneming te situeren op het vlak van veiligheid en gezondheid in vergelijking met gelijkaardige ondernemingen, en kan suggereren welke prioriteiten men moet stellen.

Het is aangeraden om vooraf al te bepalen welke personen in de onderneming een stimulerende rol kunnen spelen, of wie weerstand zou kunnen bieden. Geloofwaardigheid is op dat punt belangrijk: een gebrek daaraan kan weerstand veroorzaken. Het is evident dat de geloofwaardigheid afhangt van de bedrijfsleiding: zij moet zich voorbeeldig gedragen.

Men mag niet uit het oog verliezen dat veranderingen tijd vergen. Een werknemer krijgt geen andere attitude van de ene dag op de andere. Het is dus aangewezen om gebruik te maken van alle communicatiekanalen en organen die ter beschikking staan, zoals de externe preventiediensten, de syndicale afvaardiging, het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk ...

Procedures

Maar dit blijft vrij algemeen. We hebben niet de pretentie dat de Confederatie aan aannemers kan uitleggen hoe ze die initiatieven kunnen ontwikkelen. Maar we kunnen wel kort samenvatten wat aannemers vanuit hun praktijkervaring vertellen⁷⁸.

Essentieel zijn initiatieven die zich rechtstreeks richten tot de werknemers, en die hun kennis vergroten. "Al onze werknemers zijn geschoold en worden bijgeschoold, elk jaar opnieuw" (Colette Golinvaux).

Het VCA-certificaat met de bijbehorende opleidingen is bekend in onze sector, maar in het ideale geval is de opleiding zeer specifiek gericht op de concrete omstandigheden op de bouwplaats: werken op hoogte, werken met ontvlambare gassen, met hoogspanning of grote vermogens ... "Ook daar zijn het altijd opgeleide mensen die de opleiding BA4/BA5 gevolgd hebben" (Karl Neyrinck). Maar tegelijk gaat veiligheid verder dan de bouwplaats zelf. Zo is een veilige toegang tot de werf niet altijd gemakkelijk te garanderen, zeker niet bij grote werken op autosnelwegen.

Het verstrekken van kennis hoeft overigens niet altijd met opleidingen te gebeuren. Posters op de bouwplaats of in het atelier die informatie geven of aansporen om bepaalde regels te respecteren, zijn ook een nuttige manier om informatie te verstrekken. Onze leden benadrukken

⁷⁶ Patrick X. Zou, *Fostering a Strong Construction Safety Culture*, Leadership and Management in Engineering, Volume 11 Issue 1 - January 2011

⁷⁷ Rizwan U. Farooqui, Syed M. Ahmed, Yanming Zheng, Salman Azhar, *A Strategic Construction Safety Program - Benefits and Guidelines for Implementation*, Sixth LACCEI International Latin American and Caribbean Conference for Engineering and Technology, 2008.

⁷⁸ Onder meer gebaseerd op de interviews met aannemers in de aanloop naar het BouwForum.

dat werknemers van bij het onthaal in de onderneming in contact moeten komen met de veiligheidscultuur en begeleiding moeten krijgen. Permanente coaching is belangrijk, en de principes moeten voortdurend herhaald worden.

Daarnaast zijn de arbeidsorganisatie en de arbeidsomstandigheden van doorslaggevend belang volgens de door ons geraadpleegde aannemers. Interessant is dat op dit vlak nieuwe methodieken hun intrede aan het doen zijn in bouwbedrijven. Met Building Information Modeling kan men een aantal potentiële risico's al in de ontwerp- en studiefase opsporen, en de nodige veiligheidsmaatregelen plannen. Ook Lean Management is veelbelovend. Deze manier van werken vergt doorgaans dagelijkse korte planningsvergaderingen, die geschikt zijn om veiligheidsproblemen te bespreken. Maar tegelijk kan de zeer efficiënte planning die mogelijk gemaakt wordt door Lean, ertoe leiden dat meer aannemers op hetzelfde moment aan de slag zijn op een bouwplaats. Dit vergroot de behoefte aan veiligheidscoördinatie.

Afval wordt dus het best zo snel mogelijk afgevoerd, en storingen van de workflow worden zoveel mogelijk beperkt. De signalisatie op en naar de bouwplaats moet erop gericht zijn het verkeer in de ruime zin van het woord – mensen, machines, voertuigen – zo veilig mogelijk te doen verlopen.

Een aantal tips zijn evident: garanderen dat iedereen werkt met gekeurd materieel en dat de persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen aanwezig zijn. Maar men moet deze middelen ook gebruiken, en een manier om dat te doen is frequent overleg met de werknemers en met de andere werkgevers actief op de bouwplaats. Men kan eventueel eisen van onderaannemers dat er steeds iemand aanwezig is die een van onze landstalen beheerst en kan vertalen. Maar soms werken overleg en aansporing niet. Ook – eventueel negatieve – economische prikkels kunnen dus aangewezen zijn (zie het citaat van Renaud Bentégeat). Stimulerend werkt dan weer de aanwezigheid van bedrijfsleiding, die regelmatig *safety walks* doet op bouwplaatsen.

Creativiteit is een bonus. Eén van onze leden heeft de Operatie Groene Helm ingevoerd: één keer per maand wordt een werknemer aangeduid die een rondgang doet op een bouwterrein. Hij neemt een uur de tijd om deze in beeld te brengen en om aandachtspunten en alles wat beter kan te rapporteren. Dat wordt dan verwerkt, in een overleg samen met het management.

Bouwvakkers zijn harde werkers, maar vaak voelen ze zich niet aangesproken door theoretische benaderingen. Bepaalde bedrijven communiceren dus met filmpjes en sketches. Situaties worden geënceneerd zodat de werknemers zichzelf bezig zien, en begrijpen hoe absurd – en onveilig – het er soms aan toe gaat op het terrein.

Werken met onderaannemers is een belangrijk thema. Enkele leden melden dat het niet eenvoudig is om hen in te laten stappen in de veiligheidscultuur van de onderneming. Het is hoe dan ook aanbevolen om na te gaan hoe veilig ze werken en onveilige bedrijven te mijden. En ten slotte is er de factor tijdsdruk: een te hoge werkdruk leidt tot stress en onveilig gedrag.

Getuigenissen

“Tien dagen geleden heb ik een van onze werven laten stilleggen omdat ze wanordelijk en niet veilig genoeg was. En ik gaf de opdracht: maak ze even proper als een ziekenhuiskamer. Er is geen ruimte voor vaagheid in je communicatie over veiligheid.”

“Het imago dat het grote publiek heeft van ons werk is sterk beklad door een gebrek aan veiligheid. Of aan kwaliteit, want dat hangt samen: je kunt onmogelijk veilig werken zonder kwaliteit. Als je op beide werkt, dan industrialiseer je het proces en ben je zeker van de rentabiliteit op het einde.”

DAMIEN MAGERAT
gedelegeerd bestuurder Jacques Delens

“Wij zien dat er een zeer sterke correlatie is tussen veiligheid, netheid en rendement op een werf. Wij hebben ook een cultuur om iedere vrijdagmiddag een opkuis op een werf te organiseren. Veiligheid heeft een top-downbenadering, maar in de praktijk zien we dat dat maar nut heeft als het van de vloer op ondersteund wordt en dat alle goeie ideeën van de mensen op de vloer komen.”

“Steeds meer zien we dat in de afwerkingsfase zeer veel verschillende nationaliteiten aanwezig zijn. Wij proberen aan nevenaannemers en aan besturen te vragen dat er minstens een contactpersoon is voor alle disciplines. Dat blijkt moeilijk te zijn, maar het is wel een belangrijk aspect zowel qua veiligheid als efficiëntie.”

KARL NEYRINCK
gedelegeerd bestuurder EEG

Getuigenissen

“Bij een overlijden of ernstig ongeval leggen we de werf soms een hele dag stil, en onderzoeken het voorval. Is er een incident op één werf dat te maken heeft met veiligheid, dan moet dat gemeld worden aan alle werven, met aanbevelingen om dit in de toekomst te vermijden. En wanneer het project wordt opgeleverd of de infrastructuur in gebruik wordt genomen, volgt er een nabespreking. We voorzien vooreerst een veiligheidsperformance-matrix. Het aantal en aard van de letsels worden geregistreerd. Aannemers kunnen beboet worden als hun veiligheidscijfers niet voldoen. In extreme gevallen verbreken we een contract als de veiligheid ondermaats is.”

JIM O' SULLIVAN
CEO Highways England

“Als u mij vraagt hoe wij veiligheid duurzaam implementeren in onze bedrijfsvoering, dan kan ik u zeggen dat we de focus en de rol omdraaien, dat wij accent leggen op duurzaam werken, waarvan veiligheid een essentiële pijler is. Als je dit dagelijks meebrengt, dan krijg je een goeie mix van alles. Veiligheid wordt geen irritante zaak meer, maar een automatisme dat ze dagelijks toepassen.”

KAREL DERDE
gedelegeerd bestuurder Derde Construct

“We zijn gestart met Lean Management, met daily stands over de planning aan het begin van de dag. We betrekken daar alle onderaannemers bij. Welke activiteiten komen eraan? Wie moet wat gaan doen? Welke veiligheidsaspecten komen daar aan bod? Op die manier wordt er ook duidelijk gecommuniceerd over de interactie tussen de onderaannemers.”

MARC RUYS
hoofd Preventie, Milieu & Kwaliteit bij Vanhout

“Veiligheidscultuur heeft te maken met voor elkaar zorgen, zeker in een familiaal bedrijf, zoals dat van ons. En dat begint uiteraard bij mij, de bedrijfsleider. Ik moet zorg dragen voor onze mensen, mijn mensen. Mensen die dag in, dag uit in de weer zijn. Wij proberen het veiligheidsbeleid ook zeer positief te benaderen. Het is een opvoeding, en opvoeding is herhalen, herhalen, herhalen, maar ook belonen.”

BOB VAN POPPEL
gedelegeerd bestuurder Van Poppel

“Je kunt onmogelijk op een goede manier werken zonder een ergonomische en veilige werfzone. Dat helpt ons om het beste kwaliteitswerk te bieden. Daarvoor zijn natuurlijk opleidingen nodig. Al onze werknemers zijn geschoold, worden bijgeschoold, elk jaar opnieuw. Er is duaal leren, voor jongeren die bij ons stage lopen of deeltijds studeren en deeltijds werken. Als ik één wens mag uiten, dan zou ik graag hebben dat veiligheid van jongs af aan wordt bijgebracht op school en bij alle opleidingen.”

COLETTE GOLINVAUX
zaakvoerder Golinvaux

“Een heel belangrijke pijler is ook geloofwaardigheid. Als je al die inspanningen doet rond opleiding en training en attitude, dan moet er ook een sluitstuk zijn, waarbij onze werf- en projectleiding het beleid waarvoor zij staan ook uitdragen en daadwerkelijk ageren als er zaken verkeerd lopen.”

JOOS DEWULF
hoofd Health & Safety AC Materials / Square Group

Getuigenissen

“IBS werkt sedert het ontstaan van de firma voor grote industriële opdrachtgevers, vooral uit de petrochemie en andere aanverwante sectoren, die de lat qua veiligheid zeer hoog leggen. Vandaar dat we ook besloten hebben om snel het VCA-veiligheidssysteem te implementeren. Dat heeft ondertussen een merkbare evolutie doorgemaakt binnen de veiligheidscultuur van ons bedrijf. Het is geëvolueerd van een louter administratief systeem naar echt een tool waarmee we de veiligheid aansturen binnen het bedrijf. Drie jaar geleden zijn we dan overgestapt naar het VCAP-certificaat.”

KRIS LUCKX
gedelegeerd bestuurder IBS

“Onze bedrijfscultuur is vrij open. Iedereen heeft inspraak in de veiligheid, de directie, maar ook alle niveaus op de werf. Er moet hard op gedrag gewerkt worden. Ik neem mijn tablet, loop rond op de werf, maak foto's, zeg meteen wat me opvalt en dan volgt er een veiligheidsvergadering. Je mag niet alleen het slechte laten zien, je moet ook het goede laten zien. Die foto's, die korte vergaderingen op regelmatige basis op de werf, dat is een werk van elke dag, en zo moet je volgens mij veiligheid benaderen.”

DOMINIQUE MAQUET
senior conducteur BAM Galère

“Wij zullen pas volwassen zijn als op al onze werven, ongeacht de klant en zijn eisen, het besef heerst dat veiligheid voor ons altijd belangrijk is, ook zonder eisen van de klant.”

RENAUD BONTÉGEAT
gedelegeerd bestuurder CFE

Goede praktijken in bouwbedrijven: een stand van zaken

Tot nu toe hebben we een aantal aandachtspunten naar voren gebracht ten gunste van veiligheid. Een aantal ondernemingen die zich op dit gebied al geëngageerd hebben, hebben hierover getuigd. Zij laten zien welke richting het moet uitgaan. Maar welke weg moet nog afgelegd worden in die richting? Voor de ontwikkeling van een veiligheidscultuur in de bouw is het nuttig om op dat vlak enige helderheid te scheppen. Om deze reden sluiten we dit hoofdstuk af met een korte stand van zaken van het engagement van onze bouwbedrijven voor de veiligheid.

Dit gebeurt aan de hand van goede praktijken op het vlak van het risicobeheer. Men mag ervan uitgaan dat de mate waarin deze toegepast worden, op objectieve wijze aangeeft waar onze bedrijven staan, en bijgevolg ook welke weg ze nog moeten afleggen.

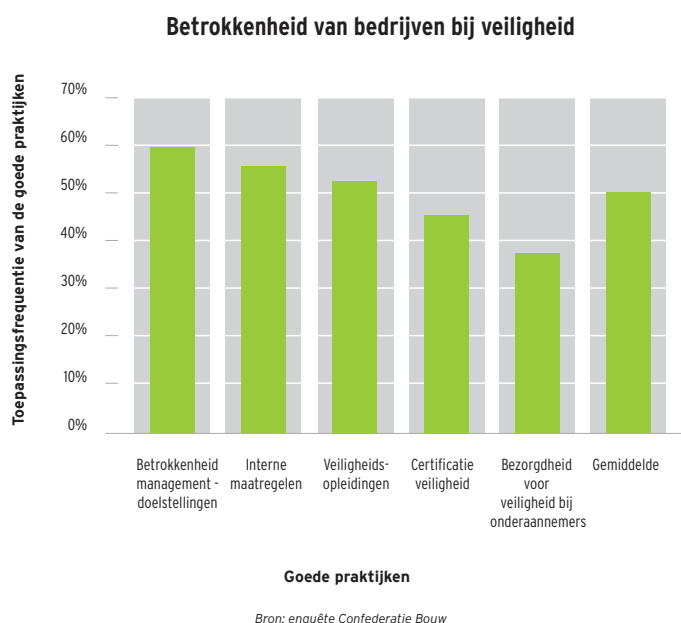
De Confederatie heeft dus een aantal goede praktijken geïdentificeerd, en aan de bouwbedrijven gevraagd hoe frequent zij deze toepassen. In de praktijk ging het om 14 goede praktijken, gegroepeerd rond 5 thema's.

- Veiligheidscertificaten
 - Is de onderneming op het vlak van de veiligheid gecertificeerd?
- Engagement van de bedrijfsleiding; doelstellingen voor de risicovermindering.
 - Hoe rechtstreeks is het management betrokken bij het veiligheidsbeleid?
 - Staat de veiligheid op de agenda tijdens vergaderingen met beslissingsbevoegdheid?
 - Zijn er meetbare doelstellingen vastgelegd voor de veiligheid?
 - Laat men veiligheidsaudits uitvoeren door externe experts?
- Opleidingen over veiligheid
 - Is een veiligheidsopleiding een onderdeel van het onthaal van nieuwe personeelsleden?
 - Krijgen personeelsleden op gezette tijdstippen veiligheidsopleidingen?
- Interne maatregelen
 - Wordt op iedere bouwplaats een voorafgaand veiligheidsonderzoek uitgevoerd, om de risico's vast te stellen en de nodige preventiemaatregelen te treffen?
 - Worden incidenten op de bouwplaats gerapporteerd?
 - Is er voor elke bouwplaats een veiligheidsverantwoordelijke, eventueel een werknemer die daarvoor wordt aangeduid?
 - Worden er veiligheidsvergaderingen georganiseerd op de bouwplaats, waarop alle betrokken werknemers aanwezig zijn?
- De veiligheid bij onderaannemers
 - Worden bij de keuze van de onderaannemers veiligheidscriteria gehanteerd, zoals certificeringen, evaluaties en opleidingen?
 - Verplicht men onderaannemers om de kosten van hun preventiemaatregelen te rechtvaardigen (in een aparte post van het bestek, die niet wordt meegenomen tijdens de vergelijking van de offertes)?
 - Controleert men of de onderaannemers de preventiemaatregelen respecteren tijdens de werken?

Ongeveer 200 bouwbedrijven stuurden ons hun antwoorden op. Met een cijfer gaande van 1 (nooit) tot 5 (altijd) gaven ze de toepassingsfrequentie aan. Om in wat volgt de interpretatie te vereenvoudigen, is deze quotering omgezet in een schaal gaande van 0 (nooit, in 0 % van de gevallen) tot 100 (altijd, in 100 % van de gevallen).

Kijken we naar de vijf overkoepelende verzamelingen praktijken, dan zien we dat de respondenten deze allemaal toepassen met een frequentie tussen de 40 en de 60 %. Gemiddeld worden deze vijf in de helft van de gevallen toegepast.

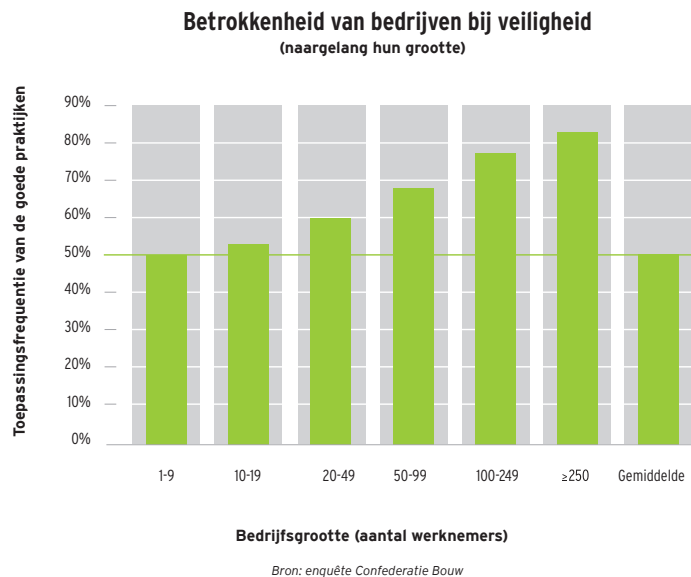
Een nadere analyse vult dit aan met minstens drie vaststellingen. De eerste is het sterke engagement van het management in verband met de doelstellingen op het vlak van de veiligheid. Bij de respondenten wordt deze praktijk het frequentste toegepast. Deze vaststelling is des te belangrijker omdat de resultaten van de enquête in essentie gebaseerd zijn op antwoorden van kleinere bouwbedrijven. Zij vormen met lengten voorsprong het merendeel van de ondernemingen in onze sector. Hieruit kunnen we afleiden dat de bedrijfsleiding duidelijk aangeeft dat ze zich engageert voor veiligheid, kleinere bouwbedrijven inbegrepen.

De tweede vaststelling gaat over de manier waarop de bedrijfsleiding tewerk gaat. Wat dat betreft worden interne maatregelen en veiligheidsopleidingen het vaakst vermeld. Zij komen vóór de veiligheidscertificering van de onderneming en de maatregelen die de veiligheid bij onderaannemers proberen te verbeteren.

Ten derde kunnen we vaststellen dat er een duidelijk verband bestaat tussen het veiligheidsengagement van een bouwbedrijf en zijn grootte. Hoe groter de onderneming, hoe sterker het engagement.

Dit brengt de relatie in herinnering tussen de grootte van bouwbedrijven en het ongevalsrisico. Zoals opgemerkt in hoofdstuk 1 ligt dit risico hoger in kleine dan in grote ondernemingen. Het feit dat deze vaststellingen zo dicht bij elkaar liggen, suggereert een verband tussen oorzaak en gevolg. In hoofdstuk 1 hebben we een aantal prioriteiten geformuleerd om de veiligheid in onze sector te verhogen. Daarbij naast enkele ernstige risico's die aangepakt moeten worden, ook de situatie in de kleinere bouwbedrijven. Het voorgaande suggereert sterk dat de bedrijfsleiding van deze kleine ondernemingen vrijwel zeker haar veiligheidsengagement nog zal moeten verhogen om tot een betere veiligheid te komen.

Het is interessant om ook de vergelijking te maken tussen de toegepaste goede praktijken in België en in Ierland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden, de vier landen met de veiligste bouwsector in de EU. Deze vergelijking is mogelijk dankzij een bevraging die de Confederatie uitvoerde in samenwerking met zusterfederaties en partners in het buitenland. Voor drie van de vier landen hebben we bruikbare resultaten. We kunnen eruit afleiden dat in deze voorbeeldlanden de bouwbedrijven gemiddeld in één geval op de twee goede praktijken toepassen.

Dit komt ongeveer overeen met de Belgische situatie. Zonder verdere analyse zou men hieruit kunnen afleiden dat de Belgische bouwbedrijven de vergelijking kunnen doorstaan met de beste leerlingen in de klas. Als we de ambitie hebben om bij de besten te horen, doen we al genoeg - hoewel we altijd kunnen proberen om het nog beter te doen.

Maar tegelijk moesten we in hoofdstuk 2 vaststellen dat het ongevalsrisico in de Belgische bouw significant hoger ligt dan in de voorbeeldlanden. Dit roept vragen op. Is het werkelijk zo dat Belgische bouwbedrijven even vaak goede praktijken toepassen? Als ze een gelijkaardig veiligheidsengagement hebben, hoe kan men dan verklaren dat het ongevalsrisico hier hoger ligt? Is het engagement werkelijk gelijkaardig? Overschatten onze ondernemingen hun engagement, of is er sprake van onderschatting door de ondernemingen in de voorbeeldlanden? Hoe efficiënt is het veiligheidsengagement van onze ondernemingen?

De lijst van vragen is lang, en ze verdienen elk bijzondere aandacht. Maar een antwoord is niet nodig. We hoeven de verhouding tussen het veiligheidsengagement in België en in de voorbeeldlanden niet precies te bepalen om een vierde vaststelling te doen op basis van deze stand van zaken. De Belgische context - dus de karakteristieken van het veiligheidsengagement, de aard van de risico's die hier voorkomen en alles wat hierop een invloed heeft - is van dien aard dat het engagement van onze bouwbedrijven nog niet volstaat om het ongevalsrisico terug te dringen tot het niveau in de best presterende landen.

HOOFDSTUK 5

PARTNERSHIPS MET FOCUS OP VEILIGHEID

HET ONTWIKKELEN VAN PARTNERSHIPS MET FOCUS OP VEILIGHEID

Het naast elkaar bestaan van verschillende activiteiten op dezelfde werkplek is een belangrijk kenmerk van bouwwerkzaamheden. De wetgever is zich terdege bewust van de extra risico's die deze co-activiteiten met zich meebrengen en heeft de naleving van diverse specifieke verplichtingen opgelegd die het optreden van deze risico's kunnen beperken.

In dit verband bestaat er natuurlijk de verplichting om de veiligheid te coördineren met de acties van de coördinatoren, zoals beschreven en geanalyseerd in hoofdstuk 2 van dit verslag.

Maar er zijn ook specifieke verplichtingen die rechtstreeks betrekking hebben op de verschillende aannemers die tegelijk of achtereenvolgens op de bouwplaats aanwezig zijn. Al deze aannemers zijn over het algemeen verplicht met elkaar samen te werken en moeten de handen in elkaar slaan om eenzelfde preventiedoelstelling te bereiken.

Hier krijgt het begrip samenwerkingsverband voor het eerst zijn volle betekenis. De verplichtingen en gedragingen die de wet aan de contractuele betrekkingen tussen aannemers oplegt, worden immers niet altijd goed nageleefd, wat over het algemeen hun effectiviteit beperkt. Deze contractuele betrekkingen moeten daarom evolueren naar een echt samenwerkingsverband tussen de ondernemingen dat bijdraagt tot een veiligheidscultuur op de bouwplaats.

Maar het is niet in deze betekenis dat in dit hoofdstuk 5 de samenwerkingsverbanden aan bod komen. De samenwerking tussen bouwbedrijven bij onderaannemingscontracten wordt in het laatste hoofdstuk van dit rapport behandeld, wanneer het de acties bespreekt die ontwikkeld moeten worden om verantwoordelijke preventie in de sector te bevorderen.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de samenwerkingsverbanden die met andere bouwpartners moeten worden opgezet. Zoals in de inleiding van dit verslag is gezegd, overschrijdt de bouwwereld de grenzen van de bedrijven. Een bouwplaats is een plaats met een sterke – hoewel meestal niet zichtbare – interactie tussen verschillende partners die geen aannemer zijn.

De werken worden immers uitgevoerd op basis van plannen van architecten. Die houden rekening met de berekeningen van de studiebureaus, en nemen de bepalingen in acht van het bestek dat de opdrachtgever opstelde. Voor de werken zijn materialen nodig die door gespecialiseerde vervoerders worden geleverd ... enzovoort!

Al deze belanghebbenden zijn betrokken bij de veiligheid van de werken. Maar sommigen zoals architecten, studiebureaus en opdrachtgevers, zijn directer betrokken dan anderen, en het is met hen dat het samenwerkingsverband voor globale risicopreventie in de eerste plaats tot stand moet worden gebracht.

Nauwe samenwerking tussen aannemers en deze partijen is des te noodzakelijker omdat de veiligheid op de bouwplaats tijdens de ontwerpfase van het bouwwerk begint, dus lang vóór de uitvoering van de werken. En ze blijft een aspect tijdens het onderhoud en het gebruik van het bouwwerk, lang na voltooiing van de werken.

HET BELANG VAN DE OPDRACHTGEVER

Men mag de opdrachtgever niet over het hoofd zien als een belangrijke partner van aannemers en andere belanghebbenden in het veiligheidsmanagement.

De wet zelf erkent trouwens hoe belangrijk de rol van de opdrachtgevers is bij de organisatie van de risicopreventie op bouwplaatsen: aan hen vertrouwt zij de aanstelling van veiligheidscoördinatoren en de eindcontrole van hun opdrachten toe, zowel voor de ontwerpfase van het project als voor de uitvoering van de werken⁷⁹.

Maar los van de coördinatieregelgeving is de opdrachtgever vooral degene die de volledige controle heeft over een aantal bepalingen in het bestek. Dat geeft hem de middelen om rechtstreeks en in een vroege fase te handelen op het gebied van de veiligheid op de bouwplaats.

Hij beschikt dus over vele hefboomen die hij kan aanwenden als hij actief wenst deel te nemen aan de risicopreventie op zijn werf.

De hefboomen van de opdrachtgever

De bestekken zijn het instrument waarin de opdrachtgever al zijn eisen uitdrukt. Hij kan vragen dat bepaalde methoden, technieken en materialen gebruikt worden bij de uitvoering van de werken. Maar hij kan ook zijn eisen formuleren op het vlak van de veiligheid en haar organisatie tijdens de werken.

Het bestek kan bijvoorbeeld de belangrijkste risico's verbonden met de werkzaamheden identificeren en opsommen. Het kan specifieke preventiemaatregelen opleggen aan de hoofdaannemer en de onderaannemers, met het oog op de veiligheid van de werknemers.

De opdrachtgever kan in het bestek ook selectiecriteria voor aannemers opnemen die gebaseerd zijn op veiligheidsprestaties. Hij kan verder de inschrijver verplichten om bij de selectie van onderaannemers een aantal criteria voor veiligheidsevaluatie te hanteren.

Een belangrijke maatregel is ook eisen van de inschrijvers dat zij de kosten van de verschillende preventiemaatregelen die zij op de bouwplaats willen treffen, in een afzonderlijk punt in het bestek verantwoorden. Bij een dergelijke aanpak kan de opdrachtgever de veiligheidskosten voor zijn bouwproject buiten beschouwing te laten bij de globale vergelijking van de ingediende offertes.

Een laatste nuttige hefboom die we hier aanhalen is ten slotte controle. De opdrachtgever kan de veiligheidsmaatregelen tijdens de werken en hun evaluatie na de werken zelf controleren, of hij kan hiervoor een derde aanwijzen.

Al deze hefboomen zijn goede praktijken, die opdrachtgevers in een sfeer van actieve samenwerking kunnen toepassen om de risicopreventie in de bouw te verbeteren. Dat is de betekenis van een echt partnership met de bedrijven, dat een veiligheidscultuur doet groeien en consolideert.

Het gebruik van goede praktijken

Het is interessant om te onderzoeken hoe ver deze samenwerking vandaag al staat. De Confederatie heeft dit onderzoek op twee complementaire manieren uitgevoerd: enerzijds door empirisch voorbeelden te identificeren van de toepassing van goede praktijken in specifieke gevallen; anderzijds door onderzoek te doen naar de perceptie die bedrijven en opdrachtgevers zelf hebben van de manier waarop laatstgenoemden bij veiligheid betrokken zijn. Deze onderzoeken zeggen meer over de regelmaat waarmee goede veiligheidspraktijken worden toegepast. De resultaten worden verderop in dit hoofdstuk besproken⁸⁰.

Een illustratie van de betrokkenheid van opdrachtgevers

Sommige bouwheren eisen dat aannemers die voor hen werken zeer strikte veiligheidsnormen in acht nemen. Zowel in België als in andere landen is dat het geval in de petrochemische industrie en de staalindustrie. Het bezit van een VCA-certificaat is een van de gangbare vereisten. De selectiecriteria zijn streng, en er wordt strikt gecontroleerd of de veiligheidsmaatregelen nageleefd worden.

In het algemeen is de betrokkenheid van de opdrachtgever bij de veiligheid groter wanneer hij zelf een werkgever is die personeel in dienst heeft op de plaats waar externe aannemers komen werken. Dit is des te meer het geval wanneer de activiteit van de opdrachtgever op deze locatie een risicovolle activiteit is.

Laten we hier de vaststelling van Renaud Bentégeat⁸¹ in herinnering brengen: "Het is frappant te zien hoeveel aandacht de veiligheid krijgt zodra het om een klant gaat voor wie veiligheid cruciaal is, bijvoorbeeld in de petrochemie. Daar zijn er nooit problemen op de werf."

⁷⁹ Behalve bij werken van minder dan 500 vierkante meter.

⁸⁰ De resultaten worden hier op didactische wijze gepresenteerd: aan de respondenten werd gevraagd aan de regelmaat van het gebruik van goede praktijken door opdrachtgevers een waarderingscijfer te geven, door een getal aan te geven variërend van 1 (nooit) tot 5 (altijd). Deze waarderingschaal van 1 tot 5 is vervolgens omgezet in een schaal die gaat van 0 (nooit, in 0 % van de gevallen) tot 100 (altijd, in 100 % van de gevallen).

⁸¹ CEO van CFE - getuigenis tijdens het BouwForum van februari 2018.

Paul Depreter, voorzitter van de Confederatie, had een lang gesprek over veiligheid met hoofden van overheidsdiensten in Nederland en Groot-Brittannië⁸². Zijn getuigenis is duidelijk: “Onze gesprekspartners in Nederland en in Engeland hebben goed begrepen hoe belangrijk hun rol is. Zij nemen actief deel aan risicopreventie en zijn daarbij betrokken door een hele reeks goede praktijken te ontwikkelen. Het gaat hier werkelijk om een veiligheids-cultuur, waarbij iedereen betrokken is, een dagelijkse opvolging door de hiërarchische lijn, gepast gedrag van de bouwpartijen. Deze veiligheids-cultuur overstijgt in ruime mate de kwesties kosten en prijsconcurrentie.”

Het voorbeeld van het overheidsbedrijf Highways England in Groot-Brittannië illustreert goed de veiligheidscultuur. Dit bedrijf, dat verantwoordelijk is voor de exploitatie, het onderhoud en de verbetering van snelwegen en hoofdwegen in Engeland, heeft veiligheid tot een van zijn belangrijkste prioriteiten gemaakt, van de ontwerpfase over de aanbestedingsfase tot het einde van de werken.

Jim O’Sullivan⁸³: “Gelijk welke taak die iemand in dit bedrijf uitvoert, ze moet voldoen aan de waarden en prioriteiten van het bedrijf, waaronder veiligheid. We leveren geen customerservice tenzij dat veilig kan, en bouwen niets tenzij dat veilig kan. Dat is ons uitgangspunt. Iedereen moet dezelfde cultuur delen, *leading by example*.”

In Nederland heeft het overheidsbedrijf ProRail, waarvan de activiteit overeenkomt met die van Infrabel in België, de zogenaamde veiligheidsladder ontwikkeld, een instrument dat de hele keten, en dus ook de aannemers, professioneler maakt. Dit instrument wordt toegepast bij een erkenningssysteem dat ProRail gebruikt, een soort permanente prekwificatie van de spooraanneemers.

De veiligheidsladder is onderdeel van de aanbesteding, en staat bij de gunningscriteria. Ze daagt bouwbedrijven uit om zo actief mogelijk veilig te zijn. Er bestaan vijf niveaus, gaande van “pathologisch” (1) tot “zeer proactief” (5). Hoog scoren is een voordeel bij de gunning.

Volgens John Voppen⁸⁴ aarzelt ProRail niet om in dialoog te gaan met aannemers die proactiever willen worden wat veiligheid betreft en zo een betere score op de ladder willen behalen. “Ons bedrijf helpt daarbij, omdat veiligheid onderdeel is van de cultuur van ProRail. Op elke directievergadering worden de veiligheid en de incidenten besproken. Er worden ook safety walks georganiseerd, waaraan de directies van ProRail en van de aannemers deelnemen. Vaak vinden die ‘s nachts plaats, verschillende keren per jaar.”

De enquêteresultaten

De Confederatie heeft niet alleen in België maar ook in andere Europese landen onderzocht in welke mate opdrachtgevers betrokken zijn bij de veiligheid. Hun betrokkenheid werd bepaald aan de hand van vier goede praktijken:

- selectiecriteria op grond van veiligheidsvoorschriften;
- in het bestek staat een aparte post voor veiligheidskosten;
- bij de vergelijking van de ingediende offertes wordt geen rekening gehouden met de veiligheidskosten;
- de veiligheid wordt tijdens de werken gecontroleerd.

Europese resultaten

De enquête werd opgestuurd naar de nationale bouwfederaties van verschillende landen en naar een aantal buitenlandse partners. Uit zes landen⁸⁵ kwamen antwoorden terug. Daarbij drie van de vier landen die in hoofdstuk 1 van dit verslag geïdentificeerd werden als voorbeelden op het vlak van de veiligheid in de bouw⁸⁶.

Dit laatste is interessant, omdat het de mogelijkheid schept een verband te leggen tussen de goede veiligheidsprestaties van de bouw in deze landen en de betrokkenheid van de opdrachtgevers.

Uit de samenvattende grafiek van de resultaten blijkt dat de vier goede veiligheidspraktijken gemiddeld in iets meer dan 60 % van de gevallen door de opdrachtgevers worden toegepast, of ze nu tot de publieke of private sector behoren.

Merk op dat volgens de enquête het hanteren van selectiecriteria gebaseerd op veiligheidseisen de goede praktijk is die opdrachtgevers in het buitenland het vaakst toepassen, nog meer in de overheidssector dan in de particuliere sector. De vergelijking van de offertes exclusief veiligheidskosten is het minst gangbaar (en nog minder bij openbare opdrachtgevers). Zeldzaam is deze laatste goede praktijk evenwel niet: in bijna een op de twee gevallen wordt ze door opdrachtgevers toegepast.

De Belgische resultaten, volgens de visie van de bedrijven

Ook aan de Belgische bouwbedrijven is gevraagd om de betrokkenheid van opdrachtgevers bij de veiligheid te beoordelen, aan de hand van dezelfde verzameling goede praktijken als net besproken. Iets meer dan 200 bouwondernemers hebben deelgenomen aan deze enquête.

Volgens de ondernemingen worden deze praktijken gemiddeld genomen in iets minder dan 40 % van de gevallen toegepast⁸⁷ (zie ook de grafiek). Ze komen vaker voor bij openbare opdrachtgevers (47 %) dan bij private opdrachtgevers (27 %).

De vergelijking van deze resultaten met die van de Europese voorbeeldlanden levert twee interessante lessen op.

⁸² Bij de voorbereiding van het BouwForum van februari 2018.

⁸³ CEO van Highways England.

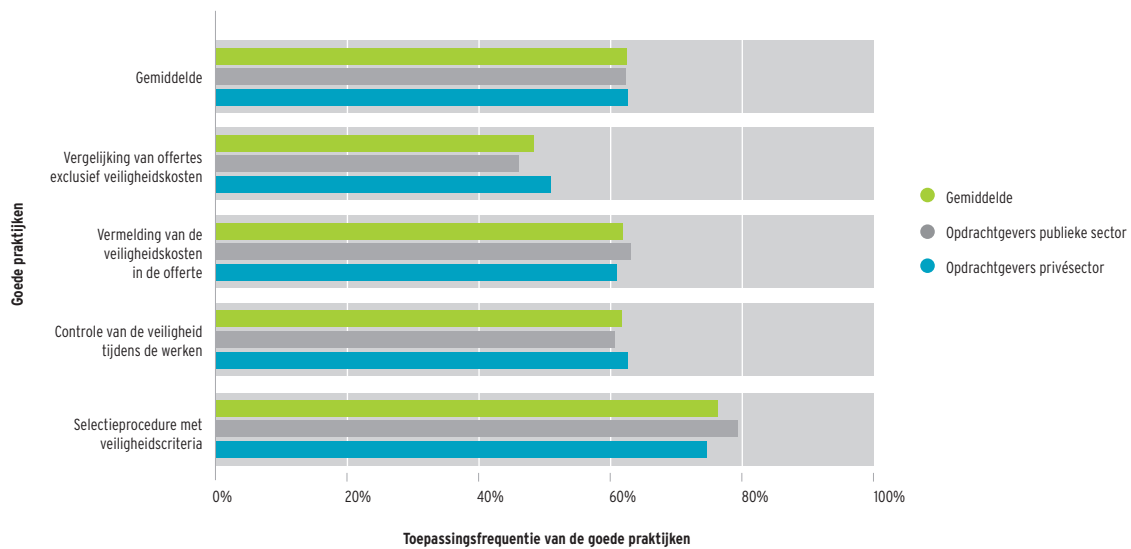
⁸⁴ COO van ProRail.

⁸⁵ Bulgarije, Denemarken, Ierland, Italië, Nederland, Verenigd Koninkrijk.

⁸⁶ Het betreft ter herinnering Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

⁸⁷ Het niet-gewogen gemiddelde van de resultaten voor de overheids- en de private opdrachtgevers.

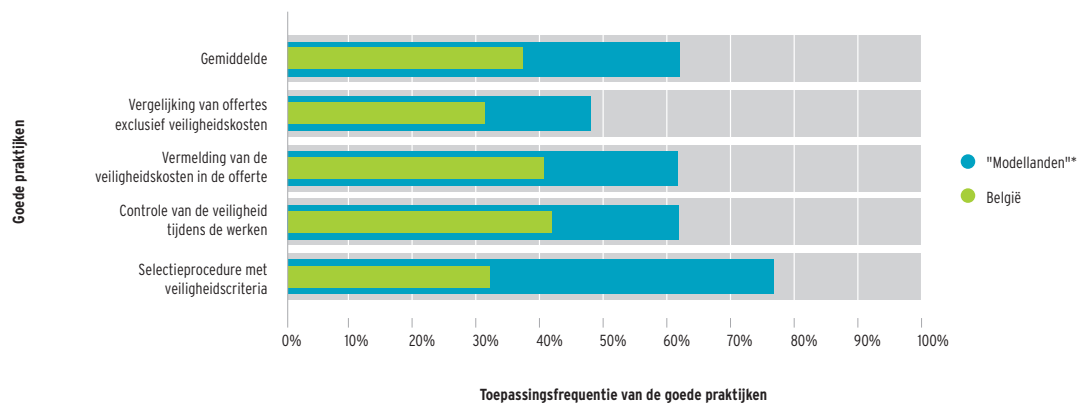
Betrokkenheid van de opdrachtgevers van de "modellanden" bij de veiligheid

Bron: Enquête Confederatie Bouw

*Landen met het laagste risico (IRL, NL en UK)

Betrokkenheid van de opdrachtgevers bij veiligheid

Bron: Enquête Confederatie Bouw

*Landen met het laagste risico (IRL, NL en UK)

Ten eerste passen Belgische opdrachtgevers minder vaak goede veiligheidspraktijken toe dan de opdrachtgevers in de voorbeeldlanden. Dit moet benadrukt worden. Het bevestigt de mogelijkheid dat er een verband bestaat tussen goede veiligheidsprestaties in de bouw en de betrokkenheid van de opdrachtgevers.⁸⁸

De tweede les is deze: volgens de bouwbedrijven lijken opdrachtgevers in België niet dezelfde prioriteiten te hebben als opdrachtgevers in de voorbeeldlanden op het vlak van goede veiligheidspraktijken.

Selectieprocedures met veiligheidscriteria worden het meeste toegepast in deze voorbeeldlanden. In België daarentegen zijn de vaakst voorkomende praktijken een aparte post voor veiligheidskosten in de offerte, en een vergelijking van de offertes zonder de veiligheidskosten. Dit is de conclusie voor alle opdrachtgevers samen. Kijken we alleen naar de openbare opdrachtgevers in ons land, dan staat de controle van de veiligheid tijdens de werken op een.

88 De link is ongetwijfeld breder en maakt deel uit van een globale benadering van de veiligheid op werken die door alle bouwpartners wordt gedeeld.

De Belgische resultaten, volgens de visie van de opdrachtgevers zelf

Ten slotte heeft de Confederatie aan de Belgische openbare opdrachtgevers gevraagd om de betrokkenheid van de opdrachtgevers bij de veiligheid te beoordelen. In deze enquête werden meer vragen opgenomen. Een dertigtal opdrachtgevers nam deel.

Alle respondenten erkenden dat de opdrachtgevers een rol te spelen hebben in de veiligheid en de gezondheid op de bouwplaats tijdens de werken die ze besteld hebben bij aannemers. Zij benadrukken dus dat ze zich terdege bewust zijn van hun rol bij preventie.

Het algemene oordeel dat de overheidsopdrachtgevers vellen over hun betrokkenheid bij veiligheid, blijkt zeer dicht te liggen bij het oordeel van de bouwondernemingen. Volgens de bedrijven passen openbare opdrachtgevers in iets minder dan de helft van de gevallen goede praktijken toe. Volgens de openbare opdrachtgevers is dat iets meer dan de helft.

De enquête ging na of de Belgische overheidsopdrachtgevers van plan zijn om in de toekomst meer goede praktijken toe te passen. Iets meer dan de helft van de respondenten onderstreepte het bewustzijn op dat punt door de vraag te beantwoorden. 80 % van hen deed dat bevestigend: men gaat ervan uit dat men meer veiligheidsengagement zal betonen.

In deze context denken ze daarbij voornamelijk aan de volgende maatregelen (in dalende volgorde van belang): de veiligheid controleren tijdens de werken, bij het bestek informatie voegen over de voornaamste veiligheidsrisico's, veiligheidsverplichtingen opleggen aan de onderaannemers, en ten slotte de organisatie en controle van veiligheidscoördinatie in de ontwerpfase van het project.

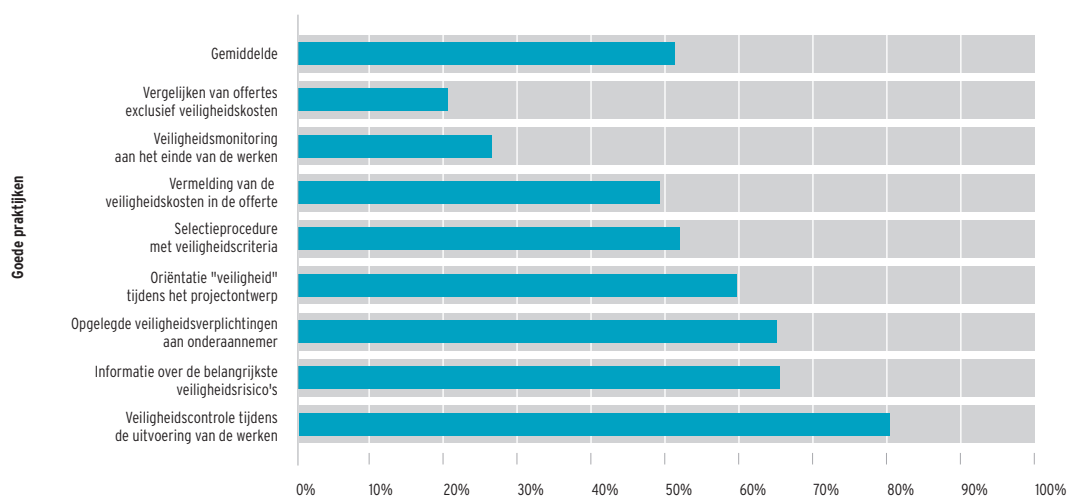

Zoals uit de grafiek blijkt, sluiten de toekomstplannen van opdrachtgevers die nog niet (voldoende) betrokken zijn bij veiligheid perfect aan op de goede praktijken toegepast door opdrachtgevers die nu wel al betrokken zijn.

Tot slot wijzen we op de divergentie tussen de visie van de bedrijven en die van de opdrachtgevers op het type goede praktijken dat wordt toegepast. Volgens de ondernemingen geven de opdrachtgevers de voorkeur aan de vermelding van de veiligheidskosten als een aparte post in het bestek, en aan de vergelijking van prijsoffertes exclusief veiligheidskosten. De opdrachtgevers vermelden andere prioriteiten onder de goede praktijken.

Maar het gaat hier om een schijnbare divergentie waarvoor een verklaring bestaat. De enquête bij de bedrijven had betrekking op alle opdrachtgevers, publiek en privaat. De enquête bij de opdrachtgevers betrof alleen de publieke sector. Als we uit de eerste enquête alleen de antwoorden selecteren die gaan over openbare opdrachtgevers, zien we een grote convergentie in de resultaten.

Mening van de opdrachtgevers over hun betrokkenheid bij veiligheid

Bron: Enquête Confederatie Bouw

Toepassingsfrequentie van de goede praktijken

ESSENTIEEL: DE SAMENWERKING MET DE ARCHITECT

De architect is een andere belangrijke speler in een samenwerkingsverband gericht op risicopreventie in de bouw. Zijn bijdrage aan de veiligheid kan bijzonder groot zijn, zowel vanwege zijn centrale positie in de keten van actoren als vanwege de timing van zijn belangrijkste interventies.

In verschillende stadia van de projectontwikkeling en het bouwproces staat de architect in nauw contact met de opdrachtgever, het studie-bureau, de veiligheidscoördinator en de aannemer. Zijn functie geeft hem de mogelijkheid om tijdens de uitvoering van het werk met zijn gesprekspartners te communiceren over verschillende veiligheidsgerelateerde onderwerpen.

De interactie begint met de veiligheidscoördinatie in de ontwerpfase. Om risicopreventiemaatregelen in het project te integreren moet de architect nauw samenwerken met de coördinator die is aangesteld door de opdrachtgever. Vervolgens is er de interactie met de opdrachtgever tijdens het opstellen van het bestek. Daarin kan de architect alle preventieve maatregelen integreren die hij nuttig acht. Ten slotte wordt het interactieproces afgerond met de aannemer, op verschillende tijdstippen tijdens de uitvoering van de werken maar ook vóór de aanvang van de werken.

De timing van zijn opdracht geeft de architect een plaats als waarnermer en bevoorrechte speler in het risicomanagement. Bij het opstellen van zijn project kiest hij technieken, materialen, een werkplanning enzovoort. Die hebben een beslissende invloed op de organisatie van de bouwplaats en op de veiligheid van wie er werkt. Op het moment dat de architect zijn keuzes maakt, moet hij ook nadenken over de risico's die daaraan verbonden zijn en de middelen om ze te voorkomen.

De veiligheid in aanmerking nemen vanaf de ontwerpfase van het project is gebaseerd op het principe dat een gedegen risicopreventie zo vroeg mogelijk vóór de uitvoering van de werkzaamheden begint. Dit beginsel werd aan het einde van de jaren 1990 door de Europese wetgever naar voren gebracht. Het ligt ten grondslag aan de verplichting om de veiligheid tijdens de ontwerpfase te coördineren.

De geldigheid van dit beginsel wordt nu erkend door de architecten zelf, met name door degenen die ook als veiligheidscoördinator zijn opgeleid.

Dit is onder andere het geval voor Amaury Gerard⁸⁹, voor wie preventie in de ontwerpfase vanzelfsprekend is: "Bij het samenvatten van de vooruitgang die in de afgelopen jaren is geboekt, hebben we gezien in welke mate veiligheid afhing van ontwerp en in welke mate het van essentieel belang was om daar ruim vóór de werkfase rekening mee te houden. We hebben ook gezien wat de verantwoordelijkheden van de ontwerpers waren, hoewel nog maar weinigen van hen zich bewust zijn van het belang van deze verantwoordelijkheden. Vaak zijn veel belanghebbenden van mening dat alles op de bouwplaats kan worden opgelost. Dit is niet het geval!"

De integratie van veiligheid in de ontwerpfase van het werkproject maakt andere preventiemaatregelen uiteraard niet overbodig. Maar ze is een essentiële stap in de organisatie van de veiligheid op de bouwplaats en daarbuiten, in het goede verloop van de werkzaamheden en de goede naleving van de planning.

In het ideale geval begint de samenwerking tussen architect en aannemer zo vroeg mogelijk in het bouwproces, en gaat ze door tot het werk voltooid is.

We citeren hier opnieuw Amaury Gerard: "Ook de samenwerking met de aannemer is een belangrijk punt voor de veiligheid. Ook aan deze kant hebben we een partnership nodig, waar mogelijk een soort Bouwteam. Maar ook achteraf kunnen de architect en de aannemer samen, met instemming van de opdrachtgever, bepaalde keuzes ter discussie stellen als deze in strijd blijken te zijn met de veiligheid."

Sinds enkele jaren zijn digitale hulpmiddelen in opmars in het bouwproces. Zij kunnen nuttig zijn om de samenwerking tussen de betrokkenen te versterken, vooral tussen de architect en de aannemer. BIM, dat aan het eind van dit hoofdstuk nader wordt besproken, stelt de deelnemers in staat de verschillende fasen van het werk en de werfomgeving virtueel te visualiseren en risico's te detecteren waarmee nog geen rekening is gehouden.

⁸⁹ Architect en veiligheids- en gezondheidscoördinator - Partner bij het bureau ASSAR.

ONTWIKKELING VAN TECHNOLOGIE TEN DIENSTE VAN VEILIGHEID

De onderzoekscentra van de sector, het WTCB en het OCW⁹⁰, stimuleren en ondersteunen technologische ontwikkelingen en innovatie in de bouw. Als zodanig zijn zij de natuurlijke partners van bedrijven in hun technische ontwikkeling, ook wanneer deze in dienst staat van de veiligheid.

In deze context kunnen de gevolgen van het huidige proces van digitalisering en connectiviteit in de bouw, bekend als "Bouw 4.0"⁹¹, uiteraard niet worden genegeerd, naar analogie met het concept Industrie 4.0 dat de massale inzet van connectiviteit en intelligentie bij productie-technieken kenmerkt.

Dit proces biedt ongetwijfeld nieuwe mogelijkheden om de veiligheid en de arbeidsomstandigheden op de bouwplaats te verbeteren. De toelichting die volgt en die deze ontwikkeling goed illustreert, is afkomstig van het WTCB⁹².

BIM en LEAN: sleutels tot betere preventie

De huidige introductie van BIM⁹³ en LEAN⁹⁴ verbetert aanzienlijk de werf- en productieprocesbeheersing, met telkens een meer doorgevoerde voorbereidingsfase. Deze fase staat inderdaad centraal in de digitalisering en industrialisering van de bouw. De materiaalkeuze en alle opties voor de uitvoering komen ruim vóór de werken en in optimale omstandigheden aan de orde. Dankzij deze aanpak kan er geanticipeerd worden op potentieel gevaarlijke situaties, wat de planning positief beïnvloedt. Het is niet meer nodig om op het laatste moment keuzes te maken op de bouwplaats, met alle extra risico's die voortvloeien uit activiteiten die niet gepland zijn, en die uitgevoerd worden zonder adequaat materieel of passende preventieve maatregelen.

Een betere digitale werfvoorbereiding creëert ook meer ruimte om vooraf te bepalen welke gebouwelementen interessant zijn voor prefabricage. Prefab wordt doorgaans beschouwd als een manier om sneller te bouwen. Maar het gebruik van geprefabriceerde elementen kan ook potentieel gevaarlijke situaties op de bouwplaats voorkomen, en men kan er dus voor kiezen met het oog op de veiligheid op het werk. Dat men simulaties kan doen in een gedigitaliseerde voorbereidingsfase, is een ander voorbeeld van de meerwaarde. Men kan daardoor vooraf gevaarlijke zones identificeren die verband houden met kraanbewegingen, mogelijke interferenties tussen twee kranen of het risico

van interactie met bestaande gebouwen of obstakels. Niets verhindert vanzelfsprekend dat de kranen daarnaast uitgerust worden met sensoren of anti *collision* algoritmes.

Ten slotte moet nog worden opgemerkt dat dankzij de methoden die aangereikt worden door *lean management* (o.a. 5S⁹⁵), de verspreiding en de opslag van materialen op de bouwplaats beter georganiseerd kan worden, met minder bewegingen van arbeiders en kranen tot gevolg.

Slimme camera's en algoritmes op de werf

Slimme camera's en algoritmes dragen bij tot een beter risicobeheer op de werf en ondersteunen zo het preventiebeleid. Recente ontwikkelingen in beeldherkenning maken het mogelijk werknemers op de bouwplaats op te volgen, te controleren of ze hun beschermingsuitrusting dragen, de aanwezigheid van niet-geautoriseerde personen in een veiligheidszone te detecteren. Bij fouten hiertegen kan een waarschuwingssignaal of een alarm afgaan.

SAM oftewel Safety Automatic Management is een dergelijke toepassing. Ze is gebaseerd op artificieel intelligente algoritmes voor beeldherkenning die getraind werden om het dragen van de helm te herkennen. Deze toepassing kaapte de eerste prijs weg op de Hackathon, die in april 2018 georganiseerd werd door de Confederatie Bouw⁹⁶ in samenwerking met het WTCB. Het winnende team hoopt dit idee de komende maanden verder te kunnen uitwerken tot een commercieel product.

⁹⁰ Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf en Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw.

⁹¹ Zie het jaarverslag 2016-2017 van de Confederatie over digitaal bouwen.

⁹² Bijdrage van Niki Cauberg, Ingenieur en Technologisch Adviseur bij het WTCB.

⁹³ Building Information Model of Building Information Management - zie ook <https://www.wtcb.be/homepage/index.cfm?cat=publications&sub=bbri-contact&pag=Contact53&art=795>.

⁹⁴ Deze methode - die zijn oorsprong vindt in de auto-industrie - staat voor het 'bouwen zonder verspilling', zie ook website publicaties

⁹⁵ Doorgaans bedoelt men met 5S de volgende dingen: sorteren, schikken, schoonmaken, standaardiseren en systematiseren. zie ook www.wtcb.be

Slimme camera's en algoritmes verbeteren ook het globaal werfoverzicht, en helpen de preventieadviseur om onveilige situaties op te sporen. Tegenwoordig zijn bouwplaatscamera's statisch of mobiel, wanneer ze op kranen zijn gemonteerd; morgen rusten ze drones uit die autonoom over bouwplaatsen vliegen, op voorwaarde dat de wetgeving wordt aangepast om deze autonome vluchten toe te staan.

Ondersteuning door exo-skeletten, cobots en drones

Een verdere technologische vooruitgang zit bij de geautomatiseerde ondersteuning van arbeid met drones, cobots⁹⁷ en exo-skeletten. Ze duiken momenteel nauwelijks in de bouw op maar worden nu getest en geleidelijk aan ingevoerd in de maakindustrie. Ze zullen zich zeker later ontwikkelen in de bouw, vooral en in de eerste plaats voor de zwaarste werken, waar ze zullen bijdragen om het werk werkbaar te maken.

Exo-skeletten worden nog niet gebruikt in de bouw. Het gaat om eenvoudige, voornamelijk mechanische toestellen, zonder al te veel software of intelligentie, louter om het tillen van beperkte gewichten te vereenvoudigen.

In de sector worden wel al regelmatig drones ingeschakeld, onder meer bij inspectieopdrachten, waardoor menselijke interventie onder gevaarlijke omstandigheden wordt vermeden. De operator kan van achter zijn pc de eigenlijke inspectie uitvoeren door de foto's te bekijken die de drone gemaakt heeft. In de toekomst zou een drone ook kunnen dienen om kleine hoeveelheden materiaal en materieel te vervoeren op de bouwplaats.

Cobots bieden door hun veilige interactie met werknemers beloftevolle veiligheidsperspectieven. Het gebruik ervan is echter nog niet goed ingeburgerd: de vele onvoorspelbare omstandigheden en de weinige heel repetitieve handelingen op een bouwplaats werken niet in hun voordeel. Momenteel wordt volop ingezet op het integreren van visie en artificiële intelligentie in cobots, om ze meer te kunnen inzetten in minder voorspelbare omgevingen. Door combinatie met beweegbare platformen - zodat de robot niet op één plaats vaststaat - zou zo de bouw in het vizier kunnen komen.

Ook dient opgemerkt te worden dat het concept van een autonome robotschilder tijdens de Hackathon van april 2018 werd uitgedacht.

VR en AR ten dienste van betere preventie

Op het gebied van welzijn op het werk worden tegenwoordig verschillende sensoren gebruikt, bijvoorbeeld om stofconcentraties, geluidsniveaus of andere parameters in de gaten te houden. Opvolgen van specifieke bronnen van belasting of overlast maakt een permanente monitoring van de arbeidsomgeving mogelijk. Zo kan de werknemer via diverse signalen gewaarschuwd worden, bijvoorbeeld via waarschuwingsslampjes of trillingen via de helm of veiligheidsvest, of via een slimme bril of helm.

Andere waardevolle ondersteuning is het visualiseren van bouwmodellen en instructies, op het bouwterrein of tijdens virtuele veiligheids-trainingen. VR- en AR-technieken (waarbij VR staat voor *Virtual Reality* en AR voor *Augmented of Assisted Reality*), die in sommige industrietaken al goed ingeburgerd zijn, doen stilaan hun intrede in de bouw. Via VR kan een werknemer, nog voor hij op de werf komt, met behulp van een digitaal model, een specifieke technische opleiding krijgen of een deel van een veiligheidstraject doorlopen. AR daarentegen maakt het mogelijk om op de werf informatie op te roepen en te projecteren op de bestaande situatie ter plaatse, een ideaal proces om complexe montagetechnieken te illustreren of specifieke veiligheidsaspecten te visualiseren. Naast het sterke visualisatieaspect kan het proces, bij het trainen van arbeiders op bepaalde technieken, hun aandacht telkens vestigen op fouten of onveilige situaties, een manier van trainen die veel beter blijft hangen dan een doorgaans saai instructiefilmpje.

We vermelden hier ook, in een ander vakgebied, de visualisatie van de buizen van een gebouw of ondergrondse leidingen, bijvoorbeeld met behulp van een tablet, een bril of de monitor van een graafmachine. Met deze technieken kan de operator de plaatsen visualiseren waar voorzichtig moet worden gewerkt. Op bepaalde half-geautomatiseerde machines krijgt hij zelfs te zien waar de zones liggen waarin simpelweg niet gegraven kan worden (no-go-zones)⁹⁸. Het gebruik van een dergelijke machinesturing is al goed ingeburgerd in het segment van de grondwerken.

Om dit deel af te sluiten, herinneren we aan de getuigenis van Johan Willemsen op het BouwForum van februari 2018: *"De technologische evolutie staat nog in de kinderschoenen. Digitaal onderzoek en digitale ontwikkeling zullen in de toekomst enorme vooruitgang boeken, met name door het gebruik van kwantumcomputers, die een computer-capaciteit zullen hebben die veel groter is dan die van de huidige computers. De gevolgen voor de werkorganisatie en de risicopreventie op bouwplaatsen zullen zeker van cruciaal belang zijn."*

⁹⁶ Confederatie Bouw Brussel-Hoofdstad (CBB-H).

⁹⁷ Term die gebruikt wordt voor een samenwerkende robot, die door de mens wordt bestuurd.

⁹⁸ De belangrijkste uitdaging blijft echter de beschikbaarheid en nauwkeurigheid van de verzamelde gegevens.

HOOFDSTUK 6

OPLEIDING: ONMISBAAR VOOR HET RISICOBEBEHEER

OPLEIDING: ONMISBAAR VOOR HET RISICOBEBEHEER

In hoofdstuk 3 behandelt dit rapport de vraag waar het grootste potentieel ligt om de veiligheid op de bouwplaats te verbeteren, en wat de onderliggende oorzaken zijn van een gebrekkig risicobebheer.

Opvallend was dat naast aspecten zoals de organisatie van de bouwplaats, de krappe termijnen en de preventiebudgetten ook kennis genoemd werd door de aannemers. Ze stellen vast dat uitvoerders niet altijd weten hoe bepaalde machines, technieken en methodieken veilig toegepast kunnen worden. Bovendien weten ze blijkbaar niet altijd genoeg over risico's om deze te herkennen.

Maar er zijn niet alleen hiaten in de kennis van uitvoerders. Ook de bachelors en masters, die normaal gezien leidinggevende functies vervullen in bouwbedrijven, weten vaak te weinig over preventie en risicobebheer wanneer ze in de onderneming arriveren. Ze zijn bovendien niet goed voorbereid op de meertalige en multiculturele bouwplaats die in ons land meer en meer de norm wordt.

Opleiding kan de oplossing zijn, maar dit onderwerp plaatst ons meteen voor een probleem. Het spectrum van opleidingen die verband houden met veiligheid en preventie is bijzonder breed. Het gaat van fabrikanten die in een onderneming uitleggen hoe men een toestel veilig gebruikt tot masters Bouwkunde aan de universiteit. Hetzelfde geldt voor de aanbieders, die variëren van officiële, erkende onderwijsinstellingen tot ondernemingen die volledig op de vrije markt opereren.

Een analyse die enige volledigheid nastreeft, zou een zeer uitgebreid hoofdstuk vergen, een rapport in het rapport. Daarom zijn we verplicht om onszelf beperkingen op te leggen. In dit hoofdstuk bestuderen we hoofdzakelijk het secundair onderwijs en de opleidingen die georganiseerd worden voor de arbeiders van onze bouwbedrijven. Het hoger onderwijs raken we kort aan. Het blijkt dat we daaruit al enkele, eventueel voorlopige conclusies kunnen trekken.

DE VEILIGHEIDSOPLEIDINGEN VOOR WERKENDEN IN DE BOUWSECTOR

De hoofdbetrokkenen bij veiligheid en preventie op de bouwplaats zijn in zekere zin de mensen die er de werken uitvoeren. Zij lopen de grootste risico's, maar ze kunnen ook deels of geheel verantwoordelijk zijn voor het ontstaan van die risico's. Een correcte veiligheidsopleiding is voor hen onontbeerlijk.

Evolutie van de gevolgde opleidingen

Bij de veiligheidsopleidingen rekenen we hier de opleidingen in het kader van een VC⁹⁹ en de opleidingen EHBO en ergonomie. Zo beschouwd kende het aantal uren veiligheidsopleiding voor bouwvakarbeiders in het opleidingsjaar 2010-2011 een inzinking. Van 150 500 uur in 2009-2010 daalde het naar 118 100¹⁰⁰ uur een jaar later. Maar sindsdien is er globaal genomen een stijgende trend. In 2016-2017 volgden werknemers van bouwbedrijven zelfs 176 900 uur veiligheidsopleiding.

Betekent dit nu dat bouwbedrijven steeds meer belang hechten aan veiligheid? Deze vraag valt niet eenvoudig te beantwoorden op basis van deze gegevens, omdat eerst een maatstaf gekozen moet worden om dat te meten. Maar nemen we als maatstaf het aandeel veiligheidsopleidingen in het totale aantal opleidingsuren, dan is het antwoord ondubbelzinnig "ja" voor de recentste jaren. In uren uitgedrukt bedroeg dat aandeel in 2014-2015 nog 16,9 %. Maar in 2016-2017 was het gestegen tot 23,4 %. Op deze manier bekeken, geniet veiligheid gemiddeld gezien een stijgende belangstelling in de bouwbedrijven¹⁰¹.

Een stimulerende factor blijken de winteropleidingen te zijn. Tussen 1 december en 31 maart kan een werkgever een beroep doen op een dergelijke winteropleiding voor zijn arbeiders die onder paritair comité 124 vallen. Hij kan hen dan werkloos stellen wegens slecht weer, ongeacht de weersomstandigheden. Hij hoeft dus geen loonkosten te betalen. De arbeider krijgt naast de werkloosheidsuitkering ook een opleidingspremie van Constructiv.

In opleidingsjaar 2009-2010 waren er ruwweg vijf keer meer weekdagopleidingen veiligheid dan winteropleidingen. In 2016-2017 was de volgorde omgekeerd, met ongeveer 74 000 uren weekdagopleidingen en 97 800 uren winteropleidingen.

⁹⁹ VGM Checklist Aannemers, waarbij VGM staat voor Veiligheid Gezondheid en Milieu.

¹⁰⁰ Dit onderdeel is gebaseerd op informatie van Constructiv. De cijfers slaan dus alleen op de Belgische arbeiders die vallen onder paritair comité 124. Maar deze groep werknemers vormt de meerderheid in de sector, en we gaan ervan uit dat de statistieken die we citeren voldoende representatief zijn.

¹⁰¹ Merk op dat er recent jaren waren waarin het totale aantal opleidingsuren daalde, maar het aantal opleidingsuren veiligheid steeg.

Aard van de opleidingen

Het is interessant om na te gaan welke veiligheidsopleidingen de werknemers volgen, en hoe de uren opleiding verdeeld zijn over de ondernemingen. Het populairst zijn de opleidingen in het kader van een VCA. In een typisch jaar zijn zij goed voor ongeveer 70 % van alle gevolgde uren veiligheidsopleiding. Daarna komen de EHBO-opleidingen, die het allergrootste deel van de overige veiligheidsopleidingen uitmaken. Het aandeel uren opleiding dat met ergonomie te maken heeft, schommelt naargelang het jaar van 1 tot 2 %.

Het is verheugend om vast te stellen dat alle bedrijfsgrootten, ook de kleinere, hun arbeiders veiligheidsopleidingen laten volgen. In 2016-2017 waren de ondernemingen met vijf of minder werknemers goed voor 19 600 opleidingsuren, en de ondernemingen met 6 tot 19 werknemers goed voor 36 000 uren. Bovendien werd er in beide bedrijfsgrootten een stijging vastgesteld ten opzichte van een jaar eerder.

Maar hierbij moeten we twee kanttekeningen maken. De bouw telt zeer veel ondernemingen met vijf of minder werknemers. Hun aandeel in de werkgelegenheid in de sector ligt hoger dan hun aandeel in de opleidingsuren veiligheid.

Tweede vaststelling: als bedrijven met vijf of minder werknemers hun arbeiders in 2016-2017 opleidingen lieten volgen, dan was in uren uitgedrukt 15,2 % daarvan een veiligheidsopleiding. Het overeenkomstige resultaat voor ondernemingen met 6 tot 19 werknemers was 18,2 %. Dat is minder en zelfs veel minder dan het gemiddelde van de sector, dat zoals we gezien hebben bijna een kwart bedraagt. In bouwbedrijven met 50 of meer werknemers gaat het zelfs naar 30 % of meer¹⁰².

Wat de oorzaak is van dit alles, kan niet meteen uit de statistieken afgeleid worden. Maar het spreekt de vaststelling gedaan in hoofdstuk 1 niet tegen, namelijk dat de kleinere ondernemingen specifieke aandacht nodig hebben als de bouwsector zijn prestaties op het vlak van preventie en risicobeheer wil verbeteren. De cijfers suggereren dat de kleinere bedrijven nog meer gestimuleerd zouden kunnen worden om hun arbeiders veiligheidsopleidingen te laten volgen.

De meeste uren veiligheidsopleiding worden gevolgd door arbeiders met een leeftijd tussen de 25 en de 40 jaar. Dan komen de arbeiders tussen de 40 en de 54. De kleinste aandelen zijn voor de arbeiders jonger dan 25 en de arbeiders van 55 of ouder.

Zeer informatief zijn deze absolute waarden van het aantal opleidingsuren per leeftijdscategorie eigenlijk niet: ze weerspiegelen grotendeels de leeftijdspiramide van de arbeiders in onze sector. De belangrijkste conclusie die men kan trekken, is dat in bijna elke leeftijdsklasse het aantal uren veiligheidsopleiding in 2016-2017 hoger lag dan een jaar eerder.

Kijken we naar het aandeel van de opleidingsuren veiligheid, dan valt iets anders op: als men een opleiding volgt, dan stijgt de kans dat het gaat om een veiligheidsopleiding samen met de leeftijdscategorie. Bij de vijftigplussers bestaat meer dan 30 % van de opleidingsuren uit veiligheidsopleidingen. In de categorie 15-19 jaar is dat 12,2 %, in de categorie 20-24 jaar is het 14,7 %.

¹⁰² Een uitzondering zijn de bedrijven met 500 of meer werknemers, maar zij vormen een zeer klein aandeel van het totale aantal ondernemingen in de sector.

De rol van de lokale Confederaties

Zoals opgemerkt is het gamma van de aanbieders van veiligheidsopleidingen voor werknemers zeer breed, net als de plaatsen waar men deze kan volgen. Naast Constructiv is er Cevora, Syntra, Volta, in het Brussels gewest het BRC Bouw¹⁰³ en het trainingscentrum EFP, in Wallonië IFAPME ...

In deze context zijn de lokale Confederaties een enorme steun voor de leden van de Confederatie. Zij zijn het eerste aanspreekpunt wanneer een aannemer de behoefte aan een veiligheids- en preventieopleiding detecteert in zijn onderneming.

De lokale Confederaties hebben bijzonder veel ervaring. Het zijn echte kenniscentra met een zeer divers aanbod op het gebied van opleiding, die indien nodig nauw samenwerken met de andere relevante actoren. Hun troef is dat ze de bouwsector en de individuele bedrijven door en door kennen, waardoor ze veiligheidsopleidingen kunnen aanbieden die op maat van de ondernemingen gemaakt zijn.

Verderop in dit rapport komen we terug op een aantal initiatieven die ze ontplooiën op het vlak van preventie, zoals de veiligheidsdagen. Ze organiseren die voor specifieke ondernemingen, maar in bepaalde gevallen ook voor alle bouw-kmo's in hun werkingsgebied. Maar om dit onderdeel opleiding voor werknemers af te sluiten, wijzen we op een van de andere sterke punten van de lokale Confederaties: de opleidingen die ze in de onderneming kunnen organiseren.

Het lijkt weinig twijfel dat dergelijke opleidingen een van de efficiëntste manieren zijn om veiligheid en preventie te stimuleren in bouwbedrijven, zeker wanneer ze met de vakkennis van de lokale Confederaties georganiseerd worden. Ze zijn niet abstract, maar maken het mogelijk om in de sfeer van de onderneming in te gaan op de concrete problemen die zich stellen bij de activiteit die ze uitvoert.

¹⁰³ Het Beroepsreferentiecentrum Bouw. Zie ook www.cdr-brc.be.

HET ONDERWIJS

De jongeren uit het secundaire technisch en beroepsonderwijs vormen een noodzakelijke instroom voor onze bedrijven, die altijd op zoek zijn naar geschikte werknemers. Maar niet alleen hun enthousiasme en hun competenties zijn belangrijk: deze jongeren zijn ook belangrijke partners voor de creatie van een veiligheidscultuur op onze bouwplaatsen. In het ideale geval worden ze op de schoolbanken en tijdens stages in ondernemingen doordrongen van een cultuur waarin veiligheid en preventie vanzelfsprekend zijn, en nemen ze deze mee als evident onderdeel van hun werk in een bouwbedrijf.

Een blik op het Belgische onderwijs leert ons evenwel dat er geen uniforme aanpak bestaat van veiligheid en preventie. In de Vlaamse gemeenschap zijn deze thema's geïntegreerd in de lessen in het technisch en beroepsonderwijs; in de Franse Gemeenschap gaat er ook aandacht naar veiligheid, maar op een minder structurele manier. Dat laatste kan men ook zeggen van het hoger onderwijs, waar een uniforme aanpak trouwens minder te verwachten valt, aangezien hogere onderwijsinstellingen veel meer vrijheid hebben bij het samenstellen van hun curricula.

Het secundair onderwijs in Vlaanderen

In het secundair onderwijs in Vlaanderen zijn de goede intenties duidelijk en formeel aanwezig. Veiligheid en welzijn vormen een structureel onderdeel van het technisch en beroepsonderwijs. Om die reden gaan we iets dieper in op de Vlaamse situatie.

In Vlaanderen wordt de inhoud van het secundair onderwijs bepaald door de eindtermen, die de minimumkennis beschrijven die een leerling in een bepaalde periode moet verwerven¹⁰⁴. In het secundair beroeps- en technisch onderwijs (voltijds en deeltijds) is het thema veiligheid en welzijn opgenomen in zogenoemde vakoverschrijdende eindtermen. Deze gaan over kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die niet tot een specifiek vakgebied horen. Ze moeten worden nagestreefd doorheen de verschillende vakken, onderwijsprojecten en andere activiteiten.

Dit is een uitstekende aanpak, aangezien hij – althans in principe – een weerspiegeling is van het werk in een bouwbedrijf. Daar moeten veiligheid en preventie in elke activiteit een prioriteit vormen.

De eindtermen worden verder uitgewerkt in de leerplannen en curricula. De inhoud daarvan gaat verder dan de eisen die een VCA-examen stelt. De leerlingen zien tijdens de schoolloopbaan dus heel wat aspecten die gerelateerd zijn aan veiligheid en welzijn, zoals het correcte gebruik van de persoonlijke en collectieve beschermingsmiddelen, lasten ergonomisch tillen, dragen en hijsen, de veilige organisatie van de bouwplaats, veilig werken in teamverband, werken op hoogte, zelfstandig werken met machines ... De nadruk ligt op het toepassen van de veiligheidsvoorschriften, procedures en maatregelen, ook tijdens de stages of het alternerende leren.

Dit alternerend of duaal leren is interessant, omdat het de kans schept om een beeld te krijgen van de aansluiting van het onderwijs op de realiteit op de werkvloer. In dit verband stelt Constructiv vast dat in de bedrijven die alternerend leren aanbieden, nog stappen ondernomen moeten worden om de leerwerkplek te informeren en te sensibiliseren over veiligheid. We citeren: "Momenteel wordt de nadruk op de veiligheidscultuur die heerst binnen de schoolmuren niet structureel doorgetrokken naar de leerwerkplek."

Dit kan geïnterpreteerd worden als een indicatie dat in bouwbedrijven meer nadruk zou moeten liggen op veiligheid en preventie, maar men moet voorzichtig zijn bij het trekken van conclusies. Duaal leren is een recent fenomeen in het Vlaamse onderwijs, en het is mogelijk dat de mentoren die de leerlingen begeleiden in de onderneming, nog niet voldoende ervaring verworven hebben.

Het secundair onderwijs in de Franse gemeenschap

In het bouwonderwijs van de Franse gemeenschap (voltijds en alternerend) krijgen jongeren geen specifieke veiligheidsopleidingen in de loop van hun leertraject. Onderwerpen die te maken hebben met veiligheid komen wel aan bod tijdens de theoretische en praktijklessen, vooral op basis van de competentieprofielen die Constructiv ontwikkeld heeft. Maar een uniforme aanpak van de veiligheidsopleiding bestaat niet in de Franse gemeenschap. Dit heeft tot gevolg dat het sterk afhankelijk is van de docenten en de beschikbare tijd of jongeren veel leren over veiligheid en welzijn.

Ook in de Franse gemeenschap merkt men trouwens op dat bij alternerend leren de situatie in de bouwonderneming een impact heeft op de attitude van de leerling tegenover veiligheid. Bij voorkeur hecht de onderneming veel belang aan preventie, zodat de jongere rechtstreeks in realistische omstandigheden leert hoe hij correct moet handelen op dit gebied.

¹⁰⁴ Ook het onderdeel over het onderwijs in dit verslag is gebaseerd op een bijdrage van Constructiv.

VCA-examens

Opvallend is dat veel secundaire technische en beroepsscholen hun leerlingen voorbereiden op het examen voor het VCA-certificaat, in de wetenschap dat steeds meer opdrachtgevers dit eisen.

De Vlaamse sociale partners financieren de organisatie van de VCA-examens voor leerlingen in het bouwonderwijs, waardoor zij gratis hun certificaat kunnen behalen. Deze financiering is er niet voor leerlingen die geen bouwrichting volgen. In Brussel maakt het BRC Bouw dit examen gratis voor leerlingen zowel uit de Nederlandstalige als uit de Franstalige scholen. In Wallonië bestaat er een overeenkomst tussen het onderwijs en de Forem (de Waalse tegenhanger van de VDAB) over VCA.

Andere onderwijsvormen voor jongeren die schoollopen

Ook buiten de schoolmuren leeft het besef dat veiligheid een belangrijke component is van het technische en beroepsonderwijs. Daarom zijn in ons land een aantal initiatieven ontwikkeld die in sommige gevallen eerder gewestelijk zijn dan gericht op de gemeenschappen. We geven twee voorbeelden.

De Vlaamse sociale partners hebben een kader uitgewerkt waarin de scholen die Nederlandstalig bouwonderwijs aanbieden, een beroep kunnen doen op een open opleidingsaanbod. Dit omvat een hele verzameling opleidingen die leerlingen en leerkrachten gratis kunnen volgen via Constructiv. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer elektriciteit op de werf, gevaarlijke stoffen in de bouw, gevaren herkennen en risico's inschatten, signalisatie op bouwplaatsen en veilig werken met handgereedschappen en machines.

In het schooljaar 2016-2017 hebben 3 286 leerlingen op deze manier in totaal 21 364 uren opleiding gevolgd. Er hebben ook 432 leerkrachten 2 496 uren opleiding gevolgd.

In het Brussels gewest heeft het BRC Bouw een opleiding Veilig werken op hoogte voor leerlingen die een zevende jaar doen en minstens 18 jaar oud zijn. Ze is kosteloos wanneer de leerling slaagt voor het examen.

In Wallonië is het vormingscentrum IFAPME bijzonder actief op het vlak van stages in bedrijven en alternerend leren.

Het hoger onderwijs: de bacheloropleiding Bouw

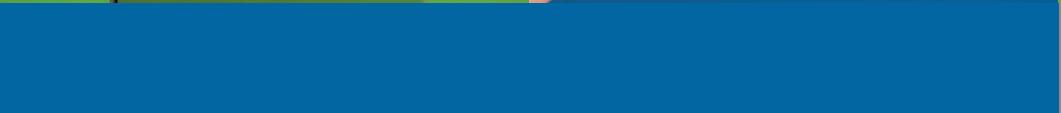
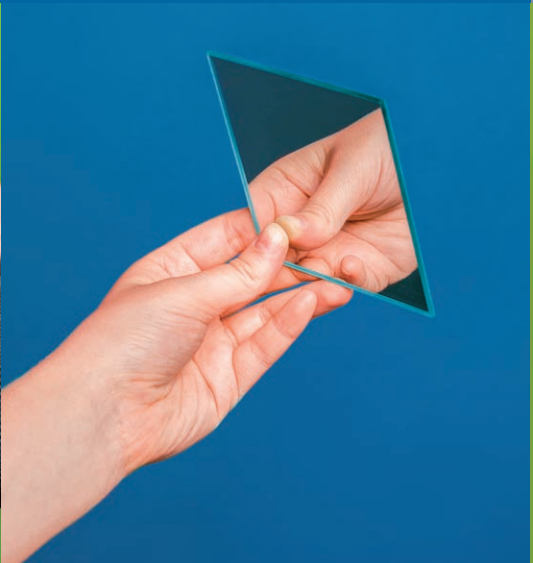
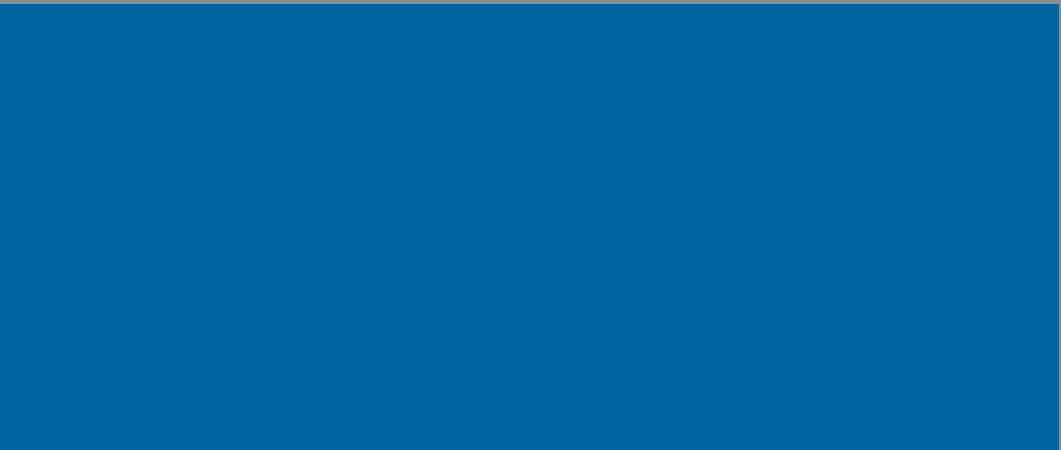
De jongeren die uit het hoger onderwijs komen, spelen als toekomstige leidinggevendenden een belangrijke rol in het verspreiden en onderhouden van een cultuur van veiligheid en preventie in de onderneming.

Maar aan het einde van hoofdstuk 2 van dit verslag merkt emeritus professor Othmar Vanachter (KU Leuven) op dat er iets schort aan hun veiligheidsvorming. De ingenieurs Bouwkunde krijgen aan zijn universiteit wel een cursus over de reglementering op de arbeidsveiligheid, maar daarin ligt de nadruk te weinig op preventie.

Als we de Vlaamse bacheloropleidingen Bouw als voorbeeld nemen, komt op dit gebied een weinig eenduidig beeld naar voren. Men mag zich dus afvragen of deze bachelors effectief voorbereid zijn op de preventieve taken die ze zullen moeten uitvoeren tijdens bouwprojecten.

Elke hogeschool of universiteit heeft een eigen aanpak, met als constante dat men de algemene werfinrichting en de algemene veiligheid van de personen op de bouwplaats en de omstaanders niet uit het oog verliest. In de praktijk is dit aspect doorgaans verweven in diverse theorie-, praktijk- en labolessen, in projecten, in stages en kijkstages ...

Sommige instellingen bieden een vak apart aan dat focust op veiligheidsaspecten. In andere instellingen bestaat er een minor die de studenten kunnen kiezen. Het komt ook voor dat veiligheid een verplicht onderdeel is van de bachelorproef, maar dan kan het gaan over zeer specifieke onderwerpen zoals de brandnormering.

HOOFDSTUK 7

EUROPESE AANPAK

DE EUROPESE AANPAK EN DE TE TREKKEN LESSEN

Het Europese recht heeft een belangrijke invloed op het bedrijfsleven. Zo heeft Europa in verschillende domeinen regels opgelegd om de werking van de Europese markt te waarborgen. Daarvoor werden op Europees niveau allerlei soorten regelgevingen aangenomen, die de lidstaten vervolgens in hun nationaal recht hebben omgezet.

Maar deze invloed gaat verder dan de werking van de interne markt. Europa heeft ook een reeks beleidsmaatregelen goedgekeurd waarvan de uitvoering rechtstreeks betrekking heeft op het bedrijfsleven. Een concreet voorbeeld is het gezondheids- en veiligheidsbeleid op het werk.

De Belgische wetgeving inzake veiligheid op het werk is waarschijnlijk een van de wetgevingen waarop de invloed van het Europese niveau het vroegst voelbaar en het grootst was. Dat heeft de Confederatie laten zien in een van haar voorgaande jaarverslagen, dat gewijd was aan Europa en zijn invloed op het bedrijfsleven¹⁰⁵.

Het eerste deel van dit hoofdstuk bespreekt de opmerkingen die dit verslag over Europa maakte, om een concreter beeld te geven van de impact die het Europese niveau heeft op de nationale veiligheidsvoorschriften.

Het tweede deel gaat in op het strategische kader dat de Europese Commissie onlangs heeft goedgekeurd op het gebied van gezondheid en veiligheid, en op de lessen die men daaruit kan trekken om de risicopreventie te verbeteren.

¹⁰⁵ Jaarverslag 2013-2014 van de Confederatie: *De bouw en Europa*.

DE INVLOED VAN HET EUROPESE RECHT

Het Europese niveau oefent op twee manieren invloed uit op de regelgeving inzake gezondheid en veiligheid op het werk. Enerzijds door nieuwe concepten en procedures in te voeren, zoals de veiligheidscoördinatie; en anderzijds door de verplichtingen te versterken die al in ons arbeidsrecht bestonden, zoals de verplichtingen die de basis vormen van het algemene preventiebeleid dat bedrijven moeten voeren.

Versterking van al bestaande beginselen en regels

Het is in de context van de versterking van de bestaande regels en principes dat de invloed van Europa het grootst is geweest. Dat wekt geen verwondering, en is in zekere zin een geruststellende boodschap over de kwaliteit van de Belgische regelgeving die vóór de Europese bijdrage bestond.

Algemeen beleid ter voorkoming van risico's

Het algemene preventiebeleid dat op Belgisch niveau¹⁰⁶ al bestond, werd versterkt door de kaderrichtlijn inzake veiligheid op het werk van 1989¹⁰⁷ en de bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen.

Onder invloed van deze richtlijnen heeft de Belgische wetgever het kader van onze regelgeving inzake veiligheid grondig herzien. Het resultaat was de welzijnswet van 4 augustus 1996. Deze vormde in Belgisch recht de nieuwe basis voor de organisatie van het preventiebeleid op de werkplaats.

De Europese inbreng in ons verplichte preventiestelsel is onder meer terug te vinden in de bepalingen over de invoering van een veiligheidsplan (risico-inventaris, risico-evaluatie en preventiemaatregelen) en in de bepalingen over de aansluiting bij een externe preventiedienst. Die inbreng is er ook in de organisatie van de verplichtingen om passende informatie te geven aan de werknemers, om hen passende opleidingen te geven, en om samen te werken wanneer meerdere bedrijven op dezelfde werkplaats aanwezig zijn.

Specifieke beschermingsmaatregelen

De Europese wetgeving versterkte de bestaande bescherming in onze wetgeving bij een aantal specifieke situaties op het werk, hetzij omdat met activiteiten en omstandigheden bepaalde risico's verbonden zijn, hetzij om bepaalde categorieën werknemers in het bijzonder te beschermen.

Er zijn dus verschillende richtlijnen aangenomen. Een voorbeeld is de richtlijn betreffende het gebruik van individuele beschermingsmiddelen¹⁰⁸. Die moeten ter beschikking gesteld worden van de werknemers wanneer efficiënte collectieve bescherming ontbreekt. Een ander voorbeeld is de richtlijn betreffende de bescherming tegen de risico's van asbest¹⁰⁹. De maatregelen daarin steunen op een aantal verplichtingen inzake de opleiding van de werknemers en op het verbod om sommige mechanische werktuigen te gebruiken, maar ook op de bijzondere voorwaarden (voorafgaande erkenning) gesteld aan ondernemingen die sommige asbestverwijderingswerken uitvoeren.

Gelijkaardige opmerkingen kan men maken bij de richtlijnen betreffende werkzaamheden op hoogte¹¹⁰, de risico's van blootstelling aan mechanische trillingen¹¹¹, de risico's in verband met het dragen van lasten¹¹² en de risico's in verband met lawaai op de werkplek¹¹³.

Ten slotte wijzen we nog op de bijzondere beschermingsmaatregelen die aangenomen werden voor bepaalde categorieën werknemers die meer dan andere blootgesteld zijn aan risico's voor hun veiligheid of gezondheid: zwangere vrouwen¹¹⁴, jonge werknemers¹¹⁵ en tijdelijke werknemers¹¹⁶.

¹⁰⁶ Hoofdzakelijk het ARAB, dat in 1947 werd aangenomen, en de wet van 10 juni 1952 betreffende de gezondheid en de veiligheid van de werknemers alsmede de hygiëne van het werk en de werkplaatsen.

¹⁰⁷ Richtlijn 89/391/EEG van 12 juni 1989 ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers door middel van een aangepast beleid van risicopreventie.

¹⁰⁸ Richtlijn 89/686/EEG van 21 december 1989, in Belgisch recht omgezet bij KB van 13 juni 2005.

¹⁰⁹ Richtlijn 83/477/EEG, in Belgisch recht omgezet bij KB van 16 maart 2006 en bij KB van 28 maart 2007, opgeheven en vervangen door richtlijn 2009/148/EG.

¹¹⁰ Richtlijn 2001/45/EG inzake werkzaamheden op hoogte, die bepalingen bevat die tot doel hebben het gebruik van ladders, trapladders en platformladders als werkpost in de hoogte te beperken. Deze richtlijn werd in Belgisch recht omgezet bij koninklijk besluit van 31 augustus 2005. De Europese Commissie heeft ook een code van goede praktijken hiervoor opgesteld.

¹¹¹ KB van 7 juli 2005 tot omzetting in het Belgisch recht van de richtlijn 2002/44/EG van 25 juni 2002.

¹¹² Richtlijn 90/269/EEG van 29 mei 1990, in Belgisch recht omgezet bij KB van 12 augustus 1993.

¹¹³ Richtlijn 2003/10/EG van 6 februari 2003, in Belgisch recht omgezet bij KB van 16 januari 2006.

¹¹⁴ Richtlijn 92/85 van 19 oktober 1992. Hij verlengt het zwangerschapsverlof tot 18 weken en verbiedt de blootstelling van zwangere werknemers aan bepaalde chemische en biologische agentia.

¹¹⁵ Richtlijn 94/33 van 22 juni 1994, in Belgisch recht omgezet bij koninklijk besluit van 3 mei 1999. De indienstneming van jonge werknemers in ondernemingen moet onder andere worden voorafgegaan door een analyse van de specifieke risico's.

¹¹⁶ Richtlijn 91/383 van 25 juni 1991. Hij voorziet onder andere in een verdeling van de verantwoordelijkheid voor de beschermingsregelingen tussen de uitzendonderneming en de gebruiker.

De invoering van nieuwe concepten of verplichtingen

De Europese wetgeving heeft de veiligheid op de werkplek ook geïnnoveerd door de invoering van nieuwe concepten en verplichtingen voor bedrijven, die vervolgens in nationale wetgeving omgezet zijn.

Veiligheidscoördinatie bij bouwwerken

De invoering van de verplichte veiligheidscoördinatie in het Belgisch recht vloeit rechtstreeks voort uit het Europese recht. Een dergelijke verplichting bestond niet vóór de goedkeuring van de richtlijn tijdelijke of mobiele bouwplaatsen in 1992¹¹⁷. Zoals we hebben gezien in het hoofdstuk over het sectorale preventiebeleid, verplicht deze richtlijn de aanstelling van veiligheidscoördinatoren en wijst hij hun specifieke taken en opdrachten toe.

Regelgeving inzake producten en materialen

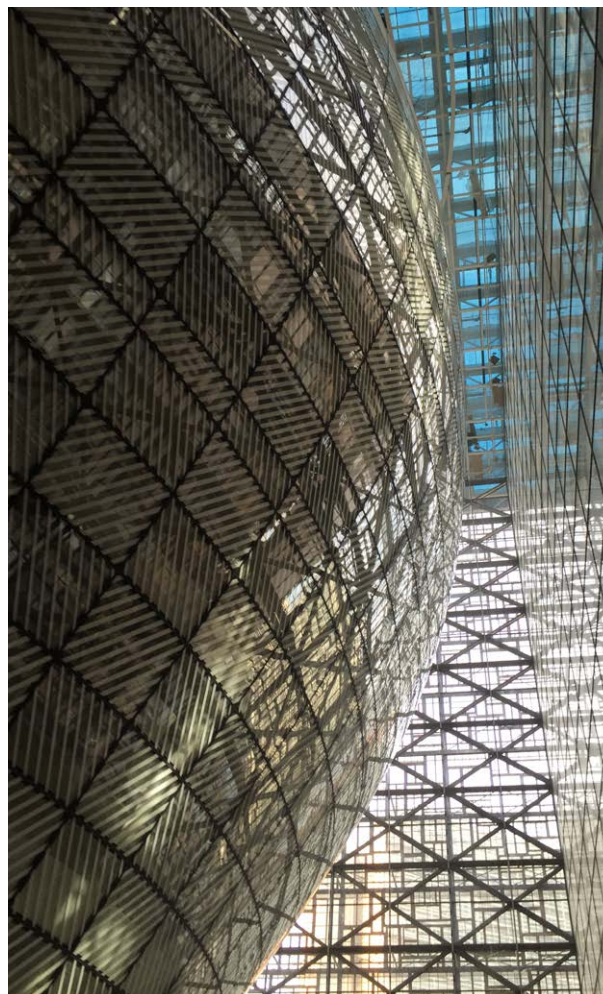
De Europese Unie heeft oog voor de bescherming van de gebruikers van producten en materialen op de werkplaats. Zij stelt eisen aan het in omloop brengen van producten, die gevolgen hebben voor het risicobeheer in ondernemingen die deze producten gebruiken.

Chemische stoffen

De Europese REACH-verordening¹¹⁸ legt de industrie verplichtingen op om chemische stoffen te registreren, het veilige gebruik ervan te beoordelen en in bepaalde gevallen te laten vergunnen, alsook een aantal beperkingen op het gebruik. Deze verplichtingen gelden voor alle producenten en importeurs, maar ook voor de ondernemingen die de producten gebruiken. De onderneming blijft immers de eindverantwoordelijke voor alle risico's in verband met de gezondheid en de veiligheid van haar werknemers op de werkplaats.

Bouwproducten

De Europese verordening inzake bouwproducten¹¹⁹ bepaalt dat bouwproducten en -materialen moeten beantwoorden aan welbepaalde normen. Fabrikanten, invoerders en distributeurs moeten hun bouwmaterialen en -producten laten testen of evalueren volgens de Europese specificaties. De tests en evaluaties moeten betrekking hebben op de prestaties van de essentiële kenmerken van de producten.

Blootstelling aan carcinogenen: kristallijn silica en houtstof

Werknemers in de bouwsector kunnen tijdens werkzaamheden blootgesteld worden aan houtstof en aan kristallijn silicastaof, dat vooral aanwezig is in beton en gevelbepleistering. Als ze dit inademen kan het hun gezondheid ernstig aantasten. Daarom heeft de Europese wetgever bij richtlijn van 12 december 2017¹²⁰ besloten de beroepsmatige blootstelling aan dit stof tot een zo laag mogelijk niveau te beperken. In deze richtlijn worden kwarts- en houtstof bij de kankerverwekkende stoffen ingedeeld en worden de grenswaarden voor blootstelling aan kankerverwekkende of mutagene agentia herzien om deze blootstelling aan banden te leggen.

Nieuwe amendementen van de Europese Commissie worden momenteel besproken; zij hebben tot doel een grenswaarde in te voeren voor formaldehyde, een belangrijk bestanddeel van vloer- en wandbekleding.

Tot slot heeft de Europese Commissie een stapsgewijze handleiding voor werkgevers gepubliceerd waarin hun verplichtingen die volgen uit de Carcinogenenrichtlijn en de REACH-verordening beschreven worden.

¹¹⁷ Europese richtlijn 92/57/EEG van 24 juni 1992 betreffende de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen, omgezet in de welzijnswet van 4 augustus 1996 en het koninklijk besluit van 25 januari 2001.

¹¹⁸ Verordening EG nr. 1907/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2006. Op 1 januari 2007 in werking getreden.

¹¹⁹ Verordening EU nr. 305/2011 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2011 tot vaststelling van geharmoniseerde voorwaarden voor het verhandelen van bouwproducten. Deze verordening vervangt de Europese richtlijn 89/106/EEG van 21 december 1988.

¹²⁰ Richtlijn (EU) 2017/2398 tot wijziging van richtlijn 2004/37/EG betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan carcinogene of mutagene agentia op het werk.

HET NIEUWE EUROPESE BELEIDSKADER

Zoals gezegd is de invloed van Europa op de praktijken en de nationale wetgeving het grootst op het gebied van gezondheid en veiligheid van werknemers. Daarom is het een cruciale kwestie voor het Europees sociaal beleid. Na vele jaren op een sterk normatieve manier te hebben gewerkt, kiest de Europese Commissie nu voor een algemenere aanpak, onder meer op basis van niet-bindende instrumenten.

Uitdagingen en doelstellingen

Het nieuwe beleidskader voor gezondheid en veiligheid, dat in 2014 door de Europese Commissie is goedgekeurd, heeft tot doel een gezond werkmilieu voor de Europese werknemers te waarborgen en tegelijkertijd rekening te houden met nieuwe risico's.

De strategie van de Commissie is gebaseerd op wetgevende en niet-wetgevende instrumenten. De Commissie wil drie gemeenschappelijke uitdagingen voor de Unie als geheel aangaan: een betere naleving van de bestaande wetgeving (en dan vooral door kleine en micro-ondernemingen), een betere preventie van beroepsziekten en ten slotte rekening houden met de vergrijzing van de beroepsbevolking.

Deze uitdagingen zijn vertaald in strategische doelstellingen die in samenwerking met de lidstaten en andere belanghebbenden in werkelijkheid omgezet moeten worden. De hoofddoelstellingen zijn:

- versterken van de nationale strategieën door de coördinatie tussen de lidstaten te verbeteren;
- ondernemingen, vooral micro-ondernemingen, helpen om de wetgeving na te leven;
- verbeteren van de handhaving door arbeidsinspecteurs op te leiden op een manier die beter aangepast is aan nieuwe risico's en nieuwe technologieën;
- vereenvoudigen van de bestaande wetgeving door na te gaan welke mogelijkheden er zijn om de administratieve lasten te verminderen;
- de vergrijzing van de beroepsbevolking en het ontstaan van nieuwe risico's het hoofd bieden;
- verbeteren van de gegevensverzameling en van de methoden voor het identificeren en meten van risico's voor de gezondheid van werknemers;
- versterken van de samenwerking op het gebied van gezondheid en veiligheid op het werk met de relevante internationale organisaties.

Het Europese wetgevende kader blijft het belangrijkste instrument om deze doelstellingen te bereiken. Wettelijke verplichtingen blijven immers een bepalende factor voor de ontwikkeling van een gezonde en veilige werkomgeving. Niet-wetgevende instrumenten worden echter steeds belangrijker bij de uitvoering van het Europese gezondheids- en veiligheidsbeleid.

De Europese Commissie richt zich daarom - in samenwerking met het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk (OSHA)¹²¹ - op de ontwikkeling van interactieve instrumenten voor de uitwisseling van goede praktijken en de ontwikkeling van bewustmakingscampagnes om de Europese belanghebbenden voor te lichten over de risico's in verband met gezondheid en veiligheid op het werk.

De lidstaten worden bovendien aangemoedigd om fondsen van de Europese Unie, meer in het bijzonder van het Europees Sociaal Fonds, te gebruiken om hun gezondheids- en veiligheidsstrategieën te verbeteren.

Uitvoering van het beleidskader

De Europese Commissie heeft halverwege de looptijd¹²² lessen getrokken uit de uitvoering van het beleidskader voor gezondheid en veiligheid.

Ze heeft een mededeling gedaan over dit onderwerp¹²³, en twee van de drie belangrijkste conclusies die ze trekt¹²⁴, zijn bijzonder vermeldenswaardig:

- De eerste conclusie wijst op de ontoereikendheid van de maatregelen die tot nu toe zijn getroffen om micro-ondernemingen en kleine en middelgrote ondernemingen te ondersteunen bij de toepassing van de Europese wetgeving. Kleinere structuren moeten gepersonaliseerd advies en ondersteuning kunnen krijgen, waarbij rekening wordt gehouden met hun beperkingen.
- De tweede conclusie benadrukt krachtig dat niet alleen een bindend wettelijk kader van belang is. In het dagelijkse leven wordt het echte verschil gemaakt door de dagelijkse ontwikkeling van een cultuur van respect voor dit wettelijk kader, binnen bedrijven en organisaties van elke omvang. Deze opmerking is bijzonder relevant voor dit rapport.

Om haar strategisch kader een nieuwe impuls te geven, stelt de Commissie in dit verband nauwkeurig vast welke acties de belangrijkste actoren op dit gebied moeten ondernemen, samen met een precies tijdschema.

¹²¹ Zie het laatste punt van dit hoofdstuk

¹²² De strategie is ontwikkeld voor de periode 2014-2020.

¹²³ Mededeling van de Europese Commissie gepubliceerd in januari 2017.

¹²⁴ De derde conclusie betreft de noodzaak om de inspanningen voort te zetten om het aantal kankers als gevolg van beroepsmatige blootstelling terug te dringen. In 2008 maakten die 8,5 % van het totale aantal kankers in de Europese Unie uit. In dit verband is de Commissie begonnen met een meerfasenprocedure tot wijziging van de richtlijn carcinogene agentia, onder andere om blootstellingsgrenswaarden voor bepaalde producten, materialen of stoffen in te voeren of aan te scherpen. De toelichting hierover wordt aan het einde van het eerste deel van dit hoofdstuk gegeven.

Bijzondere aandacht voor micro-ondernemingen en kmo's

Uit een studie van het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk blijkt dat 69 % van de micro-ondernemingen aangeeft dat zij regelmatig risicobeoordelingen van gezondheid en veiligheid op het werk uitvoeren¹²⁵. Hieruit volgt dat bijna een derde van deze ondernemingen dit niet doet. Bovendien blijkt uit dezelfde studie dat de kans op ernstig letsel en sterfte in kleine bedrijven groter is dan in grote bedrijven.

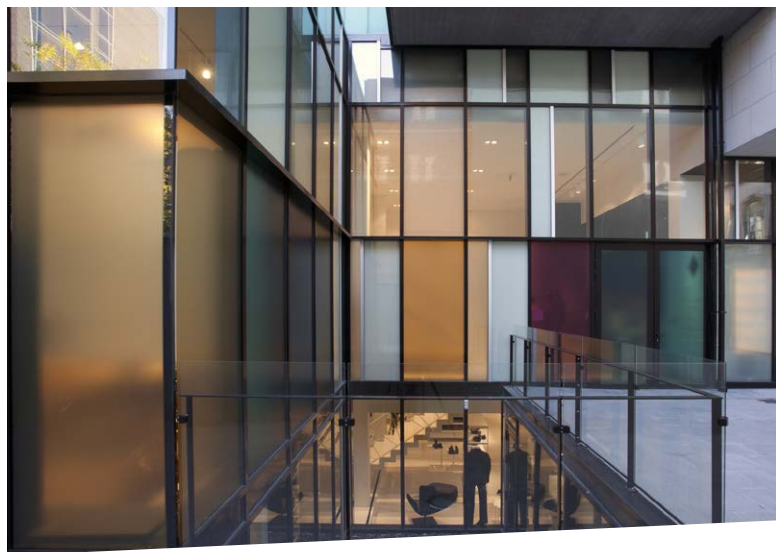
In het licht van deze studie wil de Commissie een beroep doen op de nationale autoriteiten en de sociale partners om de uitwisseling van goede praktijken systematisch te laten verlopen. Deze bundeling moet micro-ondernemingen en kmo's in staat stellen de kosten aanzienlijk te verlagen die ontstaan wanneer ze zich in orde stellen op het gebied van gezondheid en veiligheid.

Daarnaast moet het gebruik van interactieve online-instrumenten voor risicobeoordeling (OiRA) aangemoedigd worden. Deze gratis software is ontwikkeld door het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk. Hij geeft bedrijven en dan vooral kmo's de mogelijkheid om op een eenvoudige en effectieve manier de risico's voor het welzijn op het werk in te schatten. Om tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van een land en een sector, roept de Commissie de lidstaten en de beroepsorganisaties op dergelijke instrumenten ook op nationaal niveau te ontwikkelen. België deed dit in 2015 met OiRA bouw. Op basis van de gegevens die een bedrijf invoert, genereert deze tool een document met concrete actiepunten die de werkgever kan omzetten in preventie-maatregelen.

In dit verband wijzen we op het Enterprise Europe Network, dat lokale steun biedt aan Europese kmo's. Het is een belangrijke partner van het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk bij het vergroten van het bewustzijn van goede gezondheids- en veiligheidspraktijken in de kleinste structuren, en bij het verspreiden van de verschillende instrumenten die het Agentschap heeft ontwikkeld.

Actualisering van de bestaande wetgeving en de toepassing ervan

Volgens een andere studie van het Agentschap uit 2014 vindt naargelang de lidstaat tussen de 14 % en de 67 % van de bedrijven dat de gezondheids- en veiligheidsvoorschriften complex zijn¹²⁶. Deze grote variatie wijst erop dat nationale wetgevingen, en niet de minimumeisen van de Europese Unie, verantwoordelijk zijn voor een aanzienlijk deel van de administratieve lasten voor bedrijven op dit gebied.

De Europese Commissie verzoekt de lidstaten daarom nationale strategieën op te stellen als antwoord op het Europees strategisch kader, en hun nationale wetgeving te actualiseren om overbodige bepalingen te schrappen en de administratieve lasten te verminderen, in het bijzonder voor kleine en micro-ondernemingen.

Uit een aantal recente studies blijkt dat de controles op de naleving van de gezondheids- en veiligheidsvoorschriften bijdragen tot een daling van het aantal ernstige letsels.¹²⁷ De frequentie en de wijze waarop de inspecties worden uitgevoerd, verschillen echter sterk van lidstaat tot lidstaat. Daarom wil de Europese Commissie - via het Comité van hoge functionarissen van de arbeidsinspectie - gemeenschappelijke normen vaststellen voor opleidingsprogramma's voor gezondheids- en veiligheidsinspecteurs, en een geactualiseerde versie opstellen van de gemeenschappelijke beginselen voor de arbeidsinspectie op dit gebied.

Ten slotte kunnen de administratieve lasten voor ondernemingen ook verminderd worden door een aantal achterhaalde wettelijke bepalingen te schrappen, zonder dat dit ten koste gaat van het beschermingsniveau van de werknemers. Bepaalde technologieën die onder de richtlijn inzake beeldschermapparatuur (30/270/EG) vallen, zijn niet langer in gebruik, en de Commissie zal de overeenkomstige bepalingen eind 2018 schrappen. Bovendien moet ook de richtlijn betreffende de minimumvoorschriften voor de veiligheids- en/of gezondheidssignalering op het werk (92/58/EG) worden gewijzigd, om rekening te houden met de ISO 7010-norm en om de bestaande verplichtingen op het gebied van de veiligheidsborden te verduidelijken.

¹²⁵ Contexts and arrangements for occupational safety and health in micro and small enterprises in the EU - SESAME project, Europese Waarnemingspost voor risico's, Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk (OSHA), 2016.

¹²⁶ Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk, Europese bedrijvenenquête naar nieuwe en opkomende risico's (Esener) - 2 (ESENER-2), 2014, beschikbaar op het volgende webadres: <https://osha.europa.eu/nl/surveys-and-statistics-osh/esener>.

¹²⁷ Geciteerd in OESO 2000. Building an evidence base for the Health and Safety Commission Strategy to 2010 and beyond: A literature review of interventions to improve health and safety compliance, Health and Safety Executive 2004.

EUROPEES AGENTSCHAP VOOR DE VEILIGHEID EN DE GEZONDHEID OP HET WERK

Het Europees Agentschap voor de veiligheid en de gezondheid op het werk (EU-OSHA)¹²⁸ heeft als opdracht overal in Europa een cultuur van risicopreventie op de werkplaatsen te bevorderen. Het werkt samen met regeringen, organisaties van werkgevers en werknemers, Europese instellingen en netwerken en ten slotte met sommige specifieke ondernemingen.

In het kader van zijn algemene opdracht besteedt het Agentschap zeer veel aandacht aan preventie in kleine en middelgrote ondernemingen. Zoals in het vorige punt aangegeven, ontwikkelt het praktische hulpmiddelen voor kleine bedrijven waarmee die de risico's op de werkplek kunnen inschatten (online-risicobeoordelingsinstrumenten) en kennis en goede praktijken uitwisselen. Ook heeft het diverse meer gedetailleerde interactieve elektronische gidsen gepubliceerd die gericht zijn op bepaalde beroepen met een hoog risico. Bovendien heeft het Agentschap een op samenwerking gebaseerde online-encyclopedie¹²⁹ ontwikkeld met nauwkeurige en betrouwbare informatie over gezondheid en veiligheid op het werk.

Het Agentschap is daarnaast verantwoordelijk voor het uitvoeren van uitgebreide onderzoeken¹³⁰ naar de manier waarop veiligheids- en gezondheidsrisico's op de werkplek in Europa worden beheerd, en voor het ontwikkelen van bewustmakingscampagnes over kwesties die verband houden met gezondheid en veiligheid op het werk¹³¹.

Naast bewustmaking heeft het Agentschap ook een onderzoeksopdracht die betrekking heeft op de identificatie en evaluatie van nieuwe risico's op de werkplaatsen (bijvoorbeeld nanotechnologie).

Het Agentschap werkt op basis van de beginselen van goed bestuur, zoals openheid, reactievermogen, transparantie, naleving van de regels, doeltreffendheid, efficiëntie en verantwoordingsplicht.¹³² Goed bestuur zorgt ervoor dat de activiteiten van het Agentschap beantwoorden aan de verwachtingen van de belanghebbenden, onder wie de sociale partners, en nuttig zijn voor de betrokken partijen.

¹²⁸ De rechtsgrondslag voor de activiteiten van het Agentschap is Verordening (EG) nr. 2062/94 van de Raad van 18 juli 1994.

¹²⁹ OSHwiki.

¹³⁰ De ESENER-enquêtes.

¹³¹ In april 2018 lanceerde het Agentschap een campagne getiteld Gezonde werkplekken, gericht op het vergroten van het Europese publieke bewustzijn van de risico's van blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Groepen werknemers met specifieke behoeften die het meest aan dit soort stoffen zijn blootgesteld, vormen het belangrijkste doel van deze bewustmakingscampagne, die ook tot doel heeft de kennis van het Europese wetgevingskader te vergroten.

¹³² Zie de website van het Agentschap: <https://osha.europa.eu>.

HOOFDSTUK 8

BEROEPSACTIE

BEROEPSACTIE INZAKE VEILIGHEID

De Confederatie houdt zich samen met haar beroepsfederaties en lokale Confederaties dagelijks bezig met veiligheid op de werkplek. Vooral op lokaal niveau is ze een van de bevoorrechte aanspreekpunten voor bedrijven, die zich frequent tot haar richten met verzoeken en vragen over verschillende onderwerpen.

Om preventieacties te lanceren die focussen op de specifieke kenmerken van bouwberoepen, zijn de Confederatie en dan vooral de federaties dé plaats. Tenslotte is zij via haar centrale diensten actief in diverse instellingen en adviesraden die zich bezighouden met veiligheid op het werk.

Het eerste deel van dit hoofdstuk illustreert deze gebruikelijke werkzaamheden van de beroepsorganisatie op het vlak van veiligheid.

Maar de Confederatie wil op dit gebied nu verder gaan dan het gebruikelijke. Binnenkort zal ze bijvoorbeeld een grootschalige communicatiecampagne lanceren over verantwoordelijke preventie. Dat is het onderwerp van het tweede deel van dit hoofdstuk.

Deze campagne sluit aan op het BouwForum van februari 2018 en op de publicatie van dit jaarverslag. Het doel van de campagne, en van alle initiatieven die ermee gepaard gaan of erop volgen: het aantal arbeidsongevallen in de bouw aanzienlijk verminderen!

DAGELIJKSE WERKING VAN DE CONFEDERATIE

Participatie aan het algemene preventiebeleid

Als representatieve organisatie van bouwbedrijven neemt de Confederatie actief deel aan de werkzaamheden van een reeks instellingen die over het algemeen adviserende bevoegdheden hebben op het gebied van welzijn op het werk.

Als deel van de delegatie van het VBO zit zij bijvoorbeeld in de beheerscomités van het Federaal agentschap voor beroepsrisico's (Fedris), dat ontstond uit de fusie van het Fonds voor Arbeidsongevallen en het Fonds voor Beroepsziekten. Dankzij haar aanwezigheid kan zij de toepassing van de regelgeving monitoren en een standpunt innemen over diverse ontwerpen, die onder meer te maken hebben met het overheidsbeleid¹³³.

De Confederatie zetelt in de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk en in de Vaste Commissie Bouw van deze Raad. Die behandelt bepaalde veiligheidsgerelateerde thema's, maar ook andere aspecten van welzijn op het werk. De Raad werkt onder meer mee aan de voorbereiding van wet- en regelgeving.

De beroepsorganisatie speelt bovendien een centrale rol in het sectorale welzijnsbeleid. Als sociale partner in de bouw neemt ze deel aan de besluitvorming die de dagelijkse werking van Constructiv bepaalt, niet alleen op het terrein en voor de bouwbedrijven maar ook de relaties met andere instellingen en administraties.

Maar de inzet van de Confederatie voor het sectorale veiligheidsbeleid gaat verder dan dat. Hij omvat ook de voorbereiding en ondersteuning van diverse acties die door Constructiv uitgevoerd worden. Een aanzienlijk deel van dit voorbereidende werk gebeurt binnen een beperkt comité van de sociale partners in de sector. Dit comité stelt daarnaast pragmatische oplossingen voor als er zich wat betreft welzijn in bedrijven problemen voordoen bij de toepassing van regelgeving en collectieve arbeidsovereenkomsten¹³⁴.

De Confederatie is zeer actief in dit comité, niet alleen door deel te nemen aan de werkzaamheden, maar ook door verzoeken te doen en standpunten in te nemen die aan de oorsprong liggen van allerhande sectorale acties¹³⁵.

Ze is ook op alle momenten, van voorbereiding tot afsluiting, heel aanwezig bij de preventiecampagnes die Constructiv regelmatig voert over

specifieke veiligheidskwesties. In het kader van de campagne Werken op hoogte heeft zij bijvoorbeeld deelgenomen aan de activiteiten van een begeleidingscomité, waarin ook de andere sociale partners van de sector, het kabinet van de federale minister van Werk en de administratie Welzijn van de FOD Werkgelegenheid zetelden.

Door een gesprekspartner te zijn voor ministeriële kabinetten en administraties die bevoegd zijn voor welzijn op het werk, vervult de Confederatie ten slotte consequent haar rol van verdediger van de belangen van de bedrijven. In deze context doet ze haar invloed gelden als iets niet wenselijk geacht wordt voor ondernemingen of tegen hun belangen indruist, bijvoorbeeld door regelgevende bepalingen te wijzigen die ongepast of moeilijk toepasbaar zijn in bouwbedrijven¹³⁶.

Beroepsgerichte acties

Ook de beroepsfederaties of clusters die lid zijn van de Confederatie, zijn bezig met veiligheid. Hun invalshoek is het voorkomen van risico's die eigen zijn aan de beroepen die zij vertegenwoordigen.

De werking van de Cluster Complementaire Bedrijven¹³⁷ is in dat opzicht heel interessant. Zij kan dienen als referentie voor de initiatieven die de beroepsorganisatie neemt op het vlak van veiligheid, maar daarnaast belicht zij ook hoe belangrijk het is de krachten van de verschillende geledingen te bundelen om de effectiviteit van de acties te vergroten.

De Vereniging van Stellingbouw Bedrijven België (VSBB) is lid van de Cluster en was de drijvende kracht¹³⁸ achter de campagne Veilig werken op hoogte die de sector voert. Steigers zijn een belangrijk onderdeel van deze campagne, maar ook andere toestellen voor werken op hoogte zoals hoogwerkers en schaarliffen kwamen aan bod.

Naast de positieve algemene impuls die uitging van de campagne, heeft deze verschillende uitlopers gehad. Er bestond een code van goede praktijken voor de bouw en het gebruik van steigers, waarvoor VSBB de aanzet had gegeven. Door de campagne kwam die weer onder de aandacht. Hetzelfde geldt voor de persoonscertificatie voor steigerbouwers¹³⁹. De VSBB speelde een hoofdrol bij het opzetten van deze laatste.

Een tweede organisatie binnen de Cluster Complementaire Bedrijven, namelijk isPU¹⁴⁰, heeft een veiligheidsplan voor de leden opgesteld. De bedrijven in isPU moeten afrekenen met specifieke risico's op bouwplaatsen, onder meer omdat ze met chemicaliën werken. Het veiligheidsplan is een instrument om te gebruiken vóór de start van iedere werf.

¹³³ De Confederatie bekam onder meer dat de bouwsector in de toekomst zelf reglementaire maatregelen zal uitwerken voor de zgn. bedrijven met verhoogd risico. De adviseurs van Constructiv zullen de taak krijgen deze bedrijven te helpen bij de opmaak en de uitvoering van actieplannen voor een verbeterd veiligheidsbeleid.

¹³⁴ Bijvoorbeeld het aanpassen van de reglementering omtrent sanitaire voorzieningen aan de specifieke kenmerken van de wegenbouwsector maar ook het opstellen van een code van goede praktijk voor het gebruik, het monitoren en demonteren van steigers (samen met de Vereniging Stellingbouw Bedrijven in België).

¹³⁵ Waaronder het opmaken van een risico-inventaris voor bedrijven die natuursteen bewerken, in samenwerking met de inspectiediensten, maar ook het binnenkort lanceren van de asbestcampagne.

¹³⁶ Dit is bijvoorbeeld het geval met de nieuwe voorschriften voor verlichting en verluchting van arbeidsplaatsen (KB 25 maart 2016 - BS 14 april).

¹³⁷ Dit onderdeel is gebaseerd op een bijdrage van Patrick Noé (directeur van de Cluster van Complementaire Bedrijven).

¹³⁸ De Cluster heeft nauw samengewerkt met de studiedienst van de Confederatie, Constructiv, de vakbonden en de FOD Werkgelegenheid.

¹³⁹ De VSBB heeft ook meegewerkt aan het opstellen van de examens voor dit certificaat, en wil in de toekomst hiervoor ook opleidingen organiseren.

¹⁴⁰ isPU verenigt de bedrijven die in situ PUR spuiten.

ABEF, de Belgische Vereniging van Aannemers van Funderingswerken, is dan weer bezig met het opstellen van een Veiligheidsplan - Code van goede praktijk voor het uitgraven van sleuven. Dit gebeurt in overleg met Constructiv en ADEB-VBA, de vereniging van aannemers van grote bouwwerken.

De belangen van de bedrijven die harsgebonden vloeren aanleggen worden in de Cluster behartigd door de *Belgian Resin Flooring Association* (BRFA). Deze organisatie schaaft momenteel aan de inhoud van een charter voor haar leden, waarbij bijzondere aandacht zal worden besteed aan veiligheid.¹⁴¹

Tot slot heeft de Cluster zich ook ingezet voor de natuursteensector. Een ongeval in een natuursteenbewerkingsbedrijf leidde tot uitgebreid overleg tussen vertegenwoordigers van de Cluster, de studiedienst van de Confederatie, de Inspectie en Constructiv. Dit overleg heeft zelf geleid tot allerhande acties van Constructiv, waaronder zoals in het vorige punt aangeraakt, het opstellen van een model van risico-inventaris voor deze sector.

Nog een andere organisatie die lid is van de Confederatie is de Federatie van de Wegenbouwers. Ook zij voert een beleid dat de risico's probeert te voorkomen die eigen zijn aan de activiteiten die ze vertegenwoordigt. Een voorbeeld zijn de werken op wegen, en dan vooral op autosnelwegen, die deels in gebruik blijven tijdens de werkzaamheden. De specifieke risico's die daardoor ontstaan kunnen zeer hoog liggen, en bemoeilijken bovendien het naleven van de regels van het vak.¹⁴²

In deze context heeft een lidbedrijf¹⁴³ een nieuwe signalisatiemethode ontwikkeld, die conform de reglementering is en door iedere wegenbouwer toegepast kan worden. Zij verbetert de arbeidsomstandigheden van de arbeiders, vereenvoudigt de veilige toegang tot de werf en bevordert tegelijkertijd de doorstroming van het verkeer.

Deze efficiënte signalisatiemethode leidt tot hogere kosten voor de aannemer, waarmee de aanbestedende overheid tot nu toe geen rekening houdt. De Federatie verricht dus lobbywerk om deze methode op te leggen op het hele wegennet dat wordt beheerd door Sofico¹⁴⁴.

In een andere bedrijfstak stimuleert de Vereniging van Betonstaalverwerkende Bedrijven in de Confederatie bij haar leden dan weer de toepassing van machines en technologieën die de risico's op arbeidsongevallen verminderen.¹⁴⁵ Het bewerken van betonstaal in een buigcentrale gaat immers vaak gepaard met handelingen die een grote ergonomische, fysieke en mentale belasting veroorzaken, en dat leidt tot langdurige afwezigheden van de operatoren.

De Unie van Aannemers van Spoorwegwerken¹⁴⁶ heeft een specifieke communicatiedrager gekozen - het stripverhaal - voor een maximale bewustmaking in het kader van haar campagne: *Max voor veiligheid, hij is op het goede spoor!* In het verleden zijn, in andere contexten, verschillende stripverhalen gemaakt die op een speelse en constructieve wijze goede en slechte voorbeelden van praktijken op de bouwplaats illustreren.

Tot slot moet worden gewezen op de kwaliteit van het werk van de Cluster Afwerking in de Confederatie op het vlak van voorlichting over veilige toepassingsmethoden. Deze Cluster kan dienen als voorbeeld voor andere groeperingen binnen de organisatie. Het meest in het oog springende resultaat is de veiligheidsfiche *Brandveilig werken bij dakafdichtingswerken*. Deze beschrijft zeer grondig en gedetailleerd maar tegelijk zeer praktisch de verplichtingen, de toestellen en machines, de beschermingsmiddelen en de correcte manier van werken in diverse omstandigheden: van het begin van de werkdag over de lunchpauze tot het einde van de werkdag.

De eerstelijnsdiensten

De lokale Confederaties vormen het niveau van de beroepsorganisatie waarmee het aangesloten bedrijf het nauwste contact heeft. Aan hen maakt een lidbedrijf zijn behoeften bekend, en daardoor zijn zij zich ten volle bewust van de moeilijkheden waarmee ondernemingen worden geconfronteerd. Dit geldt uiteraard ook voor de moeilijkheden en behoeften inzake veiligheid op het werk.

In hoofdstuk 6 van dit verslag wordt de nadruk gelegd op de veiligheidstrainingen die door de lokale Confederaties worden georganiseerd of gecoördineerd. Het is een voorbeeld van de manier waarop ze inspelen op de vragen van de bedrijven. Maar zoals blijkt uit wat volgt, zijn dit niet de enige initiatieven die ze nemen.

Voor de leden-aannemers zijn veiligheid en preventie belangrijke thema's. Dat blijkt uit de talrijke vragen die de meeste lokale Confederaties daarover krijgen. Risicoanalyses en veiligheidsplannen vormen een belangrijk onderdeel van onderwerpen waarover ze geconsulteerd worden. Andere veel voorkomende vragen gaan over de wettelijke verplichtingen op het vlak van asbestverwijdering, veiligheidscoördinatie en persoonlijke beschermingsmiddelen. Ook de aansprakelijkheid van de werkgever bij een ongeval en wanneer een bouwplaats stilgelegd wordt, komt aan bod.

De lokale Confederaties werken samen met de lokale vertegenwoordigers van Constructiv. Dit is onder meer het geval als het gaat om technische kwesties of als gevaarlijke situaties op een bouwplaats aan de kaak gesteld worden. In dat laatste geval kunnen de adviseurs van deze sectorale organisatie ter plaatse vaststellingen gaan doen.

Lokale Confederaties spelen vaak een reactieve rol bij veiligheidsaanlegenheden: zij geven advies, verstrekken modeldocumenten en nemen eventueel contact op met de studiedienst van de Confederatie of met gespecialiseerde veiligheidsinstellingen.

Maar ze kunnen ook een proactieve rol spelen, of zoals de Confederatie Bouw Waals-Brabant het uitdrukt: "Het is onze missie, die van de hele beroepsorganisatie, om de bouwbedrijven bewust te maken en te informeren en hen daarbij te interesseren".

¹⁴¹ Het charter en de ondertekenaars zullen bekendgemaakt worden op de website van de BRFA.

¹⁴² Deze toelichting is gebaseerd op een bijdrage van Didier Block (directeur van de FWEV, de federatie van de Waalse wegenbouwers in de Confederatie).

¹⁴³ Het gaat om de onderneming Colas.

¹⁴⁴ Deze beheersmaatschappij staat onder meer in voor de autosnelwegen en de grote gewestwegen in het Waalse Gewest.

¹⁴⁵ Deze toelichting is gebaseerd op een bijdrage van Marc Vanherle (secretaris van de vereniging).

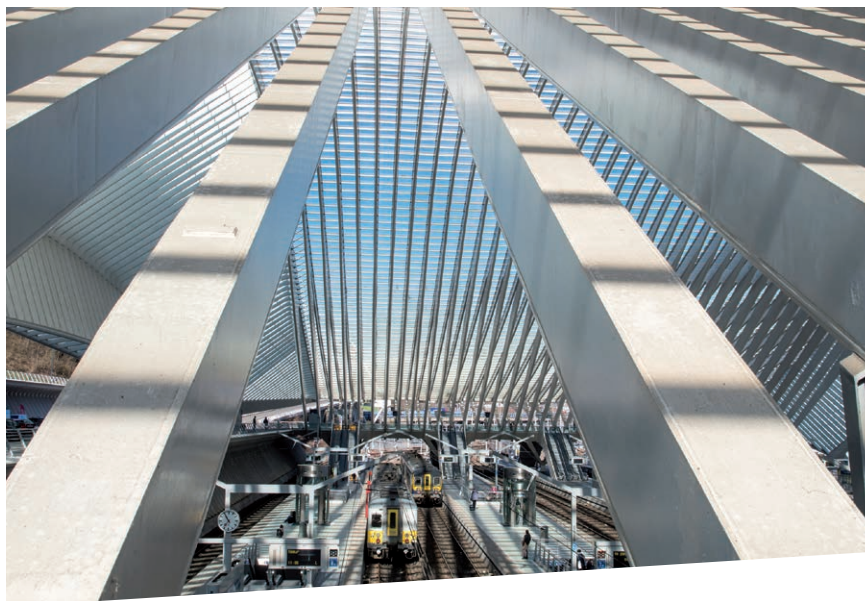
¹⁴⁶ De aannemers van spoorwegwerken vormen een onderdeel van FABA, de federatie van de algemene aannemers in de Confederatie. Meer informatie over deze actie staat op www.faba.be.

De lokale Confederaties geven bijvoorbeeld actieve steun aan de veiligheidscampagnes van Constructiv. Ze organiseren informatiesessies en communiceren in hun media over veiligheidskwesties. Een aantal van hen heeft ook ervaring opgedaan met het organiseren van veiligheidsdagen voor bepaalde bedrijven. De Confederatie Bouw Brussel Vlaams-Brabant heeft in dit verband een nieuw concept gelanceerd: de Safetyday, die openstaat voor alle bouwbedrijven, maar specifiek gericht is op kmo's. Er worden ook andere originele initiatieven ontplooid, zoals de *Wintertrainingdays*, die in één dag een heel uitgebreid aanbod opleidingen bundelen, inclusief veiligheidstrainingen.

Deze initiatieven worden genomen in samenwerking met een aantal gekwalificeerde partners. Een goed voorbeeld van deze samenwerking is de Werkgroep Overleg Bouw, het veiligheidsplatform van de Confederatie Bouw West-Vlaanderen. Viermaal per jaar komen een vijftientigtal preventieadviseurs samen om praktische zaken inzake veiligheid op de bouwplaats te bespreken. De werkgroep onderzoekt de problemen en bespreekt de mogelijke oplossingen, bepaalt de punten die meer aandacht verdienen, en stelt zich de vraag hoe goede praktijken beter bekendgemaakt kunnen worden.

Vertegenwoordigers van de Inspectiediensten, van de veiligheidscoördinatoren, van Constructiv, van Mensura (externe preventiediensten) en van Federale Verzekering worden nauw betrokken bij de werkzaamheden van dit platform. Het bewijst nogmaals welke stimulerende rol de Confederatie speelt in het samenbrengen van de aannemers met de andere actoren op het vlak van preventie.

EEN ACTIEPLAN VOOR DE INTEGRATIE VAN VEILIGHEID IN DE CULTUUR VAN DE SECTOR

Veiligheid op het werk is bovenal het domein van de onderneming. Zij is verantwoordelijk voor de organisatie van een goed risicopreventiebeleid, en daarom moet op haar niveau actie ondernomen worden. In dit verslag is er herhaaldelijk op gewezen hoe belangrijk het is veiligheid in de cultuur van elke afzonderlijke onderneming te integreren.

Maar men mag de verantwoordelijkheid van de sector voor het preventiebeleid niet verwaarlozen. Dat geldt zeker in de bouw. Hij bestaat uit een veelheid van kleine bedrijven en heeft als kenmerk dat verschillende activiteiten op dezelfde werkplek samen voorkomen. Dit verslag heeft dus niet gearzeld om verschillende aspecten van dat sectorale preventiebeleid te belichten.¹⁴⁷

Deze twee benaderingen - onderneming en sector - sluiten elkaar niet uit, maar vullen elkaar aan. Elk bedrijf is verantwoordelijk voor de veiligheid van zijn werknemers en zijn werkomgeving. Maar bouwbedrijven, en dan zeker de kleine en middelgrote ondernemingen, moeten op hun sector kunnen rekenen als ze meer kennis over preventie nodig hebben en hun risicomanagement willen verbeteren.

Onder impuls van de sectorale sociale partners is dit de invulling die Constructiv aan zijn werking geeft. Het is ook de aanpak van alle niveaus van de Confederatie ten aanzien van de leden, zoals we in het eerste deel van dit verslag hebben gezien.

Maar de Confederatie gaat haar rol op een specifieke manier invullen. Het werkprogramma¹⁴⁸ van haar voorzitter riep veiligheid uit tot een van de prioriteiten van zijn mandaat. In het verlengde daarvan zal de beroepsorganisatie in de komende weken een uitgebreid communicatieplan lanceren, gevolgd door concrete bewustmakings-, voorlichtings- en lobbyacties om een verantwoordelijk preventiebeleid in alle bedrijven van de sector te bevorderen.

¹⁴⁷ Zie in het bijzonder hoofdstuk 2 van het verslag.

¹⁴⁸ Driejarenplan voorgesteld door Paul Depreter aan de Nationale Raad van de Confederatie in juni 2017.

De belangrijkste vaststellingen

In het verslag worden verschillende aspecten van het preventiebeleid en het gedrag van de belangrijkste actoren onder de aandacht gebracht. Zo kwamen een aantal gebreken of tekortkomingen in de organisatie van de veiligheid op bouwplaatsen aan het licht.

Het is nuttig om hier deze tekortkomingen te bespreken. Een alomvattende of wetenschappelijke benadering van het onderwerp wordt hierbij niet geclaimd. Het doel van de aanpak is gewoon om de vaststellingen te bundelen die op verschillende plaatsen zijn gedaan op het gebied van veiligheid, en om voor elk van de belangrijkste mankementen te zien hoe we de situatie kunnen verbeteren.

Daarnaast dienen deze vaststellingen ook om de naleving te meten van de acties die de Confederatie de komende maanden geleidelijk zal uitvoeren.

Een gebrek aan bedrijfscultuur

Het begrip cultuur is complex. Bijgevolg is het niet eenvoudig om precies te definiëren of te begrijpen wat een bedrijfscultuur is, noch om te weten hoe men veiligheid in een bedrijfscultuur kan integreren. Hoofdstuk 4 van dit rapport doet naar onze mening een zorgvuldige en objectieve poging.

Het begrip bedrijfscultuur kan door iedereen anders geïnterpreteerd worden. Maar in de loop van dit verslag komt geleidelijk één constante naar voren: veiligheid is onvoldoende geïntegreerd in de cultuur van onze bedrijven. Dat is iets wat iedereen lijkt te onderkennen, ook de aannemers die zelf wijzen op een gebrek aan veiligheidsbewustzijn in de sector.

In dit rapport getuigen¹⁴⁹ aannemers over de tekortkomingen die ze vaststellen op het vlak van veiligheid. Uit een aantal van die getuigenissen blijkt dat de situatie zeer ernstig kan zijn. Bedrijven waar een gebrek aan veiligheidscultuur wordt waargenomen, plaatsen soms niet de geschikte collectieve beschermingsmiddelen of geven er niet om dat werknemers hun persoonlijke beschermingsmiddelen niet dragen.

Men constateert ook dat er wordt gewerkt op vuile, rommelige en overvolle plekken. Op het eerste gezicht creëert dit minder risico's. Maar de ervaring van aannemers die veiligheid in hun bedrijfscultuur geïntegreerd hebben, wijst uit dat precies dit een zeer belangrijke factor is bij het ontstaan van arbeidsongevallen op de bouwplaats. Degenen die dit nog altijd negeren, zijn net degenen die niet aan verantwoordelijke preventie doen als onderdeel van goed bestuur.

Het gevoel is dan ook dat het concept veiligheidscultuur nog niet voldoende bekend is in de bouw, of in ieder geval nog niet voldoende begrepen wordt. Er loopt door de sector een soort breuklijn tussen twee groepen bedrijven: zij die actief geïntegreerde veiligheid beoefenen en zij die dit concept helemaal niet kennen.

De oplossing kan in dit geval eenvoudig lijken: bedrijven die veiligheid negeren er bewust van maken hoe belangrijk preventie als onderdeel van hun cultuur is; en deze bedrijven uitnodigen een proces te doorlopen dat de risicopreventie integreert in hun dagelijkse werkwijze.

Theoretisch is dit waar. Maar het is wellicht iets complexer om het ook uit te voeren en tot goede resultaten te komen. Werken aan een mentaliteitsverandering is een werk van lange adem. Het begint met een goed, aangepast communicatiebeleid, maar het moet verdergezet worden met concrete en herhaalde acties, dag na dag.

Uitgangspunt voor een geïntegreerde veiligheid is de betrokkenheid van de bedrijfsleider zelf. Zonder zijn permanente en zichtbare inzet kan er geen veiligheidscultuur in het bedrijf groeien; ook wie er ervaring mee heeft, denkt er zo over. Een verantwoordelijk preventiebeleid begint dan ook bij een sterke betrokkenheid van de bedrijfsleider en van iedereen die beslissingsbevoegdheid in de onderneming hebben. Het is vanuit deze betrokkenheid, gecombineerd met het controlebeleid van het management, dat de werknemers het belang van preventie zullen voelen in het bedrijf waar ze werken.

De wet legt de principes van het dynamische risicobeheer op. Maar zoals in dit rapport al gezegd is: uiteindelijk zijn deze principes niet meer dan het gedrag en de acties in een onderneming waar preventie ingebed is in de bedrijfscultuur.

De wetgever heeft dus al heel vroeg ingezien hoe belangrijk het is dat veiligheid geïntegreerd wordt in een goed ondernemingsbestuur, met de rol van de hiërarchische lijn, de mededeling van informatie en instructies, de permanente opleiding van werknemers enzovoort.

Zwakke punten in de samenwerkingscultuur

Het bouwbedrijf is en blijft verantwoordelijk voor het organiseren van veiligheid op zijn bouwplaatsen. Dit is vanzelfsprekend, maar herhaling loont de moeite wanneer – zoals in dit verslag meermaals het geval is geweest – het debat over geïntegreerde preventie wordt uitgebreid tot de andere bouwactoren.

De aannemer wijzen op zijn verantwoordelijkheid belet uiteraard niet te benadrukken dat de andere partijen ook hun rol kunnen en moeten spelen om de veiligheid op de bouwplaatsen te garanderen. Dit is in het bijzonder het geval voor de opdrachtgever en de architect. De welzijns-wet en de regelgeving inzake tijdelijke of mobiele bouwplaatsen legt hen een aantal verplichtingen op.

Uit de enquêtes en getuigenissen over dit onderwerp die in het verslag opgenomen zijn, komt de indruk naar voren dat de samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden op veiligheidsgebied nog verre van perfect is. Iedereen probeert zo goed mogelijk aan zijn verplichtingen te voldoen, maar de wil om uit te wisselen en deel te nemen aan een gemeenschappelijk project is niet de regel.

¹⁴⁹ Zie hoofdstuk 3 van het verslag.

Zoals we in het verslag hebben gezien, erkennen Belgische opdrachtgevers, meer bepaald in de publieke sector, dat ze veel meer kunnen doen voor de veiligheid. Ze zijn ook bereid om in de toekomst initiatieven in die richting te nemen. Dit is duidelijk een positief punt. Het zou helpen om de achterstand in te lopen die de Belgische bouw heeft op landen als Nederland en Engeland. Daar lijkt op het gebied van veiligheid een hechte samenwerkingscultuur ontstaan te zijn.

Een ander positief punt is dat architecten en studiebureaus zich meer en meer bewust worden van het belang van hun rol in het voorkomen van risico's op bouwplaatsen. Bovendien aanvaarden ze meer dan voorheen de verplichtingen die de regelgeving inzake veiligheidscoördinatie hun oplegt. Dit is ook een evolutie die zou kunnen leiden tot de ontwikkeling van een daadwerkelijk gestructureerde samenwerking tussen architecten en aannemers voor een effectief preventiebeleid.

Het gaat hier om positieve vooruitzichten; het echte partnership moet nog waargemaakt worden. Het zal wellicht nodig zijn om, net als bij de ontwikkeling van de veiligheidscultuur binnen bedrijven, te werken aan een mentaliteitsverandering en een groter bewustzijn van zowel de rol van elk van de partners als het potentieel van hun interactie binnen een samenwerkingsverband.

Twijfels over de doeltreffendheid van de coördinatie

Het valt te betreuren dat meer dan vijftien jaar na de invoering van de verplichte coördinatie van de veiligheid bij bouwwerkzaamheden, de relaties tussen de veiligheidscoördinatoren en de andere bouwpartners, en dan vooral de aannemers en de architecten, vaak nog steeds complex zijn. Ze worden soms gekenmerkt door misverstanden en zelfs wantrouwen.

Voor de ene partij is de toegevoegde waarde van de veiligheidscoördinatie te gering. Dat zou vooral tot uiting komen in plannen en documenten die toegevoegd moeten worden, maar die slechts een zeer relatief nut hebben. Voor de andere partij is het de gebrekkige medewerking van aannemers en architecten aan de coördinatieopdracht die de reikwijdte ervan vermindert.

Natuurlijk is niet alles zo slecht in het functioneren van de coördinatie. Er worden uiteraard ook positieve ervaringen gerapporteerd. Zij lijken aan te tonen dat het welslagen van de coördinatieopdracht in het algemeen afhangt van twee elementen: men moet bereid zijn samen te werken, en men moet de respectieve rol van elke speler kennen en aanvaarden.

Dit brengt ons terug bij de partnerships waarover we het hadden in het vorige punt, want ook hier gaat het om een partnership. De coördinatie kan alleen functioneren als er tijdens de bouwphase sprake is van optimale samenwerking tussen de deelnemers. In de ontwerpfase zijn dat hoofdzakelijk de coördinatoren, de architecten en de opdrachtgevers; in de uitvoeringsfase de coördinatoren, de preventieadviseurs en de bedrijfsmanagers. Bovendien kan een samenwerking alleen daad-

werkelijk tot stand komen als alle belanghebbenden precies weten welke rol en missie iedereen heeft.

Dit is echter een van de zwakke punten van het coördinatiesysteem: de grenzen van de coördinatiemissie en de rol van de coördinatoren zijn nog steeds slecht bekend - omdat ze slecht gedefinieerd zijn - niet alleen bij de andere actoren maar soms ook bij de coördinatoren zelf. De Belgische coördinatiewetgeving is in grote mate verantwoordelijk voor deze situatie. Ze is onduidelijk en de gehanteerde begrippen zijn soms zeer abstract. Maar bovenal organiseert ze de samenwerking door elk van de deelnemers een deel van de verantwoordelijkheden te geven. Sommige lijken elkaar te overlappen, waardoor een indruk van algemene verwarring wordt gewekt ...

Tekortkomingen in het beheer van onderaanneming

Dit is wellicht de andere belangrijke zwakke schakel in het risicopreventiebeleid op de bouwplaats, samen met het ontbreken van een veiligheidscultuur in de bedrijven. Hij is overigens ook deels het gevolg van dit gebrek aan cultuur binnen de sector.

Het is inderdaad zo dat er talrijke meldingen zijn van niet-naleving van de veiligheidsvoorschriften bij onderaannemers die op bouwplaatsen actief zijn. Dit is onder andere, maar niet uitsluitend, het geval voor die buitenlandse bedrijven die niet aan de veiligheidsnormen voldoen die door onze voorschriften en praktijken worden opgelegd.

Of het nu gaat om buitenlandse of Belgische bedrijven, deze vaststelling mag de aannemers niet onberoerd laten; in de eerste plaats omdat het hun verantwoordelijkheid is die hier twee keer in het gedrang komt: wettelijk en moreel!

Wettelijk gezien is de uitbestedende aannemer verplicht om in de plaats van de onderaannemer te handelen telkens wanneer hij veiligheidstekortkomingen op zijn bouwplaats vaststelt bij de onderaannemer. Met andere woorden, hij moet de preventieve maatregelen nemen die de onderaannemer niet heeft genomen en hem vervolgens de kosten van zijn interventie laten dragen.

Op moreel vlak kan de aannemer die in zijn bedrijf een echte veiligheidscultuur heeft ontwikkeld, geen situaties en gedrag tolereren die strijdig zijn met de veiligheid op zijn werf.

Het valt ook niet te ontkennen dat de samenwerking die bedrijven met de andere bouwpartners wensen, in de eerste plaats tussen de bouwbedrijven zelf moet plaatsvinden.

De sector moet daarom kijken naar de redenen die de huidige situatie in de onderaannemingsrelaties bepalen. Bovendien moet hij onderzoeken met welke middelen die situatie veranderd kan worden.

Laten we de getuigenis van Renaud Bentégeat tijdens het BouwForum van februari 2018 in herinnering brengen: "Het belangrijkste vandaag

is onderaanneming. Het zou te makkelijk zijn om uit te pakken met heel mooie veiligheidscijfers voor onze eigen arbeiders terwijl onze onderaannemers zeer slechte resultaten qua veiligheid hebben. We hebben echter nog steeds allemaal de reflex om onze onderaannemers alleen te kiezen op basis van de prijs, waarbij veiligheid buiten beschouwing gelaten wordt. Daarom is het essentieel dat ook wij, bij de keuze van onze onderaannemers, in staat zijn om naar een hoger niveau te gaan en de veiligheid op zijn minst op hetzelfde niveau te brengen als de prijs!"

Een bondige alinea, met als verdienste dat hij één van de belangrijkste oorzaken van de situatie aan de kaak stelt, en tegelijk de belangrijkste middelen presenteert om de situatie wijzigen.

Onvoldoende veiligheidstraining

Zoals we in dit verslag¹⁵⁰ hebben gezien, bestaat er in België geen uniformiteit in de manier waarop preventie behandeld wordt in de schoolloopbaan of het academische traject van jongeren die in de bouwsector willen werken. Opleiding is echter een van de belangrijkste elementen van een bedrijfscultuur die gericht is op veiligheid. Het is duidelijk dat de jonge werknemer of jonge ingenieur zich gemakkelijker in een dergelijke cultuur zal integreren, als hij zeer vroeg in zijn carrière op het gebied van risicopreventie is opgeleid.

Maar opleiding is niet alleen een kwestie van het onderwijs. De sector biedt bedrijven een groot aantal opleidingen aan waaraan werknemers op bouwplaatsen kunnen deelnemen onder voorwaarden die de werkorganisatie niet al te zeer verstoren. Deze trainingen leveren goede resultaten op, zoals de Constructiv-statistieken¹⁵¹ in dit rapport laten zien. Deze resultaten blijven echter ver achter bij wat ze zouden moeten zijn als rekening wordt gehouden met alle reële behoeften van de werknemers in de sector op het gebied van veiligheidsopleiding.

Dit is ook de verantwoordelijkheid van de bedrijfsleiders en preventieadviseurs, die hun werknemers de nodige instructies en opleiding moeten geven om hun werk in alle veiligheid uit te voeren.

Goed ondersteunen is moeilijk

In dit rapport¹⁵² werd al gewezen op de paradox tussen het bestaan van een overvloed aan risicopreventie-instrumenten en -structuren in België, en in het bijzonder in de bouw, en de on vervulde behoeften van vele aannemers inzake ondersteuning van hun veiligheidsaanpak.

Deze kwestie verdient zeker nader onderzoek, aangezien steun voor de ontwikkeling van een preventiebeleid in bedrijven van essentieel belang is voor de vele kleine en middelgrote ondernemingen in de sector.

Het zou nuttig zijn om deze analyse uit te breiden naar het controlebeleid van de inspecties die verantwoordelijk zijn voor de toepassing van de veiligheidsvoorschriften. Naar de mening van een aantal aannemers lijken deze controles niet frequent genoeg te zijn om een regulerend effect te hebben op de organisatie van de veiligheid op de bouwplaats.

Omgekeerd verwachten kleine bedrijven ook van de inspectiediensten dat zij deelnemen aan de educatieve inspanning die hen ertoe zal brengen een betere preventie op hun bouwplaatsen te organiseren.

Het actieplan van de Confederatie

Zoals vermeld in de inleiding van dit tweede deel van dit hoofdstuk, heeft de Confederatie een programma van communicatie- en de bewustmakingsacties op het gebied van de veiligheid op het werk goedgekeurd om het aantal arbeidsongevallen in de sector aanzienlijk te verminderen.

Het BouwForum in februari 2018 was een eerste hoogtepunt van dit programma; dit jaarverslag is een tweede. Beide effenen de weg voor een grote communicatiecampagne voor bedrijven in de sector die eind augustus 2018 van start gaat.

Een bewustwordingscampagne

Het is duidelijk dat de communicatiecampagne ter attentie van de bedrijven als rode draad de vaststelling zal hebben dat het de sector aan een veiligheidscultuur ontbreekt. Het doel is uiteraard niet om de tekortkomingen te stigmatiseren maar juist om een positieve boodschap over te brengen, die bedrijven mee verantwoordelijk maakt om een geïntegreerde preventiebenadering te gaan hanteren in hun dagelijkse activiteiten.

De nadruk zal liggen op de voordelen van een dergelijke aanpak, zowel voor elk afzonderlijk bedrijf als voor de sector in zijn geheel. Veiligheid mag niet worden gezien als een last die extra kosten met zich meebrengt, maar moet worden gezien als een troef, als een kans voor de onderneming om haar werknemers een gezonde en veilige omgeving te bieden, die de productiviteit bevordert en het mogelijk maakt activiteiten in optimale omstandigheden te ontwikkelen.

De campagne loopt tot eind 2018. Zij zal vergezeld gaan van en gevolgd worden door een reeks andere acties en instrumenten, waarvan een korte presentatie te vinden is in de volgende toelichting.

Het goedkeuren van een charter

Een charter is een instrument dat op een eenvoudige en zichtbare manier een zorg en een engagement vertaalt. De Confederatie zal daarom voorstellen dat de bedrijven een gemeenschappelijk doel voor de verbetering van de veiligheid onderschrijven, en daar op hun niveau actief aan deelnemen.

Op het moment dat dit verslag opgesteld werd, was het charter nog in voorbereiding. Het zal aan het begin van de communicatiecampagne gepresenteerd worden. Het zal daarin trouwens een belangrijk instrument zijn.

¹⁵⁰ Zie hoofdstuk 6.

¹⁵¹ Hoofdstuk 6.

¹⁵² Zie hoofdstuk 3.

Een veiligheidsdag

Een themadag is een goede manier om de aandacht op een specifiek probleem te vestigen en om uitwisselingen en kennis te stimuleren.

In verschillende regio's van het land worden vandaag veiligheidsdagen georganiseerd, vaak in samenwerking met de lokale Confederaties, zoals besproken in het eerste deel van dit hoofdstuk. Ze kunnen verschillende doelstellingen hebben en verschillende stakeholders samenbrengen, afhankelijk van de drijfveren achter de organisatie van de dag.

Het project voor een veiligheidsdag, die op nationaal niveau zal worden georganiseerd, is nog niet afgerond. De keuze van de formule en de vaststelling van de modaliteiten zijn onderwerp van discussie. Dit project zal ook deel uitmaken van de bewustmakingscampagne, waarvan het een van de laatste fases zal zijn.

Het organiseren van een roadshow

Ook al is de term roadshow in de context die ons bezighoudt wellicht wat overdreven, het sluit goed aan op de strekking van de aanpak die de Confederatie vanaf september 2018 in de verschillende regio's van het land wil volgen.

Met haar voorzitter en gedelegeerd bestuurder voorop wil de Confederatie de boodschap van haar campagne uitdragen en, daarbuiten, haar sterke betrokkenheid bij de veiligheid tonen aan alle mandatarissen van de beroepsorganisatie in België en, verder, aan alle leden die zich achter deze boodschap willen scharen.

Dit zal een van de hoogtepunten van de campagne zijn, die onmiddellijk na de lancering zal plaatsvinden en in nauwe samenwerking met de lokale Confederaties en beroepsfederaties zal worden uitgevoerd.

Het houden van reflectiewerkshops

Sommige van de in het eerste deel van dit hoofdstuk¹⁵³ vastgestelde tekortkomingen op het gebied van preventie moeten grondig worden besproken met vertegenwoordigers van de belangrijkste betrokken actoren.

Dit geldt zeker voor de tekortkomingen en onvolkomenheden die zijn vastgesteld in de uitvoering van de veiligheidscoördinatie en in de onderaannemingsrelaties. Deze thema's zijn van fundamenteel belang voor de verbetering van de veiligheid op bouwplaatsen en verdienen de nodige aandacht, met het vaste voornemen concrete resultaten te boeken.

Deze reflectiewerkshops, onder leiding van de Confederatie, zijn als zodanig geen instrumenten van de communicatiecampagne. Zij kunnen los van deze campagne staan en worden georganiseerd op verschillende tijdstippen tijdens de volgende twee jaar.

Belangenverdediging

De ontwikkeling van partnerships die gericht zijn op preventiebeleid op bouwplaatsen is zoals bekend de hoofdbekommernis van de Confederatie. We weten ook dat de huidige samenwerking tussen de betrokkenen bij het bouwproces niet is wat ze zou moeten zijn¹⁵⁴ en dat het mogelijk is om ze veel effectiever te maken.

In dit verband is de Confederatie in de eerste plaats van plan overleg te plegen met de belangrijkste overheidsopdrachtgevers om gezamenlijk de middelen vast te stellen die moeten worden ingezet om te komen tot een hecht partnership ten behoeve van de veiligheid. Later kan dit overleg uitgebreid worden tot particuliere opdrachtgevers.

Er zullen talrijke onderwerpen aan bod moeten komen, met bijzondere aandacht voor initiatieven die ertoe kunnen leiden dat in het bestek van de aanbestedende diensten meer clausules worden opgenomen die het belang versterken dat bij de selectie- en de gunningsprocedures aan veiligheid wordt gehecht.

Deze clausules kunnen betrekking hebben op een groot aantal aspecten van preventie, zoals het reserveren van afzonderlijke budgetten, het vaststellen van kwalitatieve selectiecriteria, het voldoen aan bepaalde specifieke vereisten tijdens de uitvoering van de werken, of

¹⁵³ Zie de belangrijkste constatering hierboven.

¹⁵⁴ Zie de belangrijkste constatering hierboven.

zelfs het toezicht op de veiligheid op de bouwplaats; maar ze kunnen ook betrekking hebben op andere aspecten van de opdracht die een indirecte maar niettemin reële impact hebben op de organisatie van preventie, zoals de uitvoeringstermijnen.

De bevoegde federale en gewestelijke overheden hebben de laatste jaren niet gehesitatieerd om samen met de Confederatie partnerships aan te gaan om sociale dumping en oneerlijke concurrentie tegen te gaan. Die hebben onder meer de vorm aangenomen van wetswijzigingen, standaardclausules in bestekken en gidsen voor goede praktijken. We kunnen er dus zeker van zijn dat ze niet zullen aarzelen om structureel samen te werken met het bedrijfsleven op een zo belangrijk gebied als de veiligheid op de bouwplaats.

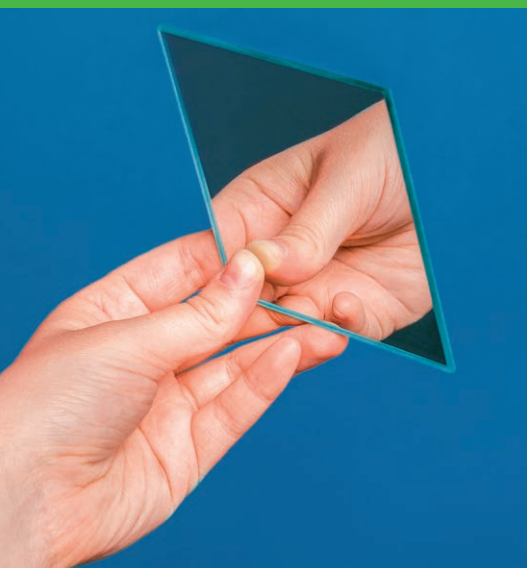
Een andere vorm van overleg zal ook worden gevoerd met de beleidsverantwoordelijken inzake onderwijs en de inrichtende machten in de verschillende netten. Het belangrijkste doel hiervan is de onderwijswereld ervan bewust te maken dat het belangrijk is dat scholen en universiteiten veiligheidsopleidingsprogramma's aanbieden aan jongeren die een beroeps carrière in de bouw ambiëren.

Ondersteunende initiatieven

Veiligheid in de bedrijfscultuur integreren, betekent ook voortdurend terugkomen op bepaalde aandachtspunten. Zo nemen bedrijfsleiders die van veiligheid een onderdeel van goed bestuur hebben gemaakt, risicopreventie als eerste punt op de agenda van elk van de statutaire vergaderingen van hun onderneming.

De Confederatie, die zich voor haar eigen interne vergaderingen voor dezelfde aanpak inzet, zal proberen zoveel mogelijk van haar leden te overtuigen om hetzelfde te doen.

Andere ondersteunende maatregelen zullen de vorm aannemen van permanente rubrieken over veiligheid en de identificatie van goede praktijken in het risicomanagementbeleid in de verschillende informatiekanalen van de Confederatie.

BESLUIT

NA DE ANALYSE, TIJD VOOR ACTIE

Dit rapport zegt alles, of toch bijna alles, wat er kan gezegd worden over de toestand van de preventie en de veiligheid in de Belgische bouwsector.

Het heeft de statistieken van de arbeidsongevallen in België en in Europa rigoureus met de scalpel gedissectieerd, en er alle lessen uit getrokken die nodig zijn voor een volledig en objectief beeld van de situatie. De analyse bracht een aantal nuances en correcties aan. Maar ook dan nog bevestigen deze statistieken dat er veel arbeidsongevallen gebeuren in de Belgische bouwsector, niet alleen in vergelijking met de andere industrietakken maar ook in vergelijking met bepaalde andere Europese landen.

Het rapport blijft lang stilstaan bij het feit dat bouwbedrijven nochtans beschikken over een indrukwekkend aantal instellingen, structuren en functies om de risicopreventie op hun bouwplaatsen te organiseren. Meer nog dan de andere sectoren kan de bouw profiteren van een sectoraal preventiebeleid dat in de afgelopen decennia ontwikkeld werd.

Maar ook de belangrijkste tekortkomingen waarmee de organisatie van de preventie op dit moment moet afrekenen, worden behandeld. Het rapport koos hiervoor geen wetenschappelijke maar een pragmatische benadering. Ze vertrekt van de ervaringen van iedereen die betrokken is bij preventie, om te beginnen vanzelfsprekend de ervaringen van de aannemers zelf. Hun getuigenissen maakten het mogelijk zaken af te lijnen, de visie te verfijnen, en aan het einde van dit rapport een aantal

harde vaststellingen te doen over de gebreken en de zwakheden van het veiligheidsbeleid.

Het valt op hoe dikwijls de uitdrukkingen “bedrijfscultuur” en “partnerships” vallen wanneer het gaat over de middelen waarmee de situatie ten gronde verbeterd kan worden. Inderdaad, in dit rapport worden weinig overtuigingen meer uitgedrukt en uitgewerkt, dan de overtuiging dat het aantal arbeidsongevallen op bouwplaatsen drastisch vermindert kan worden door de integratie van de veiligheid in de cultuur van iedere onderneming en van alle betrokkenen bij het bouwproces.

Dit rapport besteedt ook talrijke bladzijden aan de preventie-instrumenten: risicoanalyses, veiligheidsplannen, gerichte preventiecampagnes, vergaderingen op de bouwplaats, veiligheidsdagen ... Eén daarvan krijgt evenwel een eigen hoofdstuk: de veiligheidsopleidingen. Zonder opleiding van de kaderleden en de werknemers, maar ook van de studenten en de bouwleerlingen, is er geen verantwoordelijke preventie mogelijk.

Een rapport als dit zou niet volledig zijn zonder een blik op de rol van Europa in het veiligheidsbeleid. De invloed van de Europese wetgeving op de veiligheidsreglementering in de lidstaten is zeer groot. Maar de Europese overheden denken al aan de toekomst en stellen initiatieven voor, en wegen om in te slaan.

Niet toevallig staat die toekomst ook centraal in het laatste deel van het rapport. Het is gewijd aan het plan met de acties die de Confederatie in de

komende weken zal opstarten. Hun doel: de bevordering van de veiligheid in de sector, en de integratie van preventie in de specifieke cultuur en het specifieke dagelijkse functioneren van iedere bouwonderneming.

Dit rapport wil de discussie over veiligheid verrijken en zoveel mogelijk opinies met elkaar confronteren, ook opinies waarmee aannemers het niet altijd eens zullen zijn. Daarom gaat het verder dan een overzicht van de verwachte aspecten van het thema, en durft het de wereld van de bouwbedrijven te verlaten. Aan het woord komen dus ook veiligheidscoördinatoren, architecten, preventieadviseurs, syndicale afgevaardigden, professoren en experts.

So far, so good. En is daarmee alles gezegd in dit rapport?

Om eerlijk te zijn: nee. Er moet nog een laatste bladzijde geschreven worden, en zij is de belangrijkste. Het is de bladzijde die de ondernemingen zelf gaan schrijven, morgen en overmorgen, wanneer ze zich engageren voor de veiligheid op hun bouwplaatsen, op elk moment, op elk hiërarchisch niveau en met alle middelen die ze hebben.

De inleiding van dit rapport zegt het ondubbelzinnig: de Confederatie wil van 2018 het jaar van de veiligheid maken, niet als bekroning van een evenement, maar als startpunt van een bewustmaking op het vlak van de preventie van arbeidsongevallen in de bouw. We hebben de sterke wil om de attitudes en de gedragingen op de bouwplaats te veranderen.

Paul Depreter, de voorzitter van de Confederatie, heeft de lat hoog gelegd voor deze ambitie: de bouwsector in ons land tegen 2020 naar de top 5 stuwen van Europese landen met de minste arbeidsongevallen. Om daarin te slagen moet de bouwsector het huidige aantal arbeidsongevallen halveren.

Het is een enorme uitdaging, we kunnen - en moeten! - die aandurven.

De Confederatie zal binnenkort beginnen met een communicatie- en actiecampagne. Zij sluit volledig aan op deze wil en deze ambitie, en zal de bouwbedrijven zo goed mogelijk bijstaan bij hun bewustwording van de grootte van de inzet.

Het BouwForum van februari 2018 was een eerste, krachtig signaal. Geen deelnemer verliet de zaal zonder in te zien en te erkennen dat het concept veiligheid een element is van een bedrijfscultuur. De wereld van de bouwbedrijven lijkt verandering te wensen en er klaar voor te zijn.

Het is nu aan hen om deze wil in werkelijkheid om te zetten en alle initiatieven te nemen die, aansluitend op de campagne van de Confederatie Bouw, leiden tot een preventiebeleid die naam waardig, een beleid dat zijn verantwoordelijkheid opneemt op alle bouwplaatsen.

Het is de prijs die betaald moet worden om de realiteit van vandaag, met zijn ondraaglijke statistieken, naar het verleden te verwijzen.

CONFEDERATIE BOUW COMMUNICEERT

De Confederatie Bouw informeert haar leden over alles wat een lid-bouwbedrijf moet weten over de trends in het beroep, het ondernemerschap en de markt voor bouw, energie en milieu. De Confederatie promoot haar leden, verdedigt hun belangen en het imago van de bouw en de bouwberoepen.

BOUWBEDRIJVEN
Daar kan je niet omheen!

Bouwbarometer

Elke maand publiceert de Confederatie Bouw de evolutie van de bouwconjunctuur onder de vorm van de bouwbarometer. Dit is een zeer nuttig werkinstrument samen met Kerncijfers Bouw én het rapport Euroconstruct met perspectieven over de Belgische bouw. Deze gegevens worden via de BouwFlash verspreid en kunnen online worden geconsulteerd.

(bouwbarometer)

BouwFocus

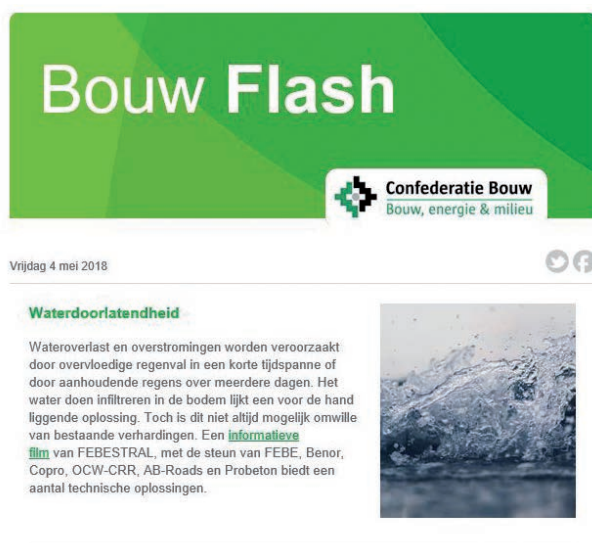
Om de twee weken focust de Confederatie Bouw op één belangrijk nieuwsitem voor specifieke doelgroepen. Ook deze informatie wordt digitaal verspreid en kan online geraadpleegd worden. De vaste afspraak voor de BouwFocus is dinsdagmorgen.

www.confederatiebouw.be (bouwfocus)

BouwFLASH

De Confederatie informeert haar leden dagelijks. Zo krijgen de medewerkers van onze 14.500 lidbedrijven elke ochtend om 7 uur. De Bouw-Flash heeft een Nederlandstalige en Franstalige versie die nadien ook online voor de leden consulteerbaar zijn.

www.confederatiebouw.be (bouwflash)

Kerncijfers

www.confederatiebouw.be

Sociale media

De Confederatie Bouw communiceert zeer actief via Twitter met een focus op positionering en actualiteit, en op Facebook over thema's en evenementen, vakbeurzen. Op YouTube worden alle video's verzameld en op Instagram verschijnen interessante bouwfoto's. De Confederatie is ook actief op LinkedIn.

De gemeenschappelijke dienst communicatie ondersteunt ook de gewestconfederaties en de federaties en werkt mee aan de uitbouw van de strategie en het beheer van hun sociale media.

Confederatie Bouw

confederatie bouw - confédération construction
(<https://www.linkedin.com/company/ncbcnc>)

@ConfedBouw
(twitter.com/ConfedBouw)

Confederatie Bouw
(facebook.com/confederatie.bouw)

Confédération Construction - Confederatie Bouw
(<https://www.youtube.com/user/confedfb>)

Build Your Home

Build Your Home
(facebook.com/buildyourhomeBelgium)

Open Wervendag

Open Wervendag
(facebook.com/OpenWervendag)

@zotvande bouw
(<https://www.instagram.com/zotvande bouw/>)

DE CONFEDERATIE INFORMEERT EN PROMOOT VAKMANSCHAP

Build Your Home

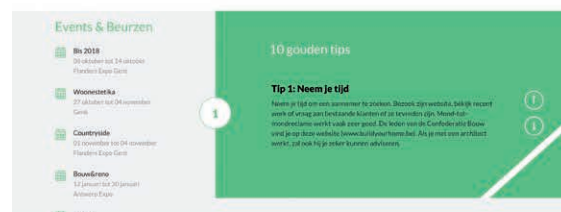
De consument, bouw- en verbouwer, goed informeren over en het bouwproces is nodig.

Daarom publiceert de Confederatie jaarlijks een objectieve (ver)bouw-gids voor het brede publiek. Dit magazine verwijst uiteraard naar de consumentenwebsite: Build Your Home.

Build Your Home wordt gratis verdeeld op alle bouw- en verbouwbeurzen.

De website www.buildyourhome.be biedt veel mogelijkheden voor controle en het vinden van betrouwbare aannemers die voor particuliere opdrachtgevers bouw- en verbouwwerken uitvoeren. Dit is exclusieve promotie voor de lidbedrijven waarmee zij al hun activiteiten en diensten, op één centraal online platform, kunnen promoten.

www.BUILDYOURHOME.be

Vakbeurzen en bouwsalons

De Confederatie Bouw promoot haar leden ook op de belangrijkste nationale bouwbeurzen.

Dankzij haar objectieve en betrouwbare informatie kan zij de aannemers promoten en de toekomstgerichte evoluties en beroepen bekend maken.

Confederatie Bouw is tevens organisator van de voornaamste en trendsettende vakbeurzen: Dag van de afwerking, Roof Day, Install-Day en Digital Construction Brussels samen met het WTCB & OCW.

Confederatie Bouw is ook aanwezig op verschillende bouwsalons en bouwvakbeurzen: Batibouw, Realty, Concrete Day en om de twee jaar Matexpo.

www.confederatiebouw.be/evenementen

DE CONFEDERATIE PROMOOT DE BOUWSECTOR EN HAAR LEDEN

De Confederatie Bouw organiseert enkele belangrijke imago versterkende evenementen voor de bouw. Deze evenementen worden samen met haar gewestconfederaties, beroepsfederaties en lokale Confederaties op touw gezet. Deze events zijn uitgegroeid tot leerrijke en interessante netwerkmomenten voor al wie met de bouw te maken heeft.

Jaarverslag 2016-2017

In juni 2017 werd het jaarverslag voorgesteld met als thema "De digitale bouw - bakens voor een geslaagde transitie".

Tijdens de voorstelling van het jaarverslag namen de Europese Parlementsleden Helga Stevens en Claude Rolin het woord.

www.confederatiebouw.be/jaarverslag

BouwForum 2018 "Veiligheid zit in onze genen"

Jaarlijks organiseert de Confederatie Bouw bij de opening van Batibouw een trendsettend BouwForum met de blik op de toekomst. Dit jaar stond alles in teken van de veiligheid, de topprioriteit van en voor de bouwondernemingen. De doelstelling is de "mindset" rond veiligheid positief te engageren. België moet in de top 5 van de Europese landen komen met de minste arbeidsongevallen in de bouw.

www.confederatiebouw.be/bouwforum

www.bouwforum.be

Open Wervendag 2018

De 12de editie van Open Wervendag vond plaats op zondag 6 mei 2018 en kende een ongekend succes zowel in media-aandacht als in bezoekersaantallen. Ruim 83.000 bezoekers bezochten één of meerdere van de 150 uitzonderlijke bouwplaatsen die éénmalig voor het grote publiek werden opengesteld.

Opnieuw waren de publiekstrekkers de nieuwe innovatieve ziekenhuis-campusen en de infrastructuurwerken (sluizen, bruggen, wegen, spoorinfrastructuur, nieuwe stadontwikkelingsprojecten met ingeni-euze kunstwerken, sportinfrastructuur,...), de nieuwe administratieve centra met architecturaal en technisch innoverende hoogstandjes. Maar ook de nieuwe woonvormen en de speciale bouwtechnieken die her en der werden gedemonstreerd konden op véél belangstelling van beleidsverantwoordelijken maar ook en vooral van enthousiaste bezoekers rekenen.

www.openwervendag.be

GROOTSTE UITGEVER VAN BOUWVAKBLADEN

Bouwvakbladen

De Confederatie Bouw heeft haar werking veranderd en gericht op het samenbrengen van kennis en expertise in één Pool Communicatie. Daardoor werd de Confederatie de grootste uitgever van vakliteratuur. De vakbladen zijn samen goed voor 500.000 exemplaren per jaar!

Bouwbedrijf (NL) - Construction (FR) - Build Your Home (NL + FR) - Roof Belgium (NL + FR) - Façade (NL) - Vlaamse schrijnwerker (NL) - Menuiserie Plus (FR) - Vlaamse schilder (NL) - Parket-Parquet (NL-FR) - info NaVap (NL) - info Unep (FR) - Heat Plus - Power Plus (NL + FR) - Infomagazine Fedecom (NL/FR)

Naast de printversie wordt ook gewerkt met een digitale e-Magazine voor de (gratis) geabonneerde leden.

Talrijke voordelen en kortingen

De leden van de Confederatie Bouw krijgen tal van gratis voordelen en aantrekkelijke kortingen op nuttige diensten en producten die relevant zijn voor hun bedrijfsvoering.

De vele ledenkortingen worden niet enkel duidelijk gemaakt op de website www.confederatiebouw.be/ledenkortingen vermeld, maar ook vier keer per jaar in een mooi overzicht met alle toelichtingen gepubliceerd in de folder "Ledenkortingen". Deze folder krijgen de leden als bijlage met hun vakbladen of is verkrijgbaar op vakbeurzen voor de leden-aanemers.

De kortingen en voordelen zijn er voor diensten en producten rond: afvalverwijdering, amusement en cultuur, bouwmaterialen, online bouwplatforms, brandbeveiliging, eco-en aankoopcheques, soft- en hardware, energieleveranciers, kantoorbenodigdheden, medisch materiaal, tankkaarten, telefonie, track en trace systemen, verzekeringen, rechtsbijstand, wagenpark, werkkledij en uiteraard weerberichten-voorspellingen,...

Deze dienstverlening aan de leden wordt ook continu verder uitgebouwd en afgestemd op de behoeften en wensen van de bouwondernemingen.

www.confederatiebouw.be/ledenkortingen

DE CONFEDERATIE STIMULEERT HET SOCIAAL ENGAGEMENT

De Stichting Aedificas Foundation

De Confederatie Bouw heeft de Stichting van openbaar nut, Aedificas Foundation, opgericht om het bedrijfsmecenaat te stimuleren.

Aedificas Foundation wil de bedrijven aanzetten tot sociaal engagement en integratie van kwetsbare groepen.

Jaarlijks worden de **Aedificas Foundation Awards** uitgereikt aan bouwbedrijven die zich belangeloos inzetten voor het goede doel.

Vier bedrijven komen zo in aanmerking voor de Aedificas Foundation Prijs en kunnen elk € 5 000 in de wacht slepen dat naar de vzw vloeit met wie zij samenwerken.

De vier laureaten van de Aedificas Foundation Award 2017 waren:

- vzw Centrum voor Arbeidszorg De Sprong Oostkade & bvba Schilderwerken Zenner,
- vzw De Tandem & nv Wyckaert Bouwonderneming,
- vzw Amonsoli & nv Wust
- Cvba met sociaal oogmerk Start Construction

De Aedificas Foundation Award wordt eind 2018 opnieuw uitgereikt. En dan kunnen opnieuw onze leden bouwbedrijven, die zich belangeloos sociaal engageren, de belangrijke Award in de wacht slepen.

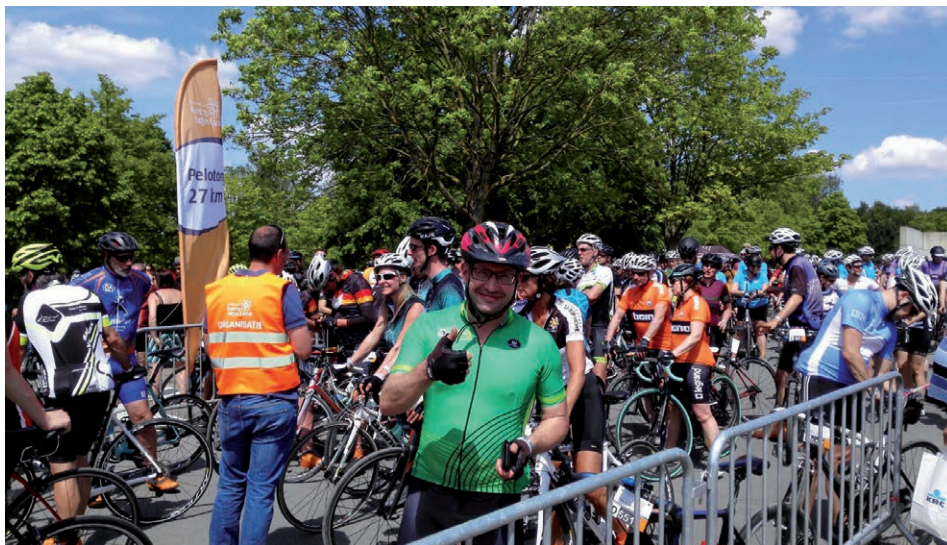
www.aedificas-foundation.be

Sportieve steun voor het goede doel

De Confederatie Bouw zet zich in voor het goede doel uit solidariteit met collega's die de harde strijd voeren tegen kanker.

Jaarlijks participeert een team van de Confederatie Bouw aan de actie Kom op tegen Kanker. Dit is een vierdaagse fietstocht waarbij elk team 1 000 km fietst en zo € 5 000 bijdraagt aan het steunfonds voor onderzoek in de strijd tegen kanker. Het KOTK-team van de Confederatie nam voor de 9de opeenvolgende keer deel aan dit evenement voor het goede doel van 10 tem 13 mei 2018.

CONFEDERATIE BOUW EN HAAR LEDEN

Confederatie Bouw

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
Voorzitter: Paul Depreter
Gedelegeerd bestuurder: Robert de Mûelenaere
02 545 56 00
info@confederatiebouw.be
www.confederatiebouw.be
www.buildyourhome.be
www.openwervendag.be
www.formalis.be

GEWESTCONFEDERATIES

Vlaamse Confederatie Bouw (VCB)

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57 49
info@vcb.be

Confederatie Bouw Brussel-Hoofdstad (CBB-H)

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 58 29
brussel.hoofdstad@confederatiebouw.be

Confédération Construction Wallonne (CCW)

Rue du Lombard 34-42
1000 Bruxelles
02 545 56 75
wallonie@confederationconstruction.be

UW LOKALE CONFEDERATIE BOUW

In Vlaanderen

In de provincie Antwerpen

Confederatie Bouw Provincie Antwerpen

T. Van Rijswijckplaats 7 bus 2
2000 Antwerpen 1
03 203 44 00
antwerpen@confederatiebouw.be

Kantoor Antwerpen

T. Van Rijswijckplaats 7 bus 2
2000 Antwerpen 1
03 203 44 00

Kantoor Turnhout

Parklaan 44
2300 Turnhout
014 42 00 71

In de provincie Vlaams-Brabant

Confederatie Bouw Leuven

Dreefstraat 8
3001 Heverlee
016 22 40 84
leuven@confederatiebouw.be

In de provincie Limburg

Confederatie Bouw Limburg

Bouwcampus - Wetenschapspark 33
3590 Diepenbeek
011 30 10 30
limburg@confederatiebouw.be

In de provincie Oost-Vlaanderen

Confederatie Bouw Provincie Oost-Vlaanderen

Tramstraat 59
9052 Zwijnaarde
oost-vlaanderen@confederatiebouw.be

Kantoor Gent (Maatschappelijke zetel)

Tramstraat 59
9052 Zwijnaarde
09 244 45 00

Kantoor Sint-Niklaas

Kleine Laan 29
9100 Sint-Niklaas
03 760 47 84

Kantoor Aalst

Kareelstraat 138/1
9300 Aalst
053 21 18 76

In de provincie West-Vlaanderen

Confederatie Bouw West-Vlaanderen

Maatschappelijke en administratieve zetel:
Kortrijksestraat 389 A - 8500 Kortrijk
westvlaanderen@confederatiebouw.be

Kantoor Brugge

Ten Briele 12.1
8200 Sint-Michiels
050 47 13 50

Kantoor Kortrijk

Kortrijksestraat 389 A
8500 Kortrijk
056 26 81 50

In Brussel

Confederatie Bouw Brussel-Halle-Vilvoorde

Aarlenstraat 92
1040 Brussel
02 230 14 20
brusselvlaamsbrabant@confederatiebouw.be

In Wallonië

In de provincie Waals-Brabant

Confédération Construction Brabant Wallon

Rue des Croix du Feu 5
1420 Braine-l'Alleud
02 384 35 52
brabantwallon@confederationconstruction.be

In de provincie Henegouwen

Confédération Construction Hainaut - Charleroi

Boulevard Audent 25
6000 Charleroi
071 20 91 80
charleroi@confederationconstruction.be

Confédération Construction Hainaut - Centre

Rue de Baume 158
7100 La Louvière
064 33 69 08
lalouviere@confederationconstruction.be

Confédération Construction Hainaut - Mons

Boulevard Initialis, 15
7000 Mons
065 35 42
mons@confederationconstruction.be

Confédération Construction Hainaut - Hainaut Occidental

Espace Wallonie Picarde
Rue du Follet 10/101
7540 Kain (Tournai)
069 68 77 10
tournai@confederationconstruction.be

In de provincie Luik

Chambre de la Construction de Liège

Galerie de la Sauvenière 5
4000 Liège
04 232 42 70
chambre.liege@ccl.be

Verviers - Eupen - Saint-Vith

Confédération Construction de l'arrondissement de Verviers - Konföderation Baufach Bezirk Verviers

Avenue du Parc 42
4650 Chaineux
087 29 10 60
verviers@confederationconstruction.be

In de provincie Luxemburg

Confédération Construction Province de Luxembourg

Rue Fleurie 2
6800 Libramont-Chevigny
061 23 07 70
ch.luxembourg@confederationconstruction.be

In de provincie Namen

Confédération Construction Namur

Avenue Prince de Liège 91/13
5100 Jambes
081 20 68 30
namur@confederationconstruction.be

UW BEROEPSFEDERATIES

Ruwbouw

Algemene Aannemers

Federatie van Algemene Bouwaannemers (FABA)

Lombardstraat 42
1000 Brussel
02 511 65 95
faba@confederatiebouw.be

Spoorwegwerken

Unie van Aannemers van Spoorwegwerken (UASW)

Lombardstraat 42
1000 Brussel
02 511 65 95
uasw@confederatiebouw.be

Beton

FedBeton

Lombardstraat 42
1000 Brussel
02 511 65 95
info@fedbeton.be

Woningbouw

Federatie van Ontwikkelaars-Woningbouwers

Lombardstraat 42
1000 Brussel
02 511 65 95
woningbouwers@confederatiebouw.be

Industriebouw

Unie van aannemers van Industriebouw (UAIB)

Lombardstraat 42
1000 Brussel
02 511 65 95
industriebouwers@confederatiebouw.be

Baggerwerken

Federatie der Baggerwerken

Grootveldlaan 148
1150 Brussel
02 771 63 69
baggerwerken@confederatiebouw.be

Burgerlijke bouwkunde

Vereniging der Belgische Aannemers van Grote Bouwwerken (VBA)

Grootveldlaan 148
1150 Brussel
02 771 00 44
info@adeb-vba.be

Wegenwerken

Belgische Federatie van Aannemers van Wegenwerken (BFAW)

Grootveldlaan 148
1150 Brussel
02 771 20 84
bfaw@confederatiebouw.be

Vlaamse Wegenbouwers (ViaWeBo)

Grootveldlaan 148
1150 Brussel
02 771 20 84
vlawebo@confederatiebouw.be

Fédération Wallonne des Entrepreneurs de Travaux de Voirie (FWEV)

Avenue Grandchamp 148
1150 Bruxelles
02 771 20 84
fwev@confederationconstruction.be

Belgische Federatie van Aannemers van Wegenwerken - Regio Brussel Hoofdstad (BFAW - Brussel)

Grootveldlaan 148
1150 Brussel
02 771 20 84
bfawbru@confederatiebouw.be

Betonstaalverwerking

Confederatie Bouw - Vereniging Betonstaalverwerkende Bedrijven - COBESTA

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 56 54
cobesta@confederatiebouw.be

Voltooing

Afwerking

Dichtingswerken

Belgische Vereniging van Aannemers van Dichtingswerken (BEVAD) - Koninklijke Maatschappij

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57 11
bevad@confederatiebouw.be

Glaswerken

Confederatie Bouw - Aannemers van Glaswerken - Koninklijke Vereniging

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57
info.glaswerken@confederatiebouw.be

Schilderwerken

Confederatie Bouw - Belgische Schilders

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57 11
fed.schilders@confederatiebouw.be

Confederatie Bouw - Vlaamse Schilders

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57 11

Confederatie Bouw - Brusselse Schilders

Aarlenstraat 92
1040 Brussel
02 230 14 20

Confédération Construction - Peintres Wallons

peintreswallons@confederationconstruction.be

Schrijnwerkers

Confederatie Bouw - Vlaamse Schrijnwerkers (De Vlaamse Schrijnwerkers)

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57 11
vlaamseschrijnwerkers@confederatiebouw.be

Dé Parketplaatsters

02 545 57 11
deparketplaatsters@confederatiebouw.be

BEWAP - Beroepsvereniging voor Afwerkingsbedrijven

02 545 57 11
bewap@confederatiebouw.be

INTERIO - Beroepsvereniging voor Interieurbedrijven

02 545 57 11
interio@confederatiebouw.be

UPEK - Unie van professioneel erkende Keukeninstallateurs

02 545 57
upek@confederatiebouw.be

Confederatie Bouw - Brusselse Schrijnwerkers

Lombardstraat 34-42
1000 Brussel
02 545 57
dirk.vankerckhove@confederatiebouw.be

Fédération Wallonne des Menuisiers belges (FWMB)

Avenue Prince de Liège 91 Boîte 6 (1er étage)
5100 Jambes
081 20 69 22
fwmb@confederationconstruction.be

UPEC - Union professionnelle des Ensembliers de la Cuisine équipée

081 20 69
upec@confederationconstruction.be

Les Parqueteurs - Die Parkettverleger

081 20 69 22
info@lesparqueteurs.be

Plafonneerders

Koninklijk Nationaal Verbond Aannemers van plafonneer-, cement-, staff- en ornamentwerk, droge bepleistering, dekvloeren, voegwerk, gevelreiniging (NaVAP)

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 57 11

plafonneerders@confederatiebouw.be

Dak (hellende daken)

Confederatie Bouw Dak

Confederatie Bouw Dak

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 57 98

selim.couez@confederatiebouw.be

Tegel- en Mozaïekwerken

Belgische Federatie der Aannemers van Tegel- en Mozaïekwerken (FeCaMo Confederatie Bouw) - Koninklijke Vereniging

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 57 70

virginie.baumard.fecamo@confederatiebouw.be

Rolluiken en Zonnewering

Nationale Federatie der Rolluiken-Fabrikanten en Zonnewering

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 56 00

Complementaire Voltooing

Complementaire Ondernemingen

Koninklijke Federatie der Complementaire Ondernemingen van het Bouwbedrijf (FEDECOM)

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 57 58

fedecom@confederatiebouw.be

Natuursteen

Belgische Federatie van Aannemers van Natuursteenbewerking

Lombardstraat 34-42

1000 Brussel

02 545 57 58

natuursteen@confederatiebouw.be

Speciale Technieken

Elektrotechniek HVAC & Sanitair

Techlink

J. Chantraineplantsoen 1

3070 Kortenberg

02 757 65 12

info@techlink.be

Colofon

REDACTIE: David Lanove, Jean-Pierre Liebaert en Peter Graller
Met bijdragen van:

- De studiedienst van de Confederatie Bouw: Hannelore Vanbilloen (grafieken en statistieken), Marc Junius (wetgevend kader), Marie-Lorraine Bareth (Europese aspecten);
- Bruno Vandenwijngaert en Bram Lousbergh (Constructiv);
- Olivier Vandooren en Niki Cauberg (WTCB);
- Emeritus professor Othmar Vanachter (KU Leuven).

DANK VOOR HUN BIJDRAGEN EN MEDEWERKING:

Aan iedereen die een bijdrage leverde het BouwForum “Veiligheid zit in onze genen” en wiens getuigenis geciteerd wordt:

- Renaud Bentégeat (CFE), Filip Coumans (Environmental Resources Management / Square Group), Karel Derde (Derde Construct), Joos Dewulf (AC Materials), Colette Golinvaux (Golinvaux), Marc Hoppenbrouwers (Brussels Airport Company), Kris Luckx (IBS), Damien Magérat (Jacques Delens), Dominique Maquet (Galère), Karl Neyrinck (EEG), Marc Ruys (Vanhout), Bob Van Poppel (Van Poppel) en Johan Willemen (WTCB);
- Jim O’ Sullivan (Highways England), Bart Swiers en John Voppen (Prorail).

Aan de bouwbedrijven die in een virtuele focusgroep hun visie en standpunten verder uitgewerkt hebben:

- Rudy Buysse (MSB), Kris Claessens (VDK), Joos Dewulf (Square Group / AC Materials), Colette Golinvaux (Golinvaux), Damien Magérat (Jacques Delens), Claude Nijs (P.Nijs), Guillaume Perleau (Cobelba), Gilles Toussaint (EGTB), Marc Ruys (Vanhout), Steven Van Heuverswijn (CFE), Jan Van Waesberghe (ABM) en Arnaud Smet (Dherte).

Aan alle partners in het risicobeheer bij bouwprojecten:

- De veiligheidscoördinatoren: Arnaud Hubert (Arnaud Hubert Coördination), Vincent Meulemeester (BIB.co) en Jean-Pierre Van Lier (VC-CS);
- De architecten: Amaury Gerard (ASSAR), Anne-Laure Nuytten (NAV);
- De werkgeversorganisaties: Kris De Meester (VBO);
- De vakbonden: Justin Daerden (ACV bouw) en Brahim Hilami (Algemene Centrale Bouw - ABVV);
- De advies- en ingenieursbureaus: Jan Bosschem (ORI);
- De certificatie-instellingen: Benny De Blaere (BCCA);
- De externe preventiediensten: Carl Briké (Co-Prev);
- De verzekeraars: Patrick Michel (Federale Verzekering).

Aan alle lidgroeperingen van de Confederatie Bouw die meegewerkt hebben aan dit verslag: De Confederaties Bouw van Brussel - Vlaams-Brabant, Henegouwen, Luik, Luxemburg, Namen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Waals-Brabant, de Clusters Complementaire Bedrijven, Afwerking, Cobesta, de Aannemers van Spoorwegwerken (UASW) en de Waalse wegenbouwers (FWEV).

Aan alle bouwbedrijven en organisaties voor het fotomateriaal:

- CONSTRUCTIV
- ARTES group, Antwerpse Bouwwerken, BESIX, BAM Contractors, CFE, DEME, DEMOCO, DE NUL, DENYS, CORDEEL, ETIB/CONCRETE HOUSE, ESKIMOO, Groupe VAN ROEY, GOLINVAUX, J.DELENS, G. & Y. LIEGEOIS, MENUISERIE MAQUET, LA MAISON DE DEMAÏN, TONG & Fils, RENTEL, STABAG, SWECO, VANHOUT, VAN LAERE

VERTALING, TAALADVIES EN CORRECTIES:

Régine Denaegel, Wim Roeckx en NCI Translation Center

COÖRDINATIE:

Véronique Vanderbruggen

CONTROLE VAN DE DRUKPROEVEN EN ONDERSTEUNING:

Morgane Halleux

GRAFISCH CONCEPT EN LAY-OUT:

Skin Branding Agency

WETTELIJK DEPOT:

D/2018/0570/4

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

Robert de Mûelenaere,
Confederatie Bouw-Lombardstraat 34-42
1000 Brussel

COPYRIGHT:

Voor elke gedeeltelijke of integrale reproductie moet vooraf de toestemming van de Confederatie Bouw worden gevraagd en moet de bronvermelding Confederatie Bouw altijd vermeld worden.

Voor meer informatie communicatie@confederatiebouw.be

